non posseduto

DE SACRIS ECCLE SIAE MINISTERIIS AC BENEFICIIS LIBRI VIII,

In quibus quicquid ad plenam Iuris Pontificij cognitionem necessarium est, breuiter ac dilucidè explicatum continetur.

ITEM,

PRO LIBERTATE ECCLEsiæ Gallicæ aduersus Romanã aulam Defensio Parisiensis Curiæ Ludouico XI. Gallorũ Regi quondam oblata.

Authore Francisco Duareno Iureconsulto, & ordinario Iuris ciuilis Doctore in ciuitate Biturig.

LVTETIAE,
Ex typographia Matthæi Dauîdis, via amygdalina, ad Veritatis insigne.
1551.
CVM PRIVILEGIO REGIS.

FRAN CISC. DVARENVS. IVRISC.

AD MARGARITAM FRANcicam Regis sororem, ducémque Biturigũ, epistola scripta ab authore antequam Lutetia Parisiorum Auaricum Biturig. migrasset.

VM nuper ex vrbe ad fanũ Mauri, ego & quidam alij nostri ordinis viri sanè boni, & literarũ amantes festis diebus otiosísque cõcessissemus, nuntiatúmque nobis esset Michaëlem Hospitaliũ, qui inter senatores curiæ Parisiensis & integerrimus & doctissimus habebatur, illuc aduentasse, cõfestim ad eius villam salutãdi visendíque hominis causa perreximus. Qui vt salutantes nos comiter ac humaniter excepit, moram nullã interponendã esse putauimus, quin simul cum eo amœnissimis in locis eius vici suauissimè colloquentes, deambularemus. Ac multis iam spatiis confectis, tandem ad prætoriũ hortósque ventum est, qui Gul. Budæi fuisse dicebantur. Quo in loco nullus profectò fuit, quin libentissimè consisteret, nõ solùm quia ad æstum, calorémque vitandum longè erat cõmodissimus: sed quia talem, tantúmque virum,

qui memoria nostra vniuersam Europam sui nominis gloria impleuerat, nobis velut in conspectu ponere videbatur, ac ita versabatur ante oculos species eius & imago, cuius sedem, domicilium, vestigia contemplabamur, vt nihil posset cadere iucundius. Est enim nescio quo pacto naturâ hoc nobis insitum, vt locis in quibus summi præcellentésque viri multum versati sunt, aut supellectile, vel re alia, quam in vsu habuerũt, magis quàm librorum ab eisdem conscriptorũ lectione sępenumero commoueamur. Testatur Cicero cùm aliquando venisset Metapontum, non antè ad hospitem diuertisse, quàm locum ipsum in quo vitam ædiderat Pythagoras, sedémque vidisset. Et Lucianus author est, Epicteti philosophi lucernam, quæ fictilis erat, tribus drachmarum milibus emptam fuisse. In hortis igitur Budæi visum est omnibus cõsidere, qui simul Hospitalio duce illuc conuenerant, optimis sanè ac eruditissimis viris, quorum nomina, raram eximiámque eorum virtutem admiratus, continere me non potui, quominus hîc adscriberem. Fuerunt enim hi, Bart. Fayus, & Anton. Sennetonius, ordinis senatorij lectissimi ornatissimíque viri, & insignis cùm doctrinæ tum etiam integritatis & probitatis nomine cõspicui ac venerandi, Franciscus & Sebastianus Albaspinei fratres: quorum hic adolescentiæ vixdum annos egressus, multas legationes magna

cum laude obiuerat, ac in rebus gerendis vbique talem se præstiterat, vt amplissimis iam sacerdotiis atque honoribus benignitate Regis auctus esset: ille tuam Biturigum prouinciam ita tum regebat ac moderabatur, vt ab eo omnis æquitatis, iustitiæ, prudentiæ, magnitudinis animi exempla peterentur: vterque nobis propter similitudinem studiorum & beneficiorum magnitudinem coniunctissimus erat. In eo cõsessu & colloquio multos varióśque sermones habitos fuisse recordor, tum de studiis Budæi, quæ mihi propter veterem cum eo homine consuetudinem aliquanto erant notiora quàm cęteris, tum de tristi admodum atque acerbo casu, quem literæ interiores extincto illo lumine pertulerunt. Ac vt alius ex alio nascitur sermo, hinc arrepta est occasio cõmemorandi, quàm paucis annis, quantã literæ bonæ iacturam, paucorum hominum interitu, in Gallia nostra fecissent. Nam Budæi fatum non longo admodum interuallo secuta est Regis Francisci patris tui mors luctuosa, principum omnium, quos vnquam sol vidit, literis deditissimi, vt iam bonorum omniũ consensu, literarum ac disciplinarũ parentis cognomen ei tribuatur. Nec ita multò pòst reginam Nauarrę Margaritam, cælesti haud dubiè præditam ingenio fœminã, & eo in literas amore ac studio, vt Francisco Regi, cuius erat soror, non concederet, inuida fata nobis eripuerunt. In hanc

ſententiam cùm multa grauiter & copioſe à ſingulis dicerentur, memini tum ita locutũ Hoſpitalium fuiſſe, vt dolorem noſtrũ, mœrorémq; oratione ſua non parũ leniret ac minueret. Is enim ex tanta clade fœminã vnam ſupereſſe dicebat, cuius ea eſſet non ſolùm authoritas ac maieſtas, verùm etiã doctrina ſingularis cum honeſta volũtate affectúque coniuncta, vt literas collabentes ſola facilè ſuſtentaret ac tueretur. Ac poſtquã de te, ſtudiíſque tuis, & admirabili literarũ omnium, tum Grẹcarũ, tum Latinarũ cognitione, pleraque non audita ab aliis, vt ipſe affirmabat, ſed à ſe cõperta, atque intellecta, nobis magna cum attentione & admiratione audientibus narrauit, nemo mehercule fuit, quin protinus in cælum manus præ gaudio tolleret, & ad bene ſperandum de re literaria vehementiſſimè cõmoueretur. Eſt enim in Hoſpitalii oratione prẹter elegantiam & vbertatem eruditiſſimo viro dignã, grauitas etiã ſumma, & vt prudentis rectíque hominis quẹdã naturalis authoritas, quẹ ad fidem faciendam plurimũ valet. Hunc verò ſermonem ſic excepit Fran. Albaſpineus, vt Biturigũ ciuitati prouinciæq; mirũ in modũ gratularetur, quòd nuper eius tibi procurationẽ, gubernationem, ducatúmq; Rex Chriſtianiſs. Henricus frater tuus mandaſſet, atq; credidiſſet. Quid enim, inquiebat, nobis optatius, fœlicius, diuinius cõtingere potuiſſet, poſt eam animi conſternationem, quæ Margarita

regina Nauarrę fato functa, inter ciues nostros oborta est, quàm repentè eam nobis ducem quasi cælitus demissam esse, in qua eadem pietas ac religio, bonitas par atque humanitas, ingeniū fœlicius, & longè politior doctrina insint, quæque ad ea quæ iam rectè pręclaréq; instituta sunt, nō solùm tuenda & conseruanda, sed etiam augenda & amplificanda diuinitus quodāmodo nobis data videatur. Subiiciebat ille, venisse iam tēpus, quo Biturigum ciues verissimè idem dicere possent, quod Themistoclem Atheniensem dixisse ferunt, cùm exul & profugus ad regem Persarū cōfugisset, & ab eo honorificè exceptus locupletatúsq; fuisset: O amici perieramus, nisi periissemus. Longū esset, nec valde necessariū, sigillatim omnia hîc recensere, quęcunque in eo cōgressu de te recitata sunt. De quibus omnibus tametsi fama vbiq; terrarū increbruerat (magna siquidē fortuna nihil occultū esse patitur) tamen ad opinionem confirmandā, quam animo vtcūque prius imbiberam, magnum pōdus habuit ea disputatio. Nam antè vix adduci poterā, vt has lucubrationes nostras in tuo nomine diuulgari & apparere sinerem. Cogitabam enim nō eo me hominem esse vel ingenio, vel doctrina, vt quicquam auribus tuis dignum afferre possim, & scholasticas disputationes, de Iure præsertim, & quæstionibus forensibus mulieri offerri ineptum ac indecorum quibusdam visum iri satis intelligebam. Ac sicut

olim prouerbio notati ſunt,qui Veneri ſuem immolabāt,quòd Adonis apri dente perēptus,ideóq; ſus Veneri, vt amaſij interfector gratus nō eſſet:ſic ego ſubueritus ſum ne mihi vitio detur, quòd nec muneris oblati,nec perſonæ tuæ rationem habuerim. Verùm omnem mihi ſcrupulum dubitationémque exemit iſta quę nunc animo meo inſedit penitus de te perſuaſio. Nam ſingularis tua in bonarum artium ſtudioſos humanitas facit,vt qualemcũque ſedulitatem noſtrā te in bonam partem accepturum cōfidamus,quanuis hoc opus ita à nobis elaboratũ perfectúmq; non ſit, vt ſi ex noſtra æſtimatum fuerit induſtria,magis quàm dignitate ipſius argumenti,dignũ tuo nomine patrocinióq; iudicari debeat. Ac ſi qui fortè ſint qui rem à nobis tractatam parum tibi conuenire exiſtiment,in eo falli eos cōſtat, quòd te ex aliarum mulierũ natura, ingenio & moribus fingunt: nec ſatis norunt quantũ inter te reliquáſque huius ſeculi fœminas interſit. Cùm igitur ea ſit & naturæ tuæ bonitas, & doctrina ac eruditio, vt præter pudorem pudicitiámq; inſignem, muliebre nihil in te cōſpiciatur, & cum excellentiſſimis viris meritò conferri poſſis,equidem iure culpandus non videor,ſi tibi munus literarium obtulerim, quod aptum cōuenienſque viro eſſe non fateatur. Non deerunt fortaſſe, qui dicent ſtudium literarũ in muliere quidem ferendum eſſe, ſed nō earum quæ ad res po-

liticas & forenſes pertinent. Sed cùm ita moribus noſtris comparatum ſit, vt principes fœminæ gubernacula Reipublicæ teneant, cur earum rerum ſcientia, quibus ad Rempublicam regendam opus eſt, eiſdem interdicta ſit nō video. Niſi fortè quis dicat eas vicaria magiſtratuū opera vti hîc ſolere, quos iſta cognoſcere ſufficiat. Verùm ego vt anxiam nimis & exactā harum rerum cognitionem à principibus minimè flagito, ita minus idoneos eſſe ad gubernationem Reipublicę eos cenſeo, qui ne primoribus quidē labris, vt dicitur, hæc deguſtarunt. Ac huiuſmodi ſunt hi noſtri libri, niſi vehementer ipſi fallimur, vt iis etiā qui forenſem iudiciariámque artem ipſi non exercent, ſed rerum cùm diuinarū, tum ad ſtatum publicum ſpectantium ſtudio capiuntur, nonnihil conducant. Quarum rerum cognitione vt honeſta ac perneceſſaria te mirificè delectari accepimus. Et hęc quidē à nobis dicta ſunt, vt ineptiarū ac temeritatis crimen, quod nobis obiici poſſet, ſi minus à te, certè ab aliis quibuſdam, in quorū manus ſcripta noſtra venient aliquando fortaſſis, dilueremus. Nec difficile eſt ex iis quæ iā diximus perſpicere ac iudicare, quæ me ratio impulerit, vt libros meos tibi legendos exhiberem. Verùm alia quędā non leuis huius incœpti cauſa etiam fuit, præter eas quæ hactenus à nobis expoſitæ ſunt, quòd videlicet in locum illuſtris reginæ Nauar. ducíſque Biturigū modò ſucceſſeris,

quę ſtudiorum noſtrorum fructum, ſi quis exiſtat, iure ſuo à nobis repetere poſſet. Quam enim ſuperſtitem adhuc & viuam diutiſſimè colui & obſeruaui, cùm apud Bituriges tuos ius ciuile interpretarer, & annuum mihi eo nomine largiretur, eidem profectò mortuæ quod potero officiũ pręſtare quàm maximè cupio: vt eius quæ tam præclare ac diuinitus, non dicam de me & ſtudiis, ſed de vniuerſo hominum genere merita eſt, ſacroſanctam apud nos memoriã eſſe omnes intelligant. Sed quia animo iam fœliciter in cælum recepto humana non cõueniunt, nec quantum vellem ei impræſentiarum tribuere poſſum, quicquid in viuam officij collaturus fui, nemini iuſtius quàm tibi nũc deferendum eſſe videtur: vt potè quam illa incredibili amore ſemper complexa ſit, & pietatis, religionis, doctrinæ, cæterorúmque ornamentorum ſuorum velut hæredem quodammodo reliquerit. Et arbitror pios illos ſanctiſſimóſque Manes, ſi loqui nobiſcum poſſent, id ſibi pergratum ac iucundum eſſe dicturos. Quo nomine fortaſſis opera hæc noſtra, qualiſcunque ea ſit, acceptior tibi futura eſt, eámque vt boni conſulas te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale, Lutetiæ Pariſiorum, Idib. Iun. 1550.

INDEX SINGVLORVM capitum, quæ his octo libris continentur.

LIBER PRIMVS.

De Ecclesia, & ministeriis ecclesiasticis.

LIBER SECVNDVS.

De origine, definitione, ac diuisione beneficiorum.

LIBER TERTIVS.

De iis qui possunt beneficia conferre.

LIBER QVARTVS.

Quibus possint beneficia conferri.

LIBER QVINTVS.

Quibus modis acquirantur beneficia, & ministri Ecclesiæ ordinentur.

LIBER SEXTVS.

De iis, quæ in beneficiis distribuendis præcipuè obseruanda sunt.

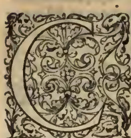
LIBER SEPTIMVS.

Quod ius habeat beneficiarius in beneficio suo, & quemadmodum beneficia retineantur & conseruentur.

LIBER OCTAVVS.

Quibus modis beneficia amittantur, & vacent.

PRAEFATIO IN QVA DE VNIuerso iure pontificio, ac de instituto authoris disseritur.

VM de iure canonico siue pontificio aliquid scribere instituerem, satis prospiciebam fore, vt hoc consilium meum in varias reprehensiones incurreret. Non enim adeò rerum imperitus sum, vt non intelligam, quàm malè audiat hoc tẽpore istius iuris professio, quámque displiceat non vulgo tantùm & imperitæ multitudini: sed iis etiã, qui cæteris acutiores, fœliciorísque iudicij haberi volunt. Nam plerísque persuasum est, ius põtificium nihil aliud esse, quàm inconditam quandam decretorum, & constitutionum farraginem à semidoctis pontificibus ad quæstum magis, quàm ad Reip. Christianæ commodum editarum: cuius nec liberalis cognitio, nec admodum necessaria videatur. Nec desunt, qui totum hoc ius plenum erroribus esse non obscurè testentur, è quorum numero Cynus Pistoriensis clari nominis iurisconsultus fuit. Alij tametsi multa præclara & vtilia iure pontificio contineri non inficientur: tamen quia partim ea in desuetudinẽ abiisse vident, partim diplomatibus pontificum venialibus ferè subuerti solere, inanem prorsus nostrum esse laborem cõtendunt, nec vllam in hoc genere doctrinam reconditiorem magnopere requiri dictitant, sed eam sufficere, quæ in foro vsitata sit, & ex vulgaribus cõmentariis hauriatur. Non necesse habeo hîc commemorare, quoties mihi cum his dimicandum fuerit, qui vicem meam (si Diis placet) nõ mediocriter dolere se dicerent, quòd studiis grauioribus omissis, in his nugis ineptiísque tempus contererem. Quorum ego iudicium, & authoritatem, vt prorsus non cõtemno: ita rationes aliquas habere mihi videor, quibus hoc institutum cõsiliúmque meum bonis & eruditis hominibus approbare facile possim. Nam vt de iure pontificio dicam quod sentio, constat imprimis iam inde ab initio nascentis ecclesiæ apostolos Christi, ac sacerdotes de ritibus in ecclesia necessariis quædam constituisse, cùm absque ordine & ἀταξίᾳ verũ Dei cultũ retineri nõ posse animaduerterent. Hinc Paulus ad Corinthios scribẽs, πάντα, inquit, εὐσχημό-

νῶς, καὶ κατὰ τάξιν γινέσθω. Hos imitati successores per multas ætates variis in conuentibus veluti leges quasdam condiderunt, quas canones, id est, regulas, seu ius canonicum vocamus. Ea si quidem erat hominum modestia, vt decreta huiusmodi sua leges vocari nō sustinerent: ne principum, ac magistratuum authoritatem sibi arrogare viderentur, & quanquam principes ipsi negligentibus episcopis ac sacerdotibus leges plerunque ad gubernationem ecclesiarum, & ritus ecclesiasticos pertinentes ferrent: tamen ea veneratione sacros illos canones prosequebantur, vt ab eorum præscripto vix vnquam sibi deflectendum esse ducerent. Et Iustinianus noster disertè ait, se ita leges scribere, vt sacros canones imitentur. Totum autem ius canonicum, quo nunc vtimur, præcipuis aliquot voluminibus continetur. Vnum est à Gratiano compositum quadringentis ferè ab hinc annis, quod variis canonibus, sententiisque veterum patrum collectis refertum est, decretorúmque titulo inscribitur. Nec eo libro vllus est in hoc genere vtilior, quanuis in eo nonnihil desiderent eruditi. Fatetur Martialis quodam versu, in suis libris mala plura esse, quàm bona, aut mediocria, nec aliter vllum scribi librum solere. Nemo tamen sanus ideo libros eiusmodi omnes contemnendos aut reiiciendos esse dixerit. At Gratianus noster plurimis abundat præclaris auréisque sententiis, vt æquum non sit, ob nonnulla, si quæ in eo deprehenduntur errata, è studiosorum manibus librum longè vtilissimum excutere, nullo duntaxat meliore, probatioréque allato. Alterū volumen est Gregorij noni editum nomine, quod diuersorum pontificum Romanæ sedis epistolas, quæ dicuntur Decretales, complectitur. In eo Decretalium volumine multa intueri licet, quæ à prisca illa disciplina, quam decretorū liber à Gratiano editus continet, multum degenerent. Atque hinc natum est illud apud nostrates tritum ac vulgò iactatum. Malè cum rebus humanis actum esse, ex quo decretis alæ accesserunt. Est enim hæc rerum humanarum conditio, vt ferè in deterius prolabantur: Sic omnia fatis, inquit poëta, in peius ruere, & retrò sublapsa referri. Eius tamen libri lectio negligenda iuris studioso non est, quòd multa ad iuris non modo pontificij, sed etiam ciuilis cognitionem vtilia contineat. Quo enim tempore conscriptæ sunt illæ epistolæ, quibus pōtifices Romani de iure consulentibus more veterū imperatorum respondebant,

causæ ecclesiasticæ antiquam simplicitatem iam amiserant, erántque huiusmodi, vt ad eas dirimendas ac definiendas iurisconsulti & pragmatici adhiberentur. Vnde factũ est, vt canonum peritus, nisi idem iuris ciuilis scientia instructus sit, vulgari prouerbio inter rudes, & imperitos numeretur. Alius est liber Bonifacij octaui, quem ideò in Francia receptum non esse accepimus, quòd quæ in eo extant constitutiones, pleræque in odium, & æmulationem Philippi Francorum regis editæ, & ad Romanæ aulæ quæstũ excogitatæ credãtur. Vtcunque se res habeat, quisquis in foro hodie versari cupit, non parum eius libri lectione iuuari potest. Nec dißimilis est cæterorum librorũ tum à Clemente quinto, tum ab aliis promulgatorum ratio. Ex quibus, si cum iudicio legantur, fructus & commodi plurimum colligere licet. Quanquam enim libenter facio, vt iuuenes ad horum librorum studium adhorter: tamen ab omnibus vitiis eos pertinaciter vindicare nequaquam institui. Illud enim fateri vel inuiti cogimur, mores hominum ecclesiæ titulo insignitorũ ita paulatim degenerasse, vt posteriores constitutiones pontificum ferè anterioribus cedant, ac de eis merito dici posse videatur, quod scribit Homerus,

Γαῦροι γάρ τοι παῖδες ὁμοῖοι πατρὶ πέλονται·
Οἱ πλέονες κακίους, παῦροι δέ τε πατρὸς ἀρείους.

Itaque sicut hoc tempore valde necessarium est, sacerdotum deformatos mores ad priscam religionem reuocare: ita expediret fortaßis ex tot tantisque constitutionibus pontificiis, quicquid verius, syncerius, ac vtilius est in breue aliquod volumen conferre. Nec id futurum aliquãdo desperamus hoc præsertim pontifice Iulio 3. quem rumor est (atque vtinam is vanus non sit) de ruinis ecclesiæ fulciendis & restituendis canonibus antiquis seriò cogitare. Quo nihil potest in eius mentem ac cogitationem cadere diuinius. Extant Hesiodi versus, quibus ætatis suæ vitia deplorat, & se alio tempore natum non esse conqueritur.

Μηκέτ' ἔπειτ' ὤφελον ἐγὼ πέμπτοισι μετεῖναι
Ἀνδράσιν, ἀλλ' ἢ πρόσθε θανεῖν ἢ ἔπειτα γενέσθαι.

Sed quoniam his votis nihil proficitur, modis omnibus enitendũ est, vt veteres mores ac instituta reuocantes auream quãdam ex ferrea ætatem efficiamus. Vetus est illud; Moribus antiquis res stat Romana, virisque. Quod de Ecclesia & statu ecclesiastico multo verius dici potest. Nec

aliter censuerunt antiqui illi patres in conuentu Nicensi, qui ita decreuerũt, τὰ ἀρχαῖα ἔθη κρατείτω. Quam ad rem noster hic tractatus nõnihil vt spero adiumenti allaturus est. Hoc enim mihi propositum fuit, vt sensim ab heroicis ætatibus ad nostrorũ vsque tẽporum fecem deueniens, priscos canones ac instituta primùm, deinde recentiores constitutiones in medium adducerem: sed temporis vbique habita ratione, quo edita, ac promulgata quæque fuit. Exempla quoque interserui, ex Eusebio, Sozomeno, Socrate, Theodorito, Chrysostomo, Basilio, Gregorio, Hieronymo, Augustino, Cypriano, atque aliis veteribus scriptoribus ecclesiasticis decerpta, quos mihi eã ob rem euoluere omneis nõ sine magno labore ac vigiliis necesse fuit. Itaque quisquis omniũ sæculorum, atque ætatũ à Christo, & eius apostolis ad nostra vsque tẽpora canones, decreta, cõstitutiones, ritus, moresque ecclesiasticos nosse, ac inuicẽ cõferre volet, hi nostri libri si minus satisfacient omnino, certè nõ minimo ei futuros adiumẽto cõfirmare ausim. Nam cùm hæc primùm scribere aggressus sum, mihi tantum animus erat, cõmentarios ad memoriæ subsidium, & locos cõmunes de rebus in foro vsitatis conscribere, qui mihi ad causas forenses tractandas vsui essent. Verùm ab amicis persuasus, vt cõmentationes meas cum studiosis communicarem, non inuitus feci, vt rerum omnium, quæ in iure pontificio disputantur fontes indicarem ac patefacerem, quò ad plures manaret nostrarum vigiliarum, si quæ sit, vtilitas, & non iis tantùm qui foro & litibus dediti sunt: sed cæteris etiã omnibus prodessem. In iis sanè quæ ad forum & iudicia præcipuè spectant, modum adhibui, qui docendi rationi & methodo, quam in toto hoc opere secutus sum (haud scio, quàm fœliciter) mihi conuenire videbatur: nec singulas quæ incidere solent, quæstiones, quæque ab aliis spinose subtiliterque disputantur, omnino hîc agitandas esse putaui. Quanquam plerasque sic attigi, vt verear, ne à quibusdam in ea re nimius existimer, qui nihil de fece, quod aiunt, nos haurire facilè patientur. Malè etenim docet, qui omnia docet. Ac sicut Quintilianus grammatici virtutem esse ait, quædã nescire: ita diligentiæ pars esse videtur, quædam præterire. Idque à nobis non multos ante annos satis demonstratum est in eo libello, quem de docendi discendíque iuris ratione ad And. Guillartum scripsimus, qui tum nobis ius ciuile in-

terpretantibus operam dabat, nunc præfectura libellorum iuuenis adhuc, sed prudentia senili in regia, summísque tribunalibus fungitur. Ac eleganter Chrysostomus: In lampadem, inquit, si parum instillaueris olei, satis alimenti habet ignis: sin iusto largius infuderis, etiam quæ in ea est flammam extingues. Nec minus venusta similitudine vsus est Aristoteles, Græcè quidem, vti & Chrysostomus, sed in hãc sententiam: Veratrum si crassius sumptũ fuerit, purgat: tritum verò ac comminutum suffocat: sic & nimis anxia subtilísque in philosophia disputatio. Quod ad elocutionem attinet, quidnam hîc præstiterim, paucis dicam. Equidem vt à nouo illo & verè portentoso genere orationis, quod barbari doctores condiderunt, multum semper abhorrui: ita dedi operam, vt propriè, Latinè, ac dilucidè res mirum in modum inuolutas & obscuras explicarem. Nam ius pontificum, quod multos annos iacuit, nec vllum habuit lumen Latinarum literarum, nonnihil excitare ac illustrare conatus sum. Idque tametsi consecutũ me non profiteor, secutum tamen esse præ me fero. Ac vehementer eos hortor, qui maiorem dicendi facultatem sibi cõparauerint, vt inchoatum informatúmque à nobis opus aliquando expoliant. Non enim hæc nitescere posse diffidimus, modò egregius quispiam artifex operi manus admoueat. Illud sanè omnino vitare non potuimus, ne rebus nouis noua quædam imponeremus nomina, aut recepta vulgò retineremus: quanquam id à nobis modicè factum est, & cùm ad id nos cogere inopia videbatur. Licuit enim, sempérque licebit, Signatũ præsente nota producere nomen. Quod & in philosophia Cicero ipse fecit plerunque, & alij non pauci, quorum apud omnes eruditos grauis est authoritas. Liuius quidem de summis magistratibus Carthaginensium loquens, nõ Consules eos, sed Suffetes potius vocat. Itaque fastidij delicatissimi est, ea verba contemnere ac despuere, quæ à nostræ religionis authoribus, & veteribus theologis vsurpata sunt. Quo nomine Spiridion quendam episcopum apud Cyprios concionantem, acriter obiurgasse fertur, vt Sozomenus ait. Hæc de põtificio seu canonico iure, déq; nostro instituto paulò fusius præfari volui, vt quanta sit huius iuris non solum vtilitas, sed etiam dignitas quædam & amplitudo, iis præsertim iuuenibus, qui liberalius instituti, cane peius & angue ius pontificium oderunt hoc tempore, planum facerem, &

simul ostenderem in re tenui, ieiuna & abiecta, vt est quorundam persuasio, tantam me operam non collocasse. Nam cæteris, qui nulla re magis quàm quæstu & lucro commouentur, quales permultos alunt fere Tribunalia, superuacanea fortassis oratio nostra futura est: cùm hi vel eo solo nomine ius canonicum amplectantur, ac velut filiolam exosculentur suam. Iis enim litibus, quæ ex rebus ecclesiasticis oriuntur, & iure magis pontificio quàm ciuili dirimuntur, omnia vix fora hodie sufficiunt. Cuius rei duæ mihi præcipuæ videntur esse causæ: Vna est, quia personarum ecclesiasticarum, quæ iure pontificio regun tur, ea est multitudo vt populus vniuersus in treis ordines distribuatur, Sacerdotium, Nobilitatem, ac Plebem. quorũ omnium amplissimus est sacerdotum siue ecclesiasticorum ordo. Altera causa est, quia immensas ecclesiæ opes nemo non, quibuscunque modis potest, ad se rapit: innumerabiles eius rei gratia passim excogitantur technæ & fraudes, veteres canones indigne miserabilitérque soluuntur: vt quæ inde nascuntur, controuersiarum neque finis neque modus vllus reperiatur. Vnde fit, vt nulla alia ex re vberior quæstus ad causidicos, pragmaticósque redeat. Proinde qui ad quæstum omnia referũt, nec vllum sibi alium finem studiorum, scopúmque proponunt, hi mea oratione non egent, quò ad studium iuris pontificij alliciantur. Cum iis igitur mihi res est impræsentiarũ, qui cùm generosioris indolis sint, & literis elegantioribus expoliti, ius põtificium ob eas, de quibus iam diximus, causas auersantur & fastidiunt. quibus nostra oratione iam aliqua ex parte satisfactũ esse opinor. Nam isti vituperant factum, quod ab aliis vnum laudatur maximè: quòd videlicet cum antiquorum canonum simplicitate, & grauitate recentiorum argutas, vt dicunt, ineptias coniunxerimus. Est enim posteriorum canonum vsus hodie maior & frequentior in foro. Sed illi fortassis de rebus forensibus admodũ solliciti nõ sunt. Itaque illud eis obiiciemus, quod elegans & festiuus poëta scribit: Non opus est nobis nimium lectore guloso: Hunc volo, qui fiat non sine pane satur. Et sanè mirari satis non possum ista ab iis despici, qui libros de sacris, sacerdotibus, ceremoniísque veterum ethnicorum cum voluptate legunt, eiúsque rei scientia, vt honesta ac liberali delectantur. Nam vt eis concedamus posteriorum pontificũ decreta veteribus longè dissimilima esse, & quædam

fortè in eis reperiri, quæ aliquã emendationem correctionémque desiderent: tamẽ vicißitudinem illam admirabilẽ ac mutationem cognoscere iuuat, quam in nostra religione tot sæcula pepererunt. Num minus libenter Neronis & Caligulæ perditißimorum hominum res gestas legimus, quàm Augusti, Traiani, Marci & quorundam aliorum, qui prudenter & fœliciter Romano præfuerunt imperio? Est enim harum rerum cognitio homine politico digna. Nec dubium est quin iura, quibus nunc vtimur, pontificia ad statum publicum & politiam maximè spectent, quæ tametsi aliquando emendata immutatáque fuerint, vt sæpe res huiusmodi solent: tamen futurum auguror, vt eorum cognitionem nihilominus affectet posteritas, nec satis eruditus habeatur, cui hæc ignota fuerint. Illud postremo hîc admonere lectores volumus, quædam in his scriptis inueniri posse, quibus nondum suprema manus imposita sit. Id enim nobis non licuit, cùm otij temporísque satis ad ea recognoscenda, limandáque non suppeteret, & magnæ nos rationes impellerent, ne vltrà editionem differremus. Idque eò nos æquiore animo fecimus, quòd spes nobis sit multorum exemplo scripta nostra quanuis edita iam peruulgatáque, cùm id necesßitas popoſcerit, emendare, & subinde opus sub incudem ita reuocare, vt nouißima quaque editione absolutius atque limatius in publicum prodeat.

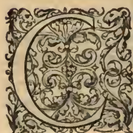
LIBER PRIMVS DE ECCLESIA ET MINISTERIIS ECCLESIASTICIS.

ARGVMENTVM.

QVONIAM *via & ratione de beneficiis ecclesiasticis disserere instituimus, operæpretiũ nobis visum est ab ipsa Ecclesia initium facere: Deinde ministeria, officiáque ecclesiastica sic describere, vt quid vniuscuiusque sit proprium, facilè intelligi poßit. Nam hoc fundamento non iacto qui rem tractant beneficiariam, sæpenumero eos perturbare omnia ac confundere videmus. Quisquis enim nescit, quid sit Ecclesia, quid potestas ecclesiastica, quemadmodum à politica differat, qui sint episcopi, presbyteri, diaconi, hypodiaconi, & alij huiusmodi ecclesiarum siue gubernatores, siue ministri, hunc necesse est in magna rerum, quæ ad hoc argumentum pertinent ignoratione versari. Elementa siquidem hæc sunt totius iuris pontificij, quo vtimur, quódque tot voluminibus perscriptum nobis pontifices reliquerunt. Sed & de monachis quoque aliquid attingere oportet: idque eo magis, quia beneficia, quæ regularia dicuntur, aliter satis cõmodè explicari, cognoscique non possunt.*

DE ECCLESIA, POTESTATE ECCLESIASTICA ET CIVILI, AC DE VTRIVSQVE DISCRIMINE, Caput primum.

IVITAS *vna est inter Christia-
nos, vnáque Resp. latè per orbem dif
fusa, nec vllo circũscripta loco: quam
vsitata iam receptáque appellatione
Ecclesiam dicimus. Huius sacrosan-
ctæ & augustæ ciuitatis status in sa-
cris, & sacerdotibus, & magistratibus consistit, vt de pu-
blico Romanorum iure scribit Vlpianus*[a]. *Nam etsi re-* [a] L.1.de Iust. & Iur.
*ligionis & sacrorum procuratio omnibus aliis rebus an-
tiquior nobis esse debeat: tamen imperio magistratus ad
tranquillitatem inter homines tuendã est opus, sine qua
ne religio quidem consistere potest. Itaque Iustinianus no-
ster maxima Dei inter homines dona esse ait* [b]*sacerdotiũ* [b] Nouel.6.
*& imperium: quòd vnum diuinarum rerum administra-
tio, alterum humanarum gubernatio moderatióque sit.
Non enim vt apud Hebræos quondam atque Romanos
iidem & Reges erãt & Põtifices:* [c]*Ita in Christiana Rep.* [c] Eusebius libro 1.hist.eccl. c.5. c.cleros. 21.dist.
*idem homo vtranque personam sustinet & vtrũque mu-
nus exequitur: sed duæ sunt functiones diuersæ, quarum
vnaquæque plurimũ operis habet ac difficultatis*[d]. *Com-* [d] c. duo sunt. 96.distin.

munis tamen eſt vtriuſque finis & ſcopus: nempe religionis & mandatorum diuinorum in otio & pace cõſeruatio. Hinc Iuſtinianus noſter de conſenſu & cõcordia rerum diuinarum & humanarum, ſacerdotij & imperij loquens, ſymphoniæ verbo vtitur. Eius verba hæc ſunt[e]: ὥστε τὰ θειότερά τε, καὶ ἀνθρώπινα συνδεσμοῦντα μίαν συμφωνίαν ταῖς ὀρθαῖς ποιήσασθαι ψήφοις. *Nec minus imperium magiſtratus, quàm ſacerdotium à Deo conſtitutum eſt, vt docet Paulus ad Rom.[f] Sunt enim magiſtratus & ſacerdotium velut vnius corporis, id eſt, Eccleſiæ duo membra præcipua: quorum alterum alterius auxilio eget. Sed eò ſacerdotium magiſtratu dignius habetur, quòd hic corpori & rebus externis, illud animæ ac ſpiritui potiſſimum ſeruiat[g]. Itaque harum gubernationum altera ſpiritalis vulgò dicitur, quia ſpiritus & animæ tantum eſt curatio: altera temporalis, quia non æternarum rerum ac ſpiritalium adminiſtratio eſt, ſed externarũ potius & corporalium, quæ ad temporariam hanc vitam pertinent, & pro tempore mutationẽ recipiunt. Id ſatis oſtẽdit Valentiniani imperatoris oratio de Ambroſij ad epiſcopale munus promotione, apud Theodoritum[h]. Nam cùm Ambroſius, qui tum Prætura fungebatur, omnium ſuffragiis lectus eſſet epiſcopus Mediolanenſis eccleſiæ, exultans gaudio Valentinianus, dixit ſe gratias agere Deo, quòd is animorum curationem ei viro tradidiſſet, cui ipſe antea corpora cõmiſerat[i]. Tametſi autẽ Eccleſia, cœtus ac multitudo Chriſtianorum omniũ, fideliũmque ſit: tamen aliter nonnunquã accipitur in iure pontificio: nempe pro*

e Nouel. 42.

f cap. 15.

g d. c. duo ſunt.

h lib. 4. cap. 7.

i c. Valẽtinianus. 63. diſt.

collegio & conuentu sacerdotum, ac ministrorũ doctrina diuinæ, qui clerici appellãtur[lx]. *hinc potestas ecclesiastica, à ciuili seu politica distinguitur. Sed de vtriusque potestatis discrimine & officiis videndum est, & ab ecclesiastica tanquã sublimiore dignioréque incipiendum.*

[lx] not. in c. relatũ. de testa. c. cũ clerici de ver. sig c. vlt. Ne prel. vices suas.

De potestate & iurisdictione ecclesiastica. Cap. 2.

SACERDOTVM *functio & officium latissimè patet. Nam præter docendi munus, administrandi sacramenta, ordinandi ministros Ecclesiæ, & quædã alia, quæ non sunt instituti nostri, potestatem habent aliquas veluti leges condendi de ceremoniis, & aliis id genus, vt omnia decenter & ordine fiant. Item de rebus in religione obscurioribus iudicium faciunt: ac si quæ dubitatio emerserit, eorum cognitio est, nõ magistratuum ciuilium*[l]. *Causam enim fidei in Ecclesia agendam quis abnuat? inquit Ambrosius*[m]. *Præterea iurisdictionẽ aliquam, & coercitionem habẽt in Ecclesia, quoniam absque disciplina aliqua munus suum tueri non possunt. Ea autem disciplina duplex est: Vna populi, altera cleri. Nam populum sibi commissum, corripiendi castigandique, & à sacra communione arcendi ius habent, ob graue scilicet delictum & cõtumaciã, quæ noceat Ecclesiæ*[n]. *Quæ potestas nihil detrahit imperio magistratus, quia nihilominus coercere, & legitimis suppliciis delinquentes afficere ei licet*[o]. *Potest & sacerdotibus obsistere, si temerè & ob alias causas, quàm quæ canonibus expressæ sint,*

[l] l. omni innouatione. C. de sac. eccl.

[m] c. cõuenior. 23 q. 8.

[n] ca. Nouit. de iudic.

[o] l 1. C de sum. trin. l. placet. C. de sacr. eccl.

quempiam à cõmunione summouerint[p]*, vt paulò pòst docebimus. Ad hæc delicta quædam sunt, quæ legibus non puniuntur: vt Vsura, concubinatus, periurium, &c. correctioni tamen Ecclesiæ sunt obnoxia, & ideo crimina ecclesiastica appellãtur. Hæc de causis criminalibus. Causæ verò ciuiles laïcorum in Ecclesia non iudicantur, nisi quæstio aliqua de fide, aut re alia spirituali occurrat*[q]*, aut nisi cõsentiant litigatores*[r]*. Non ignoro Theodosiũ imperatorem Romanũ legem promulgasse, qua cautũ erat, vt lites omnes & controuersiæ forenses ad iudicium Ecclesiæ remitterentur, si alteruter litigatorum id postularet. Quæ lex à Carolo Magno posteà renouata, confirmatáque fuit*[s]*. Sed mutatis episcoporum moribus, in desuetudinẽ abiit, vt credibile est, vtraque constitutio. Nec verò dubiũ est, quin sacerdotibus reges omnes ac principes in huiusmodi rebus cedere, séque eis subiectos agnoscere debeãt*[t]*. Quamobrẽ Valẽtinianus imperator, cùm de episcopi cuiusdã electione ageretur, ita locutus est sacerdotibus: „Talem in pontificali constituite sede, cui & „nos, qui gubernamus imperiũ, syncerè capita nostra sum„mittamus, & cuius monita, dum tanquã homines deli„querimus, necessariò veluti curantis medicamenta susci„piamus. & Constantinus ad episcopos conuentus Ni„ceni: Deus, inquit, vos cõstituit sacerdotes, & potestatem vobis dedit de nobis quoque iudicandi*[u]*. Proinde Innocent. pont. Rom. Arcadium imperatorem à sacra communione summouit, quia consenserat, vt Ioannes Chrysosto. à sua sede pelleretur*[y]*. Et Ambrosius Valẽtiniano*

p No.123.

q d. ca. conuenior. d. l. omni ĩnouatiõe.

r l. si qui ex cõsensu. C. de ep. aud.

s c. quæcũque. 11. q. 1. c. nouit. de iud.

t c. quoniã. 18. distin. c. quis dubitet. c. duo sunt. 96. dist.

u histo. eccle. lib. 10.

y d. c. duo sunt.

Imperatori fortiter obstitit iubenti, vt templũ sedémque suã Arrianis cederet. Sed nihil est ea historia memorabilius, quã Theodoritus lib. 5. describit de Theodosio Imp. quem idem Ambrosius cum Mediolanensis episcopus esset, non solum exclusit à communione & ingressu templi: sed etiam ad publicam pœnitentiam deposita purpura, omníque regio ornatu, adegit: quòd apud Thessalonicam aliquot millia hominum indicta causa, ipsius iussu trucidata essent: vt nescias, maiorémne episcopi libertas, an Imperatoris obediẽtia animíque demißio admirationem mereatur[a]. Ac vt eius rei perpetuum superesset monumentum, pleniórque esset satisfactio, suis monitis & exhortationibus perfecit quoque Ambrosius, vt legem promulgaret Imperator, quæ etiamnum in Codice Iustiniani inter cõstitutiones Imperatoris extat[b]. Eadem humilitate ac deiectione vsus est Federicus primus, qui AEnobarbus est appellatus, in Alexandrum III. pontif. Ro. sed vi & armis, ne dicam tyrannide pontificis coactus, qui Imperatorem pro templi foribus humi prostratũ pedibus calcaße fertur, ac illud ex sacris literis pronuncia-
„ ri iußisse: Super aspidem & basiliscum ambulabis, con-
„ culcabis leonem & draconem. Nec verò aliorum principum necessaria est cõmemoratio, qui à pontificibus Rom. excommunicati sunt & anathemate notati: cùm in manibus omnium sint historiæ, & quæ adduximus exempla, ad id quod instituimus demonstrandum sufficiant. Quod ad disciplinam clericorum attinet, notandũ est, ob quascunque causas laïci castigantur ab Ecclesia, multò magis

a c cum apud. 11. q. 3.

b tit. de pœnis. l. si vindicari.

eos puniendos esse. Sed magistratus nihilo secius in eos animaduertunt, postquā à suis antistitibus depositi, ac de gradu suo deiecti fuerint: nisi crimina sint ecclesiastica[c]. *Ecclesiastica voco nō ea tantum, de quibus locuti sumus, concubinatū, periurium, &c. sed etiam venationem, bellum, aut negotiorum sæcularium tractationem, aliáve id genus, quæ clericis interdicta sunt, cæteris non item. Nam de iis non cognoscunt magistratus*[d]. *De causis verò ciuilibus clericorum non sacerdotes olim, sed præsides & magistratus cognoscebant*[e]. *Sed ne auocarentur à ministerio suo, & vt promptius lites finirentur, Iustinianus ciuilium quarundam causarum cognitionem eis permisit: sed ita vt liberum esset victo, sententiæ contradicere, & ad ciuilem magistratum prouocare*[f]. *Verùm constitutiones Romanorū pontificum huic iuri non parum derogauerunt: quibus cautum est, non solum vt clerici ad magistratus tribunal inuiti non trahantur, sed vt ne volentes quidem iurisdictioni magistratus se subiicere possint, siue ciuilis sit siue criminalis causa*[g]. *Qua de re videnda sunt, quæ Gratianus ex variis authoribus collegit quæstione prima causæ siue hypotheseos vndecimæ.*

c Nouel.83.& 123.

d d.nou.83.& 123.

e l.cum cleric. eis. l.omnes. l.iubemus C. de ep.& cle.

f d No.83.& 123. c.si quis. 11.q.1.

g c.significasti. c.si diligenti. de form.cōp.

De pœnis & coercitionibus ecclesiasticis. Cap. 3.

QVOD *autem diximus de coercitione, quam habent sacerdotes tum in clerum, tum in populum, id paulo longiorem explicationem desiderat: quia nondū satis demonstratum est, quo genere coercitionis poßint vti &*

varia commemorantur pœnarum genera in antiquis, recentioribúsque canonibus, quarũ vt grauißima, ita etiam vsitatißima fuit olim exterminatio illa, quam canones ἀφορισμὸν, & ἀνάθημα, nos excommunicationem vulgò appellamus. Eáque vti aduersus quenquã non licebat, nisi ex graui aliqua causa, propter quam canones id fieri iuberent, vt ait Iustinianus[h]. *Nam is qui excommunicatus & anathema factus est, non solùm à sacris summouetur, verùm etiam ab hominum consortio, quasi aqua & igni quodammodo interdictum ei sit. Estque hoc pœnæ genus illi non dißimile quo Druydes sacerdotes Gallorum olim vsos fuisse testatur Cæsar*[i] *his verbis: Si quis aut priuatus, aut publicus eorũ decreto nõ stetit, sacrificiis interdicunt. Hæc pœna apud eos est grauißima. Quibus est interdictum, ij numero impiorum ac sceleratorum habentur, iis omnes decedunt, aditum sermonémque defugiunt, ne quid ex contagione incõmodi accipiant: neque iis petentibus ius redditur, neque locus vllus communicatur. Solebãt quoque Græci εἴργεσθαι τῆς ἀγορᾶς, καὶ τῶν ἱερῶν, id est, foro & sacris arcere. Cuius pœnæ pleraque in Græcis authoribus exempla reperiuntur. Sed & Plinius*[l] *testatur, regem Arabum morte multari, nullo interimente, auersantibus cunctis, & cõmercia etiam sermonis negantibus. Magnus autem est huius excommunicationis vsus propter disciplinam ecclesiæ & excõmunicati emendationem. Est enim neruus ecclesiasticæ disciplinæ, vt verè Innocentius quartus ait*[m]. *Nec vt pereat quis, ideo excommunicatur, sed vt pudore suffusus resipiscat tandem,*

h Nou.123.

i lib.6. de bel. Gal.

l lib.6.c.22.

m c. Cũ inter. de consue.

& ad frugem bonam redeat. Quod cum acciderit, absoluitur & ad sacram communionem admittitur[n]. & hæ sunt claues regni cælorum, potestásque ligandi & soluendi, quam Christus apostolis suis eorúmque successoribus concessit[o]. Quod est accipiendum, si quis simpliciter excommunicatus fuerit. Si enim inter sacros homines, & vt Græci dicũt ἀναθήματα habitus sit authoritate Ecclesiæ propter atrocissimum fortè scelus aliquod, omnis ei spes veniæ vt plurimum adimitur[p]. Sed quo grauior est pœna, eo apud Deũ futurus est acceptior, si Ecclesiæ iudicium æquo animo ferat, hócque commodo seueritas cõdemnationis compensatur & mitigatur. Verùm animaduertendum est non temerè quenquã olim absolui consueuisse absque castigatione aliqua propter exemplũ, vt dixi, & vt exploratum esset, eum seriò ad ecclesiam redire. Itaque vt satisfaceret Ecclesiæ quã læserat, & simul pœnitentiæ suæ, ac mutatæ voluntatis clarum documentum præberet, plorans & sordidatus publicè absolutionem petere cogebatur[q]. Sed hæc satisfactio ex causa aliqua honesta aliquando remittebatur, sicut & pleræque aliæ pœnæ ecclesiastica authoritate alicui inflictæ. Eáque remissio quæ indulgentia vulgò appellatur, res est apud nos hodie frequentissima[r]. Præter hanc excommunicationem, quæ tam clericis quàm laïcis varias ob causas irrogatur, aliæ sunt pœnæ ecclesiasticæ, quibus clerici præcipuè affici solent. Nam ministerio, officióque suo vel ad tempus[s], vel in perpetuum iis interdicitur[t]. Fitque interdum hæc interdictio simpliciter & sine adiunctione, interdum

n ca. inter hæc. 33. q. 2.

o c. audiuimus. c. quodcũque. 24. q. 1.

p c. Engeltrudam. 3. q. 6. c. nemo. 11. q. 3. c. si quis suadente. 17. q. 4.

q c. cũ aliquis. 11. q. 3.

r not. ĩ c. quod autem. de pœ. & remiss.

s c. presbyter. 2. q. 5.

t c. si quis viduã. 50. dist. c. si quis amodo. 81. distin.

adiicitur, vt nudum honoris gradúsque sui nomen retineat absque administratione. Qua pœna Melitiũ episcopum aliquãdo multatũ fuisse scribit Theodoritus[v]. *Aliquando etiam augendæ pœnæ causa exprimitur, vt in monasterium cõiiciatur & includatur*[x]. *Est & pœna carceris iure pontificio recepta*[y]. *Quãuis à iuris ciuilis authoribus non probetur*[a]. *Sed & curiis olim tradi solebant, eisdem seruituri, ac ex clericis fiebant curiales, quorum in iure ciuili crebra est mentio*[b]. *Verùm curiã interpretati sunt quidam pontifices potestatem ciuilem, & magistratũ, cui traduntur solenni exauthoratione præcedente, quam degradationem vocãt, vt magistratus in eos animaduertat*[c]. *Quod non eò dico, vt huiusmodi exauthorationem improbem, aut magistratus animaduersionem in criminibus, quæ ecclesiastica nõ sunt. Cuius etiam meminit Iustinianus in locis suprà adductis: sed morem in Ecclesia receptum nocentes clericos tradendi suppliciis afficiendos, veteribus cognitum fuisse vix mihi persuadeo. Huius autem pœnæ exemplum est apud Iustinianum*[d], *cum iubet presbyteros aut diaconos, qui post ordinationem vxorem ducunt, curiæ cum bonis suis tradi. Meminit & Theodoritus*[e]. *Sed notandum est eos, qui ita cõdemnati essent, honore & priuilegiis curialium siue decurionum frui solitos non fuisse, quanuis onera omnia curialia subirent, vt ex nouella Iustiniani* XLV. *de Iudæis, Samaritanis & hæreticis facilè colligitur. Ac de iis curialibus, quos Maiorianus in quadam constitutione seruos* Reip. *vocat, multa apud Gratianum legun-*

v lib. 1. c. 9. trip. lib. 2. c. 12. c. presbyter. 28. distin. c. presbyteros. 50. dist.
x c. si episcopus. 50. dist.
y c. quanuis. de pœ. in 6.
a l. Aut dãnũ. de pœnis.
b c. clericus. 3. q. 4. c. si quis sacerdotium. c. statuimus. 11. q. 1.
c c. ad falsariorũ. de cri. fal. c. nouimus. de ver. sig. c. degradatio. de pœ. in 6.
d No. 123.
e lib. 4. c. 22. trip. hist. lib. 7. c. vlt.

tur[f], quæ à proposito nostro alieniora sunt & aliàs fortè à nobis explicabuntur. Reperitur & inediæ siue ieiunij pœna in iure pontificio[g]. Item infamiæ atque adeò supplicij corporis[g]. De exilio, & deportatione loquitur Gregorius in quadam epistola decretali[h]. Ex quo apparet iudicia ecclesiastica à magistratuum animaduersione non multum differre, si recentiorum canonum sine delectu ratio habeatur[i]. Sed magistratus nostri vsquequaque non permittunt, vt à veterum canonum præscripto hîc recedatur. Ac memoria repeto damnatũ fuisse nõ ita pridẽ iudicio curiæ centumuiralis archiepiscopũ Biturigum, quòd sacerdotes aliquot liburnicarum siue triremiũ præfecto vinciendos & remigio mancipãdos tradidisset. De multa seu pœna pecuniaria, quæ hodie quorundam antistitum ærarium non mediocriter augere solet, quæstio agitata est, & sanè propter auaritiæ suspicionem ab eo sacerdotes abstinere decet[l]. Idque exẽplo Theodosij Imperatoris, qui se hoc cauere ait, ne in iis quæ ad morum correctionem spectant, fisci rationem habere videatur[m]. Quatenus autem eam pœnam irrogare liceat, copiose docet Felinus[n]. Sed instituti nostri est in hoc exordio capita rerum attingere, non ea sigillatim pertractare, quæ propriam disputationem requirunt.

f 33. 51. 53. distinct.
g c. presbyter. 82. distin.
g c. ante omnia 35. dist. c. cõspirationum. 11. q. 1. c. 1. 23. q. 5.
h c. 1. de calum.
i not in c. qualiter. de accus.
l c. licet. de pœnis.
m l. 1. C. de secun. nup.
n in ca. Irrefragabili. de offic. ordin.

An ius gladij habeat Ecclesia. Cap. 4.

EX *his constat sacerdotes iurisdictionem aliquã tam in populum, quàm in clerum semper habuisse: sed olim moderatius aliquanto exercebatur, nulla vi corporali*

adhibita. Cuius rei vel illud argumentum est, quod Eugenius secundus instituisse carceres & vincula ad clericos coercendos primus omnium fertur. Sed incorruptius ac syncerius & magis ex vsu, vt arbitror, Ecclesiæ. Nunc ea pœnarũ genera excogitata & vsitata sunt, vt iurisdictio ecclesiastica à gladij potestate non multum discrepet: cùm tamen nullo vnquã tempore tanta fuerit morũ corruptio in Ecclesia. Sed nec ea iurisdictio ab episcopis ipsis nunc exercetur, quod olim non solum magna cum grauitate, & decore, sed etiam lenitate ac simplicitate fiebat, sed à vicariis quibusdã iuridicis, qui officiales vulgò dicuntur. Quorum auditoria calumnijs, imposturis ac strophis forensibus quæcunque regia ac prophana tribunalia longè superant. Gladij igitur ius & imperium non habent sacerdotes, sed magistratus ciuilis, vt clarè testatur » Christus, cùm ait: Regnum meum non est de hoc mundo, » &: Reges gentium dominantur eis. Vos autem non sic. Nam & Petrus præcipit eis, vt pascant gregem nõ dominãtes. Inde Hieronymus ad Nepot. Episcopi, inquit, sciant se sacerdotes esse, non dominos[o]. Itaque dicuntur non habere territorium, nec prehendendi, summouendique facultatem[p], magistratibus quibusdam Romanis non dissimiles, qui vt Gellius ait[q], vocatiónem habebãt, non prehensionem. Nam & Iustinianus noster episcopos non dominos, vt hodie vulgò appellari solent, sed spiritales patres vocat[r]. Nec nos mouere debet, quòd plerosque sacerdotes, atque ecclesias imperium illud, quod à iureconsultis dicitur merum, omnémque iurisdictionem

o c. esto. 95 distinct.

p l. pupillus. §. territorium. de verb. sig.

q lib. 12.

r Nou. 81.

exercere videamus. Ea siquidem potestate non vt sacerdotes, sed vt Duces, Comites, ac domini vtuntur. Quod non videtur vsquequaque improbandum esse, modò ea gubernatio à spiritali procuratione eos nõ auertat. Nam sicut prædia sibi donata à principibus aut aliis propria habere ac retinere possunt: ita & iurisdictionẽ, quæ cum prædiorum donatione transfertur. Præterea quid vetat dominum ac principem ciuitatis alicuius, aut prouinciæ, si idoneus reperiatur, episcopum creari? Quod si vsu venerit, nemo dixerit, opinor, eum facultates ac patrimonium suum deserere oportere: quasi id retinendo, episco-
f lib.2.c.30. *pali munere fungi nõ poßit. Certè apud Theodoritum[f] cuiusdã Iacobi mentio est, qui eiusdem ciuitatis & princeps & episcopus fuit. Sed ea iurisdictio nihil commune cum sacerdotis officio habet. Ideóque cùm eam exercet sacerdos, aut eius nomine alius, duplicem gerere personam intelligitur. Itaque ab eorũ iudiciis non synodi, nõ episcopi, non archiepiscopi, non denique Romani pontifices: sed rex tantum, ac iudices regij appellantur. Hinc etiã vulgò traditum est, secundum leges ciuiles & regias eam iu-*
t gl. in c. vlt. de præscr. c. quo iure. 8. distin. *risdictionem exerceri debere[t]. Nolim tamen episcopos neglecta propria functione prophana tractare negotia, nisi fortè neceßitas aliqua vrgeat. Idque Eusebij illius*
v lib.4. c.13. *exemplo, quem Theodoritus[v] scribit militari ornatu & thyara capiti imposita Syriam circumeuntem presbyteros & diaconos creasse. Sed plerique sunt nostro tempore à religione & sacris, quàm quiuis Satrapæ & principes prophani longè alieniores. Nec aliud eis curæ est,*

quàm vt ditionem & possessiones suas quo iure quáque
iniuria tueantur & augeant. Similes enim planè sunt
Demadi illi Atheniensi, qui nolentibus Atheniensibus
diuinos honores Alexandro decernere, Videte, inquit, ne
dum cælum custoditis, terram amittatis. Ac mihi nunc
venit in mentem fabellæ, quã Fulgosius ille, qui Ligurum
imperio deiectus fuit, lib. sexto suorum collectaneorũ re-
» fert in hanc sententiam: Cùm archiepiscopus, idémque
» dux Coloniæ Agrippinæ in Germania per quendam pa
» gum iter faceret, & ingens armatorum numerus more
» gentis eum prosequeretur, forte fortuna bubulcus nescio
» quis eum aspiciens, vehementius ridere cœpit. Ac inter-
» rogatus quænam tanti risus causa esset, respondit valdè
» sibi ridiculum videri, quòd Petrus apostolus sacerdotalis
» ordinis princeps, in tanta inopia vitam egisset, vt eius
» successores adeò locupletarentur, & regibus satrapísque
» pares fierent. Obiiciente verò archiepiscopo personam se
» duplicem sustinere, ducis scilicet, & episcopi: & tum du-
» cis munere fungi, cùm armatus, satellitióque stipatus in-
» cedit, in sacra autem æde episcopum ac sacerdotem age-
» re, multo maiorem cachinnũ sustulit rusticus. Denuò igi-
» tur causam rogatus, Velim, inquit, hoc vnum abs te doce-
» ri, cum hunc ducem cuius personam geris, iam fato fun-
» ctum cacodæmones ad inferos rapient, quònam iturum
» esse episcopum existimas? Excipitur tamen põtifex Ro-
manus cõstitutione Bonifaciana, quasi ius gladij habeat
in omnes Christianos, sed vsum & executionem sponte
regibus concedat, negotiis spiritalibus nimis scilicet distri-

ctus & occupatus[x]. Itaque conferendi regna totius orbis Christiani, & eadem auferendi potestatem sibi vindicat[y]. Et certum est Chilpericũ regem Francorum hominem minimè malum ac simplicem à Zacharia pontifice deiectum regno, & Pipinum in locum eius suffectum fuisse[z]. Alius quoque pōtifex nomine Leo Carolũ Magnum creauit Imperatorem, & imperiũ ex Græcia Romam transtulit. & Innocentius quartus habito conuentu Lugduni Federicum secundum, Imperatorem Romanum abdicauit imperio[b]. Quibus exẽplis admonemur pontificem Romanum tanquam monarcha sit, in omnes imperatores ac reges imperium exercere, & quicquid habent imperij ac maiestatis reges ac imperatores, id ab Ecclesia Romana omnino pendere. Quod & Clemens quintus in concilio Viennensi constituit[c]. Sed ea constitutio sic displicuit nobili iurisconsulto Cyno Pistoriensi, vt eam quasi ex pontificiorum errore profectam notare ac eleuare non dubitauerit. Atque ita senserunt plerique alij non cōtemnendæ authoritatis iureconsulti. Bartolus verò eam perfunctoriè & dicis causa, vt ita loquar, tueri videtur magis, quàm verè & ex animo. Idque apparet primùm ex eo quòd fluctuat ille contra morem suum, nec certam profert sententiam. Deinde quia non obscurè significat ideo se eam constitutionem defendere, quod in loco Ecclesiæ Romanæ subiecto maneat[d]. Extat sanè constitutio Clementis V. qua Bonifacianam sic interpretatur, vt Francorũ regem non aliter pontifici Romano subiectum esse dicat, quàm ante eam constitutionem fuerat.

x extrau. Vnã sanctam. de ma. & obed.

y c. venerabilem. de elect. c. ad apostolica. de re iud. in 6. cle. Romani. de iureiu.

z c. alius. 16. q. 6.

b d. c. ad apostolica.

c clem. pastoralis. de re iudic.

d Bar. in l. 1. de req. reis.

Idq́ue in Philippi Pulchri Francorum regis gratiam se facere testatur, qui grauem ea de re contentionem cum Bonifacio habuerat [e]. *Quale verò hoc beneficium pontificis in regem fuerit, alij viderint. Ego certè neminem paulo saniorem, eruditiorémque hoc tēpore esse arbitror, cui incœptum illud Bonifacij probari poßit. Ac maximè verendū est, si tales esse pergant reliqui, ne D. Bernardi vaticinium tandem verum esse cōperiamus, qui ad Eugenium pōtificem Rom. scribens de vtroque gladio: Vtrunque, inquit, habere si voles, vtrūque perdes* [f]. *Traditum est in Meroë, Iouis sacerdotes adeò superstitione implesse animos, vt nonnunquā misso nuntio necem regi AEthiopiæ demandarent nullo detrectante, aut mandatū iußionémve abnegante: donec ad Erganem regem peruentum est, qui omnes occidit & sacerdotiū sustulit. Alex. lib. 2.*

e extrau. meruit. tit. de priuil.

f lib. 2. de consid. ad Eug.

De ciuili gubernatione. Cap. 5.

POLITICA *gubernatio magistratus, à Deo perinde constituta est ac sacerdotium ipsum, vt antè diximus* [g]. *Quod adeò verum est, vt ita senserint ethnici. Inter quos Homerus disertè ait regis imperium à Ioue proficisci. Versus eius hi sunt, lib. 1. Iliad.* ἐπεὶ οὔποθ' ὁμοίης ἔμμορε τιμῆς σκηπτοῦχος βασιλεὺς ᾧ τε Ζεὺς κῦδος ἔδωκεν. *Et lib. 2.* θυμὸς δὲ μέγας ἐστὶ διοτρεφέος βασιλῆος. τιμὴ δ' ἐκ Διός ἐστι. φιλεῖ δέ ἑ μητίετα Ζεύς. *Id enim natura est insitum hominibus, authore Aristotele. Quare cùm id ius naturale sit, id est, à Deo naturaliter mentibus nostris inditum, necesse est, vt & diuinum quoque dicatur. Id docet Pau-*

g c. quæsitum 23. q. 4.

b Roma. 13.

lus[b], *cùm ait, Omnem hominem potestatibus excellentibus subditum esse debere, nec magistratũ sine causa gladium gestare, cùm ad vindicãda scelera Dei minister sit. Quos enim doctrina & exhortatio sacerdotis cõpescere ac meliores efficere nequit, hi metu suppliciorum abstinere à flagitiis per magistratum coguntur*[i]. *Petrus quoque nos admonet, vt regem honore prosequamur, vtque non tantum ei, sed etiam præsidibus ab eo missis ad nocentium vindictam & laudem rectè agentiũ pareamus. Magnum igitur Dei donum est, & non mediocris vsus inter homines hæc potestas, quæ rerum omnium ad incolumitatem status publici spectantium gubernationem cõplectitur. Sola enim sacerdotibus relinquitur Ecclesiæ rerúmque ecclesiasticarum ac spiritalium curatio*[l]. *Sed potestas hæc ciuilis vtcunque delibata primùm à sacerdotibus, deinde sensim ac pedetentim adeò imminuta est, vt ad extremum penè in ordinem redacta sit. quod iam à nobis demonstratum est. Illud præcipuè hîc tractandum occurrit, an principes seu magistratus in Ecclesiám, résque aut personas ecclesiasticas imperiũ aliquod & potestatem habeant, & sciendũ est verbis tam Petri, quàm Pauli suprà recitatis, quia generalia sunt, etiam clericos & personas ecclesiasticas contineri*[m]. *De Romanis pontificibus aliquid suprà attigimus, quorum aliqui Imperatorem dominũ suum nominare haudquaquã veriti sunt*[n]. *Alij etiam ipsius iudicium libenter, aut æquo certè animo subierunt*[o]. *Sed hoc nimis sanè odiosum hac tempestate argumentum omittamus. Notandum est præterea*

i c. non frustra. 23. q. 5. l. 1. de Iust. & iur.

l c. te quidem. 11. q. 1.

m c. magnum. 11. q. 1.

n c. sacerdotibus. 11. q. 1. c. Salonitana. 63. dist. c. quoties. 1. q. 7.

o c. nos si incõpetẽter. 2. q. 7.

magistratum siue principem non modo corporis substantiæque nostræ custodem esse, quasi ad vim atque iniuriam prohibendam tantum constitutus sit: sed etiam religionis & cultus diuini, quod ad externam disciplinam attinet. Quanuis enim legibus ciuilibus, ea præcipuè contineantur, quæ ad arcendam iniuriam tuendámque pacem pertinent: tamen & de plerisque aliis rebus ad honestatem aliquã, & maximè ad religionem spectãtibus leges fiunt. Quarum omnium custodem esse magistratum Aristoteles ait. Tria siquidem iuris præcepta sunt, quorum primum est honestè viuere. eiúsque præcepti multa exempla sunt in iure ciuili, de quibus alibi diximus. Nec me latet de rebus sacris ac spiritalibus iudiciũ esse ipsius Ecclesiæ. Nam synodi episcoporum ac presbyterorum de rebus sacris rectius, quàm prophani homines iudicare possunt[p]. Quod satis animaduertit Alexander Rom. imperator, quanuis Christianæ religioni addictus non esset. Sic enim de eo scribit Lampridius: Pontificibus tantum detulit & quindecim viris, atque àuguribus, vt quasdam causas sacrorum à se finitas iterari & aliter distingui pateretur. Nec alienũ est à proposito, quod de Leontio Tripolitano episcopo à scriptoribus ecclesiasticis memoriæ proditum est. Cùm enim Constantius Imperator in conuentu episcoporum de ecclesiasticis multa verba faceret, & promulgaret constitutiones, omnibus aliis approbantibus, hic solus obstinatè tacuit. Ac sciscitante imperatore cur ipse loquentibus cæteris solus taceret, respondit se cogitabundum mirari apud se, quòd

p d l. omni innouatione. C. de sac. eccle. d. c. cõuenior.

à propriis negotiis tantum ei superesset otij, aliena vt curaret. Quanuis autem de rebus sacris iudicium sit Ecclesiæ, vt diximus: tamen vbi semel constituta sunt ac iudicata, magistratus officium est Ecclesiæ iudicia & decreta tueri & conseruare, si id necessariũ esse perspexerit. Itaque blasphemias, hæreses, & omnem impietatem externam punit & vindicat[q]. Sacerdotes item in officio continet magistratus, disciplinam ecclesiasticam constituit ac reformat[r]. Quorsum enim tot constitutiones principum editæ sunt de officio sacerdotum & disciplina ecclesiastica, nisi eas executioni mandare poßint? Quales permultæ sunt Romanorũ imperatorum lib. 1. C. Iustinia. & lib. τῶν νεαρῶν. Sed multo plures extant principum Galliæ antiquorum, & Caroli Magni præsertim, breui, vt spero, in lucem exituræ, vt de recentioribus taceam, quæ nemini non hodie in Gallia cognitæ sunt. Ex quibus facilè perspici potest, principem leges condere posse, quibus episcopi cæterique omnes Ecclesiæ ministri ad canonum ecclesiasticorum, veterísque disciplinæ obseruationem in regno ac ditione sua compellantur. Eóque iure atque authoritate post hominum memoriam vsi ferè sunt reges nostri, non tantum in Galliæ suæ episcopos, sed in ipsos etiam pontifices Rom. si quid in finibus Galliæ aduersus canones & disciplinam ecclesiasticam moliri viderentur. Huiusque libertatis expreßißima quotidie vestigia conspiciuntur in summis tribunalibus, cùm à rescriptis Romani pontificis appellationes interponũtur. Nam etsi ab executione eiusmodi rescriptorum appellari

q c. quãdo. 23. q. 4. c. de Liguri b°. c. quali. 23. q. 5.

r c. filiis. 16. q. 7.

ſoleat magis, quàm à reſcriptis: tamen effectu hæc appellandi genera non differunt. & videtur hic mos ex erro- re interpretis ortum habere, qui reſcriptum D. Pij apud Vlpianum è Græco in Latinum malè conuertit, & quoties præſens rerum ſtatus mutationem aliquam in ſpiritalibus poſcere credebatur, habito conuentu epiſcoporum Eccleſiæ Gallicæ, quod tempori viſum erat cõuenire conſtituebatur. Ac tantum abeſt, vt Romani põtificis vllum interueniret decretum, vt is etiam interdum in ordinem cogi ſoleret. Exemplorum pleni ſunt annales noſtri & acta monumentáque curiæ Pariſienſis de Clodoueo, Carolo Magno, Ludouico Pio, Philippo Auguſto, ſancto Ludouico, Philippo Pulchro, Carolo quinto, Carolo ſexto, Carolo ſeptimo, & aliis regibus perpetuæ memoriæ cauſa diligẽtiſſimè perſcripta. & vulgo circunfertur libellus curiæ Pariſienſis ad Ludouicũ vndecimum Francorũ regem miſſus, in quo miſerabilis illa Eccleſiæ confuſio, ac perturbatio demonſtrata eſt, quæ ex Rom. curiæ nundinatione tum naſcebatur, & ſimul Regum noſtrorum ac magiſtratuum in aſſerenda libertate Eccleſiæ Gallicæ aduerſus pontificem Roma. virtus, & conſtantia. Suffragatur nobis Iſidorus apud Gratianum. Cuius hæc verba ſunt: Principes ſæculi nonnunquã intra Eccleſiam poteſtatis adeptæ culmina tenent, vt per eandem poteſtatem diſciplinam eccleſiaſticam muniant. & paulò pòſt: Cognoſcunt, inquit, ſe deo reddituros eſſe rationem propter Eccleſiã, quam à Chriſto tuendam ſuſcipiũt. Nam ſiue augeatur pax & diſciplina Eccleſiæ per fideles princi-

ſ c.1.de app.

t c.de capitulis.10.diſt.

pes, siue soluatur, ille ab eis rationem exigit, qui eorum potestati suam Ecclesiam tradidit[z]. Principes enim sunt religionis & Ecclesiæ defensores, ac, vt Esaias loquitur, nutritij[x]. Id quod Iustinianus noster expendisse videtur, cum ait se nihilo minorem Ecclesiæ, quàm vitæ suæ curam habere[y]. Eôdem pertinet Ioadis regis exemplum memoria dignum, quod imitari coguntur aliquando reges magistratúsque nostri. Nam cùm suspectos haberet sacerdotes, ne pecuniam interuerterent, quæ offerebatur à populo ad tutelam templi, eam primùm in arcam clausam inferri, deinde scriba suo præsente fabris ac cementariis erogari iussit[a]. Porrò ex iam dictis satis colligi potest, non omnino alienum à vero esse, quod plerique afferunt, concilium, siue conuentũ Ecclesiæ principis iussu & imperio cõuocari posse. Nam & si de põtificis Ro. authoritate cõtendere hîc nolim: tamẽ si officio in hac re suo nõ fungatur, nec cæteri fortè eius cõsiliarij & collegæ, Cardinales vulgò appellati: sed canones omnes, quod abominor, & disciplinã ecclesiasticam cõtemnant, ac pro nihilo ducant: boni certè principis est eius negotij curã suscipere, nisi malit Ecclesiæ desertor ac proditor verius, q̃ tutor haberi. Quod non modo Constantinum, sed plerosque etiam alios imperatores Rom. fecisse veteres testantur historiæ[b].

z c. principes. 23. q. 5.

x c. 49.

y Nou. 3.

a 4. Reg. c. 12.

b c. sexta. 16 distin. c. Adrianus. 63. dist.

Quam potestatem habeat princeps circa ministeria ecclesiæ. Cap. 6.

DE *clericorum ac ministrorum Ecclesiæ ordinatione loco magis idoneo disputaturi sumus. Sed interim animad*

uertendum eſt, quanuis ſacra res & maximè ſpiritalis habeatur, nihilominus regem noſtrum in eam plurimum iuris atque authoritatis meritò ſibi vindicare. Nam epiſcoporum & archimandritarum creatio ferè ex eius nutu pendet ſublata canonicorū atque monachorum electione. Quod ægrè admodum fert hodie vniuerſa eccleſiaſticorum hominum natio, queruntúrque vulgò ex aulicorum fece prophanos abiectiſsimóſque homines ſibi antiſtites dari ſolere. Verùm eos cogitare & expendere imprimis decet, cùm eorum cupiditas & corruptio tanta eſſet, vt nulla veterum canonum habita ratione indigniſſimos quoſque promouerent, vt in re prorſus alioqui deſperata, hoc veluti cauterium quoddam neceſſarium viſum fuiſſe. Deinde non ita de his rebus princeps decernit, vt incommodis, ſi quæ ſunt, vitiíſque medendi facultas Eccleſiæ aut eis qui ſe κορυφαίους eius eſſe & capita dictitant, omnino erepta ſit. In conſecrationibus enim & ſolennibus ordinationibus liberum eſt eis, ſine graui morum, ætatis, doctrinæ examinatione neminem in clerum recipere, & tales conſecrare ſacerdotes, qui idonei ſint ad quācunque functionem Eccleſiæ, quam princeps ipſis cōmittere voluerit. Nam princeps impoſitionem manuum, conſecrationem, inquiſitionem eccleſiaſticis viris nunquā ademit, ſine qua nemo eccleſiis præficitur. Huc accedit, quòd cùm princeps patronus ſit eccleſiarum, ac monaſteriorum, non permittunt canones eum hoc iure fraudari: quod nihil planè aliud eſt, quàm præſentatio quædam, ſeu nominatio: adeò vt pontificibus oblatum nomina-

túmque, si idoneus non videatur, reiicere & aliter ecclesijs consulere liceat. Ac certo certius est, nullo vnquam tempore siue canonicos siue monachos tantum potuisse, vt sine permissu regis electionem aliquam celebrare ipsis liceret. Eodémque iure imperatores ac reges alios plerosque vsos fuisse constat etiam in electione Rom. pontificis. Qua de re multa Gratianus collegit, ad quę lectores remitto e. Optarem sanè à principibus maiorem haberi delectum personarum. Attamen res eiusmodi est, vt ecclesiastici viri de se magis, quàm de principe, qui patroni tantum, non etiam ordinatoris officio fungitur, conqueri debeant. Quod si culpam conferant in pontificem Rom. vt plerosque eorum crebrò facere audio, quòd probationē ac examinationē sibi retinere, & legibus omnibus ac canonibus, quoscunque passim soluere cōsueuerit, ipse me nihil interpono. Penes alios esto hac de re iudiciū. Illud vnum verè ingenuéque dico, nihil Reipub. ecclesiæque Gallicæ mihi videri vtilius, quàm authoritate regis pastores præfici ecclesijs, si à pontifice Rom. obtinere possint episcopi, vt ordinatio, inquisitio, ac confirmatio secundum veteres canones libera ipsis relinquatur, modò ipsi officij sui meminisse velint. Quis enim est adeò imperitus rerum, vt Rom. curiæ artes non norit, & quantum ea hirudo gallici exorbeat sanguinis quotidie, non satis intelligat? Dicam, quod à viris peritissimis, ac diu in Rep. versatis non semel accepi, quanquā incredibile videtur, quotannis variorum diplomatum à pontifice obtentorū nomine ad septingenta aut eo amplius aureorum millia Romam hinc

e c. Adrianus. c. in synodo. c. cum longè. c. Reatina. 63 distin. c. hinc etiam. 16. q 1.

exportari solere, quæ ita illic velut capta vinctáque detineantur & custodiantur, vt nullo vnquam postliminio ad nos redeant. Quid multa? In prouerbium abiit iandudum Romana permutatio, plumbí videlicet cum auro, non minus, quàm illa Diomedis & Glauci apud Homerum: cuius & Vlpianus noster meminit[d]. *Nec causari possunt episcopi huius regni liberam non fore ordinationem, si regis authoritas necessariò accedat. Est enim ad frænandam nõ paucorũ cupiditatem summè vtilis ac necessaria, qualis fuit olim populi consensus, sine quo non poterãt ministri Ecclesiæ ab episcopis ordinari. Idque potest iis obiici, quibus absurdum videtur ius, quod regaliorum à nostratibus vulgò appellatur, regem nostrũ in quasdam sui regni ecclesias habere. Quid enim aliud hîc agit Rex, si pauca quædã excipias, q̃ quòd à ciuibus cuiusque ciuitatis & plebe quondã fieri solebat? cuius cõsensu, vt dixi, pastores ecclesiarũ ordinabantur. Nam ipsam ordinationem, & inquisitionem, quæ cum beneficij collatione cõiuncta antiquitus erat, nunquã sibi attribuit. Populo autem propter tumultus & dissidia verisimile est hoc ius ademptum, ac in principem translatũ esse. Nam scinditur incertum studia in contraria vulgus. Quo tamen iure nec semper, nec in omnibus ecclesijs princeps vtitur. Sed de his omnibus infra copiosius disseremus*[e].

d *l. 1. de con. emp.*

e *lib. 3. c. vlt.*

De Hierarchia, & variis administrationibus Ecclesiæ. Cap. 7.

QVÆ *sit potestas ecclesiastica, & quemadmodum à politica differat, satis pro instituto disseruimus. Nunc*

túmque, si idoneus non videatur, reiicere & aliter ecclesijs consulere liceat. Ac certo certius est, nullo vnquam tempore siue canonicos siue monachos tantum potuisse, vt sine permissu regis electionem aliquam celebrare ipsis liceret. Eodémque iure imperatores ac reges alios plerosque vsos fuisse constat etiam in electione Rom. pontificis. Qua de re multa Gratianus collegit, ad quē lectores remitto e. Optarem sanè à principibus maiorem haberi delectum personarum. Attamen res eiusmodi est, vt ecclesiastici viri de se magis, quàm de principe, qui patroni tantum, non etiam ordinatoris officio fungitur, conqueri debeant. Quod si culpam conferant in pontificem Rom. vt plerosque eorum crebrò facere audio, quòd probationē ac examinationē sibi retinere, & legibus omnibus ac canonibus, quoscunque paßim soluere cōsueuerit, ipse me nihil interpono. Penes alios esto hac de re iudiciū. Illud vnum verè ingenuéque dico, nihil Reipub. ecclesiæque Gallicæ mihi videri vtilius, quàm authoritate regis pastores præfici ecclesijs, si à pontifice Rom. obtinere poßint episcopi, vt ordinatio, inquisitio, ac confirmatio secundum veteres canones libera ipsis relinquatur, modò ipsi officij sui meminisse velint. Quis enim est adeò imperitus rerum, vt Rom. curiæ artes non norit, & quantum ea hirudo gallici exorbeat sanguinis quotidie, non satis intelligat? Dicam, quod à viris peritißimis, ac diu in Rep. versatis non semel accepi, quanquā incredibile videtur, quotannis variorum diplomatum à pontifice obtentorū nomine ad septingenta aut eo amplius aureorum millia Romam hinc

e c. Adrianus. c. in synodo. c. cum longè. c. Reatina. 63 distin. c. hinc etia. 16. q. 1.

exportari solere, quæ ita illic velut capta vinctáque detineantur & custodiantur, vt nullo vnquam postliminio ad nos redeant. Quid multa? In prouerbium abiit iandudum Romana permutatio, plumbi videlicet cum auro, non minus, quàm illa Diomedis & Glauci apud Homerum: cuius & Vlpianus noster meminit[d]. Nec causari possunt episcopi huius regni liberam non fore ordinationem, si regis authoritas necessariò accedat. Est enim ad frænandam nõ paucorũ cupiditatem summè vtilis ac necessaria, qualis fuit olim populi consensus, sine quo non poterãt ministri Ecclesiæ ab episcopis ordinari. Idque potest iis obiici, quibus absurdum videtur ius, quod regaliorum à nostratibus vulgò appellatur, regem nostrũ in quasdam sui regni ecclesias habere. Quid enim aliud hic agit Rex, si pauca quædã excipias, q̃ quòd à ciuibus cuiusque ciuitatis & plebe quondã fieri solebat? cuius cõsensu, vt dixi, pastores ecclesiarũ ordinabantur. Nam ipsam ordinationem, & inquisitionem, quæ cum beneficij collatione cõiuncta antiquitus erat, nunquã sibi attribuit. Populo autem propter tumultus & dissidia verisimile est hoc ius ademptum, ac in principem translatũ esse. Nam scinditur incertum studia in contraria vulgus. Quo tamen iure nec semper, nec in omnibus ecclesijs princeps vtitur. Sed de his omnibus infra copiosius differemus[e].

d l. 1. de con. emp.

e lib. 3. c. vlt.

De Hierarchia, & variis administrationibus Ecclesiæ. Cap. 7.

QVÆ *sit potestas ecclesiastica, & quemadmodum à politica differat, satis pro instituto disseruimus. Nunc*

de iis videndum est, per quos ecclesiasticæ res procurantur & administrantur. Quorũ varij sunt gradus. Nam, vt Petrus apostolus in epistola Clementis ait, Ecclesia magnæ cuipiam naui similis esse videtur, in qua præter vectores seu epibatas, gubernatore, proreta, nauta, & ministris quibusdam aliis opus est. Populus enim in Ecclesia vectoribus, episcopus proretæ, presbyteri nautis, diaconi & alij qui clerici dicuntur reliquo nauis ministerio comparantur. Horum igitur alij parent, nullóque munere ecclesiastico funguntur: & hi verbo Græco laïci, quasi populares vulgò dici solent. Alij imperant, & principatum quendã in cæteros habent, qui hierarchia à Græcis appellatur. Quanquam eo verbo rarißimè vsos fuisse veteres existimo. Hi enim ministri aliorum, quàm domini aut principes vocari maluerunt. Quod eorum singulari modestiæ & sanctitati asscribendũ esse putamus. Sed de nomine, modò vt rem teneamus, minus est laborandum. Vt igitur tota res commodius explicetur, ministerium doctrinæ diuinæ, quod Lucas vocat διακονίαν τοῦ λόγου *à cæteris ministeriis distinguemus. Circa ministerium doctrinæ animaduertendum est, Christi legatos, siue apostolos initio exorientis Ecclesiæ per singulas ciuitates, in quibus Christus colebatur, administratores quosdam instituisse, qui gubernarent ecclesias, ipsisque præessent. Hos vocarunt sacerdotes, quòd sacrorum curationem haberent, & presbyteros, id est, seniores, quòd prudentia & grauitate venerabiliores essent cæteris. Nam hoc Græcum verbum non ad ætatem, sed ad dignitatem*

quandam potius refertur[f]. Idque multis exẽplis demonstrat Budæus noster. Quam loquendi formam nostrates imitantur, seignores vulgò appellantes eos, quos honore aliquo dignos iudicant[g]. Dicuntur præterea ministri, vt ait Chrysostomus[h], & pastores quòd ministrent magis, quàm dominentur cæteris, & gregem sibi commissum pascant. Quod verbum iis conuenire, qui alios gubernandos susceperunt, indicat Homerus, cùm Agamemnonem subinde vocat ποιμένα λαῶν. Sed & episcopi quoque, quasi speculatores atque inspectores sunt appellati. Quo ferè sensu episcopi ab Arcadio iureconsulto vocantur, qui pani cæterisque rebus venalibus præsunt[i]. Nam Paulus in epistolis vtraque appellatione, presbyteri nempe & episcopi, promiscuè vtitur. Idque Chrysost. August. Hierony. & plerique alij annotauerunt[l]. Verùm communis illa administratio presbyterorum visa est incommoda propter dissidia & cõtentiones, quas pariebat. Quare ne vnusquisque ad se trahens Christi ecclesiam rumperet, vt inquit Hierony. operæpretium duxerunt in singulis ciuitatibus vnum ex presbyterorum ordine cæteris præficere, ita vt cum eorum consilio omnia gereret, atque administraret. Huic vni nomen episcopi quod antè omnibus erat cõmune, attributum: vt insigni aliqua propriáque appellatione à cæteris facilius discerni posset[m]. Proinde ex eo tẽpore reliqui presbyteri, nunquã episcopi sunt appellati[n]. Quanuis episcopi presbyterorũ nomen non respuerint[o]. & notandum est in singulis ciuitatibus horum presbyterorũ collegium quoddã fuisse, cui præerat

f c. cleros. 21. distinct.

g c. 1. de cens.

h hom. 2. in epist. ad Philip.

i vlt. de mune. & hono.

l d. c. cleros. c. olim. 95. dist.

m c. legimus. 93. distin.

n Eusеb. lib. 6. c. 33. hist. eccle. & trip. hist. lib. 4. c. 24.

o Euseb. lib. 5. c. 24.

d. i.

episcopus. Cuiusmodi est hodie canonicorum collegium, qui in eorum locum successisse videntur. & hunc cœtum presbyterorum vocat senatum Ecclesiæ Hieronymus[p]. *Nondum enim presbyteri separatas habebãt ecclesias in quibus docerent, & sacramenta administrarent. Quod vel Sozomenus demonstrat, cùm ait, consuetudinẽ fuisse in Alexandria tempore suo, vt vno existente super omnes episcopo, presbyteri seorsum ecclesias obtinerent, & populus in eis collectas solenniter celebrarent*[q]. *Sed crescente numero Christianorũ cum passim cõstructæ essent basilicæ seu Ecclesiæ nõ in ciuitatibus modo, sed etiã in vicis atque pagis, tandẽ inter presbyteros cõfusionis discordiæque vitandæ causa vbique terrarũ diuisæ sunt regionibus, ita vt vnusquisque sua ecclesia regionéque cõtentus ab aliena omnino abstineret. Cuius rei author fuisse dicitur Dionysius vrbis Romæ episcopus, vt ex ipsius epistola ad Seuerinum episcopũ Cordubẽsem scripta colligitur, quæ integra apud Gratianum non extat*[r]. *De ecclesiis, inquit, parochianis, vnde apostolicam sedem cõsulere voluisti, qualiter sint custodiendæ per Cordubensem prouinciã, ac diuidendæ sacerdotibus, nihil tuæ charitati melius nobis videtur intimare, q̃ vt sequaris, quod nos in Rom. Ecclesia nuper egisse cognoscitur. Ecclesias verò singulas singulis presbyteris dedimus, parochias & cœmeteria eis diuisimus. Sed vnicuiq; ius propriũ habere statuimus, ita videlicet vt nullus alterius parochiæ terminos, aut ius inuadat: sed vnusquisq; suis terminis sit cõtentus, & taliter Ecclesiã & plebem sibi cõmissam custodiat, vt ante tribunal æterni iudi-*

p c. ecclesia. 16. q. 1.

q trip. hist. lib. 1. c. 19.

r c. 1. 15. q. 1.

cis ex omnibus sibi cõmißis rationem reddat, & non iudicium, sed gloriã pro suis actibus accipiat. Hãc quoq; normam, charißime, te & omnes episcopos sequi cõuenit, & quod tibi scribitur, omnibus quibuscũque potueris, notũ facias, vt nõ specialis, sed generalis fiat ista praeceptio. Anacletum autem idem decreuisse apud Gratianum legimus, quod Dionysius Romae factum fuisse refert. Presbyteri, inquit, per castella & modicas ciuitates atque villas debent ab episcopis ordinari & poni: singuli tamen per singulos, titulos suos [f], &c. Historiographi [t]. diuisionem quandam titulorum & diaecesium in vrbe Euaristo atque Marcello asscribunt. Sed cuius inuentum hoc fuerit, non multum arbitror ad rem pertinere. Paraecias autem appellarunt veteres fana illa & ecclesias, quae singulis aßignantur presbyteris in cuiusque episcopi diaecesi. Sed paulatim corrupto vocabulo parochiae appellari coeperunt [v]. Quanquã pro tota illa diaecesi ipsius episcopi, quae in varias regiones distributa est, frequenter hoc verbum accipitur, vt postea dicemus. Sciendum est praeterea post hanc ecclesiarũ partitionem & distributionẽ episcopi in magna illa diaecẽsi sua & presbyterorũ in suis ecclesiis parem non fuisse potestatem atque authoritatem: cùm ordinatio presbyterorũ, caeterorúmque ministrorum Ecclesiae, basilicarum consecratio, & quaedam alia episcopo tantũ permissa sint, non etiam presbyteris inferioribus [x].

[f] c. episcopi. 80. distin.

[t] vt Platina.

[v] tit. de paro.

[x] c. perlectis. 25. dist.

De variis presbyterorũ generibus. Cap. 8.

PRESBYTERI, *quos episcopo subesse diximus, non omnes eiusdem gradus, dignitatis, atque authorita-*

tis sunt. Nam archipresbyteri inter eos reperiuntur: sicut & inter episcopos archiepiscopi[a]*. Sunt autem archipresbyterorum duo genera: quorum vrbani quidam dicuntur, alij vicani. Vrbani dicuntur, qui in vrbe & in maiore Ecclesia officio suo funguntur. Cùm enim episcopus propter absentiã fortè vel occupationes suas, non possit omnia episcopi munia vel solus, vel vnà cum presbyteris obire, sed curas suas cum eis partiri necesse habeat: vtilius visum est ex presbyteris vnum cæteris præponere, qui ea quæ ad presbyterorũ officium pertinent, partim ipse exequatur, partim aliis facienda præscribat: q̃ omnibus simul presbyteris id committere, ne contentio aliqua inter ipsos ex communione administrationis oriretur*[b]*. Itaque archipresbyter vrbanus eam potestatem habet in maiore Ecclesia, quam quiuis presbyter in parœcia sibi aßignata habere dicitur. Sed & cæteris quoque eiusdem Ecclesiæ presbyteris, qui cardinales, id est, primarij & præcipui dicuntur ad differentiam eorum qui in inferioribus ecclesijs sunt constituti, haud dubie præest*[c]*. Archipresbyteri vicani nullam in vrbe potestatem, nullum ministerium, sed in maioribus celebrioribúsque pagis constituuntur. Ac singulis præter Ecclesiæ propriæ curationem, certarum ecclesiarum, certorúmque presbyterorum, qui videlicet per minores titulos habitant, inspectio, obseruatióque cõmittitur*[d]*. Hactenus de presbyteris episcopo inferioribus. Nunc de episcopis est videndum, quorum varij quoque gradus reperiuntur.*

a Grat. in dec. 60. dist. c. 1. de aet. & qual.

b c. officium de offi. archipres. d. c. perlectis. 25. distin.

c c. 2. de off. archip.

d c. vlt. de off. archip.

De episcopis, qui gradus sint episcoporum, & quæ potestas olim fuerit eorum, qui chorepiscopi dicebantur. Cap. 9.

EPISCOPORVM *varij sunt gradus. Quidam enim præsunt vni alicui ciuitati, & vicis, qui illi ciuitati subsunt. Et hi simpliciter episcopi appellantur. Alij non tantum ciuitati, sed etiam prouinciæ quæ multas ciuitates cõplectitur, præsident, & dicuntur archiepiscopi. quòd episcopis superiores sint. Metropolitani autem ideò vocantur, quia in metropoli aliqua, id est, matrice ciuitate iam olim constituti sunt. Alij non vni prouinciæ, sed multis præfecti sunt: & in omnes non solùm episcopos, sed etiam archiepiscopos potestatem habent. Ideóque primates, seu patriarchæ dicti sunt*[e]. *Hi sunt numero quatuor (præter Romanum episcopum, qui vertex omnium, & princeps esse dicitur, de quo mox videbimus) Constantinopolitanus, Alexandrinus, Antiochenus, Hierosolymitanus*[f]. *Quibus & alij quidam veluti minorum gentium patriarchæ adiecti sunt, Aquileiensis, Cantuariensis, Biturigensis & Grandensis. Ideò autem instituta est potissimum hæc hierarchia, vt augustæ illius ac diuinæ ciuitatis, quam nos Ecclesiam vocamus, vnitas ac tranquillitas melius conseruetur. Nam Ecclesia vna est, inquit Cyprianus, quæ in multitudinem latius incremento fœcunditatis extenditur. Quomodo solis multi radij, sed lumen vnum: & rami arboris multi, sed robur vnum tenaci radice fundatum*[g]. *Deinde huius ordinis hierarchici ingens in eo cõspicitur vtilitas, quòd sicut episcopus*

[e] c. cleros. 21. distin. c. vrbes. 80. distinct. c. prouinciæ: 99. dist.

[f] c. antiqua. de priui. c. sacrosancta. c. Cõstãtinop. c. renouãtes. c. diffinimus. 22. distin.

[g] c. loquitur. 24. q. 1.

conuocat presbyteros suæ ciuitatis & vicorum ciuitati subiectorum, vt eorum consilio res ecclesiasticas administret, & controuersias dirimat: sic archiepiscopus, aut patriarcha suæ prouinciæ aut nationis antistites cogit & congregat, quò grauiora negotia in ampliori maiorique conuentu tractari ac definiri poßint, & quæ perperam ac iniustè decreta, vel iudicata sunt, ad maius iudicium gradatim referãtur[h]. Nam huius rei gratia synodi tam ciuitatum, quàm prouinciarum, atque nationum singulis annis indici solebant[i]. Quod & constitutione quadam præcipit Iustinianus[l]. Illud prætermittendum non est, antiquitus cum episcopi otio, vt verisimile est, suo consulere vellent, vicarios quosdam episcopos ordinare solitos fuisse, qui vulgò chorepiscopi dicebãtur, authore Damaso in verbosa quadam epistola, quasi χωρικοὶ, id est, rustici episcopi: quia non in ciuitate, sed per vicos & pagos munus episcopi quadãtenus gerebant. Nam lectores, exorcistas, ceterósq; inferioris ordinis clericos ordinare ipsis licebat, quãuis presbyteros, aut diaconos ordinare nõ possent[m]. Verùm hoc prætextu, quòd episcopalem honorem sibi insolenter arrogarent tandẽ, nec vlla satis bona ratio eorũ institutionis appareret, id munus omnino sublatum atque antiquatũ est[n], & facilè mihi persuadeo, archipresbyteros, de quibus antè locuti sumus, in eorũ locum successisse, quibus neq; episcopi nomen attributũ est, neque aliud quicquam eorum, quæ episcoporũ propria sunt: ne fortasse ipsis audaciæ atque insolentiæ illius, propter quam deiecti fuerant minuti isti episcopi, occasio præberetur.

h 6.q.3. & 4.

i 18. dist. c. sicut olim. de accus.

l No. de sanct. epis.

m conc. Ancyr. c.13. cõ. Neocæs. c.13. con. Antioch. c.8. & 10. c. ecclesiis. 68. dist.

n c. quamuis. c. chorepiscopi. 68. dist.

De episcopo Romano, ac de eius amplitudine & authoritate, tum de nominibus variis, quibus appellari solet. Cap. 10.

EPISCOPVS *Romanæ vrbis, quin primus patriarcharum olim habitus sit, dubium non est. Id enim variis conciliis & principum sanctionibus est constitutum*[a]. *Vnde in historia ecclesiastica nō semel legimus ius conuocandi vniuersalis cōcilij ad ipsum pertinere. Quam potestatem à Christo acceperit, nécne, meum diffinire non est, sed theologiæ professorum. Ego etenim, qui me iurisconsultum profiteor, de his rebus tanquam politici cuiusdam ordinis causa hominum consensu institutis, ita dissero: veritus scilicet, ne theologi nostri temporis aut interdicto mecum contendant, aut me ex iure manu consertum vocent, quod temerè in proprias ipsorum possessiones irruerim. Siue igitur hoc datum est vrbi, quæ caput imperij erat, siue apostoli Petri memoriæ, qui primus in ea sedisse dicitur, aut denique ipsius Christi institutioni, vt vulgò receptum est, constat vetustis temporibus, primam, præcipuámque sedem episcoporū in Ecclesia Rom. fuisse. Quo honore atque dignitate initio moderatè admodum vsi sunt, adeò vt cæteros episcopos fratrum, collegarúmque loco semper habuerint, nec imperium exercere in eos regum ac principum more vnquā in animum induxerint. Id quod ex epistolis Hieronymi ad Nepotianum & Euagrium facilè perspici potest. Nam & cōcilio Carthaginensi* III. *capite* XXVI. *vetitum fuerat, ne quis princeps sacerdotū, aut summus sacerdos: sed tantum*

[a] Nou. Inst. 131

o c.primæ sedis. 99.dist.

primæ sedis episcopus appellaretur[o]. *Itaque quod de summo Romanæ vrbis pontificatu legitur in nouel. Iustiniani, qua de præscriptione centum annorum loquitur, quibusdam valde suspectum est, nec in Græco Iustiniani codice τῶν καρῶν reperitur ea constitutio. Hinc Gregorius pontifex Rom. Ioanni episcopo Constantinopolitanæ vrbis, quæ noua tunc Roma propter translationem imperij dicebatur, vehementer obstitit, cùm imperatoris Mauritij authoritate fretus episcopum se vniuersalem Ecclesiæ esse contenderet. & extat eiusdem Gregorij in Gratiani collectaneis epistola ad Eulogium patriarcham Alexandrinum scripta, qua episcopi vniuersalis titulum, quasi superbam insolentémque appellationem respuit*[p]. *Verùm non ita multò pòst Bonifacius tertius magna contentione à Phoca imperatore obtinuit, vt episcopus œcumenicus & vniuersalis fieret: eámque authoritatem cæteri eius successores non solùm mordicus retinuerunt, sed mirabiliter auxerunt etiam: præsertim à Pipini & Caroli Magni Franciæ regum temporibus, qui studio incredibili Ecclesiam Romanam sunt prosecuti, adeò vt regium excedat fastigium pontificatus, & magnitudine sua nunc laborare videatur. Admirati sunt veteres sacerdotem Commanorum in Ponto, cui vt à Strabone literis proditum est, regum Ponticorum tempore maximus secundum regem honos habebatur, & regium diadema gestare licebat. Commana etiam imperio eius suberat, cum sacris seruis, qui hieroduli dicebantur, non pauciores sex millibus, in quos omnem potestatem habebat, dempta solùm*

p c.ecce 99.distinct.

vendendi facultate. Nec eo inferior perhibetur Commanorũ sacerdos in Cappadocia, de quo multa idem author scribit. Fuerunt & alij, quorum splendor & magnitudo multum celebratur. Verùm ea est Pontificis Romani amplitudo & maiestas, vt omnes, quotquot vsquam fuerunt pontifices ac sacerdotes longo post se interuallo reliquerit. & hæc, vt ita dixerim, monarchia magno consensu Christianorum ideo recepta est, opinor, quia tot tantáque inter episcopos erant dissidia, tam discrepantes sententiæ & voluntates, vt in illa iam propemodum ferrea ætate nullum aliud præsentius remediũ ad conseruandam Ecclesiæ vnitatem superesse videretur. Scitũ etenim est illud Homeri: οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη, εἷς κοίρανος ἔστω, εἷς βασιλεύς. *Quid quod naturales dicuntur esse conuersiones Rerump. vt mirum non sit Aristocratiam aliquando in Monarchiam commutari, & rursus Monarchiam in aliud gubernandi genus, cùm vel hæc in Tyrannidem, vel illa in Oligarchiam degenerat. Etenim Hierarchia hæc de qua loquimur, ecclesiastica eò euasit, vt non abs re quis ciuili cuipiam gubernationi èam cõparauerit: tametsi longè dignior augustiórque habeatur. Nec sanè me fugit quid Christus ipse de muneris ecclesiastici, & principatus atque imperij discrimine Apostolos suos docuerit, quídque Petrus ea de re scripserit in graui illa epistola, qua episcopi officium ab eo describitur. Sed hæc theologis libenter discutienda relinquimus. Quæsitum est à plerisque, cur episcopus Rom. Ecclesiæ Papa appelletur, quasi hoc vocabulum cæteris episcopis commune non*

sit. Verùm illi magnopere falluntur, cùm ex antiquis scriptoribus constet, omnes episcopos ac presbyteros, qui sanctitate vitæ & doctrina commendarentur, honoris causa sic nuncupari olim consueuisse[q]. *Pauca ex infinitis exempla hic proferam. Hieronymus in epistolis, Augustinum episcopum Hipponensem subinde Papam vocat. Apud eundem Athanasius, Epiphanius, Euagrius, Alypius, Chromatius, Theophilus Papæ dicũtur, Martinus episcopus Bracarensis paßim apud Gratianũ Papa vocatur, & sæpe concilium Martini Papæ commemoratur ab eodem*[r]. *Sic enim ferè librum vocant, quem is ex variis Græcorum synodis excerpsit atque collegit. Cyprianus quoque Papa crebrò appellatur in iure pontificio*[s]. *Nam* πάππας *Græcum nomen à veteribus vsurpatũ patrem significat, vel Suida authore. Hinc Arrianus in Bithyniacis scribit, Iouẽ à Bithyniis* πάππαι *appellari solitum fuisse. Sed vulgò receptum est, vt vni Romano pontifici hoc vocabulũ attribuatur. Illud quoque proprium esse Romani pontificis nonnulli tradunt, vt seruus seruorum Dei nuncupetur*[t]. *Quò pertinent vulgares nec omnino insulsi versus, quos Decretorum Gratiani interpres refert*[v].

Roma tibi quondam suberant domini dominorum:
Seruorum serui nunc tibi sunt domini.

Verùm hæc vt otiosa omnino, aut certè non admodum vsui futura iam omittimus.

q not. ĩ c. si Papa. 40. dist.
r c. episcopo. 8. q. 1. cũ simil.
s c. absit. 50. distin. c. omnis. de consec. dist. 1. c. 1. de consec. dist. 2.
t not. in proœ. Decret.
v gl. in c. quoties. 1. q. 7.

De conuentibus ecclesiasticis quas Synodos vocant. Cap. 11.

DE *Synodis iam aliquid attigimus superiori capite. Sed ea res pleniorem discußionem requirit. Sunt autem Synodorum tria genera: Vnum est earũ quæ à cuiusque ciuitatis episcopo celebrantur. Nam episcopus sacerdotes ac presbyteros paræciæ suæ quotannis conuocare solet*[a]. *Sed quoties, aut quo tempore anni iure pontificio non satis expressum est. Itaque hic spectanda erit consuetudo. Niceensis enim concilij canon quo certum tempus definitum est, de prouincialibus conciliis loquitur, de quibus mox dicturi sumus*[b]. *Quod à plerisque animaduersum non est*[c]. *Ac tametsi solenne ordinariúmque sit, sacerdotes qui ecclesias regunt ad Synodum conuocare, non etiam cæteros clericos & archimandritas seu monasteriorum præsules: tamen si iusta aliqua causa episcopũ moueat, his etiam mandare potest vt ad synodũ accedant*[d]. *De sodalibus mendicantibus aliquando dubitatum fuit. Verùm Gregorius pontifex constituit eos ab episcopis cogendos nõ esse vt solẽnibus synodis adsint*[e]. *Illud animaduersione dignum est, eos qui ad synodum ire non compelluntur, canonibus in synodo editis obtemperare nihilominus debere. Olim hi cõuentus indicebantur vt episcopus simul cum presbyteris de disciplina cleri, de caußis ecclesiasticis, de doctrina diuina deliberaret. Nihil enim quod paulò grauius esset episcopi absque eo cœtu, ac veluti senatu quodam facile decernebant*[f]. *Sed huius honestißimi instituti vix vmbrã hodie retinemus. Synodus*

a c.annis.15.distin. c.Sicut olim.de accu.

b ca.habeatur.18.dist.

c glos prag.

d c.quod super his.de maio. & obe.c.eps. c.vltimo.18.distin. c.vlt.28.q.2.not.in c.dilectis.de off.ordi. c.ex ore.de priuil.

e cap.nimis.de exces.prala.

f 15.q.7.in decre.

prouincialis est conuentus episcoporum cuiusque prouinciæ, qui à metropolitano aut patriarcha conuocatur[g]. *Addit Gratianus authoritate etiam Romani pontificis præsente ipsius legato concilia prouincialia celebrari*[h]. *Quanuis autem hic conuentus præcipuè episcoporum sit: tamen ab Innocentio tertio constitutum est, collegia ecclesiastica, quæ vulgò Capitula vocamus, etiam conuocari debere*[i]. *Quod tamen plerisque iuris pontificij doctoribus parum probatur*[k]. *Archimandritas inuitos adesse non cogi, vulgò receptum est, quod singuli episcopi posteà ipsis exponant, quæ in concilio gesta, constitutáque sunt*[l]. *Sed verius est, non hos tantum, sed interdũ etiam laïcos homines adesse debere: quòd vel eorum intersit fortaßis, vel necessarium sit eorum consilium*[m]. *Nec aliter hoc definiri posse videtur, cùm ex varietate causarũ pendeat. Et animaduertendum est huiusmodi synodos secundum veteres canones bis in anno aut saltem semel celebrari*[n]. *Ac in eo conuentu tractantur & iudicantur causæ ecclesiasticæ, totiúsque cleri mores reformantur, & corriguntur, vt scribit Iustinianus*[o], *& synodus Antiochena constituit*[p]. *Cuius rei gratia testes, qui dicuntur synodales, constitui moris est, sicut & in cuiusque episcopi synodo*[q]. *Nam siquid grauius occurrat in cõuentu episcopi, & presbyterorum quod maioris & amplioris conuentus iudicium postulet, aut si quis ab eo iniuria se affectũ conqueratur, ad concilium prouinciale id deferendum est*[r]. *Illud quæsitum est an episcopus in eo conuentu deponi ac de gradu suo deiici poßit. Et certum est priscis tempo-*

g c. regula. 3. dist. & tota. 18. dist.
h d. c. regula.
i c. vlt. de his quæ fiunt à prel.
k nota. ĩc grauc. de preb.
l c. decernimus. 18. dist.
m not. in dic. c. graue. c. ad sedẽ 35. dist.
n c. habeatur. & seq. c. quoniam. 18. dist.
o nouel. 123. de sanct. epis.
p c. propter. 18. distinct.
q c. episcopus in synodo. 35. q. 6. c. præterea, de testib. cog.
r c. si quis à proprio. 21. q. 5.

ribus id vsitatum fuisse[s]*. Sed pontificiis quibusdam decretis talis condemnatio prohibita est, inconsulto Romano pontifice*[t]*. Sed & Gratianus ait huiusmodi concilia ad corrigendum, non etiam ad constituendum, vel diffiniendum efficacia esse*[v]*. Verùm hanc Gratiani sententiam improbant multi existimantes synodum prouincialem canones constituere posse, qui intra prouinciæ fines vim habeant*[x]*. Cuius rei pleraque exempla ex veterum monumentis proferre licet. Sanè in iudicandis causis ecclesiasticis antiquitus multum Romanæ sedi tributum est, adeò vt plerunque eius sedis arbitrio iudicia episcoporum atque adeò cõciliorum prouincialium vel infirmarentur, vel rata manerent. Quod vel ex canonibus Sardicensis concilij perspici potest*[y] *Ac tametsi magna sæpe fuerit hac de re contentio, & canonibus concilij Mileuitani ab episcopis prohibitæ fuerint huiusmodi prouocationes*[a]*, quas etiam magnopere detestatur Bernardus libro 3. de consid. Romani pontifices ad extremum obtinuerunt, vt eorum iudicio cæteri omnes episcopi subessent, vtque ipsi nullius censuræ essent obnoxij*[b]*. Quod ad causas tamen attinet in quibus ad Romanam sedem hodie interponitur appellatio, decreta Basiliensis concilij in Gallia ferè obseruantur, nec discutitur aut iudicatur Romæ negotiũ, sed in qua diœcesi lis cœpta est, in ea iudices dantur*[c]*. Superest vt de synodo vniuersali & œcumenica aliquid dicamus. Ac imprimis quæritur, qui interesse huic synodo debeant: quod Panormit. fatetur nullo iure expressum esse*[d]*. Et sanè magna canonũ decretorúmque pon-*

s concilio Antiocheno, c. 12. c. si quis à proprio. 21. q. 5.

t c. accusat.⁹ & sequen. 3. q. 6. not. in cap. extuæ. de cler. non resid.

v 18. distin. in princip.

x glos. ibid.

y c. si quis episcopus. 2. q. 6.

a c. placuit. 2. q. 6.

b c. cuncta per mundũ 9. q. 3 c. nemini. 7. q. 4.

c tit. de causis. in prag. & in concord.

d in c. graue. de preb.

tificiorũ varietas hic reperitur. De episcopis orbis Christiani minus dubitatur, & extat in decretalibus formula & conceptio iurisiurandi, qua obstringuntur omnes episcopi, vt ad synodum veniant[e]*. De monasteriorum antistitibus, presbyteris, & quibusdã aliis clericis aliquot exempla leguntur in iure pontificio*[f]*. Reges praeterea ac Imperatores, non adfuisse tantum synodo, sed & praefuisse legimus*[g]*. Sed & alios quoque laïcos homines interdum concilio adhibitos fuisse constat*[h]*. Verùm illud scrupulum plerisque iniicit, quod immensa illa quorumlibet clericorum turba non videtur absque magno incommodo, & confusione ad hunc conuentum admitti posse. Deinde alienũ videtur ab ecclesiastica disciplina, vt laïci de ecclesiasticis negotiis iudicium faciant*[i]*. Confusio autem vitari potest, si ex singulis prouinciis moderatus aliquis numerus eruditiorum ac probatiorum eligatur, & ad synodum mittatur. Nam & alioqui pastoribus destitutae manerent Ecclesiae. De laïcis verò nihil aliud respondendum nunc occurrit, quàm quod Nicolaus Pont. scribit ad Micha. imperatorem*[k]*. Vbinam legistis, inquit, imperatores antecessores vestros synodalibus cõuentibus interfuisse, nisi fortè in quibusdam vbi de fide tractatum est quae vniuersalis est, quae omnium communis, quae non solum ad clericos, verùm etiam ad laïcos, & omnes omnino pertinet Christianos? Quãuis enim iudicia ecclesiastica soli excerceant sacerdotes & clerici*[l]*, tamen vbi de eo negotio agitur quod ad Ecclesiam vniuersalem pertinet, quae non solum ex clericis, sed etiam ex laïcis*

e c. ego. de iureiur.

f c. ĩ nomine domini. 23. dist. c. Adrianus. 63. dist.

g c. futuram. 12. q. 1. c. nos ad finem. 96. dist. c. si quis ingenuus. 29 q. 2. c. Adrianus. 2. 63. distinct.

h c. ad sedem. 35. distin.

i c. bene quidẽ. 96. dist. c. non placuit. 16. q. 7.

k 96. distin.

l d. c. bene quidem.

constat[m]*: æquum non est laïcos ab huiusmodi deliberationibus summoueri, sed cõmuni potius decreto omnia diffiniri, quod & ab ipsis Christi apostolis obseruatũ fuisse satis Lucæ testatur historia*[n]*. Atque ita celeberrimi iuris pontificij doctores senserunt*[o]*: tametsi Panormitanus in libro quæstionum laïcis deliberationem & consiliũ permittens, iudiciũ ac diffiniendi facultatem adimat. Nolim tamen in hunc conuentum quoslibet laïcos passim recipi, sed cum regibus & principibus eos qui in quaque prouincia insignis alicuius doctrinæ, & sanctitatis nomine celebrantur*[q]*. Idque si vnquam aliàs, maximè hoc seculo necessarium est, quo episcopatus & sacerdotia indoctissimis hominibus & à religione alienis deferri solent. Priscis temporibus rarum ac prodigio simile habebatur aliquem Ecclesiæ præfici, qui diuinarum literarum doctor non esset, nec ideò laïcorum contemnebatur iudicium. Cùm igitur hodie episcopi nostri paucis exceptis, sacrarum literarũ scientia cæteris ex populo longè inferiores sint, quonam ore soli de rebus diuinis iudicium sibi arrogabunt?*

m c. Ecclesia. de cõse. dist. 3.

n Acto. 15.

o gl. c. Adrianus. 1. 63. distin. gl. c. vlt. de his quæ fiunt à pral.

q dic. c. ad sedem.

De Diaconis, Hypodiaconis, & aliis inferioris ordinis & gradus clericis. Cap. 12.

HVCVSQVE *de iis ecclesiarum administratoribus tractauimus, qui ministri doctrinæ diuinæ dicuntur: iam de cæteris est videndũ, id est, Diaconis, Hypodiaconis, &c. Dicuntur autẽ Diaconi verbo Græco episcoporum ministri, nec episcoporũ modò, sed etiam presbyte-*

rorum, vt cõcilio Carthaginiensi quarto[q] *sancitum est. Et quanuis Diaconi seu ministri vocabulũ episcopis quoque ac presbyteris cõueniat magis quàm principis aut domini, atque ita olim vsurpatum sit, tamen iis de quibus loquimur propriè id tributum est, vt facilior esset eorum à cæteris distinctio. Appellantur & leuitæ aliquando, propter similitudinem ministerij: lege siquidem Mosaica instituti sunt leuitæ, vt Aaroni sacerdoti inseruirent, ac ministrarent*[r]. *Quamobrem in cœtu sacerdotũ, aut coram sacerdote aliquo diaconis sedere vetitum est*[s]. *Institutio autem eorum orta est ab apostolis, quanuis presbyteri seu episcopi à Christo ipso instituti sint, vt ait Cyprianus*[t]. *Cùm enim apostoli in diuina doctrina occupati ministrare non possent mensis, quæ pauperibus tum parari solebant, septem Diaconos, siue ministros eius operis gratia constituerunt*[v]. *Eorum igitur officium olim in cura pauperum præcipuè, & rerum earum quæ Ecclesiæ offerebantur, pauperum clericorúmque alendorum gratia versabatur*[x]. *Hinc fit vt hodie in Ecclesia oblationes ad altare factas recipiant, cum hypodiaconis suis*[y]. *Proinde quidam iuris pontificij consultus non leuis apud nostrates authoritatis, Diaconus, inquit, hospitalitatis nomen est, presbyter ætatis*[a]. *Sed posteà id munus auctum est, vt Clementis & Euaristi rescripta indicant. Ait enim Clemens, Diaconi Ecclesiæ sint tanquã oculi episcopi oberrantes, & circunlustrantes cum verecundia actus totius Ecclesiæ, perscrutantes diligentius si quem videant vicinum fieri præcipitio, & proximum esse peccato, vt*

[q] c.37. c. diaconi. 93. dist.
[r] 21. dist. c. 1.
[s] c. peruenit. c. nõ oportet. 93 distin.
[t] c. dominus. 93. distin.
[v] Act. 6. c.
[x] c. præcipim⁹. 12. q. 1. c. in sanctis. 92. distinct.
[y] c. cleros. 21. dist. c. perlectis. 25. dist.
[a] gl. prag. tit. de ata. & qual. card. verb. cardinales.

*referat hoc ad episcopum & ita episcopo suggerere, quæ ad cultum Ecclesiæ & disciplinam eius pertinent, diaco-
» nis cura sit[b]. Et Euaristus, Diaconi, inquit, qui quasi
» oculi videntur esse episcopi, in vnaquaque ciuitate septem
» debent esse, qui custodiant episcopũ prædicantem, ne ipse
» episcopus ab insidiatoribus quoquo modo infestetur, aut
» lædatur à suis, aut verba diuina detrahendo, aut insidian
» do polluantur, vel despiciantur, sed veritas spirituali re-
» doleat feruore, & pax prædicata labiis cum voluntate
» animi concordet[c]. Hieronymus quoque ad Rusticum de
Diaconis ita loquitur, vt magnum fuisse eorum munus
» in Ecclesia facilè appareat. Diaconi, inquit, sunt quos
» in Apocalypsi legimus, septem angeli ecclesiarum, hi sunt
» septem candelabra aurea: hi sunt voces tonitruorum, vir-
» tutum operatione præclari, humilitate præditi, quieti, hu
» miles, euangelizantes pacem, annuntiantes bona, dissen-
» siones & rixas & scandala resecantes: docentes, soli deo
» colloquentes in templo, nihil penitus de mundo cogitan-
» tes: dicentes patri & matri, Non noui vos: & filios suos
» non agnoscentes. Sine his sacerdos nomen non habet, or-
» tum non habet, officium non habet. hic minister Dei di-
» citur: quia scriptum est: Maior est qui ministrat, quàm
» cui ministratur. & sicut est in sacerdote ministratio, ita
» in ministro sacramenti dispensatio. Sacerdotibus etiam
» propter præsumptionem non licet de mensa domini cali-
» cem tollere, nisi eis traditus fuerit à diaconis. ita enim do-
» minus noster omnipotens vniuersa disposuit, vt qui ma-
» iorem se esse crediderit, minor esset: & qui minor videre-*

b c. diaconi. 93 dist.

c c. diaconi 2. 93. dist.

„ *tur, maior existeret. Denique quàm hoc verum sit, ipse*
„ *perpende. Læuitæ componunt mensam domini: læuitæ sa*
„ *cerdotibus cùm sacramenta benedicunt aßistunt: læuitæ*
„ *ante sacerdotes orant: vt si distinctio locorum creditur*
„ *in mundo, etiam in altari Dei videant sibi episcopi qui*
„ *superbi sunt, diaconos anteponi. si humilitatem diligunt,*
„ *& diaconi maiores se esse in eo quod sunt humiles, reco-*
„ *gnoscant. tunc demum vt aures habeamus ad Deum,*
„ *diaconus acclamat, ipse prædicat, ipse hortatur, ipse etiam*
„ *commouet astantibus sacerdotibus, ne leuiter hanc vocem*
„ *qua loquitur hæc, & pacem annuntiat, audiant, aut ne-*
„ *gligenter aspiciant. Sufficit huic ordini, tantum fuisse per*
„ *Deum concessum, vt non solus sacerdos in templo Dei*
solum agere & implere videatur[d]. *Ex quibus locis pla-*
num vt arbitror factum est, tum doctrinam diuinam &
sacrorum procurationem, tum disciplinam ecclesiasticam
ad diaconorum munus & functionem aliquatenus per-
tinere, quanuis non solum episcopis, sed etiam presbyteris
inferiores sint. Extiterunt sane nonnulli quondam adeò
vecordes, vt eos presbyteris anteponendos, nedũ exæquan
dos esse contenderent, aduersus quos acriter inuehuntur
Hieronymus[e], *& Augustinus*[f]. Et *hanc scribit Hie-*
ronymus causam fuisse tantæ insolentiæ & supercilij, quia
diaconos paucitas honorabiles, presbyteros turba con-
temptibiles faciebat. De Diaconis Roman*æ Ecclesiæ*
Cardinalibus vulgò appellatis, qui moribus nostris episco-
pos omnes non modo presbyteros antecedunt, paulò pòst
differemus. Hypodiaconi longo post Diaconos tempore

d c. diaconi. 5. 93. dist.

e in epist. ad Euag. c. legimus. 93. distinct.

f in quæstio. vet. & noui testa. 9. 101.

inſtituti ſunt, quòd diaconi omnia quæcunque ad miniſterium ſuum pertinent obire & exequi præ multitudine negotiorum non poſſent, nondum videlicet inſtitutis ordinibus, qui inferiores dicuntur. Subeſt ergo Hypodiaconus diacono, vt presbytero diaconus iuxta vetus prouerbium δοῦλος πρὸ δούλου, δεσπότης πρὸ δεσπότου, *idque vox ipſa ſatis indicat*[g]. *Archidiaconi ex corpore diaconorum creari primùm ſoliti ſunt eadem ratione qua & Archipresbyteri ex presbyterorum ordine, de quibus ſuprà locuti ſumus*[h]: *nempe vt quæ ad diaconorum officium ſpectant, tam ipſi exæquerentur, quàm à diaconis exequenda perficiendáque curarent ac iuberent*[i]. *Horúmque inſtitutionem nouam nõ eſſe, ex eo conſtat, quòd Hieronymus eorum meminerit ad Nepo. & veterum alij plerique*[k]. *Tradunt & hiſtoricorum nonnulli Laurentium martyrem ſub Sixto Pont. Romano hoc munere functum, & pecuniæ eccleſiaſticæ cuſtodiam habuiſſe. Porrò huic diaconorum cœtui qui ſub epiſcopo oblationum omnium obuentionúmque eccleſiaſticarum curam habebant, cùm valde excreuiſſent eccleſiaſticæ poſſeßiones ac reditus, adiuncti ſunt œconomi, vel potius in œconomos hoc onus reiectum eſt*[l]: *vt liberius poſſent diaconi presbyteris ſacramenta diſpenſantibus in Eccleſia aſſiſtere & miniſtrare: & ne prædiorum poſſeßionúmque procuratio variæque lites, quæ earum rerum nomine moueri ſolent, à ſacro ſpiritalique munere eos auocarent*[m]. *Horum crebra mentio eſt in conſtitutionibus Iuſtiniani. Tametſi autem presbyterorũ gradus quàm diaconorum*

g c. cleros. 21. diſtin.

h dic. c. legim°.

i c. perlectis. 25. diſt. c. volumus. 89. diſt. & 94. diſt. cap. ſi quis. c. vlti.

k hiſto. trip. lib. 5. c. 48. Theod. lib. 2. c. 31.

l c. quoniam. c. in noua. 16. q. 7.

m conc. Chalce. c. 26. & hiſt. 2. c. 9.

longè ſublimior nunquam non habitus ſit, & cõtradicentium ambitioſa temeritas grauiſſimorum virorum authoritate repreſſa ſemper ac damnata: illud tamen obtineri ad extremum non potuit, vt archidiaconi in presbyteros, atque adeò in archipresbyteros ipſos poteſtatem non haberent. Idque excuſatur hoc prætextu, quòd Archidiaconi non modo inſpectionem & obſeruationem, vt olim, ſed coercitionem etiam iuriſdictionémque habeant, & veluti quodã magiſtratu fungantur[a]. Maximæ autem dignationis hoc munus fuiſſe ſuperioribus ſeculis in Gallia, vel illud argumento eſt, quòd noſtrorũ annalium ſcriptores memoriæ prodiderint, Ludouici Craſſi Francorum regis filium in Eccleſia Pariſienſi hoc munere functum fuiſſe. Quanquã id alia etiam ratione factum dici fortaſſe poteſt.

[a] c. 1. de offic. archip. c. perlectis. 25. diſt.

De Cardinalibus Romanæ Eccleſiæ, cur ita vocentur & vnde ortum habuerint. Cap. 13.

ORDO *poſtulare videbatur vt poſt Põtificem Romanum de ampliſſimo purpuratorum collegio qui Cardinalium nomine cenſentur, diſſereremus: ſed quia inter eos epiſcopi quidam ſunt, alij presbyteri, alij diaconi, melius eſſe duximus & ad docendum accõmodatius de diaconis aliquid prius attingere. Et videntur Cardinales appellati quaſi præcipui atque primarij, cæteriſque epiſcopis, presbyteris, & diaconis digniores ac præſtantiores, non aliter ac magiſtri quidam militum dicuntur Cardi-*

nales in vetere indice ciuiliũ, militariúmque officiorum, qui absque vllius authoris nomine editus est. Nã episcopo Romano ad tantæ maiestatis fastigium euecto, par erat non solùm episcopos vrbi vicinos, à quibus cõsecrabatur, sed presbyteros & diaconos quoque eiusdem vrbis simul cum capite suo paulatim crescere, cùm præsertim horum consilio vt quiuis episcopus siue archiepiscopus in Ecclesia regenda ab initio vteretur, vt ex iam dictis perspicuum est. Non enim videntur presbyteri vrbis Romæ aut diaconi multo maioris olim dignationis, quam aliarum ecclesiarum fuisse. Idque Hieronymus Ecclesiæ Romanæ presbyter & ipse crebrò affirmat. Cuius temporibus Cardinalis appellationem in vsu nondũ fuisse verisimile est, cùm nusquam ea vox in scriptis eius reperiatur. Deducitur autem à Cardine, nisi fallor, quo sustinentur & voluuntur ostia siue ianuæ. Eorum siquidem consilio, nutu & authoritate totus orbis Christianus, moueri, volui, sustentaríque creditur. Inde apud Latinos authores hæ loquendi formulæ manarunt, In eo rei cardo vertitur, id est, ex eo tota res pendet: & Cardinem causæ in aliquo ponere, id est, summam litis constituere.
» *Quintil. Hìc causæ cardinem ponit, in quo si victus fue-*
» *rit etiam in sequentibus ruit. Quanuis igitur vsitatum non fuerit apud veteres Cardinalis vocabulũ, tamen ratio probabilis ostensa est, quamobrem summa illa Ecclesiæ columina nunc ita appellentur. Sed omittendũ non est aliquanto latius olim acceptũ fuisse vocabulum ab iis qui illud fabrefecerunt atque vsurparunt. Nam Gregorius*

magnus sæpenumero in epistolarum volumine de episcopis loquens sacerdotes cardinales eos appellat, quòd presbyteris, vt suprà diximus, maiores & excellentiores sint [o]. *Et Leo* [p] *presbyteros cardinales meo iudicio vocat, non quosuis presbyteros, sed qui in maiore Ecclesia, quam cathedralem dicimus, rem diuinam simul cum episcopo suo faciunt: Canonici hodie vulgò appellati. Mitto quod in quibusdam ciuitatibus, cuiusmodi Rauenna est & Compostella, etiamnum sacerdotes quidam præcipui hoc nomen retinent. Sed splendor amplitudóque Senatus illius Romani, qui ex cardinalibus constat, facit vt hodie in cæteris ecclesiis, excepta Romana, ludibriis obnoxia sit nõ minus quàm Iuetotij regis apud nos ista appellatio* [q]. *Hi enim à regio non longè absunt fastigio, eorũmque insigne est ruber pileus. Cuius vsum Innocentius* IIII. *ornandi eius ordinis causa ipsis concessit. Ex his facile est colligere quod interpres Decret. quodã in loco scribit, Episcopi cuiusque ciuitatis maiorem quàm diaconi aut presbyteri Romanæ Ecclesiæ cardinalis dignitatem esse. Quod vel authoritate Augustini confirmatur in quadam ad Hieronymum Romanæ Ecclesiæ presbyterum epistola. Quanquam, inquit, secundum vocabula quæ vsus obtinuit, episcopatus sit presbyterio maior: Augustinus tamen Hieronymo minor est* [r]. *Nec aliã esse causam presbyterorum aut diaconorũ vrbis Romæ, quàm cuiuscunque alterius ciuitatis demonstrat Hierony. in epistola ad Euag.* [f] *Quod quidem sacrosanctæ potestatis eleuandæ gratia nunc à me dictum nolim quisquam existimet sed*

[o] c. relatio. c. illud. 21. q. 5. c. pastoralis. 7. q. 5.

[p] c. 2. de off. archipresb. lib. 5. decret.

[q] gl. c. pudor. 32. q. 2.

[r] c. quanquam. 2. q. 7. vbi gl.

[f] c. legimus. 93. dist. vbi glos.

vt fons & origo eiusdem magis innotescat. Verùm hæc inualuit consuetudo, quæ speciosis quibusdã rationibus vulgò defendi solet, vt tam presbyteri quàm diaconi Romanæ Ecclesiæ cardinales longo interuallo omnes alios episcopos ac presbyteros antecedãt[t]. *Ac tametsi ad dignitatem episcopalem promoueri eos quotidie videamus, certũ tamen atque exploratum est, contra veteres canones & instituta maiorũ id fieri, cùm assidui in Ecclesia paræciáque sibi commissa more aliorum cuiusque diœceseos presbyterorum, aut diaconorũ esse debeant*[v]. *Itaque veniam eis & gratiam canonum impetrare necesse est.*

[t] *glo. in prag. sanct. in verbo. legitime. tit. de nu. & qual. card.*

[v] *c. 2. de cleri. non residen.*

Qui fuerint olim Ostiarij, Lectores, Exorcistæ, Acoluthi, & cæteri omnes qui clerici appellantur: vnde mos tondendi capitis ortus sit, atque item consuetudo canendi in sacris ædibus. Cap. 14.

IN VETERI *Ecclesia non erat hæc munerũ distinctio, quæ posteà in vsum venit, vt alij Ostiarij dicerentur, alij Lectores, Exorcistæ, aut Acoluthi, sed Diaconorũ Hypodiaconorúmq; muneri cõiuncta erant hæc omnia*[x]. *Huius rei locuples testis est Hieronymus*[y], *qui ordines quinque ac veluti classes totius Ecclesiæ describens post episcopos, presbyteros, & diaconos, nec ostiariorum, nec lectorum, aut acoluthorum mentionem vllam facit: sed fideles omnes in quarto ordine locat, & catechumenos in postremo. Verùm procedente tempore vnum idémque munus in plura dispertitum est, ídque à Caio Pontifice*

[x] *c. 1. 21. distin. c. nullus. 60. distin.*

[y] *in 19. c. Esaie.*

Romano primùm, vt quidam ſcribunt: eiúſque partitionis faciendæ magna oblata eſt occaſio. Nam vt ſeminarium quoddam eſſet eorum, qui epiſcopis, presbyteris & diaconis ſuccederent, alebatur ſumptu publico magnus iuuenum numerus Eccleſiæ miniſterio conſecratorum, qui interim non ſolum inſtituebantur in ſtudio literarum, ſed portio aliqua etiam munerum eccleſiaſticorum ipſis committebatur. Eorum nempe quæ leuiora minoríſque momenti eſſent, quæque antea à diaconis obiri ſolebant, vt his veluti rudimentis quibuſdam ad maiora grauioráque obeunda præpararentur. Ac ne qua confuſio perturbatióque eam functionem impediret, diſtincta ſunt diuiſáque inter ipſos officia, ita vt vnuſquiſque ſuo muneri bona fide incumbens, de alieno ſolicitus non eſſet. In qua diſtributione gradus quidam ideò conſtituti ſunt, quòd eorum munerum alia aliis digniora videbantur. Nec poterat quiſquam ad maius promoueri, qui in minore anteà verſatus non fuiſſet. Sed de his gradibus conſtituendis, ac diſcernendis, quia non conuenit inter iuris Pontificij Theologiæque doctores, & ſubdifficilis eſt explicatio propter varietatem locorum ac temporum, quæ authorum locis, qui de ea re ſcripſerunt, nonnihil tenebrarum obduxit: ſequar diſtinctionem ordinémque traditum à Gelaſio Syluestróque pontificibus Romanis apud Gratianum[a], qui quatuor claſſes ponunt, oſtiariorum, lectorum, exorciſtarum, acoluthorum, nec diſsimilis eſt enumeratio Leonis Pontificis[b], niſi quòd iis omnibus præponit clericos, ſicut & ſynodus Carthagin. pſaltas[c], quaſi

a c. illud. 77. diſt. c. à ſubdiacono. 91. diſtin.

b c. ſeriatim. 32. diſt.

c c. pſalmiſta. 23. diſtin.

psaltarum aut clericorũ distinctus sit à cæteris ordo, isque infimus omnium. Nam Isidori descriptiones non moror, in quibus mihi non videtur vsquequaque ordinis rationem habuisse[d]. *Primus igitur gradus, vt ab infimis incipiamus, eorum est, qui Græcè πυλωροι, Latinè ostiarij dicuntur, quibus aperiendi & claudendi tẽpli cura mandatur, eósque repellendi & excludendi, quibus sacra communione interdictum est*[e]. *Hi numero centum fuerunt in Ecclesia Constantinopolitana authore Iustiniano*[f]. *Secundus gradus est eorum, qui sacras scripturas ex suggesto in Ecclesia recitant, & hi ἀναγνωσταὶ, id est, lectores dicuntur*[g]. *Quo munere aliquando functũ fuisse in Ecclesia Iulianũ imperatorem testis est Theodoritus*[g]. *Author est etiam Socrates in Alexandrina Ecclesia nõ solum fideles, sed etiam catechumenos huic ministerio adhiberi solitos fuisse, cùm in cæteris ecclesiis id minimè obseruaretur*[h]. *Tertius gradus est Exorcistarum, quorum officium erat cathecumenis & energumenis, qui à cacodæmone vexabãtur, manus imponere, & solennibus quibusdam imprecationibus, & obsecrationibus dæmones fugare*[i]. *Vlpianus noster exorcizare verbum impostorum esse scribit*[k]. *Nec mirum est ab Vlpiano Christianæ religionis hoste acerrimo impostores fuisse ministros Ecclesiæ appellatos, cùm & Christo ipsi idem aliquãdo obiectũ fuerit*[l]. *Nam Vlpianus (vt obiter id referã quod de eo Lactantius scribit) rescripta principũ contra Christianos lib. 5. de Offic. procons. collegit, vt doceret quibus pœnis affici oporteret eos qui se cultores Dei cõfiterentur.*

d c. cleros. 25. dist. c. perlectis. 25. dist.

e dict. c. perlectis.

f Nouel. 3.

g d. c. perlectis.

g lib. 3.

h Tripar. lib. 9 c. 38.

i dict. c. perlectis.

k l. 1. ff. de extra. cognit.

l Matth. 27.

Horum exorcistarum non meminit Iustinianus in lib. τῶν νεαρῶν, quod in Ecclesia Constantinopolitana, vt existimo, vsitatum non esset hoc ministerij genus, sed meminit Valentinianus[m]. *Quartus gradus est eorum qui Acoluthi Græcè dicebantur, id est, comites seu ministri, ideò fortaßis quia episcopū comitabātur quocunque proficisci vellet. Nā episcopus magno famulitio stipatus iam olim incedebat, vt author est Iustinianus*[n]. *Et extat rescriptum cuiusdā Pontificis apud Gratianum, quo præcipitur episcopis vt comites semper aliquos secum ducant famæ suspicionísque vitandæ causa*[o]. *Vel ideò Acoluthi appellati sunt, quòd funus vnà cum canonicarū & ascetriarum cœtu comitarentur. Nam eos id munus obire solitos fuisse satis perspicuum est ex constitutione Iustiniani*[p]. *Sed nescio quo modo tandem factum est vt hoc munus in luminariorum curam posteà cōuersum sit, & doctores nostri paßim acoluthos ceroferarios interpretentur*[q]. *An autem cantores propriam classem ordinémque distinctum à cæteris habuerint, nécne, quæri solet, & hoc sensisse videtur Isidorus*[r], *cuius sententia authoritate Iustiniani vtcunque iuuatur*[s]. *Et fortasse aliquo tempore, & aliquibus in ecclesiis ita obseruatū est. Ego autem puto omnium ordinum ac præsertim inferiorum, de quibus antè diximus, commune fuisse psallendi officium*[t]. *Mouet me quod Pontifices, quorum suprà meminimus, in ordinum catalogo hunc non recenseant*[v]. *Ideò autem Leo Ponti. in primo ordine posuit clericos, eósque ostiariis præposuit: & synodus Carthaginiensis psaltas, siue*

m l. presbyteros. C. de episco. & cler.
n Nouel. 6.
o c. illud. de cōsec. dist. 1.
p nouel. 59.
q dict. c. perlectu.
r dict. cap. perlectu.
s nouel. 3.
t c. in sancta. 92. dist.
v c. illud. 77. d st. c à subdiacono. 93. dist.

cantores: quia recens cooptatis in clerum non statim proprium concedebatur officium, quanuis permitteretur eis vnà cum cæteris in choro psallere, idque sine vlla episcopi ordinatione[x]. *Verùm quia nihil habebant quod cæterorum cõmune non esset, quanuis & psaltæ, & clerici verè dicerentur, in certam classem eos non retulit Gelasius. Vtcunque se res habeat, certum est eos non minus inter clericos, quàm cæteros de quibus suprà diximus numerandos esse cum diuino cultui addicti mancipatique sint*[θ]. *Nam quanuis appellatione τῶν κλήρων in sacris libris fidelium grex contineatur, qui cuique episcopo siue presbytero sortè obtigit gubernandus*[y]: *tamen peculiariter his hoc nomen tribuitur consuetudine loquendi vulgò recepta, qui sacro ministerio Ecclesiæ dediti deuotique sunt, ideò fortassis, quia olim sorte eligi solebant, vel quod eos Deus velut sorte quadã in suos elegisse videatur*[a]. *Specialiter autem hoc nomine designari solent ij qui raso tonsoque capite in clerum recepti nullo adhuc proprio ministerio funguntur, nec aliud nomen proprium habent. Vnde autem hic mos tondendi radendique ortum habuerit, vix certò cognosci potest. Quidam exemplo Nazaræorum Mosaicæ legis inductum id putant, de quorum instituto mentio est in libro Numerorum*[b]. *Nazaræi verò dicebantur, vt quidam eruditi interpretantur, qui vt liberius vacarent legi discendæ & expendendæ benignitati Dei, aliorum commercio se abdicabant ad tempus, & Domino se totos dedebant, Vel qui cùm profusius vino, & reliquis corporis deliciis vsi fuissent, posteà se-*

x dict. c. psalmista.

θ c. duo sunt. 12. q. 1.

y 1 Petri. c. 5.

a c. duo sunt. 12. q. 1.

b cap. 6.

ueriori vitæ generi se mancipabant, vt corpus affligerent. Alij à sacerdotibus AEgyptiis id ortum asserunt, quorum meminit Herodotus[c]. *Alij hunc fuisse morem antiquum testantur, vt ij demùm comam nutrirent, qui elegantiæ, ornatus & lauticiæ studiosiores essent. Ideóque vt clerici inanis cuiuscunque apparatus, & splendoris se contemptores profiterentur, statutum fuisse ne quis in clerum nisi vertice raso admitteretur*[h]. *Et huic sententiæ maximè suffragatur quod AEmilius, & alij quidam nõ leues authores scribunt, olim in Longobardia capillum barbámque ponere, sanctioris cuiusdam deditionis argumentũ fuisse*[d]. *Nam & apud Francos, vt idem ait*[e], *promissa barba intonsúsque capillus Regiæ nobilitatis insigne habebatur. Adde quod apud Lacedæmonios quondam ingenui tantùm comam alebant. Inde illud Aristophanis*[f], *cuius meminerunt Parœmiographi.* Δοῦλος ὢν κόμην ἔχεις, *Seruus cum sis, comam habes. Curiositatem verò & delicias veterum Romanorum in coma & capillis insectatur Seneca*[g]. *Quid illos ociosos vocas, quibus apud tonsorem multæ horæ transmittuntur, dum decerpitur siquid proxima nocte succreuit, dum de singulis capillis in consilium itur, dum aut disiecta coma restituitur, aut deficiens hinc atque illinc in frontem compellitur? Quomodo irascuntur si tonsor paulò negligentior fuit, tanquam viuum tonderet? Quomodo excandescunt, si quid ex iuba sua decisum est? si quid extra ordinem iacuit, nisi omnia sua in annulos suos reciderunt? Quis est istorum qui non malit Rempub. suam turbari,*

c in Euterpe.

h Aug. de op. monac. ad finem. & in retract.

d AEmil. in Caro. Magno.

e AEmil. in Clodo. & Cloto. 2.

f in Auib.

g lib. de breuit. vitæ. c. 12.

» quàm comam? qui non ſolicitior ſit de capitis ſui deco-
» re, quàm de ſalute? qui non comptior eſſe malit, quàm
» honeſtior? Hos tu ocioſos vocas, inter pectinem ſpecu-
» lúmque occupatos, &c. Ego in pleriſque conſtitutionibus obſeruaui tonſurã pœnæ genus, ídque graue & ignominioſum fuiſſe, quarum nonnullæ quæ Principum Romanorum ſunt, apud Harmenopulum extant, aliæ inter conſtitutiones Caroli Magni, & quorundam aliorum Franciæ regum referuntur. Tantus erat hominum eius temporis in comam ſuam affectus. Sed & Paulus in epiſtola ad Corinth. indecorum ait viros comatos eſſe, ídque naturam ipſam ſatis nos docere ſcribit[i]. Quæ Pauli admonitio huius clericorũ inſtituti fortè cauſa fuit[k]. Verùm vt ad cantiones reuertamur, ſciendum eſt hunc canendi morem longè antiquiſsimum, & iam inde ab apoſtolorum temporibus in Eccleſia vſitatum fuiſſe. Quod vel ex Epiſtolis Pauli facilè animaduerti poteſt. Teſtatur id ipſum & Plinius Cæcilius in quadam ad Traia-
» num epiſtola, in qua de Chriſtianis ita loquitur: Affir-
» mabant hanc fuiſſe ſummã vel culpæ ſuæ, vel erroris, quòd
» eſſent ſoliti ſtato die ante lucem conuenire, carménque
» Chriſto quaſi Deo, ſecum dicere inuicem, &c. Sobria enim illa muſica & pronuntiationi vicinior quàm cantui, quã in Alexandrina Eccleſia fertur inſtituiſſe Athanaſius[l]: facit vt verborum ſenſus efficacius influant in animos auditorum, non illa operoſa & theatrica quæ hoc tempore in Eccleſia frequentatur. In pleriſque ſanè eccleſiis ſerò admodum ritus canendi receptus eſt, cùm Au-

i 1. Corin. 11. c.

k c. prohibete. 24. diſt.

l Auguſt. lib. 10. confeſ.

m in lib. 9. cõfes. c. 7. gustinus[m] scribat tempore Ambrosij primùm in Ecclesia Mediolanensi institutum, ac inde in alias occidentales
o lib. 2. ca. 24. ecclesias perductum fuisse. Et Theodoritus author est[o] Flauianum, & Diodorum in Ecclesia Antiochena morem Dauidicos psalmos decantandi in duas partes, diuisis canentium cœtibus, induxisse. Hodie sic ista modulatio vbique probatur, vt inter omnia Ecclesiæ ministeria tanquam præcipuum maximéque necessarium habeatur, celebretúrque. Nulliúsque rei tutela maior est ac sumptuosior in sacris ædibus. Nec tantum iis cantionibus vacant inferiorum ordinum clerici, quibus hæc cura olim mandabatur, sed sacerdotes etiam & diaconi, quibus officio cantandi aliquando interdixit Gregorius, ne vel hi à pauperum cura, vel illi à doctrina diuina propter
o c. in sancta. 92. distin. hoc psallendi onus auerterentur[o]. Adde quod sicut ex ordine presbyterorum & diaconorum antiquitus creati sunt archipresbyteri & archidiaconi, sic cantorum choro hodie præsidet vnus, præcentor vulgò appellatus. penes
p c. cleros. 21. distinct. quē est auspicatus melodiæ, quod Græci ἐνδόσιμον vocāt[p]. Quo in munere plurimū inesse dignitatis creditur, adeò vt vel archipresbyteris ipsis, nisi fallor, præponi soleant.

De scholæ ecclesiasticæ magistris & doctoribus. Cap. 15.

QVANVIS episcopi officium sit populum in Ecclesia docere, tamen apud Paulum doctores à ceteris Ec-
q Ephe. 4. clesiæ ministris & pastoribus distinguuntur[q]. Fuerunt enim antiquitus ecclesiasticæ scholæ, ad clericorū & alio-

rum egentium eruditionem institutæ: quibus scholis præficiebantur magistri, qui nõ literas modo sacras, sed grammaticam etiam & liberales disciplinas docerent. Erat igitur hoc munus à pastoris officio distinctum & separatum. Qua ratione Gregorius episcopum quendam obiurgat, quòd grammaticam profiteatur[r]. Et veteris huius consuetudinis in Alexandrina Ecclesia meminit Eusebius[s]: in qua Ecclesia functos eo munere fuisse Pantenum, Origenem, & Achillam viros doctißimos refert[t]. Idémque de Didymo Alexandrino scribit Ruffinus[v]. Recentioribus verò canonibus statutum est, vt non solum in maioribus seu cathedralibus ecclesiis, sed in cæteris etiã inferioribus magistri doctorésque liberalium artium iuuentutis erudiendæ gratia ab episcopo & collegio ecclesiastico constituantur[x]. Sed inualuit consuetudo, vt ab episcopo, scholarchus quidam omnibus his scholis ecclesiasticis præficiatur, qui magistros deligat, & cætera quæ ad scholarũ tutelã necessaria sunt, procuret & exequatur.

[r] *c. turbat. 37. dist. c. cũ multa. 86. dist.*
[s] *lib. 5. eccle. histo. c. 10.*
[t] *lib. 6. c. 3. lib. 7. c. 29.*
[v] *lib. 11. eccle. hist. c. 7.*
[x] *c. de quibusdam. 37. dist. c. 1. c. quia nõnullis. de magist.*

De sacris ordinationibus, & cur olim absolutè quenquam ordinari vetitum sit. Cap. 16.

PRESBYTER, *Diaconus, Hypodiaconus, Lector, &c. nomina quondam fuerunt certorum ministeriorum, ac onerum in quaque ecclesia, nec vllus horum erat qui munus illud suum non exequeretur. Nam quia absolutè & sine titulo ordinationes fieri vetabantur, certum erat ministeriũ cuiusque siue presbyteri, siue diaconi,*

siue lectoris, &c. & cuique certus locus assignabatur, cui velut mancipatus adstrictúsque erat[a]. *Verba concilij Calchedonensis hanc prohibentis ordinationem hæc sunt,*
„ μηδένα ἀπολελυμένως χειροτονεῖσθαι, μήτε πρεσβύτερον, μήτε διά-
„ κονον, μήτε ὅλως τινὰ τῶν ἐν τῷ ἐκκλησιαστικῷ τάγματι, εἰ μὴ ἰδι-
„ κῶς ἐν ἐκκλησίᾳ πόλεως, ἢ κώμης, ἢ μαρτυρίῳ ἢ μοναστηρίῳ ὁ χειροτονού-
„ μενος ἐπικηρύττοιτο, &c. *Quæ verba refert Gratianus* LXX. *dist. vbi possessionis legitur, pro, pagi, sed fortassis interpres* νόμης *legit, non* κώμης. *Huic consentaneũ est, & quod ibidem ex concilio Placentino recitatur*·
„ *Sanctorum canonum statutis consona sanctione decernimus, vt sine ti-*
„ *tulo facta ordinatio irrita habeatur, & in qua Ecclesia*
„ *quis intitulatus est, in ea perpetuò perseueret*[b]. *Posteriores verò constitutiones Pontificum huic iuri derogauerunt, quibus constitutum est, vt irrita non sit ordinatio, sed is qui ordinauit, ordinatum, si egens sit, interim alere cogatur, dum certus ei titulus assignatus fuerit*[c]. *Quæ constitutiones confusionem incredibilem & dedecus attulerunt Ecclesiæ. Idque satis prospexerat futurum Iustinianus, vt ex nouel.* III. *facile colligitur. Sed ad rem. Quia igitur reditus ferè aliquis, siue, vt loquimur, beneficium cum ministerio coniunctum erat, simul cum ministerio & beneficium ipsum conferebatur. Non aliter ac hodie cùm Princeps magistratum creat, annonas & stipendia illi magistratui attributas concedere eadem opera intelligitur. Hinc factum est, vt omnes clerici tutelæ, cæterorúmque munerum personalium vacationem habeant, ne videlicet ob munera publica à functione mi-*

[a] gl. c. vlt. 66. distin.

[b] c. sanctorum. 70. dist.

[c] c. 2. c. episcopus. c. cum secũdũ. de præbend.

nisterióque suo auocentur[d]. *Argumento illud est, quòd ius demum hæc vacatio tribuitur qui in ministerio suo occupati sunt*[e]. *Hodie nec diaconis, nec aliis inferioribus clericis vllus locus est in Ecclesia, vllumve ministerium, aut munus quod exequantur. Sed quia priscis canonibus statutum est, vt nemo presbyter ordinetur nisi per omnes gradus inferiores ascenderit, ideò dicis caussa, vt ita dicam, gradatim ordinari solent, ídque certo quodam solennique ritu, vt ad honorē presbyterij, aut quēuis alium sublimiorem capessendum idonei reddantur. Potéstque dici imaginaria hæc ordinatio, quomodo olim imaginaria militia dicebatur sine vllo labore & exercitione. Presbyteri autem ordinātur certo etiam ritu ac ceremonia, non vt ecclesiam certam regant, certúmve populum, vt olim fiebat, sed vt si fortè contingat eos ad curationem alicuius Ecclesiæ promoueri, ij quasi iam consecrati atque initiati eam suscipere, beneficióque illi coniuncto frui poßint. Ac interim missas paßim celebrare eis permittitur, vel gratis, quod perrarò fit, vel accepta ab aliquo leui tenuíque mercede. Itaque Vtopienses presbyteri non insulse fortaßis nec ineptè dici poterunt, vt à germanis illis presbyteris qui certas ecclesias regunt, discernantur. Septem verò huiusmodi ordinationum gradus vulgò esse dicuntur, totidémque sacramenta, quanquam de numero controuersia est inter iuris pontificij theologiæque doctores. Primus est Presbyterorum secundus Diaconorum, Tertius Hypodiaconorum, & sic deinceps. Proinde tam onus procurationis Ecclesiæ, rerúmque ecclesiasticarum,*

d l presbyteros. C. de episc. & cleric.

e l generaliter. C. de episc. & cler. c. generaliter. 16. q. 1

siue lectoris, &c. & cuique certus locus aßignabatur, cui velut mancipatus adstrictúsque erat[a]. *Verba concilij Calchedonensis hanc prohibentis ordinationem hæc sunt,*

a gl. c. vlt. 66. distin.

„ μηδένα ἀπολελυμένως χειροτονεῖσθαι, μήτε πρεσβύτερον, μήτε διά-
„ κονον, μήτε ὅλως τινὰ τῶν ἐν τῷ ἐκκλησιαστικῷ τάγματι, εἰ μὴ ἰδι-
„ κῶς ἐν ἐκκλησίᾳ πόλεως, ἢ κώμης, ἢ μαρτυρίῳ ἢ μοναστηρίῳ ὁ χειροτονού-
„ μενος ἐπικηρύττοιτο, &c. *Quæ verba refert Gratianus* LXX. *dist. vbi poßeßionis legitur, pro, pagi, sed fortaßis interpres* νόμης *legit, non* κώμης. *Huic consentaneũ est, & quod*
„ *ibidem ex concilio Placentino recitatur: Sanctorum ca-*
„ *nonum statutis consona sanctione decernimus, vt sine ti-*
„ *tulo facta ordinatio irrita habeatur, & in qua Ecclesia*
„ *quis intitulatus est, in ea perpetuò perseueret*[b]. *Posteriores verò constitutiones Pontificum huic iuri derogauerunt, quibus constitutum est, vt irrita non sit ordinatio, sed is qui ordinauit, ordinatum, si egens sit, interim alere cogatur, dum certus ei titulus aßignatus fuerit*[c]. *Quæ constitutiones confusionem incredibilem & dedecus attulerunt Ecclesiæ. Idque satis prospexerat futurum Iustinianus, vt ex nouel.* III. *facile colligitur. Sed ad rem. Quia igitur reditus ferè aliquis, siue, vt loquimur, beneficium cum ministerio coniunctum erat, simul cum ministerio & beneficium ipsum conferebatur. Non aliter ac hodie cùm Princeps magistratum creat, annonas & stipendia illi magistratui attributas concedere eadem opera intelligitur. Hinc factum est, vt omnes clerici tutelæ, cæterorúmque munerum personalium vacationem habeant, ne videlicet ob munera publica à functione mi-*

b c. sanctorum. 70. dist.

c c. 2. c. episcopus. c. cum secũdũ. de præbend.

nisterióque suo auocentur[d]. Argumento illud est, quòd ius demum hæc vacatio tribuitur qui in ministerio suo occupati sunt[e]. Hodie nec diaconis, nec aliis inferioribus clericis vllus locus est in Ecclesia, vllumve ministerium, aut munus quod exequantur. Sed quia priscis canonibus statutum est, vt nemo presbyter ordinetur nisi per omnes gradus inferiores ascenderit, ideò dicis caussa, vt ita dicam, gradatim ordinari solent, idque certo quodam solennique ritu, vt ad honorẽ presbyterij, aut quẽuis alium sublimiorem capessendum idonei reddantur. Potéstque dici imaginaria hæc ordinatio, quomodo olim imaginaria militia dicebatur sine vllo labore & exercitione. Presbyteri autem ordinãtur certo etiam ritu ac ceremonia, non vt ecclesiam certam regant, certúmve populum, vt olim fiebat, sed vt si fortè contingat eos ad curationem alicuius Ecclesiæ promoueri, ij quasi iam consecrati atque initiati eam suscipere, beneficióque illi coniuncto frui poßint. Ac interim missas paßim celebrare eis permittitur, vel gratis, quod perrarò fit, vel accepta ab aliquo leui tenuíque mercede. Itaque Vtopienses presbyteri non insulse fortaßis nec ineptè dici poterunt, vt à germanis illis presbyteris qui certas ecclesias regunt, discernantur. Septem verò huiusmodi ordinationum gradus vulgò esse dicuntur, totidémque sacramenta, quanquam de numero controuersia est inter iuris pontificij theologiæque doctores. Primus est Presbyterorum secundus Diaconorum, Tertius Hypodiaconorum, & sic deinceps. Proinde tam onus procurationis Ecclesiæ, rerúmque ecclesiasticarum,

d l presbyteros. C. de episc. & cleric.

e l generaliter. C. de episc. & cler. c. generaliter. 16. q. 1

quàm emolumentũ beneficiúmque illi cohærens ab ordinatione moribus nostris ita separatur, vt ordinatio absque iniuncto onere beneficióque collato fiat[f]. *Et hæc quidem verbi significatio hodie vulgò probatur, nec eam improbare volo. Ego autẽ latius hoc vocabulũ in tota hac disputatione ferè accipio, nempe pro quacũque ad ministerium ecclesiasticum promotione. Et hoc sensu Archiepiscopi, episcopi, archipresbyteri, archidiaconi, præpositi, decani, œconomi, archimandritæ rectè dicũtur ordinari, cùm eliguntur, creãtur, instituuntur. Estq; hæc significatio apud iuris põtificij quoque authores vsitata*[g]. *Nam & apud veteres Latinos ordinari dicebatur is, qui ad honorẽ magistratúmve aliquẽ prouehebatur. Tranquillus in Vespas. Quendam è charis ministris dispensationẽ cuidam quasi fratri petentem cùm distulisset, ipsum candidatum ad se vocauit, exactáque pecunia quantam is cum suffragatore suo pepigerat, sine mora ordinauit. Idem in Domiti. Auditus est certè dum ex eo quæret ecquid sciret, & quid sibi visum esset ordinatione proxima AEgypto præficere Metium Rufum. Hinc consequitur presbyteri duplicem ordinationem esse. Vna est cum solenni ritu consecratur, & idoneus redditur ad Ecclesiæ gubernationem, quanuis nulla ei Ecclesia tum aßignetur quã regere poßit. Altera est cùm ei certa Ecclesia committitur regenda, certúmque beneficium confertur sine vllo ritu, ac ceremonia: etenim verbo ordinationis vtitur Gratianus in vtraque significatione.*[h]

f c. cum secundum, de præbend.

g 60. distinct. c. 1. 2. 3. c. abbatem. c. nullum. 18. q. 2.

h c. adiicimus. 16. q. 1. vide c. pastoralis. 7. q. 1.

De pseudoclericis. Cap. 17.

DIXIMVS *in superiori capite veteres canones hodie frigere & negligi, quibus cautum erat vt nemo absolute clericus ordinaretur. Qua ex re plurimum incommodi natum est in Ecclesia Christiana. Nam quia nulli certo muneri destinātur qui vulgò ordinari solent,& rasum habere verticem satis est, vix vllus reperitur, qui ad sacrum illum ordinem nō adspiret, vt eius ordinis priuilegiis atque immunitatibus fruatur. Cùm autem nemini ferè hæc initiatio negetur ab antistitibus, qui fortaßis è re sua credunt esse quāplurimos sibi obstrictos, subiectósque homines habere, nunc perditißimus quisque ac profligatißimæ vitæ in eum ordinem cooptatur, & ad illud veluti impunitatis asylum confugit. Quondam ij demùm clerici habebantur, qui munere suo fungebantur in Ecclesia, nec alius quisquā priuilegia istius ordinis sibi vindicare audebat*[i]. *Sed hodie inualuit ea consuetudo aut corruptio maxima potius, vt ad seueritatem iudiciorū publicorum eludendā, detonsum caput cum antistitis nescio cuius elogio, id est grauißimorū scelerum impunitatis symbolo quodam, iudicibus ostendere sufficiat. Atque hinc fit vt principum atque magistratuum in tanta támque manifesta indignitate conniuentiam satis admirari non poßim. Sed de hoc genere clericorum, aut pseudoclericorum potius, aliis in locis infra disseremus.*

[i] not. in c. vlt. de vita. & honest. cler. l generaliter. C. de episc. & cleric.

De canonicorum collegio. Cap. 18.

DE *canonicis satis ante dictum videtur ea parte qua de presbyteris & aliis quibusdā Ecclesiæ ministris disse-*

ruimus. Nam canonicorum collegium quod veluti senatus quidam est Ecclesiæ, vt verbis vtar Hieronymi[k]*, ex his conflatum est. Dicti autem videntur canonici à canone siue regula, quia communem quandam vitæ regulam, institutúmque obseruant, ideóque canonicè viuere dicuntur à Gregorio*[l]*. Quo sensu canonicas quasdam mulieres à Iustiniano dictas arbitror*[m]*. Nam ecclesiarum ministri antiquitus certis se votis obstringebant, ferè non aliter ac monachi de quibus. mox dicturi sumus. Nec eorum vitæ ratio à monachorum instituto multum discrepabat. Sed posteaquam horum sodalitiorum nonnulla iis vinculis soluta liberatáque sunt: factum est vt cæteri ab imperitis qui vim Græci verbi parum assequebantur, non simpliciter canonici, sed canonici regulares vulgò dicerentur, quasi diuersa esset vtriusque vocis significatio. Quod si quis à canone dictos potius esse contendat, id est, pensione, siue annona quæ ipsis distribuebatur velut pro stipendio & mercede, equidem non repugno. Canonicam enim ordinariámque ac certam pensionem ij tantum accipiebant fortè qui in id collegium cooptabantur: cæteris Ecclesiæ ministris siue clericus pro cuiusque merito aliquid erogari solebat, ex oblationibus incertis, quæ fiebant in Ecclesia. Nam ea est ferè eius verbi significatio apud veteres*[n]*. Vnde videtur & canonica illa portio nomen accepisse, cuius mentio crebra est in iure pontificio*[o]*. Quanuis Innocentius* III. *satis probabiliter canonicam legitimam interpretetur*[p]*. Habent hæc canonicorum collegia suos quosdam præfectos,*

k c. Ecclesia. 16. q. 1.
l c. quoniam. 12 q. 1.
m Nouel. 59.
n l. placet. C. de sacros. eccle. l. 1. C. de indict. tit. c. de cano. frum. vrb. Romæ. & lib. τῶν νεαρῶν cōst. 128.
o c. vlt. de testa.
p c. officij. de testa.

qui vel præpositi vel decani secundum cuiusque Ecclesiæ consuetudinem dicuntur.

De ministris Ecclesiæ qui clerici non sunt. Cap. 19.

QVIDAM *sunt ministri in ecclesiis, qui laïci atque adeò plebeij nonnunquam magis quàm clerici censentur. Huiusmodi sunt œconomi qui dispensationem facultatum ecclesiasticarum sub episcopo habent, quorũ meminit sæpe Iustinianus*[q]*. Item syndici siue defensores & apocrisiarij siue responsales, qui causis forensibus nomine Ecclesiæ & legationibus dant operam*[r]*. Hi quoque qui nolarum æ nearum pulsatione & campano sonitu conuocant populum, Ecclesiæ ministrant atque inseruiunt. Sed nemo horum ideo clericus esse intelligitur. Eadem est causa eorum qui ad ægrotantium curam adhiberi olim consueuerant, & Parabolani ideò fortaßis dicebãtur, quia παράβολον ἔργον, id est, rem periculi ac discriminis plenã tractabant*[s]*. His annumerãdi sunt & decani de quibus loquitur Theodosius*[t] *Nam hos in numerũ clericorũ non referri satis apertè ostendũt Iustiniani cõstitutiones quibus eorum officiũ describitur*[v]*. Quamuis nonnulli decanos pro clericis & canonicis accipiant*[x]*. Sed cur inter clericos non numerantur, dixerit aliquis: sicut ostiarij & acoluthi, quorum munus non magis spiritale quàm istorum esse videtur*[y]*? Respondeo ostiarios, acoluthos, & alios huiusmodi de quibus suprà dictum est, ideò clericos censeri, quia in clerum recipiantur vt aliquãdo spiritalia*

q sub. tit de sacro. Eccles. & tit. de epis. & cler.
r tit. de Synd.
s l placet. C. de episc. & cle. & l. parabolani.
t l. non plures. l. qui sub praetextu C. de sacros. eccl.
v Nouel. 43. & 59.
x Alc. in dict. ll.
y glos. in c. 1. 1. q. 3.

tractent, & presbyterorũ atque episcoporum officio fungantur: Sed onus claudendi templi vel aliud simile, vt interim se exerceant, & ad sacram functionem se praeparent, ipsis iniungitur. Alij verò qui spiritali administrationi dicati consecratique non sunt, quanuis Ecclesiae inseruiant ac ministrent, inter clericos non sunt habendi. Constitutionibus tamen plerisque cautum est, vt non nisi ex clericorum coetu ad tractanda Ecclesiae negotia quisquam assumatur[a]. *Quod ius aliquam vtilitatem habet, si opera quaedam sordida seruiliáque demas, & earum rerum procurationem quae ab instituto clericorum abhorrent, cuiusmodi sunt forenses cõtrouersiae*[b]. *Nam laïcorum opera & labore in talibus negotiis vti magis decet.*

[a] c. indicatũ. 89. dist. c. in noua. 16. q. 7. c. decernimus, de iudic.

[b] l. repetita. C. de epis. o. & cler.

De monasteriis & monachis, corúmque statu, cõuersatione, & instituto. Cap. 20.

ABSOLVTO *tractatu de clericis ac ministris Ecclesiae, optimum iudicauimus & de monachis eorúmque officio & instituto aliquid attingere, quandoquidem eius rei cognitio valde vtilis & necessaria est in re beneficiaria. Dicebantur autem olim monachi verbo Graeco homines à caeterorum consortio segregati, & quietam tacitámque vitam durissimè & laboriosissime in montibus, saltibus, ac speluncis degentes, idque certis legibus ac institutis, de quibus mox videbimus. Iidem & Eremitae & Anachoretae, & hesycastae vocari solebant authore Iustiniano*[b]. *Hinc Hieronymus ad Paulinũ:* » *Si cupis, inquit, esse quod diceris, monachus, id est, solus, quid facis*

[b] Nouel. 5.

„ *in vrbibus, quæ vtique non sunt solorum habitacula, sed*
„ *multorum*[c]? *Et Pelagius Pontifex Romanus de eorum* [c] c. si cupis. 16. q. 1.
officio differens, hæc tria ipsis attribuit, quietem, oratio-
nem, & laborem manuum[d]. *Labore enim suo mona-* [d] c. de præsentium. 16. q. 1.
chi olim victum sibi aliisque egenis parabant, vt Chryso-
sto. Augusti. alijque veteres tradunt, adeò vt celebretur
in ecclesiastica historia cuiusdam monachi apophthegma,
„ *Monachus qui non operatur, latroni par iudicãdus est*[e]. [e] tripar. histo. lib. 8. cap. 1.
„ *Quapropter Iustinianus*[f], *Duabus, inquit, potissimum* [f] Nouel. 133.
„ *in rebus operam & diligentiam reponere oportet Mo-*
„ *nachos, vt aut sacris vacent scripturis, aut quas manua-*
„ *rias vocare solent, artes monachos decentes meditentur*
„ *exerceántque: siquidẽ mens inerti otio dedita haudqua-*
„ *quam sanè quicquam bonorum pepererit. Ac illud qui-*
dem ex Hieronymi aliorúmq; scriptis liquet, literis præ-
sertim sacris operam eos dare solitos fuisse, vt non mo-
rum probitate vitæque sanctimonia tantum excellerent
cæteris, sed etiam doctrina[g]. *Itaque mirum videri non* [g] c. sic viue. c. si clericatus. 16. q. 1.
debet quòd vitam monasticam Iustinianus vt rem sacram
ac diuinam tantopere commendet[h]: *cùm ij non tantum* [h] Nouel. 133.
sibi, sed etiam vniuerso generi humano, precibus suis apud
Deum, exemplo, doctrina, labore & industria multum
prodessent. Non enim natura abhorrebant ab hominum
congressu, quod Aristoteles non immeritò damnat, tales
improbos esse dicens, aut homine præstantiores. Nec ita
ocio dediti erant, more pseudomonachorum nostri tempo-
ris, vt nihil in commune conferrent, & se homines esse,
id est, ad societatem hominum iuuandam natos non re-

cordarentur. Non ignoro quosdam in eo grege repertos fuisse, quorũ superstitio nemini sano probari queat. Nam Theodoritus[m] *scribit monachũ quendam sexaginta annos neque locutum cum vllo, neque à quoquam conspectum fuisse. Sed rara admodum fuisse hæc prodigia compertum est. Proinde ex monasteriis velut ex quodam seminario legi, & assumi consueuerant ad munera ecclesiastica, qui probatissimæ inter ipsos vitæ & eruditionis habebantur: Vt Augustinus cum alibi sæpe, tum maximè ad Aurelianum scribens testatur*[n]*. In qua quidem promotione & graduum ratio habebatur, de quibus antè disseruimus*[o]*: & eorum antistitis seu archimandritæ consensus erat necessarius*[p]*. Et quoties ad ministeria Ecclesiæ eos vocari contingebat, monasticum institutum officiúmque deserere cogebãtur, vt maiore præstantiorique fungerentur munere, quia simul vtrũque obire & exequi non poterant. Sicut & clerici cùm vitam monasticam amplectebantur, militiam suam, vt ait Gregorius, nusquam clerici amittebant*[q]*. Officium enim clerici est docere & pascere populũ, monachus verò, vt ait Hieronymus, non doctoris, sed plangentis habet officium*[r]*. Quam ob causam nulli in monasteriis reperiebantur sacerdotes, aut clerici*[s]*: sed tanquã cæteri ex populo qui laici Græcè dicuntur, ad communem omnium ædem sacram, percipiendorum sacramentorũ causa se conferebant*[t]*. Quod & Iustinianus satis apertè ostendit*[v]*. Sed & sacerdotem accersebant interdum qui ipsis liturgiæ, quammissam vocamus, solennia celebraret; vt à monachis Scythiæ*

[m] lib. 4. c. 28.
[n] c. nos autem. c. legi. 16. q. 1.
[o] c. monachos. 16. q. 1.
[p] c. monachi. c. cũ pro vtilitate. 16 q 1.
[q] c. nemo. c. presbyteros. c. ne pro cuiuslibet. 16. q. 1.
[r] c. monachus. ca. alia. c. hĩc est. 16. q. 1.
[s] not. c. non est. de regula.
[t] Panor. in c. dilectus. de capel. mona.
[v] Nouel. 133.

factum aliquando fuisse refert Hieronymus[x]. *Ac idcirco suberant tam monachi, quàm eorum antistites, Ecclesiæ presbyteris & clericis*[y], *ipsisq; longè inferiores habebantur*[a]. *Verùm vt hac molestia liberarentur monachi, posteà cœperunt ex his aliqui in suis monasteriis presbyteri ordinari, sed ita vt in cœtu tantum suo sacramenta administrarent, & veluti quandã ecclesiam inter se constituerẽt, nec ad alias ecclesias amplius accedere, aut alienos presbyteros aduocare cogerentur*[b]. *Atque ita ratio excogitata est qua idem & presbyteri, id est, pastoris atque doctoris, & monachi officio fungeretur sine vllo vt videbatur incommodo. Cuius instituti mentio est in historia tripertita*[c]. *Quare cùm quidam episcopus prohiberet in certo monasterio liturgiam celebrari, acriter eo nomine increpauit eum Gregorius*[d]. *Idêmque Bonifacius fecisse legitur*[e]. *Hac via patefacta omnes monachi passim sine vllius Ecclesiæ gubernatione sacerdotes creari cœperunt, quanuis ea turba monasterio fortassis nõ adeò necessaria esset, credo vt ea re maiorem sibi dignitatem conciliarent. Nam vt suprà diximus, monachorum ordo gradu clericorum erat inferior. Præterea variis constitutionibus posteà sancitum est, non ideò monachum ab instituto, vitáque monastica recedere posse, quòd in aliena Ecclesia clericus ordinatus sit, non quòd simul cum ecclesiastica procuratione monastica obire munia vsquequaque compellatur, quod vtique fieri nequit, sed vt habitum monasticũ retineat, cæteráq; huiusmodi obseruet, quorum executionem Ecclesiæ ministeriũ non impedit*[f]. *Quanuis*

x c. hinc etiam. 16. q. 1.
y not. in dict. c. cũ dilectus.
a c. à subdiacono. 93. distin. c. generaliter. 16. q. 1.
b c. 1. c. peruenit. c. interdicimus. 16. q. 1.
c lib. 8.
d c. Agapitus. 16. q. 1.
e c. sunt nonnulli. 16. q. 1.
f c. de monachis. c. hinc etiam. 16. q. 1.

autem suprà dictum sit, monachos in cœtu suo tantũ sacramenta administrare, nec populum eos regere posse: tamen si intra monasterium Ecclesia aliqua sit, in eóque populus regi soleat, constitutum est absque eorum consilio presbyterum illi Ecclesiæ ab episcopo præficiendum non esse[g]. *Nam verisimile est ibi Ecclesiam initio institutam esse, vt populus fidelis a viris sanctis & eruditis, quales ferè tum monachi erant, priuatim doceri & admoneri commodius posset, tametsi palàm docendi & concionandi ad populum facultatem non haberent, vt antè docuimus. Potest & alia huius constitutionis ratio adduci, sed ea ex his quæ mox dicentur satis elucescet. Fuerunt postea & aliquæ extra monasteria Ecclesiæ, hodiéque sunt ita subiectæ & obnoxiæ monasteriis, vt ab ipsis aut certe ipsorum arbitrio & voluntate presbyteri in eis ordinentur atque instituantur. Idque accidit, vel quia in monasterij prædiis constructæ sunt fortaßis ædes sacræ, in quas populus sacramentorum causa conuenit: vel quia à dominis prædiorum monasterio id ius posteà concessum est, & aliis quibusdam modis, de quibus suo loco disseremus*[h]. *Et harum quidem ecclesiarum duo sunt genera: Quædam enim à monachis tantum reguntur, aliæ à quibuscunque aliis sacerdotibus, quia sic ab initio institutum est, vel consuetudine longa introductum*[i]. *Ex his perspicuum est quantum iuris & authoritatis monachorum natio in populum & Ecclesias paulatim sibi vindicarit & acquisierit.*

g cap. 1. de capel. monac.

h c. illud. c. cum past. valis. c. cum seculum. de iure patro. not. ĩ c de monachis. de præbend. s pastoralis. de donatio.

i c. poßeßiones. de reb. eccl. nõ alie. c. cum de benefic. de præb. in 6. cle quia regulares. de sup. neg. prælat.

De monachorum sectis. Cap. 21.

MONACHORVM *variæ secta & professiones sunt, sed eos tantum persequi in animo est, qui ad institutum nostrum conferunt, & ad rem beneficiariam maximè pertinent, cuiusmodi sunt Benedictini omnium, vt fertur, antiquissimi, & qui Canonici regulares vulgò appellantur. Cùm primùm igitur exoriri cœperũt monachi, idque in AEgypto, congruentẽ nomini suo vitam, id est, solitariam agebant, Et quanquã statis horis ferè in vnum locum eos conuenire moris esset, tamen simul non commorabantur, sed domunculas sparsim per montes & saltus extructas habebant, vnde non solum monachi, sed etiam Eremitæ & Anachoretæ meritò dicebantur. Sed posteà visum est cõducibilius ac decentius in eisdem ædibus eos habitare & viuere, omnia habentes inter se communia, & paupertatis, castitatis, obedientiæque votis obstrictos, quàm Timoniano quodã more in speluncis delitescere*[lx]. *Quod & Iustinianus cõstituit*[l]*: & concilio Agathen.*[m] *& Aurelian.*[n] *confirmatũ est*[o]. *Cœnobia tunc ea loca à communione vitæ, verius quàm monasteria à solitudine appellata sunt*[p]. *Sed monachi appellationem nihilo secius hi retinuerunt, quòd ea conuersatio non multũ adhuc abesset à solitudine. Et Benedictini sunt appellati quòd vir sanctimonia clarus Benedictus honestorum inter eos quorundam institutorum author fuisset. Deinde cùm in vrbibus & celebribus locis manentes viri ecclesiastici horum monachorum vitam & institutum sequi in animum inducerent excepta solitudine, quia conuersari*

lx c. si clericatus. 16. q. 1.
l Nouel. 133.
m cap. 38.
n cap. 18.
o ca. monachũ. 20. q. 4.
p dict. nou. 133

cum populo & multitudine propter ecclesiasticum ministerium cogebãtur, canonicorũ regularium nomen aptius eisdem & accõmodatius visum est, quàm monachorum. Quod institutum æmulati sunt & alij ministerio nulli ecclesiastico addicti [q]. *Nam & nostra patrúmque memoria in plerisque cathedralibus ecclesiis sacerdotes & clerici qui nunc canonici simpliciter & sine adiunctione dicuntur, simul cum episcopo suo huic monasticæ vitæ generi erant addicti. Et aliquas huiusmodi ecclesias adhuc superesse existimo* [r]. *Itaque dicebãtur non simpliciter vt nunc canonici, sed regulares ab illo peculiari instituto, ac regula quam amplectebantur, & hoc modo discrimen inter eos designabatur, & aliarum ecclesiarum canonicos, qui huiusmodi se votis non alligauerant, idque supra à nobis ostensum est. Hæc secta cuius author Augustinus perhibetur cùm Hipponẽsis episcopus esset, latè Christianum orbem peruagata est, adeò vt eorum cœnobia hodie in quibus locis monachorum nomen deletum non est nusquam non reperiantur. Sed effectu à cæteris monachis differre non videntur* [f]: *quanuis plerique asserant in odiosis monachos eos habendos non esse* [t].

q not. in c. causam quæ, de iudic.

r c. si quis. 58. distin. c. quorundam. 78. distin. not in dict. c. causã quæ. & c. q8 Dei timorẽ. de sta. monacho.

f c. 2. de postul.

t nota. in dict. cap. quod Dei timorem. de sta. mona.

De monachorum gradibus & officiis. Cap. 22.

INTER *monachos atque eos qui regulares dicuntur non minus quàm inter clericos, gradus officiorum & administrationum hodie reperiuntur, quorum insigniores & præcipuos cæteris omissis breuiter hìc perstringemus.*

Nam sicut clericis cuiusque Ecclesiæ præest episcopus, ita singulis monasteriis præsidet vnus qui à Iustiniano & plerisque veterum archimandrita, & cœnobiarcha, à cæteris vulgò Abbas appellatur. Hic intra monasterij sui septa præfectum quendã, siue vt loquuntur, Priorem claustralem constituit: cuius vicaria vtatur opera vigilantiáque in his, quæ ad sodalitatis gubernationem spectant. Et quia plerunque extra monasterium minores aliqui conuentus, & sodalitia monachorum sunt eidem archimandritæ subdita: alij quidam præfecti eò cum libera potestate & authoritate dimittuntur, quos Priores conuentuales appellant. In quibus autem locis conuentus ille desyderatur, quem verisimile est olim nusquam defuisse, hi præfecti alia atque alia nomina sortiuntur, de quibus hîc non est magnopere laborandũ. Omnibus autem non solum præfectis, sed etiam archi[illegible]ndritis præsidet vnus, qui à Iustiniano Exarchus vocatur[y]. Ac haud scio an is sit quem ἀρχιστράτηγον vocat Hieronymus ad Pammach. Sed certæ tantum sectæ monachorum hos summos antistites nouerunt[z]. Et notandum est quanuis in plerisque cœnobiis & monasteriis hodie votis illis solennibus & religiosis alligari non soleant, de quibus paulò antè diximus, sed more clericorum viuant qui seculares dicuntur, pristinam tamen appellationem adhuc retinent. Quod ideò adieci, ne quem fortè admiratio teneat, cùm in abbatiarum aut prioratuum secularium mentionem inciderit.

y Nouel.133.

z not. in c. ne religiosi. de regul.

De mendicantium sodalitate. Cap. 23.

SODALES *mendicantes ideò à monachis separauimus, quoniam ab eis differre videntur. Monachorum enim propria est solitudo, & secessus quidam à cæterorum hominum consortio: à quo hi multũ abhorrent, cùm palàm docere euangeliũ, & ad populum concionari soleant. Itaque fratres sodalésque dictitantur magis quàm monachi*[y]. *Eisdem tamen votis & aliquanto grauioribus obstringuntur quàm monachi, cùm nec singuli, nec vniuersi quicquam proprium habere queant: & votiuam mendicitatem, nedum paupertatem, quæ illius germana est, vt apud Aristopha. Chremylus ait, si minus re, at certè verbis profiteantur*[a]. *Discrimen autẽ* πενίας καὶ πτωχείας, *id est, paupertatis & mendicitatis docet Aristopha. cuius hi sunt versus in Pluto.*

[y] Panor. in c. causam quæ. de iudici.

[a] c. exiit. de verb. signif. in 6.

„ πτωχοῦ μὲν γὰρ βίος, ὃν σὺ λέγεις, ζῆν ἐστὶ μηδὲν ἔχοντα,
„ τοῦ δὲ πένητος ζῆν φειδόμενον καὶ τοῖς ἔργοις προσέχοντα.
„ περιγίνεσθαι δ' αὐτῷ μηδὲν, μὴ μέντοι μηδ' ἐπιλείπειν.

Porrò hi mendicorum cœtus suos habent præfectos, custodes siue obseruatores, & administros, tam vniuersales quàm prouinciales, per quos velut quædam Respublica inter eos regitur, & administratur exemplo monachorum de quibus iam diximus.

De Monialibus. Cap. 24.

NON *solum viri, sed mulieres etiam apostolorum, Christi tempore ministerio Ecclesiæ addicebantur, vt cõstat ex epistola Pauli ad Timotheum. Et harum mulie-*

rum quæ diaconiſſæ dicebantur, crebra in iure tum pontificio, tum ciuili eſt mentio. Eúmque morem quaſdã Eccleſias retinere etiam nunc accepimus. Verùm procedente tempore inſtituta ſunt collegia, ſiue monaſteria virginum Deo conſecratarum, & ſolennibus votis obſtrictarum, vt de monachis antè dictum eſt. Quod genus monialium vetus vt exiſtimo non nouit Eccleſia, ac ne canonicarum quidem, quarum meminit Iuſtinianus[b]*. Hæ in ſingulis parthenonibus ſuis, ſuas habent antiſtitas exemplo monachorum, quibus nihilominus parent quàm monachi archimandritis ſuis. De his autem aliquot extant conſtitutiones Iuſtiniani, quibus vetat ne duplicia monaſteria, id eſt, virorum ſimul & mulierũ vſquam ſint, & vt eunuchi in ſingulis monaſteriis conſtituantur, qui ipſarum negotia gerant*[c]*. Sed quicquid ad harum monialium inſtitutum & vitæ regulam pertinet Bonifaciana conſtitutione, & Clementina plenius continetur*[d]*.*

b *Nouel. 59.*

c *Nouel. 123. & 133.*

d *c. periculoſo. de ſta. reg. in 6. cle. attendentes. de ſta. mona.*

De ſacerdotiis veterum Romanorum ante Chriſtianiſmum. Cap. 25.

IN *iuris pontificij libris mentio reperitur Põtificum, Flaminum, Augurũ, aliorúmque huiuſmodi ſacerdotum, qui apud priſcos Romanos ante Chriſtianiſmum in vſu fuere*[d]*. Nec veteris illius ſacerdotij cum noſtro inutilis videtur eſſe collatio, cùm præſertim Latinè ſcribenda pleraque vocabula inde mutuemur. Itaque de eo pauca quædam ex multis hic dicturus ſum quæ ad noſtrũ inſtitutum magis ſpectare exiſtimaui. Fuerunt autem hæc ferè ſa-*

d *c. cleros. 20. diſt. c. in illis. 80 diſt. n. & 26. q. 3. q. 5.*

cerdotum genera: Pontifices, Augures, Flamines, Curiones, Feciales, Vestales, Salij, Duces celerum, &c. Pontifices omnibus sacris ac ceremoniis praerant, & sacerdotum omnium erant maximi ac supremi, id quod ostendit Cicero in Orat. pro domo sua, & lib. II. de Legib. Hinc Pontificum collegio qui praerat, Pontifex Maximus dicebatur, cuius officium & authoritatem describit Liuius[f]

f lib. 1.

„ de Numa Pompilio loquens his verbis: Omnia publica „ priuatáque sacra Pontificis scitis subiecit, vt esset quò con „ sultum plebs veniret, ne quid diuini iuris (negligendo pa- „ trios ritus, peregrinósque asciscendo,) turbaretur. Nec cælestes modo ceremonias, sed iusta quoque funebria placandósque manes, vt idem Pontifex edoceret, &c. De eorum etiã munere, authoritate, dignitatéque plura scribit Halicarnasseus[g]: & nos ex Pãdectis iuris ciuilis quædam loca obseruauimus, vt cùm dicitur, Pontificem, dum sacra facit, in ius vocari non posse[h]. Pontificali authoritate compelli hæredes ad monumentum ædificandum[i]. Pontificem de religiosis locis consulendum esse[k]. Pontificem à quibusdam muneribus non excusari[l]. Sed longe eorum maxima authoritas in legum actionibus conspicitur, quas scribit Pomponius apud collegium pontificum „ fuisse[m]. Nam vt Valerius ait, Ius ciuile per multa se- „ cula inter sacra ceremoniásque deorum immortaliũ abdi- „ tum, solísque pontificibus notum fuit. Quanta autem huius pontificatus dignatio fuerit, vel hinc æstimare licet, quòd Imperatores Romani, vt augustiores essent, ferè eo sacerdotio fungebantur. Sed cur hi summi sacerdotes

g lib. 2.

h l. 2. de in ius vocan.

i l. hereditas. de peti. hæredit.

k l. vlt. de mortuo infer.

l l. vlt. de mune & hono.

m l. 2. de orig. iur.

ita appellati ſint inter veteres tum Græcos, tum Latinos authores non cõuenit. Scæuola, vt refert Varro[n], *dicebat* n lib. 10. de ling. Latina. *pontifices dici à poſſe & facere. Nam verbum facere apud Plautum, Ciceronem, Virgilium, & alios ſcriptores probatos, pro ſacrificare accipitur, ſicut* δρᾶν ἀντὶ τοῦ θύειν *apud antiquos, vt docet Athenæus*[o]. *Sed idẽ Varro* o lib. 14. *à ponte eos dici mauult, quòd ab eis ſublicius pons factus primum, ac ſæpè reſtitutus ſit. Plutarchus in Numa aliã etymologiam adfert. Verùm hanc inueſtigationem, quæ non eſt magni vſus, libenter miſſam facimus. Augures qui à Græcis* οἰωνοπόλοι *dicuntur, auſpiciis præerant, vt ſacris pontifices*[p]. *Erant enim artis diuinandi periti, &* p Cic. lib. 1. de natura deorũ. *ſigna à diis miſſa interpretabantur, vt Halicarnaſſeus ait, quanuis ab vna ſpecie, id eſt, ab auium garritu nomen acceperint. Tantum autem venerationis, & authoritatis eorum collegio acceſſit, vt nihil publicè ſine auſpiciis, nec domi, nec militiæ gereretur*[q]. *Vt non immeritò* q Cic. lib. 1. de Diuina. *ſcribat Cicero*[r] *authoritatem rerum bene gerendarũ augurio contineri.* r in Orat. de Aruſp. *Itaque nobiliſsimis quibuſque & lectiſſimis ciuitatis Romanæ viris hoc ſacerdotium deferebatur: erátque perpetuum, adeò vt nemo quamlibet flagitioſus eo ſeſe abdicare cogeretur*[ſ]. *Quanta verò horum* ſ Plutarchus in problem. *Augurum authoritas fuerit in* Republica, *docet* Cicero[t]: t lib. 2. de Leg.
„ *Cuius hæc verba ſunt, Maximum & præſtantiſsimum*
„ *in Republica ius eſt Augurum, & cum authoritate con-*
„ *iunctum. Neque verò hoc, quia ſum ipſe augur, ita ſen-*
„ *tio: ſed quia ſic exiſtimare nos eſt neceſſe. Quid enim*
„ *maius eſt, ſi de iure quærimus, quàm poſſe à ſummis im-*

» *periis, & summis potestatibus, comitatus & consilia, vel*
» *instituta dimittere, vel habita rescindere? Quid grauius,*
» *quàm rem susceptã dirimi, si vnus Augur alium dixerit?*
» *Quid magnificentius, q̃ posse decernere vt magistratu se*
» *abdicent cõsules? Quid religiosius, q̃ cum populo, cum ple*
» *be agendi ius aut dare, aut non dare? quid leges non iure*
» *rogatas tollere? nihil domi, nihil militiæ per magistratus*
» *gestum sine eorum authoritate posse cuiquã probari?* Ac huius authoritatis memorabile exemplum refert Plutar-
» chus[v], in hanc sententiam: *Cùm Augures comitiis con*
» *sularibus vitio creatos consules renunciassent, confestim*
» *senatus literis ab exercitu eos reuocauit, quatenus depo-*
» *sito consulatu hostibus vt consules bellum non inferrent.*
» *Flaminius acceptas literas non antè aperuit, quàm col-*
» *lata pugna versisque in fugã Barbaris, in agrum eorum*
» *excursionem fecisset. Redeunti igitur & multa referenti*
» *spolia, non processit obuiam populus, quia reuocatus non*
» *continuò mãdatis paruerat: sed tam is, quàm ipsius collega*
» *consulatu se abdicare coacti sunt.* Flamines, quos Dionysius Græcè στεφανοφόρους vocat, diis singulis erant attributi[x], à quibus cognomina habebant, authore Varrone[y]: vt flamen Dialis, Martialis, Quirinalis, Carmentalis, Pomonalis, &c. & quia inter Deos qui colebantur, aliquod discrimen erat, non omnium flaminum par erat dignitas, vt Festus ait. Proinde is qui sacra Ioui faciebat, id est, Dialis, maximæ dignationis habebatur, de quo multa annotauit Gell. Maiorum minorúmque flaminum meminit Festus, & archiflaminum Gratianus in rhapsodia

v in Marcel.

x Cic. lib. 2. de Legib.

y lib. 4. de ling. latina.

sua. Sed & flaminicarum, id est, mulierum, quæ hoc sacerdotio sicut viri fungebantur, mentionem apud veteres quoque comperimus. Verùm omnia sigillatim hîc persequi ab instituto nostro est alienũ, qui hæc veluti πάρεργα quædam breuiter perstringere voluimus. Curiones singulis erant ascripti curiis, quæ numero XXX. *erant Romæ, vt Dionysius scribit, & pro curialibus sacra faciebant. Horum verò nec genus sacrificandi, nec insignia describuntur ab eodem, quibus rebus maximè à Flaminibus differebant. Illud ex Festo didicimus, quod minimè prætereundũ hîc est, Curionem maximum à veteribus eum dici, cuius authoritate curiæ, & curiones omnes regebantur. Huiúsque meminit præter Liuium & alios*
„ veteres Arnobius[a]*: Sedent, inquit, in spectaculis publi-* [a] lib. 4. aduer. gent.
„ cis sacerdotũ omnium, magistratuúmq; collegia, Pontifi-
„ ces maximi, & maximi Curiones, sedent quindecim viri
„ laureati, & Diales cum apicibus Flamines, sedent au-
„ gures interpretes diuinæ mentis & voluntatis, necnon &
„ castæ virgines perpetui nutrices & conseruatrices ignis.
Quem locum ideò hîc referre volui, quia sacerdotiorum Romanorum breuem descriptionem cõtinet. Fœcialium, quos εἰρηνοδίκας appellat Dionysius, collegium belli causa institutum fuit. Cùm enim religiosus vir, ac quietis publicæ studiosus Numa animaduerteret bellũ, quod absq; iusta causa infertur, nihil aliud, quàm latrocinium esse, totam eam rem ex arbitrio sacerdotum ac religiosorum hominum pendere voluit. Non enim licebat Romæ bellum mouere, nisi cognita causa fœciales id iustum esse pro-

*nuntiaſſent. Itaque fœlicitatem & ſucceſſum Romano-
rum in bello, huic inſtituto & religioni quidam aſſcribe-
re non dubitauerunt. Quænam autem fuerit horum fæ-
cialium authoritas, & qui ritus præter eundem Diony-
ſium Plutarchus docet in Numa. Veſtales erant vir-
gines, quæ Veſtæ deæ ſacra faciebant, & ſacrum ac ſem-
piternum cuſtodiebant ignem. De quarum inſtitutione,
ritu, cooptatione, caſtitate videnda ſunt quæ Dionyſius,
Plutarchus, Gellius, & quidam alij memoriæ prodide-
runt. Hæc enim, quæ vulgaria ſunt & protrita accura-
tius hîc deſcribere inſtituti noſtri ratio non ſinit. Præter
hos ſacerdotes commemorantur & Salij, qui Marti ſa-
cra facientes choræis & ſaltationibus dabant operam,
ὑμνηταὶ τῶν ἐνοπλίων θεῶν, vt Dionyſius ait. Erant & du-
ces Celerum, qui tametſi milites eſſent & regum cuſto-
des: tamen ſtata quædam ſolenniáque ſacrificia celebra-
bant. nec vllos alios commemorat Dionyſius, diligen-
tiſsime omnia perſecutus ſacerdotia, quæ à Numa inſti-
tuta fuerunt. Ait enim leges ſacrorum Numam ita libro
vno cõplexum fuiſſe, vt tota ea deſcriptione in octo par-
tes diſtributa, de ſingulis ſacerdotiis, quorum erant toti-
tem genera, ſeparatim diſſereret. Reperitur tamen alio-
rum apud authores ſacerdotum mentio, cuiuſmodi ſunt
Fratres aruales, Rex ſacrificulus, duumuiri & decemuiri
ſacrorum Galli, Epulones, & qui Titij ſodales dicuntur.
Quorum ſacerdotiorum explicatio, & cognitio ex Tito
Liuio & aliis veteribus petenda eſt. Extat & Pomp.
Læti non inutilis ea de re libellus. Quod verò titulo Fe-*

neſtellæ circunfertur eiuſdem argumenti opuſculum, recentiſsimi ſcriptoris eſſe nemo dubitat, qui alicuius ſit in re literaria iudicij. Vnum ſupradictis adiiciendum eſt, quod à cæteris prætermiſſum eſſe miror, priſcos Romanos non modo ſacerdotes habuiſſe, qui Diis ſacra facerent: ſed etiam miniſtros quoſdam ſacrorum ac ſacerdotum iis non abſimiles, quos in ſacris noſtris Diaconos appellamus. Eóſque Camillos tum dictos fuiſſe teſtes ſunt Dionyſius[b], Plutarchus[c], Feſtus & Seruius, cum pleriſque aliis. Et hactenus de ſacerdotiis vrbis Romæ, quibus ſimilia quædam in prouinciis atque municipiis fuiſſe dubium non eſt, quorum in iure ciuili crebra eſt mentio[d]. Nam Phœniciarchia, & Syriarchia in conſtitutione quadam Imp. Conſtantini, nomina ſunt prouincialium ſacerdotiorũ[e]. & Martianus[f] vetat Flamini municipali & ſacerdoti prouinciæ ne vxorem ducat ancillam, ſcenicam, tabernariam, &c.

b lib. 2.
c in Numa.
d l. 1 ad l. Iul. de am. l. in honorib. de vac. mun.
e l. 1. C. de nat. lib.
f tit. de mat. Senat.

LIBER SECVNDVS DE ORIGINE, DIFFINITIONE, AC DIVISIONE BENEFICIORVM.

ARGVMENTVM.

Superiore libro de ministeriis officiisque ecclesiasticis, propter quæ beneficia conferuntur, satis copiose disputatum fuit. Iam de beneficiis ipsis tractandum est, & ab origine eorundem, diffinitionibúsque ac diuisionibus incipiendum.

De facultatibus Ecclesiæ, earúmque origine & processu. Cap. 1.

T BONORVM, quæ Ecclesia possidet, origo, finis & vsus rectius intelligatur, à Christi vsque ac legatorum eius siue apostolorum temporibus repetenda est nostra oratio. Ac imprimis constat ex sacra historia Christũ facultates aliquas, quãuis pertenues habuisse: nec ita vixisse eum, vt nihil proprium obtinens mendicare cogeretur, quod nonnulli asserere non dubitarunt aliquando, sed meritò eorum opinio damnata est[a]. *Mendicitas enim in valentibus & otiosis res est minimè toleranda, & furti speciem habet*[b]. *Oblatam enim sibi pecuniam, aut quocunque modo quæsitã Christus diligenter custodire solitus fuit, ex qua victum vestitúmq; tam sibi quàm*

a c.4.5. de verbo. sig in extra. Ioan. 22.

b C. de mend. val. & in auth. de quæsto.

sectatoribus & comitibus suis compararet[c]. *Hinc Au-* c Ioan.14
„ gustinus, Habebat dominus loculos à fidelib. oblata con
„ seruans & suorum necessitatibus, & aliis indigentibus
„ tribuebat. Tunc primùm ecclesiasticæ pecuniæ forma est
instituta, & vt intelligeremus quod præcipit non esse co-
gitandum de crastino, non ad hoc fuisse præceptum, vt ni-
hil pecuniæ seruetur à sanctis, sed ne Deo propter ista
seruiatur, & propter inopiæ timorem iustitia deseratur[d]. d c.habebat. 12.q.1.
Mortuo atque sublato in cælum Christo, apostoli disci-
pulique & cultores eiusdem non mediocrem pecuniæ vim
possedisse leguntur, adeò vt quāuis ingens esset eorum nu-
merus, tamen nemo inter eos egens reperiretur. Nā vt scri
„ bit Lucas de fidelibus Christianis, qui tunc Hierosoly-
„ mis erant: Multitudinis credentiū erat cor vnum & ani-
„ ma vna, nec quisquā eorum quæ possidebat, aliquid suum
„ esse dicebat, sed erant illis omnia cōmunia. Et quotquot
„ erant possessores agrorum aut domorum, vendentes affe-
„ rebant pretia, & ponebāt ante pedes apostolorum, diui-
„ debatúrque singulis, prout cuique opus erat. Eadem re-
feruntur à Clemente, qui illis temporibus fuisse creditur
in epistola, qua fratres & cōdiscipulos suos ad bonorum
communicationem hortatur & incitat[e]. *Quòd autē ex* e c.dilectis. 12.q.1.
prædiorū venditione pecuniā conficere maluerint, quàm
ea retinere, & ex eorum fructibus se ipsos alere, Mel-
chiades id factum ideó scribit, quia cùm futuram Eccle-
siam in gentibus viderent, prædia possessionésque adipisci
in Iudæa vtile non putauerunt[f]. *Sed notandum est eos* f c.futuram. 12.q.1.
ad communicationem bonorum neminem inuitum com-

pulisse, quòd satis intelligerent eam à Christo non fuisse praeceptam,& proprietatem distinctionémque dominiorum,quae consensu hominum naturalem rationem sequentium recepta est,iuri diuino,Christianaéque religioni repugnantem non esse:ea siquidem est hominum corruptio & improbitas,vt societas humana commodè retineri & conseruari nequeat,si quis Platonicam cõmunionem inter homines indiscriminatim constituere velit. Si qui tamen mutuo illo affectu & charitate, quam nobis vnicè commendauit praecepítque Christus,cõstantissimè ita ducantur,vt vltrò non modo facultates,sed operã quoque suam, laborem, industriam bona fide & citra fraudem vllam in commune conferant, non dubito quin vita eorum in hac aequabilitate & cõmunicatione rerum omnium, & iucundissima,& faelicissima futura sit. Scitè enim à veteribus illud dictũ est,si quis id ciuiliter interpretari magis quam calũniari velit: Quietissime victuros homines si haec duo verba Meum & Tuum de medio tollerentur.Quod & sensit haud dubiè Clemens in epistola,cuius paulò antè meminimus[g]. Ideò autem proprietas & distinctio dominiorum probatur iure gentium,cui religio nostra minimè refragatur, quia obtineri ab hominibus non posse creditur in tantis eorum vitiis, vt sine fraude & discordia in ea cõmunione perseuerent. Proinde cùm Ananias agri venditi pretium retinuisset, parte tantũ ad Apostolos delata,Petrus eo nomine illum non dãnauit,sed quod dolo,simulatione ac mendacio vsus esset. Anania, inquit,cur impleuit Sathanas cor tuũ,vt mentireris spiritui

g gl. in d. c. dilectissimis.

» *sancto, & fraudares de pretio agri? Nõne prorsus tibi ma*
» *nebat, & vænũdatus erat in tua potestate*[b]? *Hæc omnia* [b] Act.c.5.
satis demõstrant, qualis fuerit status atque vsus bonorum Ecclesiæ tempore apostolorum. Post eorum verò tempora cum viderent sacerdotes & læuitæ, & reliqui fideles per vniuersum orbem dispersi, vtilius fore si hæreditates & agros, quos vendebant, ecclesiis quibus præsidebant episcopi, traderent, eò quòd ex sumptibus eorũ tam præsentibus quàm futuris temporibus plura & elegantiora ministrare possent fidelibus communem vitam ducentibus, quàm ex pretio ipsorum, cœperunt prædia & agros quos vendere solebant, matricibus ecclesiis tradere, & ex sumptibus eorum viuere. Hæc totidem ferè verbis ex Vrbano transcripsimus[i]. *à quo id quoque decretũ fuisse* [i] c. videntes. 12.q.1.
scribunt Platina & quidam alij eum secuti, vt sacerdotibus liceret prædia ac fundos à cultoribus religionis oblatos recipere. Sed falluntur illi meo quidem iudicio, cùm inter Vrbani decreta, quæ extant, excepto eo quod recitauimus, nihil reperiatur quod ad hanc rem pertineat. Ex eo igitur tempore certatim vnusquisque pius & fidelis prædia possessionésque dabat Ecclesiæ: ex quorum fructibus non ministri tantum, sed quicunque etiam alij egentes alerentur. Et hinc perspicuum est, quod & suprà admonuimus, veteres Christianæ religionis cultores non ita paupertatem affectasse, vt opes nullas sibi parare atque asseruare vellent, quãuis imperator Iulianus inde ansam arripuerit ecclesias fortunis suis spoliandi. Ecclesiarũ enim bona auferens dicebat maximo se beneficio

Christianos afficere, nimirum vt pauperes facti citius regnum cælorum intrarent. Qua arte in philosophos quoque nostri iuris authores vsos fuisse aliquando animaduerti[l]. *Ac præ cæteris Constantini celebratur liberalitas in ecclesiam*[m]. *Et extat eiusdem constitutio in codice Iustiniani, qua permittit vnicuique bona sua Ecclesiæ relinquere. Licinia quoque diues & potens matrona, bona sua Ecclesiæ Romanæ testamento reliquit, Marcello sedente, vt scriptores ecclesiastici literis prodiderũt. Sed nulli plus contulerunt Ecclesiæ Romanæ, nec magis potentiam eius auxerũt, quàm Pipinus, Carolus, & Ludouicus Francorum reges. Quid ingentia hìc cõmemorem beneficia in cæteras totius orbis ecclesias vndiq; à piis hominibus collata, cùm iustum volumen descriptio eius rei desyderet? Quale illud est quod de Hilario Arelatẽsi episcopo Prosper memoriæ mandauit, nempe eum acceptu fideliũ numerosis hæreditatibus ecclesiam mirũ in modum locupletasse*[n], *ex quo de cæteris coniectura fieri potest. Ac præter eos reditus, prætérque decimã partem, non modo fructuum, sed etiam negociationis, quæstus & lucri, de qua mox differemus, & alias quasdam largitiones, quotidie in sacro ipso conuentu fiebant oblationes ad altare*[o]. *Vt mirum non sit, quod nunc omnibus testatum & manifestum est, opes Ecclesiæ in immensum excreuisse. De oblationibus Ecclesiæ Romanæ loquitur Marcellinus*[p]: *cuius verba quia huius tractatus nostri loca etiã alia quædam illustrant, hìc subiicere volui:*
» *Damasus, inquit, &*
» *Vrsicinus supra modum humanum ad rapiendam episco-*

[l] l. in honorib. de vac. mun.

[m] c. Constantinus, 96 dist. c. futurã. 12. q. 1. Tripart. lib. 1. c. 9.

[n] c. expedit. 12. q. 1.

[o] Theodor. lib. 5 c. 18. c. oĩs. de consec. distin. 1.

[p] lib. 27.

» *palem ſedem ardentes, ſciſsis ſtudiis aſperrimè conflicta-*
» *bantur, aduſque mortis vulnerúmque diſcrimina adiu-*
» *mentis vtriuſque progreſsis, quæ nec corrigere ſufficiens*
» *Viuentius, nec mollire, vi magna coactus ſeceſsit in ſub-*
» *urbanum, & in concertatione ſuperauerat Damaſus,*
» *parte, quæ ei fauebat, inſtante. Cōſtátque in baſilica Si-*
» *cenini vbi ritus Chriſtiani eſt conuenticulū vno die cen-*
» *tum triginta ſeptem cadauera reperta, peremptorū, effe-*
» *ratámque diu plebem, ægrè poſteà delinitam. Neque ego*
» *abnuo, oſtentationem rerum cōſyderans vrbanarū, huius*
» *rei cupidos ob impetrandum quod appetunt, omni con-*
» *tentione laterum iurgari debere, cùm id adepti futuri ſint*
» *ita ſecuri, vt ditentur oblationibus matronarum, proce-*
» *dántque vehiculis inſidentes, circunſpecte veſtiti, epulas*
» *curantes profuſas, adeò vt eorum conuiuia regales ſupe-*
» *rent menſas, qui eſſe poterant beati reuera, ſi magnitudi-*
» *ne vrbis deſpecta, quam vitiis opponunt, ad imitationem*
» *antiſtitum quorundā prouincialiū viuerent, quos tenui-*
» *tas edendi potādique parciſsimè, vilitas etiā indumento-*
» *rum, & ſupercilia humū ſpectantia perpetuò, numini ve-*
» *riſque eius cultoribus vt puros cōmendant & verecun-*
» *dos. Omnes autem huiuſmodi obuentiones, reditus ac*
oblationes in ſua poteſtate habebat epiſcopus, vt præci-
piunt canones apoſtolorum[q]*. Sed ita tamen vt eas res*
non diſpenſaret ipſe ac adminiſtraret, ſed diaconis, hypo-
diaconis, œconomis ac defenſoribus earum diſpenſationem
diſtributionémque committeret, qui rationem poſteà to-
tius adminiſtrationis ſuæ ipſi redderent[r]*. Fiebátque hæc*

q c. præcipim⁹. 12. q. 1. c. per-uenit. 16. q. 7.

r c. epiſcopus. 12 q. 1. c. no-bis. 12. q. 2.

distributio clericis & ministris ecclesiarum[s], quorum erat plurimum cōmunis vita & conuersatio[t]. quanuis ad eam communionem inuiti nequaquā cogerentur[v]. Sed præcipuum locum in hac largitione merito tenebant pauperes, quorum ingentem numerum alere solebat Ecclesia. Nec enim vlla res vnquam maiori curæ priscis Christianis fuit, quàm pauperum sustentatio, vt plerisque in locis testatur Eusebius. Ac tot tantæque opes eo potissimum consilio in ecclesiam conferebantur, vt inde nutrirentur pauperes, eáque cura mandabatur episcopis, quòd eorum erga pauperes studiū omnibus perspectum esset[x]. Quare bona Ecclesiæ passim in veteribus canonibus dicūtur patrimonia pauperum[y]. Qua ratione Augustinus eos qui decimas Ecclesiæ non persoluunt, tot homicidiorum reos futuros ait, quot pauperes fame mortui fuerint, quia rem à Deo pauperibus delegatā suis vsibus reseruent[a]. Proferre hîc possem & alia præclara veterum dicta in hanc sententiam, sed aliquot præcipua tantum referam. nam omnia persequi infinitum esset. Ambrosius, Aurum Ecclesia habet, non vt seruet, sed vt eroget, & subueniat in necessitatibus. Quid est opus custodire quod nihil adiuuat? An ignoramus quantum auri atque argenti de templo domini Assyrij sustulerunt? Nónne melius conflat sacerdos pro alimonia pauperum; si aliqua subsidia desunt, quàm si sacrilegus contaminat & asportat hostis? Nónne dicturus est dominus, cur passus es tot inopes fame mori? certè habebas aurum vnde ministrasses alimoniam, &c[b]. Hieronymus ad Nepot. Gloria episcopi est

s 2. c. p'uenit.
t c. quia tua. c. scimus. c. nolo. c. non dicatis. 12. q. 1.
v c. certe. 12. q. 1.
x l. 1. C. de epis. aud.
y c. quia iuxta. 16. q. 1.
a c. decimæ. 16. q 1.
b c aurum. 12. q. 1.

pauperum opibus prouidere. Ignominia sacerdotis est propriis studere diuitiis. Idem, Amico rapere quidpiam furtum est, ecclesiam fraudare sacrilegium est: accepisse pauperibus erogandum, & esurientibus plurimis illud reseruare, vel cautum, vel timidum est, aut quod apertissimi sceleris est, exinde aliquid subtrahere, omnium prædonum crudelitatem superat[c]. Idem, Clericos autem illos conuenit Ecclesiæ stipendiis sustentari, quibus parentum & amicorum nulla suffragantur stipendia. Qui autem bonis parentum & opibus sustentari possunt, si quod pauperum est accipiunt, sacrilegium profectò incurrunt & committunt[d]. Ex his apparet dispensationem facultatum ecclesiasticarum episcoporum arbitrio commissam fuisse. Verùm ob cupiditatem quorundã parum rectè ac sincerè administrantium, canones veteres modum rationémque dispensandi ipsis præscripserunt, nempe vt quatuor partes tam oblationũ quam aliarum quarumcunque obuentionum fiant: quarum vna pauperibus distribuatur: altera clericis: tertia in ædificationem templi impendatur: quartam episcopus retineat hospitalitatis exercendæ causa[e]. Sed vt est rerum humanarum conditio in eodem statu nunquã permanentium, hæc communium rerum distributio ad extremũ antiquata prorsus & sublata est, ac singulis ministeriis certi reditus adiuncti & aßignati, quibus ministri tanquam re propria fruantur: eósque ipsi arbitriò suo dispensent atque administrent sine vllius aut diaconi opera, aut episcopi authoritate: & hos reditus ministeriis attributos hodie vulgò Beneficia

[c] c. gloria. 12. q. 2.

[d] 16. q. 1. c. vlt.

[e] c. vobis. c. vulterane. c. concesso. c. quatuor, & sequẽtibus. 12. q. 2. c. præsulum. 16. q. 3.

appellamus. cuius verbi significatio & origo plenius infrà discutietur. Quam partem abstulerunt pauperes in hoc, vt ita dicam, familiæ herciscũdæ iudicio, mihi nondum planè compertum est, tametsi quid ipsis hìc acciderit, & quàm humaniter accepti sint, satis suspicor. Sed hac de re aliâs erit opportunior dicendi locus.

De vulgari diuisione bonorũ ecclesiasticorum in temporalia & spiritalia. Cap. 2.

BONORVM *ecclesiasticorum quædam temporalia dicuntur: alia verò spiritalia. Temporalia vocant prædia illa & possessiones, quæ ex principum aliorúmque liberalitate obuenerunt. Spiritalia, decimas & alia id genus, quæ à fidelibus Ecclesiæ offeruntur. Nam decimas primitiásque, aut quæ loco primitiarum offerri solent, arbitrantur iuris pontificij doctores diuino iure sacerdotum & Ecclesiæ ministrorũ esse, quòd lex Mosaica eas exolui præcipiat. Itaq; res diuinæ dicũtur, quòd eas vnius Dei benignitati, non cuiusquã hominis munificentiæ acceptas referamus. Sacræ verò & spiritales, quòd huiusmodi oblationes Deo præcipuè consecrentur, & animæ spirituique nostro maximè existimentur conferre. Reliquæ autem possessiones, quas non à Deo, sed ab hominibus accepit Ecclesia, prophanæ omníque religione puræ habentur, ideóque temporales vulgò appellatæ sunt. Nam quæ diuina sunt ac spiritalia, eadem perpetua esse & nunquam interitura creduntur: cætera omnia caduca, fluxa & temporaria. Hinc ea videtur fluxisse appellatio.*

Sed vt ingenuè dicam quod sentio, diuina & sacra aliquanto rectius & significantius appellari posse mihi videntur, quæ spiritalia vocant, vt non incommodè sic efferatur diuisio. Bonorum ecclesiasticorum quædam diuina sacráque sunt: alia humana ac prophana. Huius ergo diuisionis, quam iuris pontificij consulti probant, fundamentum est lex Mosaïca: de quo quid sentiendũ sit, viderint alij. Certè si Thomæ aliorúmque theologorum opinionem sequamur, vereor vt consistere posit[f]. Existimant enim illi decimas nõ idcirco deberi sacerdotibus, quòd lege Mosaïca id præcipiatur, cùm ea lege non astringamur, nisi quatenus præceptum aliquod morale iurísque naturalis continet[g]. Naturalis enim lex, quam, vt Paulus ait, gentes habent scriptam in cordibus suis, nunquam abrogatur. Itaque quãuis honestum piúmque sit, ac iuri naturæ consentaneum, quo benemerentes de nobis remunerari iubemur, ministros Ecclesiæ & pastores alere ac fouere. Determinatio tamen certæ quãtitatis eo nomine præstandæ, puta octauæ vel decimæ partis bonorum, &c. non tam iuris naturalis est, quàm Mosaïci, id est quod Deus per Mosem Iudæis tantum, non etiam aliis gentibus & populis ad tẽpus constituit. Quæ sententia si vera est, equidem non video cur potius decimæ q̃ alij reditus Ecclesiæ, siue diuini, siue spiritales dici debeant. Verùm vtcunque theologi suam tueantur sententiã, inficiari nemo poterit, vetustissimam esse consuetudinem de soluendis decimis in Ecclesia, quam sanctissimi & doctissimi quique veterum maximè comprobarunt atque commendarunt[h].

f not. in c. in aliquibus de decim.

g c. translato, de constit.

h c. reuertimini. c. decimæ. 16. q. 1.

appellamus. cuius verbi significatio & origo plenius infrà discutietur. Quam partem abstulerunt pauperes in hoc, vt ita dicam, familiæ herciscũdæ iudicio, mihi nondum planè compertum est, tametsi quid ipsis hìc acciderit, & quàm humaniter accepti sint, satis suspicor. Sed hac de re aliâs erit opportunior dicendi locus.

De vulgari diuisione bonorũ ecclesiasticorum in temporalia & spiritalia. Cap. 2.

BONORVM *ecclesiasticorum quædam temporalia dicuntur: alia verò spiritalia. Temporalia vocant prædia illa & possessiones, quæ ex principum aliorúmque liberalitate obuenerunt. Spiritalia, decimas & alia id genus, quæ à fidelibus Ecclesiæ offeruntur. Nam decimas primitiásque, aut quæ loco primitiarum offerri solent, arbitrantur iuris pontificij doctores diuino iure sacerdotum & Ecclesiæ ministrorũ esse, quòd lex Mosaica eas exolui præcipiat. Itaq; res diuinæ dicũtur, quòd eas vnius Dei benignitati, non cuiusquã hominis munificentiæ acceptas referamus. Sacræ verò & spiritales, quòd huiusmodi oblationes Deo præcipuè consecrentur, & animæ spirituíque nostro maximè existimentur conferre. Reliquæ autem possessiones, quas non à Deo, sed ab hominibus accepit Ecclesia, prophanæ omníque religione puræ habentur, ideóque temporales vulgò appellatæ sunt. Nam quæ diuina sunt ac spiritalia, eadem perpetua esse & nunquam interitura creduntur: cætera omnia caduca, fluxa & temporaria. Hinc ea videtur fluxisse appellatio.*

Sed vt ingenuè dicam quod ſentio, diuina & ſacra aliquanto rectius & ſignificantius appellari poſſe mihi videntur, quæ ſpiritalia vocant, vt non incommodè ſic efferatur diuiſio. Bonorum eccleſiaſticorum quædam diuina ſacráque ſunt: alia humana ac prophana. Huius ergo diuiſionis, quam iuris pontificij conſulti probant, fundamentum eſt lex Moſaïca: de quo quid ſentiendũ ſit, viderint alij. Certè ſi Thomæ aliorũmque theologorum opinionem ſequamur, vereor vt conſiſtere poßit[f]. Exiſtimant enim illi decimas nõ idcirco deberi ſacerdotibus, quòd lege Moſaïca id præcipiatur, cùm ea lege non aſtringamur, niſi quatenus præceptum aliquod morale iuríſque naturalis continet[g]. Naturalis enim lex, quam, vt Paulus ait, gentes habent ſcriptam in cordibus ſuis, nunquam abrogatur. Itaque quãuis honeſtum piúmque ſit, ac iuri naturæ conſentaneum, quo benemerentes de nobis remunerari iubemur, miniſtros Eccleſiæ & paſtores alere ac fouere. Determinatio tamen certæ quãtitatis eo nomine præſtandæ, puta octauæ vel decimæ partis bonorum, &c. non tam iuris naturalis eſt, quàm Moſaïci, id eſt quod Deus per Moſem Iudæis tantum, non etiam aliis gentibus & populis ad tẽpus conſtituit. Quæ ſententia ſi vera eſt, equidem non video cur potius decimæ q̃ alij reditus Eccleſiæ, ſiue diuini, ſiue ſpiritales dici debeant. Verùm vtcunque theologi ſuam tueantur ſententiã, inficiari nemo poterit, vetuſtiſsimam eſſe conſuetudinem de ſoluendis decimis in Eccleſia, quam ſanctiſsimi & doctiſsimi quique veterum maximè comprobarunt atque commendarunt[h].

f not. in c. in aliquibus de decim.

g c. tranſlato, de conſtit.

h c. reuertimini. c. decima. 16. q. 1.

Vnde dicatur beneficium. Cap. 3.

DE *origine facultatum ecclesiasticarũ admirabilique earum incremento, & vt possessiones omnes ac reditus, qui antè communes erant, diuisi sint, & certis ministeriis aßignati, satis demõstrasse videmur superiori capite. Cur autem Beneficium appelletur certa illa redituum portio, quæ cuique ministerio obtigit, videndum est. Nam plerique hanc vocem vt barbaram omnino & ineptam refugiunt, & sacerdotia malunt quam beneficia hos reditus appellare. Verùm, nisi fallor, sacerdotium pro munere ac dignitate magis quàm pro reditu aut obuentione accipi videtur apud Latinos authores. Et constat hæc sacra stipendia nõ tantum sacerdotibus, sed aliis etiam ministris concedi. Animaduertendũ igitur est, moris fuisse veteribus prædia quædam ac possesiones militibus tribuere, vt hoc beneficio deuincti animosiores ad Remp. tutandam redderentur. Id factum ab Alexandro Seuero testis est Lampridius, quem & alij imperatores ante Iustinianũ secuti sunt, vt ex eorum cõstitutionibus appa-ret*[i]. *Meminit & prædiorũ huiuscemodi militarium Cõstantinus quidã imperator apud Harmenopulum*[l], *eáque* στρατιωτικὰ κτήματα & στρατιωτικοὺς τόπους *vocat. Quibus perquam affinia sunt ea, quæ ob fidem & obsequium fruenda conceduntur, moribus non Longobardorum modo, à quibus hoc prædiorum fruendorũ genus manasse ad nos videtur, sed etiam nostris, & omnium propè totius Europæ populorum ac gentium. Et hæc quidem prædia non ineptè beneficia à quibusdã appellata sunt: & beneficiarij*

i C. de fund. limitro.
l lib. 2.

qui ea poßident. Nam & beneficiariorũ militum mentio est apud Cæsarem in Comment. sensu haud omnino dißimili, & apud plerosque alios authores, quorum pura Latináque est oratio. Hunc verò morem qui in rebus prophanis receptus erat, imitati sunt ecclesiastici viri, & prædia possessionésque ob ministerium Ecclesiæ singulis ministris adscriptas Beneficia vocauerunt, (quæ vtinam veneficia plerisque hodie non sint) quia post eam, de qua iam diximus, diuisionem hi reditus ecclesiastici magnam cum illis militaribus prophanisque beneficiis affinitatem habere credebantur, id quod alio in loco ostensurus sum. Itaque non tantum de ministeriis, sed etiam de beneficiis ecclesiasticis hoc nostrum σύνταγμα *inscribere volumus, vt veterem simul & nouam loquendi consuetudinem in Ecclesia titulus indicaret. Nam ita hoc argumentũ apud veteres tractatum offendimus, vt ministerij ferè mentio fiat, non prouentus aut stipendij alicuius. At postquã honos non onus affectari cœpit, & quæstus est habita ratio magis quàm muneris atque officij, vnà cum moribus hominum mutata est loquendi ratio. Vt exempli gratia: solebant ita disputare antiquiores, vt quærerent, quis* Ecclesiæ *ministrum ordinare, & quis ordinari deberet. Recentiorum verò quæstiones hæ sunt vulgò vsitatæ, quis beneficium conferre, cui conferri poßit, &c. Quod igitur primarium ac præcipuum meritò habebatur quondam, id nunc acceßionis cuiusdam locum vix obtinet. qua in re tanta est indignitas, vt eam dißimulare nemo bonus possit. Nam si Plinius suo tempore cõquestus est ex gemmis*

h. i.

confici vaſa in quibus aurum acceſsio eſſet, cùm gemmæ vaſis aureis accedere ſoleant, quanto iuſtior hac de re futura eſt bonorum virorum querela? Hoc autem ideò hîc adiicere volui, vt oſtenderem veteres canones de miniſteriis loquentes, quanuis ætatem, vt ita dixerim, nõ ferant, & magna ex parte antiquati ſint, tamen ad hanc diſputationem de beneficiis plerunque trahi poſſe. Hinc natæ ſunt illæ theſes: Qui poteſt ordinare, poteſt beneficiũ conferre. Qui poteſt ordinari, poteſt beneficium capere, & contra: Qui non poteſt ordinare, non poteſt beneficium conferre. Qui non poteſt ordinari, non poteſt beneficium capere[m]. *Ordinationẽ verò hîc latè accipimus, pro quacunque ad ſacrum miniſterium aliquod, aut munus eccleſiaſticum promotione, vt ante explicatum fuit.*

[m] *gloſ. c. ſi eo tẽpore. de reſcript. in 6. glo. c. de his. 28. diſtin.*

Quid ſit beneficium, beneficij eccleſiaſtici dominium, vſusfructuſve cuius ſit, & an penſiones annuæ atque hoſpitalia beneficij appellatione contineantur. Cap. 4.

EXPLICATIO *verborum qua iam vſi ſumus, ſufficere poſſe videtur iis qui ſimplicitatem amant in iuris interpretatione, attamen vt iis quoque faciamus ſatis qui hac ſimplicitate non contenti ſubtiliorem & accuratiorem interpretationem requirunt, trademus definitionem beneficij, non perfectam quidem illam fortaſsis, & omnibus Dialecticæ legibus inſeruientem, ſed quæ quantum rei natura patitur, ab earum legum præſcripto non*

longè recedat. Sit igitur hæc definitio: Beneficium eſt res eccleſiaſtica quæ ſacerdoti vel clerico ob ſacrum miniſterium vtenda imperpetuum concedatur. Cuius definitionis ſingula verba ἀμαθέστερον, vt dicitur καὶ σαφέστερον hîc explicanda ſunt. Ac imprimis dicitur res, quoniam non miniſterium ipſum ſiue officium, ſed commodum potius inde proueniens beneficium appellatur. Proinde is qui dignitate eccleſiaſtica ornatus eſt ſine reditu ac prouentu, cuiuſmodi ſunt Archidiaconi quidam, quos imaginarios & honorarios vocare ſoleo, is beneficiarius dicendus non eſt. Dicitur eccleſiaſtica, quòd ea bona Deo & Eccleſiæ dicata conſecratáque ſint, ex quibus huiuſmodi reditus conſtant[n]. Dicitur Sacerdoti, &c. quoniã ſi quid fruendum concedi ſoleat laïcis hominibus ex bonis Eccleſiæ, quales ſunt ij de quibus diximus XIX. capite primi libri, id beneficiũ propriè non dicetur. Dicitur ob ſacrum miniſteriũ, quia ſicut beneficia militaria ac prophana militibus ac prophanis hominibus ob fidem & obſequiũ dantur, ita hæc ſacra beneficia Deo cõſecratis ob ſacram ſpiritalémque functionem conceduntur. Itaque hæc beneficia ſacra ſpiritaliáque quodammodo eſſe dicuntur, quia tametſi prouentus ſacri non ſint, ſed prophani, tamen ſacro ita cohærent muneri, vt ſeparationem nõ recipiant[o]. Nec vlli conceduntur, qui ad munus illud obeundũ idoneus non ſit, puta ſacerdoti aut clerico, vt iam dixi. Nam licet oſtiarij, aut acoluthi munus prophanum fortè quibuſdam videri poſſit: quia ſacræ ædis oſtia claudere, & alia id genus exequi etiam laïcus poteſt, ídque nos quo-

n c. res Eccleſiæ. 1. q. 3.

o c. 1. c. ſi quis obiecerit. 1. q. 3. c. ad noſtrã, de ſimo. c. vlt. de reſcrip. ĩ 6.

tidie fieri videmus, & experimur, tamen considerandum est, quod supra admonuimus, clericos eos dici, qui sacris initiati sunt, & ad sacram functionem delecti ac destinati, sed in leuioribus muneribus institutionis cuiusdam causa adhuc occupantur & exercentur, nec eis aßignantur potißimum reditus ecclesiastici, vt ostia claudant, sed vt interim alantur ac instituantur, & sacerdotũ episcoporúmque perpetuum extet seminarium. Proinde annonæ siue prabendæ ecclesiasticæ laïcis hominibus & in canonicorum collegium minimè cooptatis solitæ concedi ob nolarum æncarum pulsationem, aut aliud huic simile ministerium, beneficia ecclesiastica propriè non dicuntur, sed abusiuè, & latißima significatione[p]. *Spiritalia autem officia quæ sint, facilè ex his que diximus in superiore libro, perspici potest, veluti doctrina euangelij, administratio sacramentorum, ordinatio ministrorum Ecclesiæ, excommunicatio, absolutio, dedicatio ecclesiarum, & alia id genus quæ episcoporum, presbyterorum, & diaconorum propria sunt*[q]. *Et quoties dubitatur an reditus, de quibus hìc loquimur, ad spiritale sacrúmq; ministerium cõstituti destinatíq; sint, nécne: quia facti quæstio est magis quàm iuris, vulgò traditũ est ad signa, notas & cõiecturas recurrendum esse. Itaque si basilica siue ædes sacra, altare, tintinabula, cœmeterium, & alia id genus, in eo de quo quæritur loco, reperiantur, sacrum ac spiritale beneficium esse iudicabimus, nisi contrariũ appareat. Dicitur Vtenda: quia dominium & proprietas clericorum non est, sed quàm diu viuunt, & munere suo*

p. not. in c. cum M. de Const. & in c. dilecto. de prabẽ.

q. Sel. 1. par. q. 7.

funguntur, fructibus perceptis ad alendũ se familiámque suam, vtuntur. Quòd si præter victum vestitúmque necessarium aliquid supersit, id alienare tanquã domini non possunt, sed egentibus erogare debent, extátque hac de re constitutio cuiusdam synodi, quam vir quidam eruditus diram vocat[r]. Cui alia similis reperitur concilij Antiocheni[s]. Contendit enim eos vsumfructũ beneficiorum suorum habere, & fructus tanquam stipendium aliquod mercedémque sui laboris capere. Quod nec ratione, nec æquitate caret. Sed puto maiores nostros satis animaduertisse, nihil Ecclesiæ exitialius pestilentiúsq; esse, quàm ministrorum eius nimiam opulentiam, id quod euentus, qui non modo stultorum magister est, vt ait Liuius, sed etiam prudentissimi nonnunquam & perspicacissimi cuiusque, satis docuit. vt meritò illud è Satyra nũc dici posse videatur: Nullum crimen abest, facinúsque libidinis, ex quo Paupertas Romana perit. Res enim ipsa loquitur, Immensam principum quorundam munificentiã, vtcunque pius esset eorum affectus, tantum virus in Ecclesiam sparsisse, vt ex pixide illa Pandoræ à poëtis decantata, non plus malorum inter homines, & calamitatũ exiliisse videatur. Initio ægrè admodum hoc datum est Ecclesiæ, vt prædia possessionésque sibi relictas aut donatas retineret. Et satis constat ex epistola Hieronymi ad Nepot. legibus Christianorum principum aliquando prohibitum fuisse clericis, ne hæreditates caperent. Nam vt in omni genere mediocritas illa, quam optimus poëta auream vocat, meritò cõmendatur, ita modus facultatũ summopere

[r] c. episcopus. 10. q. 2.

[s] c. episcopus. c. vlt. 12. q. 1.

hîc necessarius est. Bonifacius martyr aliquando interrogatus, an liceret ligneis calicibus in sacris vti, ita respondisse fertur: Olim aurei sacerdotes ligneis vasis, nunc lignei aureis vtuntur. Haud dubiè sentiens immodicis opibus facilè sacerdotes & gubernatores ecclesiarũ corrumpi[t]*. Quæ ratio impulit veteres illos, vt clericis præter victum necessariũ nihil permitterent ex facultatibus ecclesiasticis sumere, nec puto quicquã salubrius potuisse constitui ad cohibendã eorum cupiditatem, &* πλεονεξίαν, *non quòd hæc ad viuum, vt dicitur, resecanda, & summo iure cum eis agendum existimem, quod nec canones exigunt opinor: sed quia verissimum est illud Satyrici poëtæ: Nemo satis credit tantum delinquere, quantum Permittes, adeò indulgent sibi latius ipsi. Legimus in historia tripartita, episcopum quendam Cõstantinop. nomine Chrysanthũ, nihil ex reditibus ecclesiasticis capere solitũ fuisse, nisi dominico die panes duos. nec desunt alia huiusmodi exempla in scriptoribus ecclesiasticis: ex quibus apparet quænam fuerit veterũ de bonis ecclesiasticis earúmq; vsu & administratione, sententia. Nec verò dissimile fuit quorundam politicorum hominum in Rep. iudiciũ, idque satis ostendit Anaxander, qui interrogatus cur Spartani pecunias in ærarium publicum nõ colligerent, Ne, inquit, earum custodes corrumpãtur. Itaque beneficiarios vsuariis magis quam vsufructuariis comparandos esse non vno in loco Panormit. docet*[v]*. Nec vllum arbitror canonem esse, cui repugnet hæc sententia, quamuis ea moribus nostris recepta non sit*[x]*. Dicitur imperpetuum, quia cùm*

[t] c. vasa, de cõsecra. dist. 1.

[v] in c. vlt. de pecul. cler. & in rep. c. cum esses de testa. c. illud. 16. q. 6

[x] gloss pragm. tit. de anna. in verbo. acquisitos.

ad tempus minister Ecclesiæ ordinari non poßit, necesse est beneficium ipsum, quod ministerio coniunctum est, perpetuum esse[a]*. Nam & de beneficiis militaribus ac prophanis idem constitutũ est, quibus hæc perquam vicina similiáque esse iam admonuimus*[b]*. Excipitur tamen Romanus pontifex, qui velut legibus canonibúsque solutus beneficia ad tempus cõferre posse dicitur*[c]*. Inde consequitur præfecturas illas monasteriorũ, quas vulgò Prioratus claustrales vocant, beneficiis non annumerari: quia perpetuæ non sunt, sed precariæ tantum ac temporariæ administrationes*[d]*. Hactenus de diffinitione Beneficij: cuius vt magis elucescat vsus, tractandæ hîc sunt duæ vulgares quæstiones: quarum vna est de Annuis siue pensionibus: altera de hospitalibus ædibus: an scilicet appellatione Beneficij cõtineantur. Nam contingit aliquando, vt ex reditibus beneficij certa portio quotãnis alicui pendatur authoritate Romani pontificis, vel alterius episcopi ob certas causas, de quibus alibi disseremus*[e]*. Sed huiusmodi pensio, quæ Annuum genere neutro propriè ac Latinè dici posse nobis videtur, beneficiũ non est*[f]*. Cùm enim ob nullum in Ecclesia sacrum ministerium constituatur, & non tantum clerico, sed etiam laico competere poßit, satis perspicuum est definitioni quam tradidimus, non conuenire*[g]*. Sed de his infrà plenius. Quòd ad secundam quæstionem attinet, sciendum est, studium ingens Christianorum in omnes egenos, debiles, senes, peregrinos ac pupillos semper extitisse, adeò vt omnes paßim Ecclesiæ nosocomia sua, xenodochia, brephotrophia, orphano-*

a c. 1. de cap. mo. in 6.

b tit. in quib. caus. feud. amitta. §. vlt. in vsib feudo.

c not. in c. veniens, de fil. presbyt. c. si gratiose. de rescript. in 6.

d Host. in c. de multa. de prabend. Sel. q. 21 par. 3.

e c. nisi essent. de prabend.

f c. quamuis, de rescript. in 6. not. in c. ad audientiã, 2. de rescrip.

g c. possessiones 16. q. 1. not. in c. præterea. 1. & 2. de trãs. act glo prag. tit. de collatio § item quod vniuersitates, in verb beneficiorum.

trophia, gerontocomia, ptochotrophia haberent. quorum mentio est apud Iustin[h]*. Et omnia quos hodie hospitalia vocare solemus, quæ vox apud veteres Latinos in vsu fuit, pro ea parte domus, quã opulentiores hospitibus aduenientibus instruebant, eáque vtitur noster Vlpianus*[i]*.*

Sed quæritur an huiusmodi Hospitalia in numerũ beneficiorum referenda sint. Et constat ex diffinitione Beneficij, si ab homine priuato propria authoritate instituta sint, Beneficia non esse: quia res ecclesiasticæ nõ sunt. Quod si in ea institutione episcopi authoritas interuenerit, ne hoc quidẽ casu beneficium dici meretur[l]*. quia eorum redituum procuratio & administratio non clericis, sed quibuscũque iuris probis & idoneis mandari solet, qui administrationis suæ rationem exemplo tutorum & curatorum reddere coguntur. Et hæc ita accipienda sunt, nisi ex ipsa institutione, aut vt loquimur. fundatione, contrariũ appareat. Quod in synodo Viennensi Clemens V. constituit*[m]*. Nam contingere potest vt beneficiũ sacerdoti attributũ sit, ita vt præter sacerdotalem functionem, onus quoq; pauperes alẽdi subeat. Certè apud Nicephorũ in ecclesiastica historia, Euphemij cuiusdam mentio reperitur, qui simul & ptochotrophus & presbyter fuit.*

h tit de epis. & cler. Theodor. lib. 5. eccl. histor. c. 18. Sozome lib. 6. tripar. c. 29.

i l. si verò, de his qui deiec. vel effud. vitro. lib. 6.

l cle. 2. de praebend.

m cle. quia contingit, de religio. do. l orphanotrophos C. de episc. & cler. Fel. in c. de quarta, de praescriptio. & c. in nostra, de rescr.

Beneficiorum diuisio & qualitas. Cap. 5.

EXPLICATA *diffinitione, aliquot diuisiones beneficiorum docendæ sunt, ad nostri temporis mores accommodatæ: quarum in forensibus controuersiis hodie magnus est vsus. Ac summa quidẽ diuisio hæc est: Quædam*

Beneficia titulum habent dignitatis: vt episcopatus, archidiaconatus, &c. Quædam habent curam animarũ sine dignitate, vt parœcia. Alia neque dignitatis titulum habent, neque curam animarum, sed simplicia nudáque beneficia sunt. Inter hæc tamen aliqua differentia reperitur. Nam quædam aliquid eminentiæ, ornamenti, & decoris habent, vt canonicorum prebendæ. Quædã infima sunt atq; humilia, de quibus omnibus sigillatim hîc differemus.

Quæ sint dignitates ecclesiasticæ, & quot modis accipiantur. Cap. 6.

IN *Rebuspublicis honores distinguuntur à muneribus*[n]. *Et diffinitur honor, administratio Reipub. cum dignitatis gradu. Munus verò, administratio Reip. sine titulo dignitatis*[o]. *An autem administratio dignitatem habeat nécne, ex consuetudine & hominum existimatione iudicari solet*[p]. *Similiter in rebus ecclesiasticis quædam administrationes titulum dignitatis habent, & Dignitates à pontificibus appellantur*[q]. *ídque ferè accidit quoties administratio cum iurisdictione aliqua & potestate coniuncta est*[r]. *Sed hæc exẽplis illustriora fient. Episcopus summam in Ecclesia dignitatem habet, & quanuis alius alij præponatur, veluti archiepiscopus episcopo, archiepiscopo patriarcha, & his omnibus Pontifex, siue episcopus vrbis Romæ: idem nihilominus ordo horum omnium esse dicitur. Vnde omnes episcopi fratres à Pontifice Rom. vocari solent*[s]. *Archimandritæ siue cœnobiarchæ, qui & Abbates dicuntur, proximum episcopis*

[n] tit. de muner. & honor.
[o] l. honor, de mun. & honor.
[p] l. vlt. de mune. & ho.
[q] tit. de præb. & dig.
[r] glos. in c. 1. de consuet. in 6. Panor. & alij in c. de mul tis, de præbẽd.
[s] c quam grauis de crimin. fal.

locum hodie obtinent, quanuis olim, vt suprà diximus, omnibus clericis postponerentur[t]. *Archidiaconi quoque, Archipresbyteri, primicerij dignitatẽ habent in Ecclesia, eorúmque munus anteà nobis descriptum explanatúmq; est, de quibus speciales extãt tituli lib. 1. Decret. Decani non quorum meminit Iustinianus, sed qui vulgò sic appellantur, hoc tempore, item Præcentores, præpositi & cæteri similes, de quorum officio perscriptũ nihil est in pontificio iure, dignitate præditi sunt, si consuetudo ecclesiarũ, quæ maximè hîc spectatur, in numerum dignitatum officia huiusmodi referat. Id quod nominatim de Decano scriptum reliquit Bernardus*[v]. *Sed notandum est hæc ministeria, de quibus postremò locuti sumus, propriè & vsitatè dignitates appellari in pontificio iure. Itaque specialius hîc accipitur dignitas, quàm suprà diximus, vt videlicet episcopatum non comprehendat*[x]. *Quæri solet an præfectus monastici conuentus, qui Prior conuentualis dicitur, aut sodalium mendicantiũ siue præfectus, siue custos & obseruator dignitatem habeat. Et receptum est eos habere, quoniam appellatione prælatorum continentur, & iurisdictionem aliquam habent*[a]. *Idem traditum est de vicario generali episcopi, non de eo qui extra ciuitatem in aliqua diœcesis regione constituitur, quem foraneum vocant*[b]. *His exceptis nullus clericus in Ecclesia dignitatem habere dicitur, nisi generaliter hoc verbum accipias. Nam adeò latè patet aliquando huius verbi significatio, vt omnes clerici dignitatem habere dicantur*[c]. *Atque hinc colligi potest, triplicem*

t c. si quis deinceps. 16. q. 7. c. 1. de æta. & qual. c. 2. de iud. vbi not.

v in c. ex parte, de cler. nõ resid.

x c. dilectus, de conc. præb.

a not. in c. edoceri, de resc. r. cle. 1. eo. titu. glos. ĩ cle. dudũ, de sepult. Fel. in c. insuper, de testib.

b not. in cle. e si principalis, de rescrip.

c c. denique 4. distin. c. reperiuntur, 1. q. 1. c. si quis post, 51. dist.

huius vocis significationem esse. I. Nam imprimis generaliter omnẽ gradum ecclesiasticũ significat. II. Omnem administrationem, cum qua coniuncta est iurisdictio. III. Archidiaconatum, & alia huiusmodi officia, de quibus iam diximus. Hinc existit quæstio, cùm sit tam varia huius vocabuli significatio, quo sensu accipi debeat. Sed ex locis communibus de interpretatione definiri potest, ac imprimis subiecta materia, & mens disponentis spectari debet. Itaque in materia odiosa, quæ interpretatione adiuuari non debet, sed potius restringi appellatione dignitatis, non continetur episcopatus, veluti si de gratia legis, siue canonis facienda agatur[d].

[d] *Panor. in c. cum Vinton. de elect. Sel. in 1. par. q. 3.*

De curatione animorum. Cap. 7.

ORDO *postulat vt de beneficiis, quæ propter curam animorum dantur absque vllo dignitatis titulo, aliquid dicamus. Hæc autem beneficia habere dicuntur presbyteri, quibus Ecclesia aliqua parochialis curanda regendáque committitur. Nam ea diœceseos pars, cuius curationem habent singuli presbyteri sub episcopo parochia, aut fortasse rectius parœcia appellatur[e]. Budæus noster iamdudum admonuit hæc aliter Latinè exprimi posse, vt curia dicatur, quam nos parochiam vocamus. Curiales verò parochiani ipsi, & Curio presbyter, qui parochianorum curationem ac gubernationem habet. Non me latet parochiã vsurpari pro tota diœcesi episcopi, quæ multas complectitur ecclesias[f]. Sed hîc aliter accipitur. Cura autẽ presbyteri, siue Curionis in ligatione animarum,*

[e] *c. omnes basilicæ, c. nullus, 16. q. 7.*

[f] *c. bona rei. 12. q. 2. c. apostolicæ, de donatio.*

vt ſcriptura loquitur, & earum abſolutione præcipuè verſatur. Sicut enim noxios à ſacra communione arcet, ita veniam poſcentes abſoluit, vt ſuprà docuimus. Itaque iuriſdictionem quandam ſpiritalem exercet, quæ pœnitentialis fori poteſtas vulgò dicitur. Sunt & alij qui diſciplinam & contentioſam exercent iuriſdictionem, & cauſas forenſes iudicant, quæ iudicia ad Eccleſiam aliquando pertinere ſupra admonuimus. Et quia ſpiritalis eſt ea iuriſdictio, eam exercens dicitur etiam curam animarum habere, quanuis fortè nulli curiæ ſeu paræciæ præfectus ſit[g].

[g] Innocēt. in c. cum ſatis, de off. archid. c. dudū, 2. de elect. extr. execrabilis. ad finem de præbend.

Simplicia beneficia quæ ſint, & præbendarum vocabulo quid ſignificetur. Cap. 8.

INTER *beneficia ſimplicia, quæ nec titulum dignitatis habent, nec curam animorum, primum gradum tenent canonicorum præbendæ. Nam ea maioris cuiuſdam dignationis ſplendoríſque exiſtimātur, quàm cætera, propter ius ſuffragij, quod habent in collegio honoratiſſimo, adeò vt ſeparatim de his tractare commodius videatur*[h]. *Præbenda autem vulgò dicitur annona quædam ſodalibus ſiue canonicis alicuius Eccleſiæ in cōpenſationem miniſterij ſui præſtari ſolita*[i]. *Vtitúrque hoc verbo Caſſiodorus*[l]. *Præbenda aliquāto rectius & Latinius* πλησμονὴ (?) *quis vocauerit, exemplo veterum linguæ Latinæ ſcriptorum, à quibus eam vocem vſurpatam eſſe animaduertimus*[m]. *Sed & canon ea quoque præſtatio dici poterit, vt antè diximus. Huiuſmodi autem annonæ ſiue*

[h] Panor. in c. vlt. de præbē.

[i] c. ſi monach⁹. 16. q. 1.

[l] lib. 5. variarū, in epiſtola ad Ampeliū quendam ſcripta.

[m] l. inuiti, de teſt. Cel. lib. 5 c. 4.

præbenda ideò sacra spiritaliáque existimãtur[n], *quòd sodalibus tantum siue canonicis Ecclesiæ dicata sint, quos sacris initiatos esse necesse est: quorúmque sacra spiritalísque functio habetur, quãuis animarum curationẽ, quam olim habebant, nunc deseruerint*[o]. *Nihil tamen prohibet ex reditibus Ecclesiæ communibus partem aliquam, quæ canonicis adscripta non sit, laïcis hominibus vt laboris industriæque suæ mercedem largiri, vt puta æditui, aut iis quibus campani tinnitus cura mandatur. Quod genus erogationis per me licet vt præbenda siue præbendam quisquis voluerit appellet, sed quia nihil sacri spiritalísque habet, multum differt ab ea, de qua hìc disseritur, quã muneri sacro spiritalique dicatam esse dicimus*[p]. *Et quia Canonicorũ corpus & sodalitium ex variis Ecclesiæ ministris conflatum est, quorum aliqui sacerdotes sunt, alij inferiorum ordinum clerici: item alij doctores Theologiæ, alij magistri & professores literarum, magna hinc præbendarũ diuersitas nata est. Nam quædam sacerdotales dicuntur, quarum nemo capax est, nisi sacerdos: aliæ inferiorum ordinum clericis conferri possunt, & hæc varietas in quibusdã ecclesiis obseruatur*[q]. *Præterea quædam Theologales sunt appellatæ, quæ Theologiæ doctoribus tantùm in cathedralibus ecclesiis aßignantur. Sunt & magistrales dictæ, quæ literarum magistris & præceptoribus attribuuntur*[r]. *Sed hæc omnia accuratius infrà disputabuntur. Ex iam dictis facilè apparet, quænam sint reliqua beneficia, quæ simplicia appellantur. Nam ideò simplicia dicuntur, quia beneficia tantũ sunt,*

[n] c. dilecto, de præbend.

[o] c. 2. de institutio.

[p] not. in c. cum M. de constitutio.

[q] c. cui de non sacerdotali. c. ei cui de præbend. in 6.

[r] c. quia nõnullis, de mag. & in pragm. sanct.

nec eis vlla qualitas inest, ex iis quas supra commemorauimus. Quoties igitur beneficium tale est, vt beneficiarius curam alterius non habeat, sed aliter diuinæ rei incumbendo munere suo defungatur, simplex beneficiũ vocari solet. Exempla paßim obuia sunt.

Beneficiorum diuisio in regularia & sæcularia. Cap. 9.

SECVNDA *diuisio beneficiorũ hæc est, cuius explicatio ex iis quæ superiore libro disseruimus de monachis, omnino pendet. Beneficiorum quædam Regularia dicuntur: alia verò sæcularia. Regularia sunt, quæ monachis & regularibus tantum acquiri possunt. Secularia, quæ clericis etiam secularibus, id est, monastico voto reguláque nõ obstrictis. Cuiusmodi censenda sunt omnia beneficia, nisi contrarium ostendatur. Nam si constet ita institutam fuisse ecclesiam, vt à monachis siue regularibus gubernetur, Regulare beneficium dicendũ erit*[f]*. Verùm spatio temporis, nempe* XL. *annorum, status beneficij potest mutari, vt ex regulari seculare, aut contra ex seculari regulare fiat*[t].

[f] glos. prag. tit. de collatio. §. item quod ad dictas.

[t] c. cùm de beneficio, de praben. in 6. cle. 1 de sup. neg. prælato.

LIBER TERTIVS DE HIS QVI POSSVNT BENEFICIA CONFERRE.

ARGVMENTVM.

Post diffinitiones diuisionésque beneficioru ecclesiasticorum proximus locus est de iis qui beneficia conferre ac distribuere possunt. Et quia frequentes de ea re incidunt controuersiæ, propterea quod varij non solum sacerdotes, pontifices, episcopi, antistites, sed alij etiam prophani homines hoc ius vt fructuosum valde, ne quæstuosum dicam, certatim sibi vendicent, hic locus separatim hic tractandus fuit.

Quorum beneficiorum distributionem habeat Romanus Pontifex, & quemadmodum is ordinari eligíque debeat. Cap. I.

DE HIS *qui beneficia conferre possunt tractaturi à Pontifice Romano incipiemus, qui primusq́ episcoporum, primámque sedem occupare dicitur. Et huius quidē disputationis nostræ duæ sunt præcipuæ quæstiones. Vna de potestate Romani episcopi in beneficia & ministeria Ecclesiæ. Altera de promotione ipsius atque ordinatione. Quod ad primum attinet, sciendum est eum priscis temporibus nullum ius nullámque potestatem ordinandorum sacerdotum aut clericorum extra propriam diœcesin*

sibi vindicasse. Nam veteribus canonibus episcopus à metropolitano & aliis qui sunt in prouincia episcopis iubetur ordinari electione cleri, ac plebis consensu hanc ordinationem antecedente[a]. *Cæteri verò clerici ab episcopo suo ordinantur, non à Romano episcopo, sed cum assensu plebis & ciuium, vt de episcopo iam dictum est*[b]. *Cùm ergo pontifex Romanus secundum antiquos canones in alienis ecclesiis neminem ordinare, id est, ad ministerium Ecclesiæ promouere poßit, satis perspicuum est ex his, quæ secundi libri cap.* III. *diximus, Ecclesiastica beneficia totius orbis ab eo conferri non posse. Nec verò dubium est, quin vetustiores sanctioréſque vrbis Romæ episcopi sede Ecclesiáque propria contenti, reliquis episcopis ecclesiarum ipsis cõmissarum liberam administrationem reliquerint, quasi vrbis vnius magis quàm orbis episcopi, vt antè annotauimus. Quæ ratio fortè episcopũ nescio quem mouit, cuius meminit ÆEmylius*[c], *vt paulò liberius Gregorio vndecimo pontifici Romano respõderet. Cùm enim Gregorius tum Auenione sedens, ab eo sciscitaretur, cur sedem suam non inuiseret: Si quis, inquit, te roget cur vrbem tuam Romam tandiu ab episcopis suis desertam non adeas, multò minus habeas quod respõsurus sis quàm ego. Posteriores verò pontifices sese intra hos fines non continuerunt, sed velut domini regéſque omnia pro potestate agere, ac vniuersalis Ecclesiæ gubernationem sibi arrogare non dubitarunt. Itaque dicitur Pontifex Romanus plenam, liberam, nullisque legum vinculis adstrictã dispositionem omnium beneficiorum habere, & cum omnibus*

a 62. 63. 64. 66. dist.

b 67. dist.

c lib. 9. de reb. gest. Fran.

episcopis quoties ei libuerit cõcurrere, eósque omnes præuenire vacuum beneficium conferendo, & anteuertere posse, idque cõstitutionibus aliquot expressum est[d]*. Quæ quidem ipsæ satis tolerabiles essent, si nihil grauius inde consecutum fuisset. Non enim facilis erat Romanis pontificibus in tot prouinciis, quot habet Christianus orbis longißimè ab vrbe Roma distantes, ea præuentio & occupatio. Ideóque non multum incommodi seu publicè, seu priuatim, poterat afferre. Verùm hac via patefacta, mox ratio excogitata est aliquanto certior & expeditior, qua cæteris episcopis conferendorum beneficiorum facultatem adimerent. Inualuit enim mos, antiquis omnino incognitus, diplomatum expediendorũ, quibus beneficia nondum vacantia mandantur certis personis conferri, cùm ea vacare contigerit. Gratiæ expectatiuæ vulgò dicuntur, & mandata de prouidendo, de quibus infra. Hæc de priore quæstione. Nunc de Romani episcopi ordinatione tractandum est, quæ quidem olim à cæterorum episcoporum electione non multum differebat. Vicini etenim episcopi, qui Cardinales dicebantur, clericis cardinalibus Romanæ Ecclesiæ conuocatis, de ordinatione cum eis tractabant ac deliberabant. Deinde requisito non solum reliqui cleri, sed etiam populi consensu, Pontifex ab ipsis ordinabatur & consecrabatur, vt sexta Synodus statuit*[e]*. Quòd si diuersa fortè essent suffragia, vincebat sententia plurimorum*[f]*. Eligebatur verò presbyter, aut diaconus Ecclesiæ Romanæ, qui per omnes gradus inferiores ascenderat*[g]*. Aliarum ecclesiarum episcopi etiam Cardinales*

[d] c. cuncta per mundũ. 11. q. 3. c. proposuit, de conc. præb. c. ad honorẽ, de autho. & vsu pal. c. 2. c. dudum, de præb. in 6. cle. 1. vt lite pẽd. glos. pragm. tit. de electio. in verb. reseruationes.

[e] c. in nomine domini, 23. distin.

[f] c. si transitus. 79. dist.

[g] c. nullus. 79. distinct.

spatio tantummodo expectandos esse[p]. *Tertia est Clementis quinti in cōcilio Viennensi edita, quæ pauca Gregorianæ addidit constitutioni, non multum digna quæ hîc referantur*[q].

p c. vbi periculum, de elect. in 6.

q cle. ne Romani, de electio.

An concilium œcumenicum beneficia conferat, & an ei subsit Romanus pontifex. Cap. 2.

TRACTATVR *quæstio, an synodus œcumenica, siue vt loquimur, concilium vniuersale Ecclesiæ, beneficia possit conferre. Quæstionem facit, quòd pontifex Romanus, cui hoc ius competit, subesse dicitur concilio, & eo inferior esse. Quod an verum sit, ante omnia discutiendum est. Et videtur hoc imprimis iuri diuino consentaneum esse, vt Ecclesia quam repræsentat synodus, potestatem omnimodā habeat, vtque pontifex se ei subiectum agnoscat. Non enim vni Petro, cuius dicitur successor pontifex Romanus, data est à Christo potestas ligandi & soluendi, sed toti Ecclesiæ*[a]. *Quanquam inficias non eo cæteris apostolis eum præpositum fuisse. Hinc temporibus apostolorum, quoties ordinandus fuit aliquis, siue episcopus, siue diaconus: vel aliquid decernendum, quod ad Ecclesiam pertineret, nunquā id sibi sumpsit Petrus, sed toti Ecclesiæ permisit. Illud fuit in eo præcipuū, quòd cæteros conuocare tanquam princeps apostolorum, & de his quæ agenda forent, apud eos orationem habere solitus fuit*[b]. *Sicut hodie apud nos curiæ parlamentaris præses senatum cogit, primus in senatu, cum opus est, verba facit,*

a Matth. 18. c. quodcūque. 24. q. 1.

b Act. cap. 1. 6. 15.

patus distincti sint, & certis personis hæc potestas attributa. Nec veterum exemplo carere videtur vsquequaque hæc sententia, cum Theodoritus scribat[h], Nectarium in concilio generali episcopum Constantinop. ordinatum fuisse, sed non sine clericorum omnium ciuiúmq; approbatione. Ac tametsi non inuitus fatear authoritate Romani pontificis synodum conuocari[i], quod ex Eusebio, Socrate, Theodorito, cæterísque scriptoribus ecclesiasticis discere licet, id tamen parum ad rem pertinere existimo, multúmque ab iis dissentio, qui in eo firmamentũ suæ opinionis constituunt. Non enim hîc quærimus an pontificis totiúsq; synodi consensu facta collatio valeat nécne, quod indubitatum est, sed an quod synodus de ea re decreuerit, vel maior pars synodi etiam dissentiente pontifice ratum sit.

h lib. 5. c. 9.

i c. multis, 17. distin.

De legato Romani pontificis. Cap. 3.

QVANVIS *Romanus pontifex, vt iam diximus, concurrat cum omnibus ordinariis in beneficiorum collatione, legatus tamen ipsius in prouincia sibi commissa eodem iure non vtitur, nisi sit Cardinalis. Nam si pontifex ex collegio cardinalium aliquem sibi legauerit, qui vulgò legatus à latere dicitur, hoc præuentionis siue occupationis ius ei competit[k]. Potest & beneficia nondum vacantia reseruare certæ personæ, ita vt secuta, deinde vacatione ordinarius ea conferre non possit[l]. Ad beneficia tamen vacatura ius concedere ei non licet[m]. Nam mandata quibus hoc ius tribuitur, odiosiora sunt reser-*

k c. 1. de offi. leg. in 6.

l c. præsenti, de off. lega. in 6.

m c. dilectus, de preben.

uationibus, & maiorem captandæ mortis alienæ occasionem præbent. Reseruatio enim non impedit, quo minus vacans posteà beneficium, ab eo qui reseruauit, cuiuis pro ipsius arbitrio conferatur[n]. *Sed notandum est beneficia quædam esse, in quæ legatus quanuis Cardinalis sit, nullum ius habet. Cuiusmodi sunt ampliora beneficia ac dignitates, de quibus in quadam constitutione loquitur Bonifacius*[o]. *Item beneficia ad patroni laïci præsentationem spectãtia.*[p] *Nam patroni clerici alia causa est*[q], *vt suo loco demonstrabimus.*

[n] glos. in c. 1. de offi. leg. in 6.
[o] c. de liberatione, de off. lega. in 6.
[p] c. cũ dilect⁹, de iur. patro.
[q] c. dilectus, de off. leg. in antiq.

De episcopis cæterísque, qui ordinarij collatores dicuntur. Cap. 4.

BENEFICIORVM *collatio non nisi extra ordinem Romano põtifici competit, vt iam diximus. Nunc videndum de iis, qui ordinario quodã iure beneficia conferre possunt. Qua in re sic distinguendũ videtur. Quoties vacat episcopalis sedes, collegium eius Ecclesiæ futurum episcopum eligit*[a]. *quam electionem confirmat Metropolitanus*[b]. *Idem obseruatur in Metropolitani ipsius electione, quem ab vniuersis collegis electum confirmat Patriarcha, sicut & patriarcham ipsum confirmat pontifex Romanus*[c]. *Non dißimilis est causa abbatis. Is enim à monachis eligi*[d], *& ab episcopo confirmari solet*[e]. *Præbendas autẽ Ecclesiæ cathedralis, ac dignitates eiusdem receptius est ab episcopo conferri, sed totius collegij ecclesiastici consensu accedente, nisi consuetudo contraria ostendatur*[f]. *In ecclesiis verò inferioribus, quæ collegij*

[a] c. 1. de elect.
[b] c. cùm dilectus, de elect.
[c] c. antiqua, de priuileg.
[d] c. vlt. 16. q. 7 c. abbatem, 18. q. 2.
[e] c. 2. 18. q. 2.
[f] c. ea noscitur, de his quæ fiũt à præla. not. in c. cum ecclesia vulterana, de electio.

nomine & titulo insignitæ sunt, præsentatio quidem ad prælatum collegiúmq; ipsius Ecclesiæ pertinet, sed episcopi tanquam superioris est institutio[g]*. Cætera beneficia quæ nomine collegij non censentur, confert episcopus, sed in hac collatione cleri collegijq́ue consensus siue consilium requiritur*[h]*. Et notandum est simul atque quis electus est & confirmatus, ius beneficiorum conferendorum ei competere, licet nondum consecratus sit*[i]*. Quod adeò verum est, vt ne inductio quidem vlla in possessionem sit necessaria, nisi beneficium ab alio prius occupatum sit*[lx]*. Sed & sine confirmatione vlla interdum hoc iure vti potest: veluti si episcopus aliquis cis Alpes electus sit, cuius confirmatio à Romano pontifice pendeat. Nam interim ei deneganda non est administratio, si totius collegij suffragia meruerit*[l]*. Item Antistita monialium post electionem statim administrare incipit*[m]*. De fiduciariis antistitibus, id est, quibus velut fiducia cõtracta, commendantur Ecclesiæ moribus nostris, lib. V. dicemus.*

g c. nullus, 16. q. 7. not. in d. c. cũ ecclesia.

h c. nouit. c. quanto, de his quæ fiunt à præla.

i c. nosti. c. trãsmissã. c. qualiter, de elect. c. auaritia. eod. tit. in 6.

lx c. cum qui, de preb. in 6.

l c. nihil, de electio.

m c. indẽnitatibus. § si verò, de electio. in 6.

De curatore dato episcopo, quem vulgò coadiutorem appellamus. Cap. 5.

CVM *episcopus ob morbũ animi vel corporis, aliámve huiusmodi causam fungi munere suo non potest, durum inhumanúmque visum est, eum episcopatu suo deiicere, sed ne Ecclesia pastore destituta maneat, datur ei adiutor atque dispensator rerum ecclesiasticarum, quem nos & curatorem possumus appellare. qua de re multa leguntur apud Gratianum*[n]*. Huius rei exemplum est apud Eu-*

n 7. q. 1.

ſebium[o] de Alexandro, qui adiutor datus eſt Narciſſo Hieroſolymorum epiſcopo, quòd is iam ſenio fractus pontificis munia obire non poßit. Et conuenit inter omnes, ſi quaſi non ſanæ mentis homini datus ſit huiuſmodi curator, eum poſſe beneficia conferre, quia plenam adminiſtrationem habet[p]. & incertum eſt, an & quãdo epiſcopus ad ſanitatem mentis reuerſurus ſit[q]. Si verò propter ſenium vel morbum corporis, qui vſque ad animum non penetret, datus fuerit curator, crebrior opinio eſt, collationem beneficiorum nihilominus ad epiſcopum ipſum pertinere[r]. idque exemplo minoris, qui ſine authoritate ſui curatoris contrahit matrimoniũ[ſ]. Sed mihi videtur alia cauſa eſſe matrimonij quàm beneficiorũ collationis. Nam curator minoris rerum ipſius tantùm adminiſtrationẽ habet, non etiam perſonæ. itaque mirum nõ eſt, ſi in nuptiis contrahendis minimè requiratur eius conſenſus. Cùm autem generaliter datur hîc curator, rerum eccleſiaſticarum diſpenſationem ſiue adminiſtrationẽ habet[t]. Itaque non video cur beneficiorum conferendorum facultas hac generali conceßione non cõtineatur. Fateor tamen hoc caſu æquum eſſe ita curatorem dari ab initio, vt epiſcopo libera conferendorum beneficiorum facultas relinquatur: aliáq; huiuſmodi ſalua ei maneant, quorũ executionẽ morbus ſenectúſve nõ impedit. Sed de his alibi copioſius[v].

o lib.6. eccleſ. hiſto. c.9.
p l. inter bonorũ, de admi. tut.
q l. ambiguitatem. C. de v. ſufr.
r gloſ. pragm. tit. de collat.
ſ l. in copulandis. C. de nupt.
t c. quamuis. 7. q.1.
v tit. de cler. ægrot. in 6. c. grãdi, de ſup. neg. blat. ĩ 6. c.15. cui, de elect. ĩ 6 c. venerabili, de offi. deleg. in antiq.

De collegio eccleſiaſtico vacante ſede epiſcopali. Cap. 6.

PAVLO *antè diximus collationem beneficiorũ iure quodam ordinario ad epiſcopum ſpectare, niſi mentis*

compos non fuerit, &c. Nunc quæritur mortuo episcopo, & vacante sede episcopali, quis possit beneficia conferre. Et iure cautum est collegium ipsius Ecclesiæ, quod vulgò Capitulum appellatur, interim conferre non posse, sed collationem futuro episcopo integram relinquere debere[a]*. Quod est accipiendum, nisi collatio ad collegium ipsum cum episcopo communiter pertineat. Hæc enim communio efficit, vt deficiente vno potestas cõferendi ad alterum deuoluatur*[b]*. Potest sanè collegiũ electiones cõfirmare, & præsentatos à patronis instituere*[c]*, quoniam ea res futuro successori non adeò grauis est, vt beneficiorum collatio. Nam tametsi beneficia principaliter conferantur, vt ecclesiis cõsulatur, non personis, tamen episcopus cui vult gratificatur conferendo, & ita viros probos sibi conciliat, ac deuinctos reddit, adeò vt collatio beneficiorum in fructibus ipsius episcopatus numerari soleat*[d]*.*

a c.2. ne sede vac.

b eo.tit. in 6.

c c. cum olim, de maio. & ob.

d not. in d. c. cũ olim.

Receptum quoque est interim dum vacat episcopatus licere collegio Ecclesiam cõmendare, & viro idoneo administrationem concedere, donec eligendus episcopus ministrum pastorémque ei præfecerit[e]*. Illud animaduertendum est quanuis collegium ecclesiasticum beneficia non conferat, ea tamen quæ iurisdictionis sunt expedire & exequi posse*[f]*.*

e not. in d. c. cũ olim, & c. bona, de appel.

f tit. de maio. & ob. in 6. not. in d. c. cũ olim.

De Propontifice, qui Vicarius appellatur. Cap. 7.

CERTI *iuris est vicarium generalem episcopi beneficiorum conferendorum ius non habere*[g]*. Potest tamen*

g c. vlt. de off. vica.

ſpecialiter ea facultas ei concedi ab epiſcopo, nec cuiquam alij qui vicarius generalis non ſit[h]. *Quo caſu beneficia vacantia quibuſcũque perſonis idoneis rectè confert, præterquam ipſi epiſcopo, cuius vice fungitur*[i]. *Cùm enim vna & eadem perſona eſſe intelligantur, inter dantem ac recipientem beneficiũ nihil intereſſet, quod abſurdum videtur*[l]. *Verùm ſi vicarius qui poteſtatem ſubſtituendi ab epiſcopo accepit, aliquem ſibi ſubſtituerit, non prohibetur ſubſtitutus vicario beneficiũ conferre, cum ab epiſcopo magis quàm à vicario ſubſtitutus intelligatur*[m]. *Quamuis autem beneficia non conferat vicarius generalis, confirmare tamen electos & præſentatos à patronis inſtituere poſſe creditur*[n]. *Tractari ſolet an epiſcopus vicario ſuo certi tantum beneficij cõferendi facultatem concedere poßit. Quod dubitationem non habet, ſi de beneficio iam vacante loquamur. Sed ſi nondum vacet beneficium, vulgò traditum eſt hanc facultatem ne vicario quidem concedi poſſe*[o], *ne fraus fiat Lateranenſi concilio, quo beneficiorum nondum vacantiũ collatio tanquam inducens votum captandæ mortis alienæ prohibetur*[p].

De conductore. Cap. 8.

CONDVCTOR *redituũ obuentionúmq; epiſcopalium, an poßit beneficia conferre quæſitum eſt. Solent enim antiſtites noſtri tẽporis nouo more ac veteribus incognito, muneris ſui vacatione impetrata eccleſiarum ſibi creditarũ reditus omnes fruendos locare, vt lib.* VIII. *dicemus. Et videtur non poſſe, cùm id ne vicario quidem*

h not. in d. c. vlt. c. de liberatione. §. vlt. de offi. lega. in 6. c. ſtatutum, de præbend. eo lib.
i c. 2. de conſ. in 6.
l c. vlt. de inſt.
m l. itẽ eorũ. ff. quod cu. vni. vo.
n c. ex frequentib. de conc. præb. c. dilecto, de præb.
o c. conſtitutus, de conc. præb.
p c. nulla, de conc. præb.

ipsi liceat, vt suprà diximus. Ius tamen præsentandi habet, vt ex Alexandri rescripto colligitur, quòd nonnulli interpretatione ita restringunt, vt de conductione ad non modicum tempus facta intelligatur[q].

q c. ex literis, de iure patro.

De possessore. Cap. 9.

QVI *ius non habet conferendi beneficia, si bonæ fidei possessor sit, nihilominus conferre potest. Quod adeò verum est, vt ea collatio proprietarij ipsius collatione prior habeatur*[a]. *Nam collatio beneficiorum, vt antè admonuimus, fructuum pars esse intelligitur: & constat bonæ fidei possessorem fructus consumptos lucrari*[b]. *Proinde si malæ fidei possessor contulerit beneficium, irrita est ea collatio. Et quorundam sententia est, hoc casu collationem à proprietario, qui non possidet, factam valere. Sed opinio contraria verior est, cùm propria authoritate inuasorem spoliare non debuerit*[c].

a c. cum olim, de cau. poss. c. querelam, de elect. c. cõsultationibus, de iure patro.

b §. si quis à nõ domino, inst. de re diuis. c. grauis, de restit. spol.

c c. in literis, de rest. spo. Panor. in d. c. cõsultationib.

Sequestrum beneficia cõferre posse: & obiter explicata duo loca, quæ inuicem pugnare videbantur, Iuliani scilicet & Florentini iureconsultorum, aduersus aliorum sententiam. Cap. 10.

QVÆSTIO *est controuersi iuris, an sequester beneficia conferre posit. Sequestrem vocamus eum, apud quem res controuersa deponitur, vt finita lite & controuersia, restituatur victori*[d]. *Et probabilior mihi videtur eorum opinio, qui existimant eum conferendi ius ha-*

d l. sequester, de verb. sig. l. ei apud quem. l. propriè. l. licet, depos.

e Innocēt. in c. examinata, de iud. Fel. in c. cū Bertoldus, de re iud.

bere[e], *non quòd poßideat: nam & poſſeſſor eſſe, & non eſſe poteſt. Qua de re magna eſt inter iuris Doctores contentio, nec ſatis conuenit quando poßidere dicendus ſit. Ego autem ita ſentio, ſi ea mente ſequeſtratio fiat, vt ipſa poſſeßio, de qua exiſtit controuerſia, dimittatur, ſequeſtrem poßidere, aliàs cuſtodiam rei tantum ei commiſſam videri. Sed ſi incertum ſit, qua mente id factum fuerit, poſſeßionem in eum tranſlatam minimè interpretabimur: id quod ex Iuliani verbis apertißimè colligitur*[f]. *Nec me mouet quod Florentinus ſcribit*[g]. *Rei depoſitæ proprietas apud deponentem manet, ſed & poſſeßio, niſi apud ſequeſtrum depoſita. Nam tunc demum ſequeſter poßidet, &c. Quibus verbis ſignificare videtur ſequeſtrum ſemper poßidere, quanuis depoſitarius nō poßideat. Hæc enim verba non rectè meo iudicio ab interpretibus vulgò accipiūtur, ſed mihi videtur is ſenſus eſſe, rei depoſitæ poſſeßionem apud deponentē manere, niſi ipſa poſſeßio depoſita eſt, id eſt, niſi res animo dimittendæ poſſeßionis tradita eſt, vt Iulianus ait*[h]. *Nā deponere verbum dimittere ſignificat, vnde imperium deponere, magiſtratum deponere, & ſimiles locutiones. Cui intepretationi mirum in modum congruunt & ſequentia eiuſdem Florentini verba: Nam tunc demum ſequeſter poßidet, id eſt, eo tantum caſu poßidet ſequeſter, cū poſſeßio apud ipſum dimiſſa depoſitáq; eſt. Et ſubiicitur ratio: Id enim agitur ea depoſitione, vt neutrius interim poſſeßionis tempus procedat. Dixerit aliquis: Nihil ergo opus erat ſequeſtri mentionem facere, ſed generaliter excipere ſuffi-*

f l. intereſſe, de acquir. poß.

g l. licet, depoſ.

h d. l. intereſſe.

ciebat, nisi deposita est possessio, id est, dimissa. Respondeo sequestri mentionem ideò factam esse à Florent. quòd penes depositarium non soleat possessio dimitti, nisi sequester sit. Vt igitur ad propositã quæstionem reuertamur, quanuis sequester fortassis non possideat, eum nihilominus beneficia conferre posse arbitror. Nemo siquidem inficiari potest, quin administrationem habeat non temporalium modò, sed etiam spiritalium[i]. *Itaque fructuum collectio* i cle. de seq pos. *ad eum pertinet, in quibus & beneficiorum collatio numeratur. Adde quod vtilitas exigit, vt primo quoque tempore ecclesiis vacantibus prouideatur*[k]. *Non obstat* k c. ne pro defectu, de electio. *huic sententiæ quòd fructus rei sequestratæ debent restitui victori, quos sequester consumere hìc videtur*[l]. *Nam* l cle. de seq. pos. *id accipiendum est de fructibus, qui conseruari possunt: at collationem beneficiorum differre, donec finem acceperit controuersia, fauor Ecclesiæ non permittit. nec vlla est alia horum fructuum restituendorum ratio. Taceo quòd tametsi viros bonos cõferendis beneficiis demereri fructus non exiguus merito habeatur, quo non temerè quenquam priuari oportet*[m], *nimis tamen præfractè hoc ius defen-* m glos. c. cum, de ma. & obed. *dere haud scio an sacerdotem deceat: suspicionem certè* πλεονεξίας *cuiusdam, atque adeò turpis quæstus effugere vix potest, qui tanti hoc ius facit, vt pro eo sibi asserendo tanquam pro reditu quouis cõmodóque pecuniario dimicandum putet. Nihilomagis obstat quod sequester nomine tantum alieno administrat, & creditori similis videtur, quem constat ob ius patronatus, quod cum vniuersitate ei obligatum est, præsentare ad beneficium obtinen-*

a c.cū Berthol dus, de re iud. *dum neminem posse*[a]. *Cessat enim hîc ratio, cuius antè meminimus, cum patronus, idémq; debitor interim præsentare queat. nullus autem litigatorum, quandiu res sequestrata est, eius rei nomine quicquam exequi potest.*

Ius conferendorum beneficiorum in Gallia regem habere, & vnde id ius quod Regalia dicimus, ortum habuerit. Cap. II.

QVÆDAM *sunt in Gallia cathedrales seu episcopales Ecclesiæ, quibus rectore pastoréque destitutis, si quæ beneficia interim vacauerint, dū aliquis in demortui pontificis locum suffectus fuerit, rex noster iure suo, sed certo quodam modo ea confert ac distribuit. Nam quæ beneficia pontifex ipse viuus ac superstes conferret (exceptis, quæ parochiales dicuntur, ecclesiis) eorum collatio interim principis est. Id'que ius* Regalia *vulgò appellatum, singularia quædam præcepta habet: de quibus variis in locis huius tractatus nostri differemus*[a]. *Nec dubitandum est, quin hoc ius regi competat, saltem ob temporis vetustatem, quæ hominum memoriā excedit*[b]. *Sed quia collatio beneficiorum res sacra spiritalísque esse dicitur, ideóque à laicis prophanísque hominibus aliena*[c]. *Sunt qui hanc consuetudinem ex errore magis, quàm ratione profectam esse contendant*[d]. *Cuius opinionis refellendæ gratia non dicam quod Marsilius Patauinus ante annos ducentos ad* Ludouicum IIII. *Imperatorem* Romanorum *scripsit, nempe beneficiorum distributionem rem omnino prophanam temporalémque iudicandam esse, quæ prin-*

a c generali, de elect. ī 6 glos. pragm. tit. de annat.
b c.1. de præscr. in 6.
c c. decernimus, de iud.
d Archid. in c. imperium, 10. distin.

cipibus ac magistratibus prophanis magis quàm episcopis conueniat. Quæ res fortè quondã ex regibus nostris nonnullos impulit, vt proceres ac milites prophanos monasteriis præficerent, eisque monasteriorum opes fruendas „ largirentur. De quibus ita scribit AEmylius[e], Summi „ proceres prophani locupletissimorum cœnobiorũ opes be- „ neficio regum acceperant, ac monachis tantum in sum- „ ptum suppeditabant, quantum necessarius vsus postula- „ bat, ex eisque ipsi deligebant, qui non Abbà (nam id sibi „ nomen velut amplissimũ arrogabant) sed decurio vocita- „ retur. Per multas ætates is mos tenuerat, iam episcopo- „ rum iura inuadebant. Simplex coacto concilio diuitias „ pontificum sanctas esse constituit. Cœnobiorum libertas „ sanciri nondũ poterat, quòd eorum facultatibus Robertus „ magister equitum ac Vgo fratres militem alebant, ac iam „ cum factionis suæ hominibus ad occupandum regni ius „ enitebantur. Idem lib. V, Cœnobiorũ opes prophanis pro- „ ceribus attributas in Frãcia, ostendimus. Robertus Fran „ cus rex eum morem soluit. Henricus rex paternæ san- „ ctitatis ea in re fuit æmulus. Quãuis igitur beneficia ecclesiastica Marsilius non minus prophana esse censuerit, quàm quæuis alia prædia, & reges Franciæ prophanis hominibus ea erogare non dubitauerint, tamen nec ratione, nec exemplis huiusmodi ius Regaliorum tueri velim. Illud dicam quod lib. 1. iam attigi, & cuiuis mediocriter docto homini, facilè me probaturũ spero, in his Regalibus nihil esse, quod à Christi apostolorũmque doctrina, & veterum Ecclesiæ patrum canonibus & institutis

e lib. 3. in Carolo Simplice.

magis discrepet, quàm in pontificia beneficiorum collatione. Nam si ad priscorum institutorum normam omnia exigere velimus, nullum est in Gallia beneficium, nullum Ecclesiæ ministeriũ, quod absque regis consensu cuiquam deferri poßit. Constat enim secundum veteres canones in eligendis Ecclesiæ ministris non solum cleri, sed etiam populi consensum maximè requiri. Idque ab apostolis etiã ipsis obseruatum fuisse posteà docebimus lib. V. Cùm igitur princeps non modo vnus è populo, sed totius populi κορυφαῖος sit, in quem omne ius quod populus habet, aut potest habere, transfusum est, satis liquet veteribus canonibus hoc ius ei ablatum non esse. Adempta siquidem populo ob tumultus fortè ac seditiones eligendi facultate, magna ratio suadet vt in principes populi ac magistratus, magis quàm in sacerdotes translata ea potestas intelligatur. Dixerit aliquis, principem ius omne quod clerus olim habebat hìc sibi vindicare, adeò vt nullum clero, antistitibúsque suffragiũ relinquat. Quod vtique perquam absurdum esse videtur. Nam etsi nominationem illam, qua principes velut ecclesiarum ac monasteriorum patroni, vtuntur, de qua suo loco dicemus, tolerabilem esse fateantur plerique, quòd clero suum ius hìc saluum maneat, nulla tamen ratione fieri aiunt, vt plenum ius ministeria beneficiáque ecclesiastica deferendi principes habeant. Verùm admonuimus lib. I. ordinationem, consecrationem ac probationem ministrorũ Ecclesiæ, quæ olim cum beneficij collatione coniuncta erat, regem sibi nõ arrogare, sed antistitibus liberam omnino atque integram

dimitterem. Videant igitur antistites ne vllos ordinent clericos absolutè & sine certa functione in Ecclesia, vt concilio Chalcedonēsi præcipitur, cuius lib. 1. meminimus, vel ne quenquam ordinent, qui ministerio Ecclesiæ dignus non sit, cui rex eum præficere voluerit. Hoc si facere in animum induxerint, nec passim quoslibet canonibus ecclesiasticis soluere, vt fieri hoc tempore solet, confirmare ausim hoc ius Regaliorum à nominatione illa, quæ fundatoribus patronisque ecclesiarum recepto iure competit, non multum differre. Itaque meritò antistitibus, qui grauiter eo nomine de regibus cōqueruntur, obiici potest vetus prouerbium, Δασύπους κρεῶν ἐπιθυμεῖ. *Ex iam dictis perspicuum est, si vetustissimorum canonum atque institutorum ratio habeatur, principem in omnia Ecclesiæ ministeria atque beneficia plurimū iuris & authoritatis habere: tantum abest vt ius Regaliorum, quo nunc vtitur in quibusdam tantum ecclesiis, nulla authoritate aut ratione in mores perductum dici debeat. Posteriora verò decreta Romanorum pontificum, item synodi ecclesiasticæ, quantum regibus ac imperatoribus hac in re tribuant, vel ex Gratiani rhapsodia satis notum est, ex qua nos quæ sequuntur excerpsimus[f]. Adrianus pontifex Romanus cum vniuersa synodo Romæ congregata Carolo Magno ius concessit Romanum pontificem creandi. Præterea statuit, vt archiepiscopi & episcopi per singulas prouincias ab eo inuestituram acciperent, vtque aliter cōsecrari non possent[g]. Nec verò ista concessio, vt priuilegium aliquod ex mera pontificis gratia & liberalitate profectum accipi*

f 63. dist.

g c. Adrianus ead. distin.

debet, si vera sunt quæ antè diximus, sed tanquam hominis vltrò bonam fidem agnoscentis confeßio. Leo pontifex Romanus cũ toto clero ac Romano populo Othoni Imperatori idem ius cõceßit[h]. *Concilium Toletanũ* XII. *apertè decreuit episcoporum creationem regij iuris esse*[i]. *Leo pontifex Romanus quadam epistola Lotharium & Ludouicum imperatores rogat, vt Reatinæ Ecclesiæ gubernationem cuidam diacono concedat*[k]. *Apud Gregorium mentio est cuiusdam monasterij, quod in finibus erat Franciæ, præcipitúrque ne Abbas in eo absque Regali prouisione constituatur*[l]. *Possem & alia quædam non leuiora his testimonia proferre. sed quia volumen illud Gratiani ita vulgò probatum est, vt pars iuris pontificij hodie habeatur, libenter feci vt authoritatibus ex eo sumptis vterer. Non sum autem nescius quanta fuerit posteà inter pontifices & imperatores quosdam de huiusmodi inuestituris contentio. Quod vel ex AEmylio rerum Gallicarum scriptore luculentißimo cognosci potest. Sic enim scribit lib.* V. *Dum bellum sacrum in Asia geritur, & in Europa summus pontificatus cum imperio Cæsaribúsque decertabat, quod vetusta iam consuetudine Augusti scipionem sacrum annulúmq; pastoralem episcopis cæterísque patribus dabant, eámque sacrarum dignitatum vestituram iuráque regia appellabant, contendebántque illa Carolo Magno à põtifice maximo Adriano cum patritiatu, & à Leone cum imperio data penes se esse. Idem eod. lib. de Henrico imperatore loquens: Paschali necesse fuit caput hostis sui corona exornare, ac ius*

h c. in synodo, ead. dist.

i c. cum longè, ead. dist.

k c. Reatina. ead. dist.

l c. hinc etiam, 16. q. 1.

» *sacrarum vestiturarum fando illi permittere. Discessus*
» *Cæsaris pontifex habita synodo decretum vi factum in-*
» *duxit. Eod. lib. Vestituræ ecclesiasticæ baculique sacri ac*
» *annuli dandi iuri cessit Augustus. Et legatus Romanus*
» *in gratiam consortionémque piorum recepit: & ius litui*
» *dandi ea ratione restituit, vt id priuilegium foret, ac ho-*
» *mini datum ad posteros non valeret, nec exemplo habe-*
» *retur. Eod. lib. Philippo primùm ac deinde Crasso regi-*
» *bus mirum est, quantum incrementi res sacræ ceperint.*
» *Imprimis abrogatum est ius Cæsaribus locupletissima sa-*
» *cerdotia, quibus videretur, dandi, quæ res multum virium*
» *illorum maiestati detraxit in animis popularium. Causa*
» *imperatorum victa, indignatio tamen manebat & que-*
» *rela. Fuit etiam de ea re cõtrouersia non mediocris inter Philippum Pulchrum Francorum regem & Bonifacium* VIII. *cuius meminit idem AEmilius lib.* VIII. *Post tantas igitur, tanquam diutinas concertationes, hoc ius, quod Regaliorum appellatur, in sacra beneficia solum retinuerunt reges nostri, & credibile est eos ita decidisse ac veluti transegisse cum Romanis pontificibus, cùm totum obtinere quod petebant, ipsis non liceret. Certè illud ius concilio Lugdunensi primùm, cui Bonifacius* VIII. *præfuit*[a], *deinde Basiliensi probatum atque confirmatũ est*[b]. *De hoc autem iure melius erit fortassis pauca quædam obiter subiicere ad forensem vsum necessaria, quanuis ea disputatio ab huius libri argumento paulo alienior esse videatur. Ac imprimis sciendum est, hoc ius non solum in distributione beneficiorum, sed etiam in perceptione fru-*

[a] c. generali, de cler. in 6.
[b] §. item quod dicto, de annat. in prag.

ctuum consistere. Nam princeps quandiu vacat episcopalis sedes, prædiorũ omnium administrationem suscipit, ipsisque arbitrio suo vtitur ac fruitur: idque existimant nonnulli ex clientelarum, seu vt nunc loquimur, feudorum lege ortum esse, quod à vero non abhorret. Nec sanè multũ refert, quomodo vacet Ecclesia episcopalis, an morte, an promotione ad aliud munus ecclesiasticum aliisve modis, de quibus lib. VIII. *tractabimus. De eo qui in cardinalium Romanæ Ecclesiæ ordinem & collegiũ cooptatur, quæstio agitari solita est. Verùm ex iis quæ scripsimus lib.*1. *satis apparet Cardinalis Romani officium huiusmodi esse, vt alterius ciuitatis episcopo id exequi non liceat*[p]. *Proinde is qui ad eum dignitatis gradum prouehitur, nõ immeritò dicitur episcopalem honorem amittere. Atque ita sæpe iudicatum est in curia centumuirali, cuius propria ac peculiaris est de Regalibus cognitio*[q]. *Vt autẽ vacare desinat episcopalis sedes, quædã requiruntur, quæ vulgari illa cõstitutione, cuius initium est,* DVM *episcopus, disertè expressa sunt. Primùm enim nouum antistitem ritè ac legitimè creatum lectúmve esse oportet. Deinde eum vt regis clientem iureiurando in ipsius verba adactum esse, & literas regias iurisiurandi huius solennis nomine apud præfecturam ratiociniorum receptas perscriptásque esse necesse est. Hoc amplius aliis literis opus est, quibus præfecti ratiociniorum regio fundorum episcopalium dispensatori mandent, vt nouum antistitem eisdem frui sinat. Nec antè desinit rex iure suo vti, quàm administrator ille, seu dispensator huiusmodi li-*

p Panor. in c. bonæ, de post. prælato.

q 1361. 20. Nouẽb. 1384. 2. Iul. 1363. 20. Ianua.

teras acceperit. Et quia sæpenumero quæri solet, in quas episcopales ecclesias hoc ius Regaliorũ rex sibi vendicet, apponam hîc catalogũ, qui apud præfecturã ratiociniorum perscriptus reperitur, in hũc ferè modũ: In tota prouincia Senonẽsi, excepta diœcesi Antissiodorẽsi Regalia locũ habent: In prouincia Rhemẽsi, excepta diœcesi Cameracẽsi: In prouincia Bituricẽsi, excepta Lemouicensi, Caturcensi, Ruthenensi, Albiẽsi, Mimatensi: In prouincia Turonẽsi, excepta Maclouiensi, Venetensi, & aliis Britãniæ ecclesiis. In archiepiscopatu Burdegalensi solũ, non etiã in aliis eiusdẽ prouinciæ. De Pictauensi, quia dubitabatur, præcepit rex vt inquireretur, &c. In tota Normania Regalia locũ habẽt. Superest vt ex præceptis Regaliorũ singularibus quædã hîc perstringamus. Nã omnia persequi nõ est huius loci neq; instituti. Ac præcipua quidẽ eorũ præceptorũ ad vacãtia beneficia pertinẽt, quæ Regaliorũ iure rex distribuit, tãtisper dum sedes episcopalis vacat. Quæritur enim quãdiu vacantia iudicari debeãt, vt rex ea cõferre possit. & an ea quæ vacare cœperũt ob mortẽ, delictũ, aut aliam huiusmodi causam ante Regaliorũ incœptorũ tempus, collato alicui beneficio, vacare desinãt. Et receptũ est, quanuis beneficiũ ante id tẽpus collatũ sit à pontifice, si tamen possessio nondũ fuerit eo tẽpore apprehensa, liberũ sit regi beneficiũ vt vacans, arbitrio suo cõferre. Dupliciter enim hîc dicitur vacare beneficium. I. Cùm nemini ante tẽpus Regaliorũ ita collatum est, vt ius aliquod adhuc ei quæsitum sit. II. Cùm is cui fortè collatũ est, nõ possidet, tametsi iure cõmuni possessionis ratio haberi non soleat. Siue

igitur vtroque modo beneficiũ, siue altero tantum vacet, collatio regis est iure singulari: idq; Philippina constitutione nominatim cautũ est. Sed & quorũdam opinio est, durante lite, quæ possessionis nomine mota est sine fraude, adhuc vacare beneficiũ, donec vindiciæ alterutri adiudicatæ fuerint, quãuis fortè quis corpore incumbat possessioni. Secundũ quam opinionem iudicatũ est, anno 1387. die 18. Ianua. Idémque dicendũ putant aliqui, & si quis per procuratorem tantum possessionem beneficij adeptus fuerit. Quia constitutio Philippina veram requirit possessionem, nec vllam iuris fictionem admittit. Sed hæc sententia scrupulo non caret, vt aliàs demonstraturi sumus. Adde quod si quis in canonicorum collegium lectus & cooptatus sit, receptio & in possessionem inductio, quæ ab eodem collegio peti solet, adeò necessaria est, vt de ea re collegium appellasse, & omnem diligentiam adhibuisse non sufficiat, vt iudicatum est anno 1380. die 27. Nouemb. Aliud ius singulare in Regalibus reperitur, quia pendente lite possessio quam statum vocant, interim regia liberalitate subnixo adiudicari, nec aduersarius rem controuersam sequestrari postulãs audiri cõsueuit. Quinimo si triennij continui possessionem alleget, ne hac quidem præscriptione regis beneficiarius summouebitur, cui sola XXX. annorũ exceptio obstare poterit, vt Ludouici XII. constitutione sancitum est. Sed vereor ne cancellos, quos mihi ipse circundedi, tam nimium egredi videar. Itaque finem hîc facio, reliqua paulo commodius suis quæque locis explicaturus.

LIBER QVARTVS.

QVIBVS POSSINT BENEFICIA CONFERRI.

ARGVMENTVM.

Sequens locus est de personis quibus beneficia possunt distribui, quo nullus est in tota hac disputatione tractatu dignior. Non enim Isocrati assentimur qui ad Nicoclem scribens ait: Non sicut sacerdotiũ, ita & regnum cuiusuis hominis esse, cum in his beneficiis cõferendis, morum, eruditionis, ætatis, natalium, coniugij, aliarúmque huiusmodi rerum maximè sit habenda ratio, ne parum idonei ad honores ecclesiasticos promoueantur. De quibus sigillatim in hoc libro disserere, & à moribus promouendorum exordiri instituimus.

Quibus præditum moribus, & à quibus vitiis alienum esse eum oporteat, cui beneficium confertur. Cap. 1.

IN EVM *qui ordinandus est, & ad sacrum ministerium promouendus sic inquirendũ esse canones præcipiunt, vt morum & vitæ anteactæ potißimum habeatur ratio*[a]*. Nam sicut constitutio imperatoria magistros & professores artium primùm vult excellere moribus, deinde facundia*[b]*, ita à sacerdote morum grauitatem & honestatem præcipuè efflagitamus. Scitum etenim illud est: Quales in rebuspublicis principes sunt, tales & reliquos*

a c. cũ in cunctis, de elect. c. si quis viduã, 50. dist. c. qui in aliquo, 51. dist. c. priscis, 55. dist.

b l. magistros. C. de profess. & med.

solere esse ciues. Quod & ad Ecclesiæ præfectos ac ministros pertinere dubium non est. Quomodo enim potest, inquit D. Hieronymus, præses Ecclesiæ auferre malum de medio eius, qui in delictum simile corruit? aut qua libertate peccantem corripere potest, cum tacitus ipse sibi respõdeat, eadem se admisisse quæ corripit[c]? Sed & aliam rationem affert Iustinianus noster[d]: Si hi, inquit, quorum munus est orare pro populo, indigni ministerio Dei inuenti fecerint, quomodo pro populi delictis placare Deum poterunt[e]? Et cõstat hunc morem iam inde ab initio fuisse in Ecclesia obseruatũ, vt nemo ad sacerdotium seu ministerium Ecclesiæ reciperetur, nisi publicè in eius mores inquisitione facta. Quod vel Lamprid. testatur. in Alexand. Seuero his verbis: Vbi aliquis voluisset vel rectores prouinciis dare, vel præpositos facere, vel procuratores, id est rationales ordinare, nomina eorum proponebat, hortans populum, vt si quis quid haberet criminis probaret manifestis rebus, si non probasset, subiret pœnã capitis. Dicebátque graue esse cum id Christiani & Iudæi facerent in ordinandis sacerdotibus, non fieri in prouinciarum rectoribus, quibus & fortunæ hominum committerentur & capita. Ob quæ autem vitia arceatur quis à sacro illo ministerio, Paulus ipse non vno in loco docet ac demonstrat[f]. Ex quo ferè sumpta sunt ea quæ diffusissimè tractantur à Gratiano, à XXV. dist. ad L. Suorum collectaneorum. Ait enim Paulus eum eligi episcopũ seu presbyterũ debere, qui sit νηφάλιος, id est vigilãs, σώφρων, id est sobrius, κόσμιος, id est modestus, φιλόξενος, id est ho-

c c. vlt. 25. dist.
d nouel. 123.
e 49. dist. ĩ pr.
f 1. ad Timoth. c. 3. ad Titum c. 1.

ſpitalis, μὴ πάροινος, id eſt nõ vino deditus, μὴ πλήκτης. i. non percuſſor, μὴ αἰσχροκερδὴς, id eſt non turpis lucri cupidus, ἄμαχος, id eſt, à pugna & contentione alienus, ἀφιλάργυρος, id eſt pecuniæ non auidus, μὴ αὐθάδης, id eſt, non ſuperbus nec præfractus, μὴ ὀργιλὸς, id eſt non iracundus. φιλάγαθος, id eſt bonarum rerum ſtudioſus δίκαιος, id eſt iuſtus, ὅσιος, id eſt pius ſiue ſanctus, ἐγκρατὴς, id eſt, temperans. Hoc autem ita accipi debet, non vt epiſcopus is demum eligatur, in quo nihil horum vitiorũ penitus inſit. res enim contra naturam penè eſt, (inquit Hieronymus) ſine peccato aliquem eſſe, ſed egregium & animi dotibus virtutibúſque præcellentem multitudini eſſe oportet, vt eius comparatione (quod idem ait) cæteri grex dicantur[g]. Maximè verò illud cauendum eſt, ne quid accuſatione iudiciali criminationéque dignum ab eo perpetratũ ſit. Quod ſatis oſtẽdit Paulus cum ait eum ἀνέγκλητον, aut quod idem eſt, ἀνεπίληπτον eſſe debere. Et quanquam Paulus in eo loco de epiſcopis loquitur, tamen de cæteris omnibus presbyteris dubium non eſt, quin ea verba accipi debeant, cùm eo tempore ijdem & presbyteri & epiſcopi appellarentur, vt Chryſoſtomus & Hieronymus aiunt. De diaconis verò ſeu miniſtris eccleſiarũ, qui preſbyteri nondum creati ſunt, paulò pòſt ita loquitur Paulus, vt facilè appareat eum non minorem vitæ integritatem puritatémque ab illis, quàm à presbyteris exigere. Hinc à noſtris traditũ eſt ob crimen hæreſeos[h], ſchiſmatis[i], ambitus[l], maieſtatis[m], ſacrilegij[n], falſi[o], periurij[p], homicidij[q], & alia huiuſmodi crimina hominẽ beneficij

g c. vnum, 25. diſt.

h c. odit, 1. q. 1.

i c. inter hæreſim, 24. q. 3.

l l. ſi quenq̃. C. de epiſc. c. nobis, de ſimo. c. cum clerici, de pact.

m c. fœlicis, de pœn. in 6.

n c. venerabilem, de elect.

o c. ad falſariorum, de cri. fal.

p c. querelã, de iureiur.

q c. accedens, de accuſat. c. ad aures, de æta. & qual. c. vlt. de tẽp. ord.

incapacem reddi. Et obseruandi hic sunt canones atque constitutiones, quæ causas continent, propter quas amittitur beneficium, de quibus posteà aliquanto plenius disseremus. Nam ob easdem causas multo magis beneficium adipisci quis prohibebitur[r]. *Adde supradictis eum, cui nota aliqua infamiæ inusta est, & cuius apud bonos & graues viros grauata est existimatio, beneficium consequi nõ posse*[s]. *Quod & in eo locum habet, qui reus alicuius delicti postulatus est, quamuis fortè damnatus nondum sit*[t]. *Idem de eo est dicendum, cui vel sacra cõmunione, vel officio ministerioq; suo interdictum est*[v]. *Hæc autem omnia sic accipienda sunt, nisi veniam restitutionémque impetrauerit beneficiarius vel à summo pontifice, cuius plenissima est in hac re potestas ac libertas: vel ab alio inferiore episcopo, cui interdum & gratiam canonis facere permittitur*[u].

r c. vlt. 15. q. 1. c. super his, de accus.

s c. laici. 33. distin. c. vl. de furt.

t c. vlt de testi. c. omnipotens, de accusa.

v c. postulatis, de cler. excõ. c. cũ bona, de eta. & qual. c. cũ dilectus, de consuet.

u c. 2. de cler. non ord. minist. c. 2. de cler. pug. in duel. vbi not.

Quarum literarum atque linguarum cognitione instructus debeat esse beneficiarius. Cap. 2.

IMPERITIS *literarum beneficia cõferenda non esse certi iuris est*[a], *adeò vt irrita censeatur huiusmodi collatio authore Innocentio, quem & Felinus sequitur*[b]. *Proinde si quis fortè literarum ignarus ad sacrum ministerium obrepsisse deprehendatur, is confestim ab eo remouendus est*[c]. *Nam si laicis prophanisque hominibus doctrina necessaria est, in iis profectò qui cæteris præsunt & se doctores aliorum profitentur, intolerabilis est, nec*

a c. illiteratos, 37. dist. c. pœnitẽtes, 55. distin. c. cum in cunctis, de elect. c. vlt. de tẽp. ord. in 6.

b Innocent. in c. cum nostris, de con. preb. Felin. in c. per tuas, de simo.

c c. vlt. de eta. & qual.

vllam veniam meretur inscitia[d]*. Hinc legitur Osee 4. c.*
„ Quia tu scientiam repulisti, ego te repellam ne sacerdo-
„ tio fungaris mihi[e]*. Et Mal. 2. Labia sacerdotis custo-*
„ diunt scientiam, & legem exquirunt de ore eius[f]*. Quibus locis admonentur sacerdotes, vt ignorantiam veluti pestem quandam, vt ait Isidorus, & vt legitur in concilio Toletano, matrem cunctorũ errorum à se abiiciant*[g]*. Sacerdotis enim partes sunt, non solum docere verbũ Dei, sed etiam contradicentes refellere, ac vt Paulus ad Titum scribit*[h]*, ὑπισομίζειν. Et rationem omni poscenti de fide sua eos reddere iubet Petrus*[i]*. Quæ omnia absque doctrina & eruditione præstari non possunt*[k]*, periculum siquidem est, ne si cæcus cæco dux fuerit ambo in foueam cadant*[l]*. Verùm ad hanc eruditionem sibi parandam, studio, labore, vigiliis, meditatione opus est. Cuius rei quod nam locupletius testimoniũ esse potest, quàm quod Paulus ad pedes Gamalielis legem & prophetas se didicisse testatur*[m]*? quódque Timotheum ac Titum ad studiũ & lectionem tantopere hortatur & stimulat*[n]*? Qua ratione cõstitutum est, vt beneficiarius studiorum causa absens integros sui beneficij fructus percipiat*[o]*. Nec nos mouere debet quòd nostræ religionis Coryphæi literas non didicerint, cum omnia spiritus sanctus ipsis suggereret, vt ait Hieronymus, esséntq; vt loquitur Esaias*[p]* Theodidacti. Nec verò sacras tantũ literas, id est, vetus & nouum Testamentũ intelligere sacerdotem oportet, sed canones quoque qui dogmata & disciplinam ecclesiasticam cõtinent, nosse debet*[q]*. ac præsertim episcopus, cui ad dirimendas*

d c. si in laicis, 38. dist.
e c. oẽs, 38. dist. c. nisi cum pridem, de renunc.
f c. sit rector. 43. dist.
g c. ideo, 37. distin. c. 1. 38 dist.
h c. 1.
i 1. Pet. c. 3.
k c. qui ecclesiasticis, 36. dist.
l c. ideo, 37. distin. c. quæ ipsis, 38. dist. c. cũ sit de ęta. & qual.
m Act. 22.
n 1. ad Timot. 4. ad Titum c. 1. 38. dist. c. 1
o c. 2. de priuil. in 6.
p c. 54.
q c. nulli, 38. dist.

de matrimoniis aliísque huiusmodi negotiis controuersias canonici iuris scientia perquã necessaria est[r]. *Alia causa videtur esse iuris ciuilis, cuius studiũ beneficiariis quibusdam Honorius tertius pontifex interdixit*[s]. *His etenim opprobriũ est, inquit Iustinia. si peritos se velint ostendere forensium disceptationum*[t]. *Si tamen ius ciuile sacerdos velit legere, nõ vt in foro versetur, & causas agat, sed vt ex illo æquitatis iustitiæque vberrimo fonte aliquid hauriat ac degustet, quod ad professionẽ suam cõferat, minimè id improbandũ reor. Nam vt de illo doctrinarum orbe taceam, qui à Græcis* ἐγκυκλοπαιδεία *dicitur, ius canonicum siue pontificiũ saltem id, quo nũc vtimur, magna ex parte cum iure ciuili coniunctũ est, vt absque eo cõmodè tractari nequeat. Quæ ratio fortaßis mouit Alexãdrum cum tota synodo Lugdunensi, vt nõ modo iuris ciuilis studium permitteret beneficiariis, sed vacationes quoque & immunitates studiosis largiretur*[v]. *De Honorio sanè nobis affirmare religio est, quod iuris pontificij interpres Goffredus Beneuentanus in literas retulit, ignorantiam iuris in pontifice notans, nempe Honorium non aliter ac vulpem fecisse, quæ cum vuas proceræ cuiusdam vitis decerpere frustrà diu conata esset, tandem eas contempsit ac damnauit, quòd sibi acerbiores viderentur. Allusit opinor ad illud Gabriæ poëtæ Græci tetrastichum:*

» Κερδὼ βότρυων βλέπουσα μακρὰς ἀμπέλου
» Πρὸς ὕψος ὄρθρον, καὶ καμοῦσα πολλάκις
» Ἑλεῖν, ἀπεῖπε πρὸς δ' ἑαυτὴν ταῦτ' ἔφη:
» Μὴ κάμνε, ῥᾶγες ὀμφακίζουσι μάλα.

r c.1. de consang. vbi not.

s c. super specula ne cler. vel mo.

t l. repetita. C. de episco.

v c.2. de priuileg. in 6.

Verùm de his iam plus satis. Studium medicinæ, seu vt loquuntur, physicæ eadem Honorij constitutione non aliter ac ius ciuile prohibitum est. Nam medicos rudi illo seculo physicos fuisse appellatos multis testimoniis argumentisque compertum habemus[x]*. Videndum tamen est meo iudicio quorsum hoc medicinæ studium amplectantur, vt de iure ciuili diximus. Quod enim præfatur Honorius de amplificando theologiæ studio, satis ostendit cõstitutionem de his accipiendam non esse, qui eo consilio student medicinæ, vt theologiam commodius ac fœlicius tum discere, tum docere queant. Constat enim plurimum commodi atque ornamenti ex medicina, sicut & ex reliqua philosophia, theologiæ studio accedere posse. Vt mittam quod Galenus doctrinã anatomicam theologiæ initium esse scribit, & aditum ad agnitionem Dei. Id quod satis probasse videtur synodus Basiliensis, quæ professores medicinæ à sacris beneficiis minimè arcendos esse voluit*[a]*. Ac vt summatim omnia complectar, nulla est liberalium disciplinarum, quãuis fortè ethnicorũ libris contineatur, quæ sacerdoti admodum vtilis ac necessaria non sit, si modum in ea re adhibeat, & ad eum, de quo iam dixi, scopum studia sua conferat*[b]*. Qua de re Basilius magnus in homilia, cui titulus est, De vtilitate capienda ex Gentilium authorum libris, copiosissimè disserit. Nec aliter veteres illos patres sensisse verisimile est in synodo Carthag. cum episcopo præcipiunt ne gentilium libros legat*[c]*: nisi quis eorum nimiæ simplicitati ne dicam superstitioni id adscribere malit. Paulus episcopum* διδακτικὸν.

x c. ad aures, de ata. & qual.

a tit. de colla. §. insup. in prag.

b c. turbat, 37. dist.

c c. 1. 37. dist.

esse vult, id est aptum idoneúmque ad docendũ. id enim est episcopi munus præcipuum[d]. At docere & explicare commodè non potest, qui in veterum authorum lectione diu versatus magnam ac variam doctrinam sibi non comparauerit. Quamobrem Iulianus imperator, qui dictus est Apostata, quòd à religione Christiana defecisset ad Hellenismũ, scholas Grãmaticorum, Rhetorum, ac Philosophorum Christianis, quos Galilæos vocabat, interdixit, futurũm sperans vt absque liberali eruditione religionem tueri suam non possent. Author est Amianus Marcellinus[e]. Et Theodoritus[f] his eũ verbis vsum fuisse refert: Propriis pennis configimur. ex nostris enim libris arma capiunt, quibus in bello aduersus nos vtantur[g]. De peregrinis linguis, quibus theologiæ fontes cõtinentur, extat Clementis V. constitutio in concilio Vien. edita, quæ nemini non iuris põtificij studioso hodie nota est[h]. Et Augustinus in quadam epistola: Vt veterum, inquit, librorum fides examinanda est, ita nouorũ veritas Græci sermonis normam desyderat[i]. De libris ethnicorum pulchrè loquitur Beda, cuius verba hîc subiecimus: Turbat acumen legentium, & deficere cogit, qui eos à legendis secularibus libris omnibus modis existimat prohibendos, in quibus si qua inuenta sunt vtilia, quasi sua sumere licet, alioqui Moses & Daniel sapientia & literis AEgyptiorúmque Chaldæorúmque nõ paterentur erudiri, quorum tamen superstitiones simul & delicias horrebãt. Nec etiam ipse magister gentium aliquot versus poëtarum suis vel scripturis vel dictis indidisset[k]. Sed, vt iam admonui,

d c. inter cætera, de off. ord.

e lib. 22. & 25.

f ecclesiasticæ historiæ lib. 3

g Vide eundem lib. 4. c. 29. & Tripar. histo. lib. 6. c. 17

h cle. 2. de mag.

i c. vt veterũ, 9. dist.

k c. turbat, 37 dist.

etiam atque etiam videndum est, ne huiusmodi Sirenes
,, *ab instituto itinere nos auertant, & τὸ πάρεργον, vt est in*
,, *prouerbio, ἔργον fiat. Si quis (inquit Hieronymus, enar-*
,, *rans epistolam ad Titum) artem nouerit Grammaticam*
,, *vel Dialecticam, vt rectè loquendi rationem habeat, &*
,, *inter falsa & vera diiudicet, non improbamus*[l]. *Idem* l c. si quis artē, 37. dist.
,, *alibi, Nonne vobis videtur in vanitate sensus & obscu-*
,, *ritate mentis ingredi, qui diebus ac noctibus in dialecti-*
ca arte torquetur? &c[m]. *Et Gratianus refert à Gre-* m c nonne, 37. dist.
gorio quondam episcopum reprehensum fuisse, non quia
seculares, vt vocant, literas didicerat, sed quia contra epi-
scopale officium pro lectione euangelica grammaticā po-
pulo exponebat[n]. *Quæ hactenus à nobis dicta sunt de* n c. turbat, 37. dist.
beneficiariorum eruditione, ea de episcopis accipi volu-
mus, & cæteris animarum curatoribus, quorum mu-
nus in docendo consistit. Nam cæteri clerici ordinum in-
feriorum, puta, lectores aut cantores, quanuis literarum
expertes esse non debeāt, vt scribit Iustinia[o]. *eorum ta-* o Nouel. 6. & 123.
men inscitia nō adeò Ecclesiæ perniciosa est, toleratúrque
in eis qualiscunque literatura, modò vt psallendi ac legen
di periti sint, aut aliàs ad munus suum obeundum instru-
cti[p]. *At enim nimium seueri censores ac rigidi plerisque* p not. in d. c. cū in cunctis. & in d. c. illiteratos.
fortaßis videbimur, qui rerum omniū tam humanarum,
quàm diuinarum scientiam à sacerdote exigamus, cùm
vel in vna aliqua arte ac disciplina excellere difficillimum
sit. Sed quid mirum nos in Theologo ac sacerdote idem
requirere, quod in Oratore Cicero, in architecto Vitru-
uius. Est enim artium omniū vt præstantißima, ita longè

operosißima ac periculosißima, quæ ad curam animarum pertinet[q]. Nec verò perfectam illam omnibúsque numeris absolutam rerum cognitionem, quæ nusquam fortassis reperitur, ita desydero, vt non hîc mediocritatem amplectendam esse censeam, & nos homines esse, id est in magna caligine & rerum ignoratione versari, obliuiscar. In his enim tenebris beneficio sacróque ministerio dignus is iudicari potest, qui mediocrem earum rerum, de quibus diximus, scientiam est assecutus, quique talis est quales vulgò homines eruditos appellare solemus[r]. Nec discrepat ab hac sententia, quod de suo architecto scribit Vitruuius in hunc modum: » Non debet, nec potest architectus grammaticus vt Aristarchus, sed non agrãmatos: » nec musicus vt Aristoxenus, sed nec amusos: nec pictor » vt Apelles, sed graphidos nõ imperitus: nec plastes quemadmodum » Myron seu Polycletus, sed rationis plasticæ » non ignarus: nec medicus vt Hippocrates, sed non aniatrologetos, » nec in cæteris doctrinis singulariter excellens, » sed in his non imperitus, &c. Verùm ad hanc perfectæ eruditionis ideam respicere debet is qui alium ordinat, & beneficium ei confert: ac eo digniorem existimare, quo propius ad eam perfectionem accesserit. Nec enim vlla certa regula aut constitutione id definiri potest, sed eius arbitrio tanquam viri boni ac prudentis id committitur, vt magnitudine muneris seu ministerij perpensa, cæterísque circunstantiis omnibus diligenter consideratis, de doctrina & eruditione iudiciũ faciat. Et si qui sint à studio literarum penitus alieni, & patinis magis quàm paginis

[q] c. ante, 40. distin. c. cum sit, de ata. & qual.

[r] c. cũ nobis olim, de elect. c. nisi cũ pridẽ. § pro defectu, de renũc. l. sciẽdũ. ff. de ædil. edict.

incumbentes, cuiusmodi nostra fert ætas quamplurimos, quod vtinã verè ne dicerem, eos ceu pestem quandã auersetur, nec ad vllum beneficium ministeriúmve admittat[f]. *Hæc autem eo libentius hîc explanare volui populariter quidẽ, & crassa, vt aiunt, Minerua, sed nisi fallor vtiliter, quòd vulgaris illa scientiæ diuisio in eminentem, mediocrem, & sufficientem parum commodè ac eruditè ab interpretibus tradita tractatáque nobis videatur*[t].

f glos. prag. tit. de elec. §. deinde.

t not. in d. c. cũ in cunctis, de elect.

An ob vitium corporis à sacro ministerio beneficióque repelli quis debeat. Cap. 3.

CVM *quæritur an ob vitium aliquod corporis debeat quis repelli à sacerdotio, multum refert an quis hoc malo se affecerit, afficiendúmve curauerit, an violentia, aut natura id ipsi contigerit: & hi casus distinguendi atque separandi sunt. Quod ad primum attinet, præcipiunt canones apostolorum*[a], *vt* ἀκρωτηριάζων, *id est, vt vulgò interpretantur, qui sibi ipsi virilia amputauit, clericus minimè efficiatur, quòd sui ipsius homicida sit, & inimicus creationi Dei*[b]. *Nam is neque virorum, neque mulierũ numero habendus esse videtur, vt olim Romæ in causa Genutij cuiusdam decretum fuit, cuius meminit Valerius*[c]. *Eadémque causa eius est, qui sponte digitũ aliúdve membrum huiusmodi sibi absciderit, tanquam inimicus creaturæ Dei, vt diximus*[d]. *quod Ammonio monacho quondam accidisse ferunt*[e], *qui aurem dexteram sibi amputauit, ne episcopus ordinaretur. Nam verbi* ἀκρωτηριάζων, *quo canon vtitur, latior videtur esse significatio, quàm vt de*

a c. 21.

b c. si quis absciderit. c. hi qui. c si quis pro ægritudine, 55. dist. c significante, de corpo vit.

c lib. 7. c. 7.

d c. qui partẽs 55. dist.

e histo. tripar. lib. 8.

virilium amputatione tantum intelligatur. Excusatur sanè is qui valetudinis causa secari se à medicis passus est. Nam quanuis id consultò factum fuerit, nec absoluta fuerit hæc necessitas, tamen valetudinis ratio & instans periculum, quod vitare voluit, veniā meretur[f]. *Si quis autem superstitione, vel impatientia libidinis ductus, aut malæ alicuius suspicionis vitandæ causa seipsum castrauerit, vt quondam Origenes fecisse traditur ab Eusebio*[g]. *& alius quidam nomine Leontius, cuius apud Theod. mentio est*[h]: *si quis inquam sibi ob huiusmodi causam genitalia exciderit, sacro ministerio indignus iudicatur*[i]. *Grati sunt enim deo eunuchi, quos castrauit voluntas, non necessitas, vt inquit Hieronymus*[k], *Sed de his iam satis. Ad eos qui non sponte & consultò mutilati sunt veniamus. Si quis igitur per vim à barbaris ac latronibus, puta eunuchus factus est, aut ita natus, is ordinari non prohibetur, vt habet vicesimus canon apostolorū, & canon primus Nicenæ synodi*[l]. *Proinde Dorotheum Antiochiæ episcopum fuisse scribit Euseb*[m]. *quanuis natus eunuchus esset. Idem dicendum est, & si casu aliquo fortuito id acciderit*[n]. *Si quis tamen aliquod membrum, aut partem corporis amiserit, quæ ad ministerium functionémque ecclesiasticam necessaria sit, tametsi casu & sine culpa sua, is ordinari prohibetur, non quia læso corpore est, inquit canon apostol*[o]. *sed ne ministerium ecclesiasticum impediatur. Quod si fortè claudicet tantum, vel oculo defectus sit, sed ita vt munus suum exequi nihilominus valeat, canones eum non arcent à ministerio. Non enim*

f c. si quis à medicis. 55. dist. c. ex parte, de corp. vit.
g lib. 6. eccle. histo.
h lib. 2.
i c. hi qui, 55. dist.
k c. qui sitit, 33. q. 5.
l c. eunuchus, 55. dist. c. ex parte, de corp. vit.
m lib. 7. eccles. histo. c. 28.
n c. præcepta, 55. dist.
o 77.

» *vt inquit canon*[p] *apoſto. mutilatio corporis ipſum polluit,* [p] 76.
» *ſed inquinatio animæ. Poſterioribus tamen decretis pontificum miniſterio excluditur altero carens oculo, aut aliter læſus, ſi ea res magnam ei deformitatem afferat*[q]. *Quod ex cacozelia quadam legis Moſaicæ profectum videri poteſt*[r], *vtcunque eam legem Theologi allegoricè interpretentur*[s].

[q] c. ſi euangelica, 55. diſt. c. presbyterũ, de cler. ægrot.
[r] Leuit. 21. c. vſque adeò. 33. diſt.
[s] canone hinc etiã. 49. diſt.

De morbis corporis, qui hominem miniſterij beneficiíque eccleſiaſtici incapacem reddunt. item qui dicantur energumeni & engaſtrimythi in iure pontificio. Cap. 4.

QVISQVIS *graui morbo laborat, vt ad ſacrum munus obeundum non ſit idoneus, is beneficij capax non cenſetur, quanuis nec eruditio, nec morum probitas, nec aliæ dotes animi in eo deſyderentur*[a]. *Quid enim ſi morbo comitiali corripiatur, quem Græci* ἐπιληψίαν *vocant? Nam qui ſubitò concidit, cuius ex ore ſpumæ mouentur, vt inquit Celſus, cum membrorum ac neruorum diſtentione, is ad rem diuinam in Eccleſia faciendam vtilis iudicandus non eſt*[b]. *Idémque de aliis huiuſmodi morbis eſt ſtatuendum, tametſi eum qui iam ordinatus promotúſque eſt, non deiiciant*[c]. *Maniaci autem ac fanatici, qui à cacodæmone vexari exiſtimantur, quin ad hunc locum pertineant, minimè dubito, quanuis Vlpiano is morbus animi, magis quàm corporis eſſe videatur*[d]. *Nã & hi à ſacerdotio repellũtur veteribus canonibus*[e]. *Et animad-*

[a] c. cũ inter canonicos, de elect.
[b] c. cõmuniter, 33. diſt.
[c] tit. de cler. ægrot.
[d] l. 1. de ædil. edi.
[e] 78. c. apoſt. c. maritu. c. cõmuniter c. clerici. c. vſque adeò, 33. diſt.

uertendum est variis nominibus eos appellari solere: dicuntur enim energumeni, quasi lunatici, vt quidam interpretantur: de quibus sic statuit synodus Carthag. IIII.
» *Vt exorcistæ energumenis manus imponant, vt energu-*
» *meni pauimenta domorum Dei verrant, vt energume-*
» *nis assidentibus in domo Dei victus quotidianus per ex-*
» *orcistas opportuno tempore ministretur*[f]. *Vocantur &* *ἐγγαστρίμυθοι, cuius vocis mentio est apud Aristophanem, quasi dicas ventriloqui. Sic enim eos* Latinè *vocat Augustinus*[g], *qui spiritū pythonem habere dicuntur*[h]. *quòd malus quispiam genius (immotis nempe labiis) ipsorum in ventre inclusus loqui credatur.*

f c. exorcista, 23. dist c. omni die, de consec. dist. 5.

g c. illud, 26. q. 2.

h Acto. 16. c.

Eos qui ex iustis nuptiis procreati non sunt, ad ministerium ac beneficium ecclesiasticum admitti non debere, & qua ratione id constitutum sit. Cap. 5.

QVI *ex iustis legitimisque nuptiis procreati nō sunt, cuiusmodi sunt spurij seu nothi, & quos naturales appellamus, ij ad ministerium ecclesiasticum admitti prohibentur*[a]. *Sunt qui authoritate legis Mosaïcæ id confirmare nitantur, propterea quòd in Deuteronomio scri-*
» *ptum sit*[b]: *Non ingredietur Manser, id est ex scorto na-*
» *tus, in ecclesiam domini. Sed viri eruditi ingredi ecclesiam domini interpretantur habere cōmercium cum populo Dei, & habere ius ducendi Israëlitidem. Quare ad rem ille locus nō multum pertinet. Ratio autem huius prohibitionis triplex affertur: Vna, est metus incōtinentiæ*

a 56. distin & c. 1. de fil. presbyte.

b c. 23.

paternæ. quoniam sæpe accidit vt mores patris sectetur filius, sitque non corporis tantum paterni, sed etiam animi quædam imago. Hinc illud tritum apud Græcos prouerbium, κακοῦ κόρακος κακὸν ᾠόν[c]*. Fortes enim creantur fortibus, &c. Huc pertinet quod Honorius in quadam constitutione de filiis eorum, qui perduellionis rei sunt, loquens, scriptum reliquit: Paterno deberent perire supplicio in quibus paterni, hoc est hæreditarij criminis exempla metuuntur*[d]*. Quòd si quis mihi aut Herculem ex adulterio natum obiiciat, cuius maximè virtus enituit, aut eos pontifices, quos Damasus apud Gratianum recenset*[e]*, aut si qui sint alij similes, quibus arte benigna, & meliore luto finxit præcordia Titan: huic respondeo ex Theophrasti sententia, quæ rarò accidunt, ea cõtemni à legislatoribus*[f]*. Altera prohibitionis ratio est, vt hoc etiam pœnæ genere plectatur ac vindicetur crimen paternum, quamuis nihil admiserint filij, & reuera alieno laborent vitio*[g]*. Nam verum est quod scribit Paulus Iureconsultus*[h]*, tantum esse affectum patris in filium, vt pœna molestiáque filij magis quàm sua terreatur & excrucietur. Qua ratione inductum est, vt libera non sit cum filiis naturalibus testamenti factio, nec possit eis pater quantum voluerit, relinquere*[i]*. Vnde ob crimen perduellionis, filij quanquã insontes & nulli affines culpæ, puniuntur*[lx]*. Qua de re sic loquitur Cicero in quadam*
» *ad Brutum epistola: Nec verò me fugit, quàm sit acer-*
» *bum parentum scelera filiorum pœnis lui, sed hoc præcla-*
» *rè legibus cõparatum est, vt charitas liberorum amiciores*

c c. si gens Anglorũ, 56. distinct.

d l. quisquis. C. ad l. Iul. maies.

e c. Osius. 56. distinct.

f l. iura. ff. de legib.

g l. spurij ff. de decurio. l. legem. C. de natur. lib. c. nasci. 56. dist.

h l. isti quidẽ, ff de eo quod met. cau.

i l vlt. C. de natu. lib.

lx d. l. quisquis.

» *parentes reipublicæ redderet. Et alibi: Illud videtur esse* » *crudele, quòd ad liberos, qui nihil meruerunt, pœna per-* » *uenit, sed id & antiquum est, & omnium ciuitatũ. Huic non dissimile est, quod statuit Constantinus, de muliere, quæ se proprio seruo iunxit, nempe vt filij, quos ex ea con iunctione habuerit, exuti omnibus dignitatis insignibus, in nuda maneant libertate[l]. Tertia ratio est, eorum qui ita nati sunt probrum quoddam & ignominia ob quam indigni tanto munere iudicantur. Nam etsi prætoru edicto notati non sint, nec inter infames habiti, tamen ea est ferè hominum de ipsis opinio, is contemptus, vt non immeritò macula quapiam aspersi quibusdam videantur[m]. Cuius rei argumentũ illud est, quòd nemo est quin tali appellatione vt turpi ac contumeliosa offendatur, receptúmque est eo nomine actionem iniuriarum competere[n]. Itaque quanuis spuriis iure ciuili Rempub. capescere liceat, præsertim si necessitas, & hominũ penuria id flagitet[o]. tamen alia causa est sacri huius ministerij, quod publicis omnibus, ciuilibúsq; muneribus longè præstat. Nam & Aristoteles[p]. censet viliores humilioresque personas ad sacerdotium admitti non debere propter honorem qui Deo & religioni à ciuibus est impendendus. Id enim maiestati Dei indulgetur (vt verbis Pauli Iureconsulti vtar) cuius sacris vacare sacerdotes oportet[q]. Non me mouet quod à quibusdam dicitur spurij nomen apud veteres ignominiosum non fuisse, cùm Homerus[r] Teucrum alloquens, eúmque laudibus extollens, νόθον nihilominus appellet:*

l C. de mul. quæ se pro. ser.

m Axo ĩ sum. Cod. tit. ex quib. cau. ir. inf. arg. d. c si gẽs Anglorũ.

n l. 3. vbi not. ff. de lib. & postu.

o l. generaliter, l. spurij ff. de decurio.

p lib. 7. polit.

q l. non distinguemus. §. sacerdotio. ff. de recep. arb.

r lib. Iliad. 8.

Καί σε νόθον περ ἐόντα κομίζετο ῷ ἐνὶ οἴκῳ

Sed nec Euripidis versus ab hac sententia nos dimouere possunt, quibus ostendere nititur legitimis liberis nothos inferiores non esse. ita nanque scribit in Antigone:

Ὀνόματι μεμπτὸν τὸ νόθον, ἡ φύσις δ' ἴση.

Et in Euristheo:

Μάτην δὲ θνητοὶ τοὺς νόθους φεύγουσ' ἄρα
Παῖδας φυτεύειν· ὃς γὰρ ἂν χρηστὸς φύῃ,
Οὐ τοὔνομ' αὐτοῦ τὴν φύσιν διαφθερεῖ.

Et in Andromeda:

Ἐγὼ δὲ παῖδας οὐκ ἐῶ νόθους λαβεῖν,
Τῶν γνησίων γὰρ οὐδὲν ὄντες ἐνδεεῖς
Νόμῳ νοσοῦσιν, &c.

Non enim veterum hîc Græcorum mores respicimus, apud quos non ita magno in pretio pudicitia fuit, sed nostros Romanorúmque tantum, qui nihil antiquius castitate & pudicitia vnquam habuerunt. Cùm igitur hæc ita se habeant, ponendum est, & pro certa firmáque regula constituendùm, eum qui ex iusto matrimonio editus non est, nullum beneficium consequi posse[s]*. Idque potissimum in sacerdotũ filiis locum habet, cùm ne filij quidem eorum iusti ac legitimi beneficium paternum capere poßint. Paternum vocamus, quod pater* ἀμέσως, *& nulla media intercedente persona possedit*[t]*. Regula suprascripta sic accipienda est, nisi quis natalibus restitutus, aut vt vulgo loquimur, legitimatus sit*[v]*. Nam hæc restitutio naturales filios iustis & legitimis omnino exæquat, vt ait Iustin*[x]*. Præterea profeßio monastica hanc macu-*

s c. cũ in cũctis. c. innotuit, de elect. c. 1. de fil. presby.

t c. ad extirpandas. c. ex exa transmissa, de fil. presby.

v c. per venerabilem, qui fil. sint leg.

x Nouel. 74. tit. quib. mod. nat. eff. su.

lam ex natalibus contractam quadātenus abstergere dicitur[a]*. Nam ordinari potest monachus, quanuis nothus sit, sed nullam dignitatem, seu præfecturam ecclesiasticam cõsequi potest*[b]*. Sed etsi gratiam canonis spurio facere visum fuerit summo pontifici (quod interdum expedit & necessarium est, ne summũ ius, quod dicitur, summa fiat iniuria) is quodcunque beneficium adipisci poterit*[c]*. Plenam siquidem & liberam quidlibet statuendi, permittendi, decernendi facultatem habet Ro. Pontifex in re beneficiaria, quasi legibus omnibus canonibúsque omnino solutus sit, vt suprà admonuimus. Eadem causa videtur eius esse, cui pontifex ipse sciens & prudens beneficiũ contulit cùm eo casu voluntas eius obscura non sit, eáque tanquam principis pro ratione habeatur*[d]*. Sed an hæc iuris scripti mitigatio ac moderatio cæteris quoque pontificibus & episcopis in sua cuique diœcesi permissa sit, quæritur. Et vulgò recepta est hæc distinctio: Si de eo quæratur, qui ad beneficium paternum aspirat, gratia summi pontificis necessaria est, non modo si spurius, sed etiam si verus legitimúsque filius sit*[e]*. Sin autem de alio quopiam beneficio, non de paterno agatur, quod spurius nancisci velit, ad constitutionem Bonifacianam recurrendum est, quam ex recentioribus scriptoribus quidam legisse non videtur. Ea autem constitutio omnem faciendæ gratiæ facultatem, nisi circa minores ordines beneficiáque simplicia, quibus animarum cura non cohæret, episcopis ademit, & summo pontifici attribuit*[f]*.*

a Nouel. Iustinia. 5. tit. de mona. c. non liceat. 19. q. 3

b c. 2. 56. dist. c. 1. de fil. presby. glos. c. vlt. eo. tit.

c c. innotuit, de elect. c. vlt. de fil. presb.

d arg. l. quidā ff. de re iud.

e c. dilectus, de fil. presb.

f c. 1. de fil. presby. in 6.

Quibus sacris initiatum esse eum oporteat, qui ad sacrum beneficiũ promouetur. Cap. 6.

NEMINI *potest sacrum beneficium conferri, nisi sacris initiatus sit*[g]*. Proinde si cui nondum manus imposita est, quanuis fortè clericus fieri, & in numeros, vt ita dicam, sacræ militiæ referri mox cupiat, rata non est beneficij collatio*[h]*. Idem dicendum est & de eo qui clericorum more & ritu viuit, nec tonsura, nec veste, nec cæteris rebus quibuscũque ab eisdem differens*[i]*. Hinc consequens est, si quis obtento iam beneficio clericus effectus fuerit, irritam nihilominus beneficij collationẽ esse: quia quod initio non valuit, tractu temporis conualescere non potest*[lx]*. Verùm imprimis videndum est, vt ea ordinatio manuúmque impositio rectè atque ordine fiat. Aliàs beneficij collatio tanquam laico prophanóque homini facta nullius momenti plerunque iudicabitur*[l]*. Exemplis, vt res dilucidior sit, hoc demonstrabimus. Beneficij quod cum animarum curatione coniunctum est, quisquam capax non est, nisi ad presbyterij vsque gradum promotus fuerit, nec enim clericum esse hìc sufficit*[m]*. Sed gradatim ad hũc presbyterij honorem ascendisse oportet. Nam is, cuius virtus in minoribus leuioribúsque officiis probata non est, vt ad maiores amplioréšque honores non tam ascendat, quàm prosiliat, nec ratio, nec vetus disciplina ecclesiastica patitur*[n]*. Nam & Paulus vetat ne* νεοφύτος *episcopus ordinetur, id est qui recens Christianæ militiæ nomen dedit*[o]*. Quid enim absurdius quàm ei guberna cula tradere, qui remum tenere non nouit? vt verbis vtar*

g c. cum adeò, de rescrip. c. ex literis, de transac. c. 2. de instit.

h arg. l. ex eo, de milit. test. not. in d. c. 2. de instit.

i not. in d. c. 2. Sel. 3. part. q. 6.

lx l. quod ĩ initio, de reg. iur not. in d. c. 2.

l glo. prag. tit. de elect §. deinde verb. ordinibus.

m c. licet canõ, de elect. in 6.

n 52. 59. distin. & 61. tit. de cler. per sal. pro. l. vt gradatĩ, de mun. & hono.

o 1. ad Timoth. c. 3. & in decret. 48. dist.

Augustini ad Valerium[p]. Itaque is qui beneficium huiusmodi petit, non tantum se sacerdotem seu presbyterum esse, sed gradatim & progrediendo per omnes inferiores ordines eò prouectum docere debet. Et quanquã hic rigor interdum laxatus legitur, vt cùm Nicolaus etiamnum laïcus ad episcopatum promotus est: Seuerus ex lanificio vocatus est ad archiepiscopatũ: Ambrosius nondum sacra tinctus aqua archiepiscopus est electus[q]. tamẽ nouorum, vt ait poeta, factorũ exempla contra veteres canones ecclesiasticámq; disciplinam non temerè ad consequentiam trahi debent[r]. Hinc tractatur quæstio, si quis non à suo, sed alterius ciuitatis antistite ordinatus sit, an ea ordinatio valeat. Et imprimis cõstat, simulátq; inter alicuius Ecclesiæ clericos quis receptus est, non posse eum ab alterius Ecclesiæ episcopo ordinari. Id enim concilio Sardicensi ideò vetitũ est, quòd discordia inter episcopos inde nasci soleret: cautúmq; est nominatim ac disertè, vt irrita sit ordinatio. Graue siquidem erat episcopo, qui iuuenem instituere & erudire in sua Ecclesia cœperat, sperans sibi & toti Ecclesiæ imposterũ vsui fore, ob alterius episcopi solicitationem fortaßis eo commodo priuari[s]. Itaque quo casu ea ordinatio ad consequendum beneficium iure pontificio necessaria est, ita ordinatum beneficij incapacem esse arbitror. Verùm is qui nondum in Ecclesia aliqua facto, vt ita dicam, tyrocinio, ad alienam ecclesiam se contulit, & ibidem ordinatus est, videtur tanquam sacris rectè initiatus beneficium capere posse, cùm ratio suprascripta hìc cesset. Nec me latet constitutionibus pontificum

p c. ante, 40. dist.

q c. statuimus, 61. dist. Theodor. lib. 4. eccle. histo. c. 6.

r l. 1. de const. prin. c. nõ exemplo, 26. q. 2 Vide cano. apost. 79.

s c. 1. 71. dist.

posterioribus, atque adeò conciliis generaliter prohibitum esse, ne quis ab alienæ ciuitatis episcopo ordinetur, quòd perditissimi quique, quorum in patrio solo mores cogniti essent, ad alienam ciuitatem confugere, & ad sacrum munus obrepere solerent[t]. *Sed nusquam statutum reperio, vt irrita nulliúsq; momenti sit talis ordinatio*[v]. *Etenim pleraque in iure tum ciuili, tum pontificio facta tenent, quãuis ea fieri prohibeantur*[x]. *Quæri potest, quomodo probet quis se ordinatum & sacris initiatum esse, si fortassis ea de re controuersia oriatur. Et videtur Theodosij imperatoris constitutio nullam probationem, nisi quæ literis episcopi fiat, admittere*[a]. *At iure pontificio à clericis peregrinantibus literæ probationis huius gratia minimè exiguntur, sed testes aut etiam argumenta sufficiunt*[b].

t c.1. c. eos, de tẽp. ord. in 6.
v Guid. pa. q. 449.
x l. 1. §. biduũ quan. ap. l. relegatorũ. §. ad tempus, de interd. & releg.
a l. si qua per calumniã. C. de episc. & cler.
b c. 2. 3. de cler. pereg.

An cœlibatus beneficiariis necessarius sit. Cap. 8.

VT *intelligamus an coniugati beneficiorum capaces sint, altius repetenda est disputatio nostra, videndúmque est non modo quid recentioribus constitutionibus pontificum, sed etiam quid priscis canonibus de ea re statutum fuerit. Igitur vetus* Ecclesia *coniugatos à sacerdotio non summouebat, modo vnius vxoris mariti essent. Sic enim habet canon Apostol. V. Episcopus aut presbyter aut diaconus vxorem suam prætextu religionis non abiicito: si abiicit segregator à communione: si perseuerat, deponitor. Non enim idonea hæc causa visa est ma-*

trimonij dissoluendi, tametsi ea Iureconsultis veteribus probetur[c]. *Idem & synodo Gangrensi, & sexta synodo sancitũ est*[d]. *Sed & Nicena synodo id quoque com probatum est. Nam vt scribit Sozomenus, cum in Nicena synodo vellent aliqui episcopis, presbyteris & diaconis vxorum suarum vsum interdicere, exurgens quidam nomine Paphnutius cõtradixit, honestam rem coniugium esse contendens, & castitatem cum propria vxore concubitum. Cuius sententiam synodus laudauit & amplexa est*[e]. *Sed & ipsi Apostoli Christi, Petrus, Philippus, Paulus, leguntur vxores habuisse*[f]. *Hinc Iustinianus*[g], *Epiphanium patriarcham œcumenicum laudat, quòd ex sacerdotibus genus & originem ducat. Et Harmenopulus*[h] *de lege clericis matrimonium interdicente differens verbo* ἀκριβείας *vtitur,* περὶ ἀκριβείας νόμου, *inquit,* περὶ κληρικῶν, *id est, de rigore legis, quæ de clericis lata est, quandoquidem legislator* θεομαχεῖν, *vt puto, & cum natura pugnare ipsi videbatur. Nec aliter sensisse Chrysippum opinor, qui ducendã vxorem sapienti præcipit, ne Iouem Gamelium & Genethlium violet. quanquam id ridiculum notat Hiero. in Iouin. Ex his autem qui cælibes in clerum peruenerant, id est qui ante ordinationem matrimonium non cõtraxerant, Canon apostolorum XXV. iubet vt lectores tantum & cantores, si velint vxorem ducant, cæteris puta diaconis & presbyteris, id nõ permittit. Constitutũ tamen fuit synodo Ancyrana, vt diaconi tantum, nam de presbyteris nulla mentio est, si in ipsa ordinatione protestati fuissent, se velle*

c l. vitricus, de donat. inter vir.
d c. si quis docuerit. c si qs discernit. 28. dist. c. quoniam. 31. dist.
e c. Nicena, 31. dist.
f lib. 3. eccles. histo. c. 30.
g Nouel. 3.
h lib. 4. procl.

matrimonium contrahere, nec posse se continere, postea vxorem ducere possent, & nihilominus in ministerio manere[i]. *Adde quod presbyteri, quãuis aduersus votum in ordinatione factum, & expressam professionem vxorem duxissent, excõmunicabantur tantum, nisi gratiã eis episcopus facere voluisset, vt habetur c.XVI. con. Chalcedo. aut à ministerio sacerdotióque summouebantur, vt scribit Iustinianus*[k], *& habetur in cano.1. Neocæsar. conc. nec ideo dirimebatur matrimonium*[l]. *Hodie autem ita ius constitutum est, vt coniugati nullo modo ordinentur, nec ad beneficia aut dignitates ecclesiasticas aspirent, id quod de presbyteris sanxit Iustinianus, nouel.123.*[o] *Veriti sunt fortè istius iuris authores ne grauissima matrimonij onera functionem muneris ecclesiastici impediant, nec immeritó. Negotium habere qui volet, inquit Plautus, Nauem & mulierem, hæc duo sibi comparato. Hinc Cicero rogatus ab Hircio, vt post repudium Terentiæ sororem eius duceret, omnino facere supersedit, dicens non posse se vxori & philosophiæ pariter operam dare*[m]. *Coniugatos accipimus, qui verbis in præsens tempus conceptis nuptias contraxerunt, quanuis fortasse secutus non fuerit concubitus*[n]. *Orientalis tamen Ecclesia hanc constitutionem tanquam moribus populi parum cõgruentem non recepit, sed veteres adhuc canones seruat*[p]. *Quod ad eos attinet qui cælibes in clerum admittuntur, hoc iure vtimur, vt lectores, cantores & qui in inferioribus ordinibus sunt constituti, nec ad subdiaconatum vsque conscenderunt, vxorem ducere possint, tenétque matrimonium*

i c.diaconi, 28. dist.

k Nouel. 22. de his qui nuptias iterant.

l c.nuptiarum, 27.q.1.c.quidam.27.dist.

o c.2 c.cum decorem, de cler. coniug.

m author Hiero in Iouin.

n extra. antiqua, de vo. not. in c.1. de cler.coniug.

p c.cũ olim, de cler. coniug.

quod ita contractum est, nisi alia causa obsistat, beneficia verò sua minimè retinent, sed statim vacare dicuntur[q]*. id quod nonnulli accipiunt etiamsi matrimonium ob aliquod impedimentum efficax non sit: sed hoc inferius disputabitur. Cæteris omnibus, puta hypodiaconis, diaconis, presbyteris, episcopis vxorem ducere fas non est, nullúmque est matrimonium, quod ab ipsis cõtrahitur: præterea beneficiorum suorum amißione mulctantur*[r]*: nec protestatio diaconorum recipitur, cuius paulò antè meminimus, quoniam episcopi nullos ordinare iubentur, nisi se perpetuò cælibes victuros promiserint*[f]*. Sed an statim ac nuptiæ contractæ sunt, beneficia vacent, an verò priuatio condemnatióque sit necessaria, controuersi iuris est quæstio, de qua suo loco disseremus*[t]*.*

q c.1. vbi glos. c. diuersis, de cler. coniug.

r c. vt lex, 27. q.1. c. 1. c. 4. de cler. coniug. c. pen. 27. distinct.

f c. 1. 28. distin. nouel. Iustin. 123.

t not. in c. 1. de cler. coniug.

❧ Digamum à sacerdotio & beneficio ecclesiastico summoueri, & qua ratione id canonibus sancitum sit. Cap. 8. cl2.

QVANVIS *coniugatus ad sacerdotium veteribus canonibus admittatur, vti diximus, digamus tamen omnino repellitur. Digamum vocamus non qui eodem tempore duas habet, habuitve vxores, quod nunquam in ecclesia orthodoxa permissum, Romano autem iure semper vetitum fuit*[a]*. sed qui diuersis temporibus. Sic enim habet canon qui dicitur Apostolorum* XVI. *Qui post baptismum duabus implicitus fuit nuptiis, aut concubinam habuit, is episcopus, aut presbyter, aut diaconus, aut denique in consortio sacerdotali esse non potest. Cui con-*

a l. 2. C. de incest. nupt.

ſentaneæ ſunt cōſtitutiones Iuſtiniani[b]. *Idq́ue ſumptum ex Paulo videtur, qui ad Timotheum & Titum ſcribens, epiſcopos & diaconos vnius vxoris viros eſſe vult*[c]. » *Idem ad Timoth. Vidua, inquit, deligatur, quæ vnius* » *viri vxor fuerit*[d]. *Quorum verborū interpretatio apud Gratianū extat*[e]. *Sic apud veteres Romanos ante Chriſtianiſmum, & alias item gentes, digami à ſacerdotio re-* » *pellebantur. Hiero. ad Gerontiam: Hierophanta apud* » *Athenas euiratur, & æterna debilitate fit caſtus. Flamen* » *vnius vxoris ad ſacerdotiū admittitur. Flaminea quo-* » *que vnius mariti eligitur vxor. Ad tauri AEgyptij* » *ſacra ſemel maritus aſſumitur. Nam etſi polygamia humano diuinóque iure permiſſa ſit, vitandæ incontinentiæ cauſa, tamen à veteribus patribus non ſatis honeſta iudicata eſt, quòd immodicæ cuiuſdam incontinentiæ argumentum eſſe videretur: adeò vt non dubitauerit Chryſoſtomus coniunctionem huiuſmodi ſcortationem appellare. Et ſanè Paulus, vt ab eo, cuius ſumma ſacroſanctáque eſt apud nos authoritas, incipiā, hortator eſt virginitatis ac cœlibatus*[f]. *Præterea ſatis conſtat, his omnibus qui plures nuptias cōtraherent, quanquā laïcis, pœnam olim impoſitā fuiſſe. Sic enim legitur in canone* III. » *Neocæſar. conc. De his, qui frequenter vxores ducūt, &* » *de his quæ ſæpius nubunt, tempus quidem pœnitentia iis* » *conſtitutum, manifeſtum eſt, ſed conuerſatio & fides eo-* » *rum tempus abbreuiat, &c*[g]. *Item Chryſoſtomus apud* » *Gratianum, Hac ratione, inquit, & apoſtoli præceperunt* » *ſecundas adire nuptias propter incontinentiā hominum.*

b Nouel. 6. nouel. 22. nouel. 123.
c 1. ad Timoth. c. 3. & ad Titum, c. 1.
d 1. ad Timot. c. 5.
e 23. diſt.
f 1. ad Corinth. c. 7.
g c. de his, 31. q. 1.

Nam ſecundam quidem accipere ſecundum præceptum apoſtoli licitum eſt, ſecundum autem veritatis rationem » verè ſcortatio eſt,&c[b]. *Et Auguſtin. Nec contra hu- » manæ verecundiæ ſenſum audeo dicere, vt quoties volue- » rint, nubant, nec ex corde meo quotaſlibet nuptias con- » demnare*[i]. *Hæc ratio mouit antiquos iuris pontificij conditores, vt Digamos ad ſacerdotium non admitterent. Quomodo enim poteſt hortator eſſe viduitatis apud populum, qui & ipſe coniugia frequentauerit? vt inquit Ambroſius*[l]. *Nec verò tantum à ſacerdotio, ſed ab aliis etiam inferioribus ordinibus eos ſummouendos eſſe putauerunt*[m]. *Quod ſi fortè ordinationem eorũ ſequuta fuerit digamia, vt ſi fortè in inferioribus ordinibus conſtitutus, alteram vxorem duxerit, ſtatim irrita fit ordinatio, digamique omni priuilegio nudati eſſe intelliguntur, adeò vt à laicis hominibus, & qui nunquã ordinati fuere, non differant, idque nouo iure pontificio expreſſum eſt*[n]. *Veteri ſiquidem iure hac pœna tantum afficiebantur clerici, vt ad ſublimiores ordines non pateret eis aſcenſus. Diaconi verò presbyterique à miniſterio ſummouebantur, vt ex Iuſtiniano colligere licet*[o]. *Quod autem nouo iure matrimoniũ huiuſmodi cum ſacerdotibus, diaconiſue contractum non teneat, nemini dubium eſſe poteſt*[p], *cùm ne monogamia quidem ipſis vllo modo conceſſa ſit poſt ordinationẽ, vt ex iam dictis apparet. Quod autem diximus humano ciuilique iure polygamiam iis qui initiati non ſunt, permiſſam eſſe de iure ciuili, quod in libros Iuſtiniani relatum eſt, accipi volo. Nam apud*

b c. hac ratione. 31. q. 1.

i c. vlt. 31. q. 1.

l in lib. de off. c. vna, 26. distinct.

m c. ſi quis viduã. c. cognoſcamus 34. diſtin. c. maritum, 33. diſt.

n tit. de biga. in 6.

o Nouel. 22. de his qui nupt. iterant. c. ſeriatim, 32. diſtinct.

p c. à nobis, de biga. nõ ord.

Harmenopulum Græcum authorem[q] *constitutio cuiusdam Imperatoris legitur, quæ quartas nuptias interdicit omnino, & irritas esse iubet. Quod de digamis hactenus dictum est, in iis quoque qui viduam duxerunt, locum habet*[r]*. Nam hos canon apostolorum XVII. digamis omnino cōparat, hac vt arbitror ratione, quia digamiam vxoris, quam ducunt, probare videntur, eiúsque digamiæ, occasionem eis præbere. Nam digamia mulierem non minus, imò magis q̃ virum dedecere videtur. Quare Portia cum laudaretur apud eam (inquit Hiero. in Iouin.) quædā bene morata, quæ secundum habebat maritum, respōdit, Fœlix & pudica nunquā præterquam semel nubit. Itaque lege Mosaïca præceptum fuit, vt Pontifex virginem tantum vxorem ducere posset*[s]*. Adde si lubet, quod ridicula vulgò res est, & cauillis hominū obnoxia, vxorem viduam ducere, quod vel tritum apud iuris ciuilis doctores dicteriū, Bulgari iureconsulti discipulorū in præceptorem satis ostendit*[t]*. Sed & Verrius Flaccus, vt refert Varro iuris pontificij peritißimus, eos qui viduas ducerent, veteres fossas tergentibus cōparare perquam facetè solitus fuit. Hæc enim fuisse eius sententia fertur, quia feriis tergere veteres fossas liceret, nouas facere ius non esset: ideò magis viduis, quàm virginibus idoneas esse ferias ad nubendum*[v]*. Quamobrem non immeritò præcipit Hesiodus, virginem ducendam esse, vt gratis moribus imbui poßit*[x]*.*

παρθενικὴν δ' ἐ γαμεῖν, ὥς κ' ἤθεα κεδνὰ διδάξῃς.

Eiusdémque sententiæ est Aristot[a]*. Porrò idem ius esse*

[q] lib. 4. tit. 7.

[r] c. 3. c. debitū, de biga. c. si quis viduam, 34. dist.

[s] Leuit. 21.

[t] gloss. l. rem nō nouam. C. de iud.

[v] Macrob. lib. 1. Satur. c. 15.

[x] lib. 2. ἔργων κ. ἡμερ.

[a] lib. 1. œcono.

in meretrice, quod in vidua satis perspicuum est, ex canone apostolorum cuius supra mentionem habuimus[b]. *Qui viduam, inquit, duxit aut diuortio separatam à viro, aut meretricem, aut ancillam, &c*[c]. *Meretrix autem quam canon Græcè* ἑταίραν *vocat, accipienda est authore Hieronymo, quæ multorũ libidini patet*[d], *vel vt Augustinus ait, cuius publicè venalis turpitudo est*[e]. *Quæ igitur cum vno aut altero se miscuit, meretricis appellatione non cõtinetur*[f]. *Veruntamen ad hanc quoque canon productus est, vt quisquis talem duxerit, à sacro ministerio arceatur*[g]. *Idque Toletano concilio disertè cautum atque expressum est*[a]. *De eo autem qui vxorem adulteram retinuit, quid iudicandũ sit, malo synodi ipsius verbis quàm meis referre. Verba synodi Neocæsar. c. 8. hæc sunt: Si cuius vxorem adulterium commisisse, cùm esset laicus, euidenter fuerit probatum, hic ad ministerium ecclesiasticum admitti non potest. Quod si in clericatu eo iam constituto adulterauit, dato repudio dimittere eam debet. Si verò retinere eius consortium velit, non potest suscepto ministerio perfrui*[h].

b c. 17.

c c. si quis viduã, 34. dist.

d c. vidua. 34. dist.

e c. meretrices. 32. q 4.

f l. palam, de rit. nup.

g c. curandum. c. præcipimꝰ, 34. distin. c. qualis. 30. q. 5

a c. qui in aliquo. 51. dist.

h c. si cuius, 34. dist.

De beneficiariorũ ætate, & legibus annalibus: Item de iis, qui plura aduersus canones beneficia impetrauerunt. Cap. 9.

ÆTATIS quoque habenda est ratio in beneficiis conferendis. Idque nos docet Paulus cùm Timotheo præcipit, vt nemini citò manum imponat[a]. *Sed & Christus Ioanni, quem maximè charum habebat, ideò prætulisse*

a 1. ad Timot. c. 5. c. quid est. 78. dist.

Petrum fertur, quod hic ſenex, ille iuuenis admodū eſſet. Paulus tamen Timotheum adhuc adoleſcentem Eccleſiæ præfecit, cum nulla adhuc regnaret ambitio in Eccleſia, & eum prudentia ſenili, eximiáque pietate & doctrina eſſe intelligeret. Nam ſicut veteres Romani, authore Cicerone leges annales non habuerunt, quas attulit ambitio, vt gradus eſſent petitionis inter æquales: ſic videntur canones eccleſiaſtici miniſtrorum ætatem definientes
» *ex hominum vitiis profecti eſſe. Leges egregiæ, inquit*
» *Tacitus, honeſta exempla apud bonos ex delictis aliorum*
» *gignuntur. Sic oratorum licentia Cinciam rogationem,*
» *candidatorum ambitus Iulias leges, magiſtratuum aua-*
» *ritia Calphurnia ſcita pepererunt. Horum igitur canonum conſtitutio & obſeruatio perutilis Eccleſiæ ac neceſſaria non immeritò viſa eſt, in iis præſertim muneribus, quæ grauiora maioríſque momenti ſunt. Ratio enim vtilitáſque ſuadet, vt ſenex aliquis iam maturus, ac vt Homerus ait,* παλαιά τε πολλά τε εἰδώς *potius quàm iuuenis rerum imperitus, clauum Eccleſiæ teneat. Idq́ue in omni parte Reipublicæ præceptum maximè tenendum, nec vnquam ſine graui neceſsitate violandum eſt. Quare Sylla de Mario iuniore dicebat, debere iuuenem prius remo, quàm gubernaculo admoueri. Ac tametſi tribunatum militum puero delatum aliquando atque adeò conſulatum apud iuris ciuilis authores legamus[b], tamen arbitror nullam id ætatis hominibus adminiſtrationem legibus conceſſam fuiſſe, & iuris authores de tribunatu cōſulatuue honorario ſiue imaginario tantum loqui, quo*

[b] l. nemo. C. de religioſ. l. vlt. C. de milit. teſta.

m. ij.

titulo tenus & absque vlla administratione fungebantur. Nam & militiæ huius imaginariæ apud Ciceronem & Tranquil. mentio est. Videamus igitur quæ ætas legibus & canonibus definita sit. Et imprimis episcopus prohibetur eligi, nisi qui XXX. *annum excesserit. Idque concilio primum Agathensi, deinde Lateranensi constitutum est*[c]*, quanuis Iustinia. in nouel.* XXXV. *annorum tempus statuat*[d]*. Archimandrita siue abbas cuius ætatis esse debeat, nusquam certo iure definitum expressúmque reperitur. Quare ad canonem de dignitatibus episcopali inferioribus generaliter editum, cuius mox à nobis mentio fiet, meritò hunc referemus*[e]*. Mulieri sanè monialium curam gerenti, quæ abbatissa dicitur, præstituti sunt anni* XXX.[f] *Sed eam cõstitutionem interpretatione ad viros porrigere & extendere dissimilitudo rationis non patitur: cùm præsertim exemplo turpe esse dicant Iureconsulti fœmineo vocabulo masculos contineri*[g]*. In dignitatibus conferendis cuiusmodi sunt, decanatus, archidiaconatus, &c. tempus* XXV. *annorum spectatur. Quod non solum in archimandrita locum habet, vti diximus, sed in præfectis etiam illis monasticorum conuentuum, qui priores conuentuales appellantur*[h]*. In presbytero ætas* XXXV. *annorum, aut saltem* XXX. *annorum requirebatur priscis canonibus*[i]*. Quod etiam Iustinianus constituit*[lx]*. Presbyterúmque intelligebant veteres, qui curationem animarum habebat, cuíque certæ alicuius Ecclesiæ cõmittebatur gubernatio. Sed hodie breuius aliquanto temporis spatium, nempe* XXV. *annorum definitum*

c c. episcopus, 77. dist. c. cũ in cunctis, de electio.
d Nouel. 123.
e d. c. cũ in cunctis. §. inferiora.
f c. indẽnitatibus, de elect. in 6.
g l. si ita scriptũ, de leg. 2.
h cle. ne ĩ agro. §. cæterum, de sta. mo.
i c. presbyter. 78. dist.
lx Nouel. 123. c. nemo, 78. dist.

est[l]. *Quo tempore diaconi, subdiaconi, acoluthi & cæteri inferiores clerici ordinari debeant in re beneficiaria, quàm hîc tractamus, parum refert. Nam ceremonialis est & imaginaria tantum hæc ordinatio sine vllo onere ac beneficio, quanuis olim promotio esset ad certum ministerium, & cum beneficij collatione coniuncta. Quum igitur ordinationes fiebant ad certum ministerium beneficiúmque, non vt nunc absolutè cõtra Calchedonense concilium, alia ætas ordinationi seu ministerio, alia beneficij, quod illi ministerio coniunctum erat, collationi præscripta non erat. De præbendis canonicorum nihil satis expressum offendimus in iure pontificio, sed vulgò receptum est* XIIII. *annorum tempus, vt minimum requiri*[m]. *Aliqui septem annos sufficere putant*[n]: *quorum opinio in simplicibus leuioribúsque beneficiis sine curatione animarum, & dignitate vlla, defendi potest, cùm sit verisimile non alio consilio clericis inferioribus hæc assignata esse, quàm vt ex eis ali, & ad ministerium Ecclesiæ institui poßint*[o]. *Tempus ergo quo potest clericus ordinari, id est septem annorum, hîc inspicitur*[p]. *Hæc de legibus Ecclesiæ annalibus breuiter dicenda putaui, quibus illud præterea adiiciendum est, solere pontifices Romanos pro potestate paßim harum legum gratiam facere, vt telæ quædam aranearum, vt Anacharsis dicebat, esse videantur. Cæteris verò episcopis ita demum permittitur hæc relaxatio, si animarum curationem beneficium non habeat*[q]. *De huiuscemodi gratia, quod scribit alicubi Budæus noster, continere me non potui, quin hîc*

l d.c. cũ in cunctis. § inferiora.

m Panor. in c. super inordinata, de praeben.

n c. si eo tempore, de rescr. in 6. c. ex eo, de elect. eo. lib.

o not. in d. c. super inordinata. d. c. si eo tempore.

p c. de his, 28. dist. c. in singulis. 77. distin. c. vlt. de tẽp. ord. in 6. not. ĩ c ei cui, de præb. in 6. cle. vlt. de æta. & qual.

q c. 1. de æta. & qual. in 6.

" *adſcriberem: Tranſlatitium, inquit, eſſe iandiu cœpit,*
" *interpretatione iuris Mercurialis eos, qui nondum tu-*
" *telæ ſuorum bonorum facti ſunt, imò verò qui necdum*
" *in ſuam tutelam venerunt, ad annos veniſſe fingi tutelæ*
" *animarum annalium legum ſolutione.* De iis qui ob multitudinem beneficiorum canonibus prohibitam, beneficiorum minimè capaces eſſe dicuntur, libro octauo diſſeremus.

LIBER QVINTVS.

QVIBVS MODIS ACQVIRANTVR BENEFICIA, ET ECCLESIAE *ministri ordinentur.*

ARGVMENTVM.

Ne homines non idonei ad ministeria honorésve ecclesiasticos aut irrepere aut irrumpere poßint, editi sunt varij canones, quibus ratio munerum huiusmodi distribuendorum cõtinetur. quam hoc libro accuratè ac diffuse exequemur & explicabimus. Nam mores hominum variis ætatibus ac seculis subinde mutati effecerunt, vt ex vno genere honores ecclesiasticos deferendi tandem multa exorirentur, Electio videlicet, Postulatio, Translatio, Coniunctio, Fiducia, Mandatũ apostolicum, Reseruatio, Nominatio, & cætera quæ singulis capitibus hîc describuntur.

Quæ sit forma & ratio eligendi ministros Ecclesiæ, tam vetus quàm noua: quídque inter ea beneficia intersit, quæ vulgò collatiua & electiua dicuntur. Cap. I.

DE RATIONE *& forma ordinandi ministros Ecclesiæ, nullum in sacra scriptura præceptũ extare arbitror, sed ritus ab apostolis obseruatus, quorum exemplum vice cuiusdam præcepti nobis esse debet, ex aliquot scriptorum sacrorum locis cognosci potest, quæ nos*

a Act. c. 1. *hic adscripsimus. Ac primum omnium Lucas scribit*[a]*, apostolos hortante Petro, in locum Iudæ proditoris Matthiam suffecisse, sed conuocatis prius omnibus discipulis, quorum communi consensu id factum est. Cùm enim duo ipsis sacro munere digni viderentur, Iosephus & Matthias, quos in conspectu omnium statuerant, tandem precibus apud Deum fusis, & facta sortitione, in eorum cœtum Matthias cooptatus est. In hac igitur creatione quãuis interuenerit sors, tamen electio aliqua iudiciúmque antecessit. Idem in creandis diaconis sorte vsos fuisse apostolos nequaquam ait, sed vnà cum discipulis, cõmuni consensu elegisse septem, quibus coram tota multitudine*
b Act. c. 6. *post precationẽ manus imposuerunt*[b]*. Idem in cooptatione Barnabæ & Sauli, quæ facta est Antiochiæ, post preces & ieiunium adhibitam fuisse manuum impositio-*
c Act. c. 13. *nem refert*[c]*. Idem presbyteros per singulas ciuitates à Paulo & Barnaba constitutos fuisse ait facta precatio-*
d Act. c. 14. *ne cum ieiunio*[d]*. Ex quo loco sunt qui colligant, suffragio populi creatos fuisse, quod verbum Græcum χειροτονεῖν, quo vsus est Lucas, non simpliciter creare significat, sed suffragio & consensu populi tantum, quæ manuum eleuatione significetur. Sed hæc sententia apud me dubia adhuc est, cùm id verbum ad alia transferri plerunque soleat. Ex authoribus aliis qui sacri non habentur, Cle-*
e eccles. histo. lib. 2. c. 1. *mens apud Eusebium scribit*[e]*, Iacobum fratrem domini à Petro, Ioanne & Iacobo apostolis creatum fuisse epi-*
f c. porro. 66. distin. *scopum, sed is nullius certi ritus meminit*[f]*. Testatur &*
g lib. 3. eiusdē historiæ, c. 11. *Eusebius*[g]*, vita functo Iacobo, omnes apostolos ac disci-*

pulos domini, qui tunc superstites erant, ex variis locis in vnum conuenisse, & communicato consilio Symeonem episcopum elegisse. Nec aliud præterea adiicit. De epistola Clementis, qua se Petri successorē in Ecclesia Romana delectum ab eodem fuisse asserit, postea videbimus. Post apostolorū tempora editi sunt varij canones de episcoporum & aliorum Ecclesiæ ministrorum ordinatione. Nam canones qui dicuntur apostolorum, à Clemente, vt fertur, conscripti, statuunt, vt episcopus à duobus aut tribus episcopis, presbyter, diaconus, & cæteri clerici ab vno episcopo ordinentur. Nam eo tempore cœperat in singulis ciuitatibus vnus episcopus, qui presbyteris omnibus præesset, constitui, eiúsque erat ordinatio & manuum impositio, non presbyterorum. Creatis archiepiscopis & Metropolitanis constitutum est, vt episcopus ab omnibus suæ prouinciæ episcopis, si cōmmodè congregari possint, ordinetur, in eóque negotio primas partes obtineat Metropolitanus, eiúsque præcipua sit authoritas. Sic enim Synodi Nicenæ Græcum canonem interpretor, qui de cōfirmatione apud nos vsitata nō loquitur[b]. *Nam præsentibus tam Metropolitana, quàm cæteris episcopis, fiebat episcopi electio, quanuis hodie post electionem adiri soleant: cuius rei testis est Cyprianus*[i]. *Cæteri verò ministri, præsente episcopo, qui eos ordinabat, eligebantur. Ac suffragia non tantum cleri, sed etiam populi erant in huiusmodi electionibus*[l]. *Quod verisimile est & apostolorum temporibus obseruatum fuisse, licet non satis exploratum id sit. Vnde Leo pontifex, Nulla, inquit, ratio*

b c. episcop. 64. dist.

i lib. 5. epist. 4.

l c. episcop. 24. distin. & 63. 67. distin.

» *finit vt inter episcopos habeantur, qui nec à clericis sunt*
» *electi, nec à plebibus sunt expetiti, nec à cõprouincialibus*
» *episcopis cum Metropolitani iudicio consecrati*[m]. *Idem,*
m c. nulla, 62. dist. » *Vota ciuium, testimonia populorum, honoratorum arbi-*
» *trium, electio clericorũ in ordinationibus sacerdotũ con-*
» *stituantur, &c*[n]. *Ipsi etiam principes cum opus erat, au-*
n c. nota. 63. dist. *thoritatem suam interponebant. Nec sanè æquum erat eos deterioris conditionis, quàm cæteros ciues haberi. Ac*
o In 2. oratio. de lege agra. cõtra Rullũ. *similis propemodũ fuit ratio creandorum sacerdotũ apud veteres Romanos ante Christianismũ, vt testatur Cicero*[o],
» *his verbis: Ne hoc quidẽ vidit maiores nostros tam fuisse*
» *populares, vt quod per populum creari fas non erat pro-*
» *pter religionem sacrorum, in eo tamen propter amplitu-*
» *dinem sacerdotij noluerũt populo supplicari. Atque hoc idem de cæteris sacerdotiis Cn. Domitius tribunus plebis vir clarissimus tulit, quòd populis per religionẽ sacerdotia mandare nõ poterat, vt minor pars populi vocaretur. ab ea parte qui esset factus, is à collegio cooptaretur. Rectè*
p c. 13. *tum constitutũ fuit in concilio Laodiceno*[p], *vt multitudi-*
q c. non est. 63. dist. *ni & plebi nõ permittatur electio*[q]: *quæ, vt ait Hieronymus, sæpe clamoribus aut gratia, aut pretio excitata mo-*
r c. si ergo. 8. q. 1 *ueri solet*[r]. *Quanquã enim populo inuito non dabatur episcopus, tamen immoderatã eius cupiditatẽ clerus non cogebatur sequi, quasi ex populi arbitrio penderet electio, sed eos docere ac admonere debebãt, & grauitate pruden*
s c. docendus, 62. dist. *tiáq; sua ab incœpto reuocare*[s]. *Electio igitur tam à clero, quàm populo celebrabatur, episcopo vno præsente vel pluribus episcopis, vt iam diximus, inquirebatúrq; in mo-*

res, doctrinam, ætatem, natales, & cætera, de quibus integro libro disseruimus supra. Ac si nulla nota aspersus reperiebatur, propter quam reiici deberet, statim ab episcopo vel episcopis manus ei imponebantur. Nec absque ea inquisitione consecrari ordinarive poterat [t]. *Et plerique authores sunt, palam proponi solita fuisse nomina ordinandorũ, facta omnibus potestate quicquid vellent eis obiiciendi* [v]. *Hæc fuit vetus forma ordinandorum Ecclesiæ ministrorum. Nec fuit vllum discrimen inter episcopos & alios ministros inferiores, nisi quod hi ab vno, illi à pluribus episcopis ordinabantur. Verùm hæc forma eligendi non solum immutata, sed etiam in quorundam ministrorum ordinatione omnino sublata est, adeò vt plerique citra electionem in Ecclesia constituantur, iure quo nunc vtimur, pontificio. Hinc beneficia quædam electione dicimur acquirere: alia collatione quadam & concessione, quæ nullam electionem requirat. Nam maiora quædam amplioráque ministeria ac beneficia, cuiusmodi episcopia sunt, solenni electione deferuntur. Cætera ab episcopis, & interdum à collegiis prætermisso illo solenni electionis ritu, tribui & conferri solent. Fit autem episcoporum electio à collegio canonicorum cathedralis Ecclesiæ, eo ritu & ordine, quem Innocentius in quadam synodo præscripsit* [x]. *Cæteri verò clerici præter canonicos suffragia non ferunt, ac multò minus laïci, qui priscis temporibus interesse electioni, & vero eligere consueuerant* [y]. *Is igitur in quem omnes canonici, aut certè* πόλλοι κἀγαθοί, *id est, maior meliórque pars consenserit,*

[t] con. Nice. c 9
[v] Lamprid. in Selle.
[x] c. quia propter, de elect.
[y] c. Massana, de electio.

post communicationem deliberationémque mutuam, quæ solennem suffragiorum perscrutationem cõtinuò in ipsis, vt ita dixerim, comitiis sequitur, à collegio eligi debet. id à veteribus dirimere sentẽtias vel suffragia, nisi fallor, dicebatur. Non enim suffragia & sententiæ singulorum hîc numerantur solùm, sed etiam ponderantur. & is potior habetur nonnunquã, quem pars grauior atque melior cõprobauerit[a]. Vincítque in dubio numerus, si nulla in meritis candidatorum, aut eligentium affectu, cæterísque huiusmodi, inæqualitas appareat. Ad quam demonstrandam admittitur is, qui cõtra numerum pugnat, nisi aduersarius duarum partium collegij puncta tulerit, vt concilio Lugdunensi statutum est[b]. Cùm autẽ nulla præterquam in calculis atque suffragiis inæqualitas reperitur, non satis est aliquem maiore numero, quàm aduersarium niti vt eligatur, sed maiorem partem eorum canonicorum, qui adsunt, ab eo stare oportet[c]. tametsi iuris ciuilis authores maiorem partem anni in interdicto vtrubi aliter interpretati sint[d]. Et notandum est omnes canonicos, qui in prouincia degunt, ad hæc comitia vocandos esse[e]. Alioqui vulgò dici solet, magis obesse electioni contemptum vnius absentis, quàm multorum præsentium intercessionem, & contradictionem[f]. Infirmatur enim ob eam causam electio, quanquam aliàs ritè, & plurimorum consensu celebrata, nisi fortè is, qui spretus esse dicitur, quod ita gestum est, posteà ratum habuerit[g]. Post electionem hoc modo factam, confirmatio Metropolitani requiritur[h], nec ante electus quicquam

a c. in genesi. c. Ecclesia vestra, de elect.

b c. si quãdo, de electio. in 6.

c c. Ecclesia. c. Cuniana. de elect.

d l. maiore, de verb. sig.

e c. coram, de elect.

f c. bona, de elect.

g c. quod sicut, de elect.

h c. nihil. c. cũ dilectus, de elect.

administrandi facultatem habet[i]. eáque confirmatio maturè fieri debet, & inquisitione examinationéque accurata præcedente, vt suprà diximus[l]. ita vt omnes audiantur, qui ordinationis impediendæ causa quidpiam obiicere voluerint, quanuis fortè competitores non sint. Quamobrem Bonifacius veterem illam consuetudinem nomina ordinandorum publicè proponendi, cuius antè meminimus, non immeritò repetiit ac renouauit[m]. Quod si facta diligenti inquisitione electus non reperiatur idoneus, non modò non confirmatur, sed etiam in futuris comitiis, in quibus iteratur electio, iure suffragij carent, qui scientes prudentésque talem elegerunt[n]. Confirmationem sequitur consecratio, quæ olim à confirmatione non distinguebatur. Nam canonem illum Synodi Nicenæ, quem supra recitauimus, malè conuersum è Græco in Latinum huic distinctioni occasionem dedisse suspicor[o]. Fit autem hæc consecratio ab episcopis prouincialibus cum authoritate Metropolitani, vt ex canonibus à Gratiano congestis perspicuum est[p]. Ac tametsi post confirmationem res ecclesiasticas administrandi ius habeat electus, tamen consecrare, & alia quædam id genus exequi ei demum licet qui consecratus est[q]. Hæc cùm ita se habeant, dubium non est, quin episcopum inter ministeria seu beneficia, quæ dicuntur electiua, rectè cōnumeretur. De cæteris autem quæri solet. Et quorundam veterum opinio est, constitutionem Innocentianā, quæ ritum ordinémq; electionis præscribit, ad omnia ecclesiarum quarūcunque collegia pertinere. Quæ opinio ad veteris Ecclesiæ ritum

i c. nostis. c. qualiter.

l c. 3. c. nihil, de elect.

m c. vlt. de elec. in 6.

n c. cum in cunctis. c. cū vinctoni.

o c. episcopi. 64. dist.

p 64. dist. & seq.

q c. transmissam. c. quod sicut, de elec.

propius cæteris accedit. Sed moribus comparatum est, vt in episcoporum tantum & archimandritarum promotione hæc forma seruetur. Et sanè plurimum in hac re consuetudini videtur tribuendum esse. Non enim institutum Innocentij fuit, quæ ministeria beneficiáque electiua essent, aut contrà definire, quod eo tempore fortaßis erat indubitatum, sed in omnibus electiuis formam atque rationem eligendi ideò cõstituere voluit, quòd vnusquisque propriam quandã eligendi viam, aut inutilem plerunque, aut perniciosam ecclesijs pro suo ingenio comminisceretur[r] *& excogitaret. Itaque in canonicorum promotione, aut aliorum qui inferiores sunt, eam formam seruari necesse non est. Sed cur ea beneficia, atque alia huiusmodi electiua non dicuntur, cùm suffragiis omnium canonicorum promotio fiat. Respõdeo duplicem huius rei causam esse. Vna est, quia cùm suffragiis suis protinus beneficium conferant collegæ, nec vllam episcopi confirmationem expectent, simplex meráque electio nequaquam esse intelligitur, quocunque modo sententiam in conuentu suo dixerint. Vt enim beneficium collatione acquiri dicatur, an ab vna aliqua singulari persona, an ab vniuersitate aut collegio conferatur, nihil interest. Sunt qui hæc beneficia mixta appellent: nec id quidem malè, præsertim si solennis ille constitutionis ritus in dicendis sententiis obseruetur. Eadem enim opera & eligere & conferre dicuntur, quia nulla ipsis cõfirmatione post eam electionem opus est. Altera causa est, quia quoties Innocentianæ constitutionis forma seruari nõ solet, sed cõsensum quoquo*

r d.c. quia propter.

modo in cœtu atque cõuentu declarari ſufficit, vt fit plerunque, non videtur propriè electio dicenda eſſe, quamuis fortè conſenſus, authoritas, aut confirmatio antiſtitis ſuperioris requiratur[f]. *Proinde collatiua dicuntur etiam ea beneficia, quæ epiſcopus cum conſenſu & conſilio collegij confert, quoniam abſque ſolenni ritu conſtitutionis Innocentianæ, is conſenſus voluntáſque declaratur. Cùm autem eximia habeantur ea miniſteria beneficiáque, in quibus præter ritum ſolennitatémque electionis, confirmationem quoque antiſtitis neceſſariam eſſe maiores noſtri voluerunt, conſtitutum eſt à Bonifacio octauo, vt generalibus diplomatum pontificiorũ verbis contineri minimè intelligantur*[t].

f glоſ. c. ſicut, de elect. in 6.

t c. cum in illis, de preb. in 6.

De eo genere ad ſacra miniſteria beneficiáque promouendi, quod vulgò poſtulationem vocamus. Cap. 2.

ANTIQVIS *recentioribúſque canonibus multifariam proſpectum eſt, vt hominum ambitioſorum temeritas retundatur, & vt ne quis indignus promoueatur ad miniſterium Eccleſiæ. Volunt enim canones in miniſtrorum electione, morum, doctrinæ, ætatis rationem haberi, & cæterarum rerum, de quibus lib. 4. abundè tractatum fuit. Illud etiam nominatim cautum eſt, ne quis epiſcopus ad aliam ciuitatem transferri poßit, de quo plenius infrà diſſeremus. Quod ſi qui contra hanc diſciplinam aliquem elegerint, non ſolum intercidit electio, ſed electores etiã, qui ius ſuffragij habent, eius amißione mulctan-*

tur, vt antè diximus. Verùm hæc seueritas absque humaniori interpretatione & ἐπιεικείᾳ consistere non potuit. Quid enim si vir spectatæ integritatis & eruditionis reperiatur, qui sacris initiatus nondum sit, aut iustæ ætatis non sit, nec alius idoneus fortè existat, qui Ecclesiæ præficiatur. Quid si Ecclesiæ magna aliqua vtilitas ac necessitas suadeat, episcopũ vnius ciuitatis in aliam transferri. Itaque visum est iuris pontificij authoribus ita rem temperare, vt summum ius æquitati cedat, & nihilominus salua sit priscarum legum canonúmque reuerentia. Non enim temerè electoribus permittitur alienæ ciuitatis episcopum aut nothum hominem vel prophanum, vel non legitimæ ætatis quasi sacro munere dignum, contra leges institutáque maiorum eligere, sed superiorem antistitem adire, ab eóque veniam gratiámque canonum postulare ipsis licet. Qua impetrata eligere ita demum poterunt, si vitium propter quod canones electionem prohibẽt, libello postulationéque sua complexi fuerint & nominatim expresserint[a]. Idque iure pontificio sic est constitutum. Sed moribus receptum est vitandi circuitus inanis causa, vt si visa fuerit æqua postulatio, statim ordinetur minister Ecclesiæ, adeò vt postulationis admissio iustæ electionis confirmationísque vim ac potestatem habere dicatur[b]. Huius autem postulationis nullum apud veteres exemplum reperio, nisi fortè in promotione Ioãnis Chrysostomi, cuius mentio est lib. X. Tripar. histo. c. III. Sed ne ea quidem promotio huic nostræ omnino similis est. Nam tametsi vtilitatis ac necessitatis causa à canonũ præscripto

a not. in c. innotuit, de elec. & in c. vlt. de post. præla.

b not. in c. vlt. de post. prælato.

nonnunquam recederent, vt docet canon Apostolorũ 79. tamen quia episcopi præesse electioni, nedum interesse cõsueuerant, eorúmq; ductu & authoritate omnia gerebantur, hæc solennis postulatio, quæ hodie vsitata est, omnino fuisset superuacanea. Itaque Theodoritus[c] de Ambrosio loquens, qui sacro ablutus lauacro nondum erat, eum à populo & episcopis, qui iussu Imperatoris Valentiniani cõuenerant, episcopum Mediolani electum fuisse scribit[d]. Quanuis Gratianus ad prisci seculi mores non respiciens, postulatum fuisse potius asserat[e]. Cùm autem dictum sit postulationis comprobationem electionis confirmationi parem esse, quibusdam fortaßis videbitur inter electionem ac postulationem hodie nihil interesse. Verùm aliquod discrimen, nec id quidem leue adhuc animaduerti potest[f]. Non enim vt electo, ita etiam ei cuius promotio ordinatióque postulatur, vllum ius ex postulatione intelligitur acquisitum esse. Atque ideò interim canonicis variare, & sententiã mutare permissum est, donec antistes aditus, ipsíque oblata postulatio fuerit[g]. Nam canonici cum communi cõsensu & consilio postulandũ esse aliquem decernunt, nequaquam se eum eligere testantur, sed libenter electuros ostendunt, si per leges & canones liceret. Quorum canonum rigorem laxari ac remitti, & eligendi potestatem sibi fieri suppliciter petunt, aut certè voluntatem suam à superiore antistite cõprobari, perinde ac si vera legitimáque esset electio, quod hodie receptum est, vt diximus. Ea siquidem petitio si iusta vtilísque Ecclesiæ videatur, pro solenni legitimáque electione haberi

c lib. 4. eccles. histo.

d c. statuimus. 61. dist.

e c. Valẽtinianus, 63. dist.

f c. episcopus. 61. dist.

g c. bonæ, de post. prælat.

n. i.

ſolet,vt nullam aliam electionem poſteà celebrari neceſſe ſit. Qua ratione vulgò traditum eſt in huiuſmodi poſtulationibus ritum ordinémque conſtitutionis Innocentianæ, cuius paulò antè meminimus, omnino ſeruandũ eſſe. Nam licet ex duabus viis altera extraordinaria ſit, nihilominus eòdem ferre ambas, & par in vtraque periculum eſſe videmus. Prætereà qui hominem ſacro munere indignum poſtulant, non continuò ius ſuffragij, vt electores amittunt, cùm poſcentes veniam, & vitium agnoſcentes confitentéſque eius quem ordinari deſiderant, canones violare non videantur[h]. *Quod tamen eſt ita accipiendum, niſi tale vitium ſit, vt gratiam canonum remiſſionémque ſperare non debeant, vt puta, ſi noxius aliquis ſceleratúſque vir poſtuletur, in quo nulla vitæ emendatio eluceat. Hunc enim quem nefarium eſt promouere, poſtulantes, exemplo eligentium plecti mulctaríque debere conſtitutum eſt*[i]. *Quanuis autẽ electio ac poſtulatio res diuerſæ ſint*[l], *tamen quibus verbis vtantur poſtulare volentes, non multum referre arbitror, modo voluntas eorum obſcura non ſit. Nam ſiue poſtulandum ſe eligere, ſiue eligendum poſtulare dixerint, nihil contra canones facere videntur, ſi conſtet eos gratiam ab antiſtite ſuo expoſcere velle, quia fortè vitium aliquod exponunt propter quod iure ſuo eligere ſe non poſſe vltrò fatentur*[m]. *Nam & veteres promiſcuè his verbis vſos fuiſſe animaduertimus*[n]. *Nec me mouet quòd Bonifacius conſtitutione quadam ſua hoc pronunciandi genus vt captioſum ſubdolúmque improbauit*[o]. *Nam aduerſus eos edi-*

h c. innotuit, de elect.

i c. 2. de poſt. prælato.

l c. episcopus, 61. diſt.

m c. poſt tranſlationem, de renunc.

n c. literas, 63. diſt.

o tit. de poſt. prælato, in 6.

ta est ea constitutio, qui sacro munere indignum quempiam eligere cupiūt, sed quia verentur ne, patefacta tandem eius indignitate, pœnæ sint obnoxij, his verborum inuolucris improbitatem suam tegere conantur. Quæri solet à quo gratia remissióque, de qua hîc loquimur, postulanda sit. Et quidem Romanus pontifex, cùm de promotione episcoporum agitur, quòd res magni ponderis sit, & ad exemplum maximè pertineat, eo nomine adiri consueuit[p]. Pro cæteris verò maioribus ministeriis ita demum si vitium, propter quod inhibetur electio, tale sit, vt aliis antistitibus gratiam canonum facere non liceat. Proinde si candidatus XX. annos natus sit, nec animarum curatio petatur, sed aliud quiduis ministerium Ecclesiæ, apud proprium episcopum hæc venia rectè postulabitur: cùm hoc genus gratiæ inter ea quæ recepit, ac sibi reseruauit Romanus pontifex non recenseatur[q].

p *not. in c. vlt. de post. prælat.*

q *tit. de æta. & qualita. in 6.*

Translatio episcoporū quamobrem sit prohibita, aliter explicatum, quàm à iuris Pontificij enarratoribus factum adhuc sit. Cap. 3.

DIXIMVS *in superiori capite, episcopū vnius ciuitatis ad aliam transire non posse, sed quia obiter id tantum attigimus, & res est animaduersione digna, nunc de ea breuiter hic disserendum est. Dubium autem non est, quin hæc sedium mutatio, vt ecclesiis valde perniciosa, iam olim canonibus prohibita sit, idque ex concilij*

Niceni[r] *perſpicuũ eſt*[s]. *Fit & huius prohibitionis mentio, in cõfeſſione fidei, quam miſit Papa Damaſus Paulino epiſcopo Theſſalonicæ apud Theodor*[ſ]. *Ac idẽ Theodoritus*[t], *Euſebium quendam inſectatur, qui Nicomedia deſerta, cuius erat epiſcopus, contra canones ad Conſtantinop. eccleſiam tranſierat. Cuius prohibitionis rationem hanc eſſe dicunt iuris pontificij conſulti, quia matrimonium quoddam inter epiſcopum & eccleſiam intelligitur contractum eſſe, quod hominum arbitrio diſſolui non poteſt, iuxta illud, Quos Deus coniunxit, homo non ſeparet. Itaque aiunt eum qui epiſcopio ſe abdicauit, in alia ciuitate eligi & ordinari poſſe, quòd prior vinculo matrimonij obſtrictus eſſe deſierit*[x]. *Sed profectò longe alia ratio veteres ad id conſtituendum impulit, quæ concilio Sardicenſi apertiſsimè expreſſa eſt. cuius cõcilij hæc verba ſunt, è Græco in* Latinum *ſermonem conuerſa, cano. 1,*
» *Oſius epiſcopus dixit, non minus mala conſuetudo, quàm*
» *pernicioſa corruptela funditus eradicanda eſt, ne cui li-*
» *ceat epiſcopo de ciuitate ſua ad aliam ciuitatem tranſire.*
» *Manifeſta eſt enim cauſa qua hoc facere tentant, cùm*
» *nullus in hac re inuentus ſit epiſcopus, qui de maiore ci-*
» *uitate ad minorem tranſiret, vnde apparet auaritiæ eos*
» *ardore inflammari, & ambitioni ſeruire, & vt domina-*
» *tionem exerceant. Si ergo omnibus placet, vt huiuſmodi*
» *pernicies auſterius vindicetur, nec laicam communionem*
» *habeat, qui talis eſt? Vniuerſi dixerũt, placet etiam ſi ta-*
» *lis aliquis extiterit temerarius, vt forſitan excuſationem*
» *afferat, quòd populi literas acceperit, cum manifeſtum ſit*

r c.15. Sard. c. 1 Antioch. 16. c. 21. Chalced. c. 5. Carthag. 3. c. 38.
s d. c. epiſcopũ. c. propter. 7. q. 1.
ſ lib. 5. eccle. hiſto. c. 11.
t lib. 1. c. 19.
x not. in c. vlt. de poſt. prælato.

» *præmio & mercede paucos, qui ſynceram fidem non ha-*
» *bent, potuiſſe corrũpi, vt clamarent in Eccleſia, & ipſum*
» *petere viderentur epiſcopum, omnino has fraudes remo-*
» *uendas eſſe damnamus, ita vt nec laïcam cõmunionem in*
» *finem accipiat talis, quod ſi vobis omnibus placet, ſtatui-*
» *te. Vniuerſi dixerunt, placet. Huius autem canonis pars tantum poſterior extat*[a]*, ſed à iuris pontificij doctoribus, qui ex fonte non hauſerunt, parum rectè explicata. Eandem quoque rationem confirmat Leo põtifex in quadam*
» *epiſtola his verbis, Si quis epiſcopũ ſuæ ciuitatis medio-*
» *critate deſpecta, adminiſtrationem celebrioris loci ambie-*
» *rit, & ad maiorem plebem ſe quacunque ratione tranſ-*
» *tulerit, à cathedra quidem pellatur aliena: carebit etiam*
» *propria, vt nec illis præſideat, quos per auaritiam concu-*
» *piuit, nec illis quos per ſuperbiam ſpreuit*[b]*. Et Theodoritt*[c]*. clarè teſtatur authores canonum huiuſmodi tranſlationes prohibuiſſe, vt ambitionem præciderent. Illud non poſſum non admirari, quod Socrates*[d]*, priſcis canonibus hanc tranſlationem epiſcoporum vetitam fuiſſe negat, ideóque Proclum quendam qui Cyzicenus erat epiſcopus, Conſtantinop. epiſcopum ordinari potuiſſe cõtendit*[e]*. canones enim ante id tempus de ea re editi hodie reperiuntur, quos ſupra indicauimus. Verumenimuero mutatio hæc tantam poteſt vtilitatem aliquando afferre eccleſiis, vt nõ immeritò tolerari debeat. Canones ſiquidem mutationem ſedis interdicentes, de ea non intelliguntur, quam neceſſitas vtilitáſque eccleſiarum flagitat, ſed quæ ex cupiditate & ambitione epiſcoporũ proficiſcitur*[f]*. Cu-*

a in c.2.tit. de elect. lib. 1. Decreta.

b c. ſi quis epiſcopus, 7. q. 1.

c lib. 5. eccleſ. c. 8.

d in eccleſ. hiſtoria.

e lib. 2. Tripar. c. 8.

f c. mutationes, c. ſcias. c. epiſcopus, 7. q. 1.

n. iij.

ius rei exempla apud Socratem varia leguntur in historia ecclesiastica, cuius modo mentionem fecimus[g]. *Et quædam alia pontifex Antherius refert, vulgóque receptum ac probatum est, quod is de Petro ex Antiochia Romam translato scribit, tametsi de ea re nonnulli dubitent*[h]. *Sed ne prætextu vtilitatis ac necessitatis leges ecclesiasticæ eludantur & infringantur, hodie vnius Romani pontificis arbitrio hæc transferendi facultas omnino cõmissa est*[i]. *Qui alia via ad episcopalem sedem aspirauerit, pœna aduersus eum iure pontificio statuta est, vt munere vtroque careat*[l].

g lib. 2. Tripar. c. 8. Theodor. lib. 5. c. 8.

h d. c. mutationes.

i toto titu. de trãsla. episco.

l c. si quis episcopus. & c. seq. 7. q. 1. c. quãto, de trãsla. episc.

Quale sit nominationis ac præsentationis ius iis competens, qui patroni ecclesiarum dicuntur. Cap. 4.

PRÆTER *episcopos canonicósque, quorum antè mentio facta est, sunt aliæ quædam personæ, quarum voluntas & consensus interdũ in ordinandis ministris ecclesiarum requiritur. Nam si quis sacram ædem condiderit, atque cõstituerit clericum, qui sacri ministerij curationem habeat, nominare ei licet, & episcopo offerre, vt ab eo si idoneus iudicatus fuerit, ordinetur, nec potest episcopus absque ea nominatione quenquam in huiusmodi Ecclesia ordinare. Id enim non solum canonibus pontificiis, sed etiam iure ciuili constitutum est*[m]. *Sicut enim institutum eius meritò cõmendatur, qui pio affectu religiosóque ductus de sententia consilióque antistitis sui rem suam consecrat Deo, eiusdem proprietate amissa, ita æquum visum*

m c. decemim', 16. q. 7. nouel. 67. 123.

est eum aliquid iuris retinere, quod pietatis ipsius singularísque in ecclesiam voluntatis perpetuum monumentum esse poßit. Idque adeò probatur, vt vulgò proditũ sit, tale ius ei competere, quanuis nominatim non receperit in constituenda Ecclesia[n]. *Nec multum refert, vt hoc ius retineat, an basilicam fundauerit, in suóque solo aut extruxerit ab initio, aut dirutam collapsamque restituerit, an verò ad ædificij ministrorúmque tutelam reditum ei vectigálque certum largitus fuerit*[o]. *Nam sine reditibus, qui dotes ecclesiarum in quibusdam canonibus non malè dicuntur*[p], *vt dotes prædiorũ apud Papinianum*[q], *nec quicquam ædificaretur Ecclesia. Quanuis ergo dominus sit eius soli, in quo basilicam ædificat, aut earum rerum quas Ecclesiæ constitutæ donat: tamen ratio iuris non patitur, vt post consecrationem dedicationémque is locus, aut aliæ res Deo consecratæ, in eius dominio manere dicantur, quanuis eo verbo quidam abusi fuerint*[r]. *Itaque patroni appellatio magis quàm domini ei conuenire credita est, quasi Ecclesiæ defensor propugnatórque tantum sit. Potest & idcirco patronus appellatus videri, quòd cum eo qui seruum suum manumisit, aliquam similitudinem habeat. Is enim etsi dominus serui manumißi esse desinat, tamen ius quod dicitur patronatus iure ciuili, in eum perpetuò obtinet. Horum verò patronorum duo sunt genera, Vnum est laïcorum, ad quos nomine suo ex iis causis, de quibus loquuti sumus, id ius pertinet. Alterum est ecclesiasticorum, quibus non suo nomine hoc competit, sed Ecclesiæ*

n c. significauit, de testi.
o c. filiis. 16. q. 7.
p c. decretum. 10. q. 1.
q l. 3. de istruc. leg.
r c. monasterium. 16. q. 7.

potius, cuius gubernationem administrationémque habent. Operæpretium igitur est ea iura, quæ patrono post Ecclesiæ constitutionem supersunt, breuiter & summatim perstringere. Quorum illud primum præcipuúmque habetur, quod iam attigimus, nempe eorũ qui ecclesiis præficiendi sunt, nominatio. Sic enim à veteribus linguæ Latinæ authoribus dicitur[e]*. cui vocabulo & Græcum, quo Iustinianus vtitur, respondet, vulgus præsentationem vocat. Verùm hominem idoneum & sacro munere dignum, idque intra certũ tempus nominare patronus debet. Nam patrono laïco tempus quatuor mensium, ecclesiastico sex ad nominandũ iure pontificio præscriptum est. Quo tempore præterito absque patroni consensu liberum est episcopo Ecclesiæ ministrum ordinare*[f]*. Quanuis autẽ nominandi ius habet patronus, in eum tamen qui ab episcopo ordinatus est, nullam sibi potestatem vindicat. Quare ne ob culpam quidem gradu suo deiicere eum potest, sed hoc ad antistitis officium spectat. Nec verò rerum Ecclesiæ administrandarũ vllam habet facultatem, sed quia patronus est atque defensor Ecclesiæ, si malè versari ministros deprehenderit, non solum admonere eos & increpare, verũetiam deferre, tam apud magistratum ac principem, quàm apud episcopum poterit*[t]*. Sed & si ad inopiam fuerit redactus patronus, ex prouentibus Ecclesiæ ali sustentaríque debet*[v]*, licet eorum dispensationem aliàs non habeat. Nam & is qui seruum manumisit, cui hunc quadamtenus similem esse diximus, à liberto suo alimenta quoque exigit iure ciuili*[x]*. Ius igitur patronorum in*

e Brut. ad Cic. epist. 7. Plin lib. 2. & 4. epist.

f tit. de iur pa. tro. in 6.

t c. filiis, 16. q. 7.

v c. quicunque. 16. q. 7. c. nobis, de iur. pa tro.

x l. si quis à liberis, de lib. agnos.

ecclesias in iis ferè consistit. Et notandum est mortuo patrono id ius ad hæredem ipsius transire[a]. *Ac si plures existant hæredes in solidum quidem patroni sunt, nõ pro partibus hæreditariis*[b]. *Verùm quod ad nominationem, de qua hìc disserimus attinet, non singuli hæredes in solidum ius nominationis habent, vt melior sit occupantis conditio, sed omnes simul nominant ac eligunt, in qua electione stirpium magis, quàm capitum rationem habendam esse constitutum est, ita vt plures vnius patroni hæredes, vnius tantum personæ vicem sustineant*[c]. *Huius quoque iuris donatio permutatióque permittitur*[d]. *Sed quia iuris diuini aliquid immixtum habet, honestum visum non est iuris põtificij authoribus, vt pretio cuiquã acquiratur. Ideóque venditio eius prohibita est, nisi vniuersitas quædam prædiorũ, cui hoc ius accedat, distrahatur*[e].

a c. considerandum, 16.q.7.

b c.1. de iure patro.

c cle. 2. de iure patro.

d c.ex insinuatione de iure patron. c.nemini 36.q.7.

e c.ex literis, c. de iure. c.cum seculũ, de iure patro.

De iure ordinandi ministros Ecclesiæ, beneficiáque conferendi, quod tanquam caducum ad superiorem antistitem deuoluitur. Cap. 5.

QVIA *sæpenumero cõtingit, vt qui ius habent promouendi ministros Ecclesiæ, siue beneficia ministeriis assignata cõferendi, negligentiores sint in eo negotio: æquum sanè fuit, huic malo atque incommodo idoneum aliquod remedium quærere. Itaque canonibus pontificiis certum tempus definitum est, intra quod si Ecclesiæ vacanti prospectum non fuerit, statim id ius tanquam caducum, ad superiores antistites deuoluitur, ídque gradatim, vt qui*

propioris gradus est, primùm adeatur, & eo cessante reliqui sursum versus progrediendo, donec ad summũ pontificem peruentum fuerit[f]. Caducum autem satis commodè ac Latinè dici posse videtur, non aliter ac Iureconsulti veteres, caducam hæreditatem, caducum legatum, caducam dotem, caduca bona vocant[g]. Qui versantur in foro, & qui ius pontificiũ interpretantur, ius etiam deuolutum, nec id quidem ineptè meo iudicio appellare solent. Sic enim à veteribus iuris authoribus hæreditas, tutela, dominiũ, bona deuolui dicuntur[h]. Sed vt cognoscamus, quod spatium temporis singulis antistitibus, vel sodalitiis canones præscripserint, sciendum est si de præsulatu aut cœnobiarchia agatur, trium duntaxat mensium illud tempus esse[i]. Sin de aliis præfecturis atq; ministeriis inferioribus, sex mensium[l]. Quod tempus nõ ex quo vacare cœpit Ecclesia cõputandum est, sed ex quo antistes vel collegiũ vacare eam sciuit, nec impedimento aliquid ei fuit, quo minus Ecclesiæ vacanti cõsuleret[m]. De tempore patronis ecclesiarum dato ad nominandum, siue, vt loquimur, præsentandum, quod quatuor aut sex mensium est, posteà dicemus. Vnum hîc notandum est, quod vulgò receptum video, ei qui nominatum à patrono instituendi ius habet, id temporis spatium, de quo hîc disserimus, tribuendum non esse, quod canones de temporis præfinitione editi, de eo qui nominatum instituit minimè intelligantur. Non enim videtur rationi consentaneum, vt post semestre tempus, quod patrono indulgetur ad nominandum, tantundem antistiti ad eum qui nominatus est in-

f sc. licet, de sup. neg. prala. c. nulla, de con. preben.

g l. itẽ veniũt, de pet. hæred. l. si quis officium. l. dote, de ritu nupt. l. 3. de iis quæ in test. delẽ. l. 9. de S.C. Syllan. l. 2. si qu. aliq. test. prohib. tit. C. de cad. toll.

h l. pupilli, de solutio. l. ad fiscum, re. annot. l. in fraudem, de iur. fisc. l. denique quod vi aut clam. l. si quis sub conditione, de testamen. tut.

i c. ne pro defectu, de elect. c. obeuntibus, 63. dist. c. post quã, 50. dist.

l c. nulla. c. dilectus, de con. preben.

m c. quia diuersitatẽ, de con. preben.

ſtituendum concedatur, ne Eccleſiæ nimis diu paſtoribus miniſtriſque ſuis carentes ac deſtitutæ iaceant. Itaque vtilius eſſe putant iuris pontificij conſulti, ſi moderatum aliquod tempus à ſuperiore antiſtite ſtatuatur, intra quod inſtitutio promotióque huiuſmodi fieri debeat. Eadémque cauſa eius eſt, ad quem electionis confirmatio pertinet [n]. *Et hæc quidem omnia de ceſſatione & negligentia eorum accipienda ſunt, qui ius promouendi vel beneficia conferendi habent. Nam ſi promotus ſit indignus, vel aliter contra canones peccatum ſit, &c. caduci iure ordinatio promotióque protinus, & ἀμέσως ad ſummũ pontificem deuoluitur: præterquam in inferioribus eccleſiis, vt Bonifacius conſtituit* [o].

[n] not. in c. nulla, de conc. preben.

[o] c. quanquam, de elect. in 6.

Coniunctio beneficiorum, quam Vnionem vocant, quæ ſit, & quibus ex cauſis permittatur. Cap. 6.

GENVS *quoddam acquirendi beneficia hodie vſitatum eſt, cùm beneficio, quod quis poßidet, aliud adiicitur & coniungitur. Nam etſi legibus canonibúſq; pontificiis ſolutus non fuerit, tamen vtrũque obtinere poteſt. Cuius cõiunctionis cauſa eſt vtilitas aliqua, vel neceßitas Eccleſiæ, vt exempli gratia, Si duæ vicinæ ciuitates, pagi vel comopoleis ſint, in quibus multitudo populi non mediocriter decreuerit, ſi fana diruta ſint, quæ reparari ac in priſtinum ſtatum reſtitui facilè nequeant: ſi duo paſtores ex oblationibus commodè non poßint ali, & vnus*

pro tempore sufficere videatur[p]. *Ac tales magistratuum coniunctiones multæ apud Iustinianũ descriptæ reperiuntur, quales beneficiorum, munerúmque ecclesiasticorum sunt, de quibus hic disserimus*[s]. *Ciuitatũ quoque ac populorum, qui in vnum coierunt, quædam exempla reperiuntur in antiquis monumentis, veluti Albæ atque Romæ apud Liuium. Extat & elegans descriptio Ouidiana*[q], *in his versibus:*

Hæc vbi narrauit, Tatium fortémque Quirinum,
Bináque cum populis regna coisse suis:
Et lare communi socios generósque receptos,
His nomen cunctis Iunius, inquit, habet.

Hæc autem coniunctio tribus modis fieri posse dicitur[r]. *Primus est cùm duæ Ecclesiæ in vnum veluti corpus cõfunduntur & coalescunt, adeò vt vna Ecclesia, vnũ ministerium, vnúmq; beneficium, non duo verè dici posint. Et hanc confusionẽ Iustinianus verbo Græco* ἕνωσιν[ſ], *alij vulgò vnionem, quasi verbum verbo reddentes, sed non satis Latinè vocant. Itaque beneficium, quod huiusmodi accesione auctũ & amplificatum est, nõ modo* συνημμένον, *vt noster Põponius loquitur, sed etiam* ἡνωμένον *rectè appellabitur*[t]. *Secundus modus est, cùm ita connectuntur Ecclesiæ, vt in vnum quasi corpus minimè conflentur, sed vt vna superior sit ac principalis, altera inferior & accessoria. Quo casu in inferiore uicarius, qui sacrum ministerium obeat, constitui solet*[v]. *Tertius modus est, cùm neutra subiicitur alteri, sed ambabus suum titulum gradúmq; retinentibus, idem minister præficitur*[x]. *Sic enim à*

p c. & temporu. c. postquã 16. q. 1. c. 2. de religio. do. c. eam te, de ęta & qual.
s Nouel. 8. 24. 25. 26. 27. 28. 29.
q lib. 6. Fasto.
r glos. in d. c. & tẽporis, & in c. 1. ne sede vacante.
ſ Nouel. 28.
t l. rerũ mixtura, de vsucap.
v c. extirpandæ § qui verò, de praben.
x c. 1. ne se. vac.

Gregorio Cumanam Musitanámque ecclesiam copulatas legimus, vt quãuis vtraque maneret episcopalis, vnum tamen atque eundem episcopum haberet[a]. Sed quæritur, cuinam hoc ius coniungendi beneficia competat. Et certi iuris est, Romanum tantummodo pontificem duos episcopatus coniungere posse, adeò vt ne legato quidem eius id liceat[b]. Aliarum verò ecclesiarum ἕνωσις, *& colligatio episcopis cuiusque ciuitatis ac diœceseos permittitur[c], modò vt collegij ecclesiastici consensum adhibeant[d]. Beneficium tamen episcopio suo adiungere, vel collegio consentiente, eos non posse constitutum est[e]. Archimandritæ autem hanc coniungendi potestatem non habent, sed ipsis consentientibus, episcopi cùm opus est, id exequuntur[f]. Verùm animaduertendũ est, ita demum hanc beneficiorum coniunctiónem valere, efficacémque esse, si ob manifestam Ecclesiæ vtilitatem necessitatémve fiat, ídque causa cognita, & iis omnibus vocatis, quorum interest[g]. Qua de re celebria Oldradi atque Decij responsa in manibus sunt[h]. Est enim valde alienum à ratione, & canonibus pontificiis contrariũ, vt absque graui causa & necessitate, duabus ecclesiis præficiatur vnus, aut duobus in Ecclesia muneribus fungatur[i], ac multo magis vt duas ecclesias ad vnam redigendo, cultus diuinus aliquod decrementum recipiat. Proinde quisquis contendit* ἑνώσει *acquisitum sibi esse beneficium, ritè ac solenniter eam factam docere debet, siue à Romano episcopo, siue ab alio quocunque antistite facta proponatur[l].*

a c. & temporis, 16. q. 1.

b c. quod trãslationem, de off. leg.

c c. sicut vnire, de excess. prælato.

d c. dudum, de reb. ec. non al. in 6.

e cle. si vna, de reb. eccl. non alie.

f cle. in agro §. adhac, de statu monacho.

g c. 1. ne se. vac. c. exposuisti, de preb. c. dudum, de reb. ec. in 6.

h Old. cõc. 261. Dec. con. 275.

i c. cũ nõ ignores, de prabẽ.

l l. actor. C. de prob. Old. & Dec. vbi sup.

De fiduciis ecclesiarum tam perpetuis quàm temporariis, quæ commendationes dicuntur. Cap. 7.

PRISCIS *temporibus cùm Ecclesiæ vacanti pastor idoneus statim præfici nõ poterat, interim vt ea euitarentur mala atque incõmoda, quæ vt plurimum* ἀναρχία *parit, solebat Ecclesia vacans probo alicui viro cõmendari & committi, qui tanquam tutor quispiam aut procurator bona fide actus sui rationem redderet. Hic enim pastor Ecclesiæ non erat, & ad tempus solum cõstituebatur*[m]. *Itaq; poterat & alterius Ecclesiæ ministro hæc curatio administratióq; mandari. Non enim cõtra canones pontificios duabus ecclesiis præfici videbatur, aut ab vna ad aliam transferri, cum vnius Ecclesiæ pastor perpetuus, alterius verò custos tẽporarius esset*[n]. *Sed nec illa inquisitio vsquequaq; adhibebatur, quam in promotione pastorum ministrorúmue necessariam esse diximus. Proinde ei qui monachus non erat, siue regularis, vt vulgò loquuntur, monasterium poterat cõmendari, donec aliquis ex sodalibus hetariarcha electus creatúsq; esset. Verùm res longè vtilissima, & ad consulendum ecclesiis vacantibus inuenta & excogitata, tandem in ipsarum perniciem pestémque mirabiliter cõuersa est. Nam quibus per canones non licet præfici ecclesiis aut monasteriis, moribus comparatum est, vt eisdẽ Ecclesiæ vel monasteria imperpetuum, & quandiu viuunt cõmendentur. Atque ita concipitur formula huius commendationis in diplomatibus pontificiis, vt libera non solum dispensatio rerum, sed etiam con-*

m c. cõstitutũ, 7. q. 1.

n c. clericum. c. qui plures, 21. q. 1. c. obitum. c. Gatinensis, 61. dist. c. dudum, 2. de electio.

sumptio atque dissipatio ipsis permissa intelligatur. Et sanè mirum est homines ingeniosos, qui fucum hunc commenti sunt, tantæ corruptelæ non alium colorem quæsiisse, ne tam apertè despici canones, & palam ludibrio haberi viderentur. Quasi verò consilium eorum non cuiuis notum perspectúmque sit, qui hac arte & impostura corruptelam omnium, quæ vnquam in ecclesiam irrepserunt, maximam tueri & adumbrare conantur, qui verbis decoris obuoluunt vitium, & vt Aristophanes ait, ὀνόματι περιπεττάνυσι τὴν μοχθηρίαν. Itaque etsi vetus nomen adhuc remanserit, & Commendatio dicatur hoc beneficij acquirendi genus, quod Latinè & propriè fiduciam appellari posse crediderim, tamen res sic immutata ac deleta est, vt priscæ illius fiduciæ, de qua iam diximus, vix imago quædam vmbráue supersit. Vnde vulgò dicitur, titulum hunc fiduciarium hodie à legitimo titulo nihil differre[o]: & fiduciarium administratorem perinde ac iustum verúmq; gubernatorem Ecclesiæ fructus sibi acquirere. quanquam si ad veritatis amussim, & veterum institutorum normā hæc exigere velimus, neuter rebus Ecclesiæ aliter q̄ vt commendatis vti debet. Idque Leo pontifex ait, & nos suprà annotauimus[p]. Nec aduersatur huic sententiæ, quòd Commendare apud iuris authores nihil aliud est quàm deponere. ac idcirco custos & procurator tantum videtur dici debere, qui hac ratione promouetur[q]. quoniam, vt diximus, plenior illa cōceptio diplomatis pōtificij, & mores vbique recepti faciunt, vt nō simplex custos, depositarius, procuratórue, sed dominus

o not. ī c. nemo, de elect. in 6.

p c. sine exceptione, 12. q. 2.

q l. cōmendare, de verb. sig. l. Lucius, de pos. c. 1. de pos.

quodammodo habebitur. Nam & procuratores in rem ſuam appellantur à iureconſultis, qui nihil minus quàm procuratores ſunt, & ſuum, non alienum negotiũ gerunt[r]. *Et certum eſt huiuſmodi procuratoribus fiduciarios iſtos diſpenſatores aut vt verius dicam, fucatos diſsipatores, de quibus loquimur, perquam ſimiles eſſe, cùm ipſis non Eccleſiæ gratia, ſed ſua potius (vt rectè quidam aiunt) adminiſtratio concedatur*[ſ]. *Atque hinc fit, vt fiduciæ huiuſmodi perpetuæ nunquam reuocentur, quanuis depoſitum mãdatúmue ſimplex reuocari poſsit*[t]. *Illud poſtremo annotandum eſt, quod Ro. pontifex epiſcopia monaſteriáque imperpetuum cõmendandi poteſtatem ſibi vnus vindicat, eodémque iure vtuntur cæteri epiſcopi in fana miniſteriáque paræciæ ſuæ, exceptis curationibus animarum, quas ad ſemeſtre ſolum tempus cõmendare poſſunt*[v].

r l. qui ſtipendiis. C. de procur.

ſ Alc. in l. pactum curato. C. de pact.

t l. 1. § ſi ſic depoſuero, de poſ.

v c. nemo, de elect. ẜ 6. not. in c. ſi conſtiterit, de accuſatio.

De pontificiis diplomatis, quæ vulgus gratias expectatiuas, & mandata de prouidendo appellat, copioſa diſputatio. Cap. 8.

INTER *genera diſtribuendorũ Eccleſiæ beneficiorum, quæ hodie vſitata ſunt, vnum longè celeberrimũ eſt, de quo iam dicturi ſumus, per diplomata ſcilicet pontificia, quæ vulgò mandata de prouidendo & gratiæ expectatiuæ appellantur. Ex aula ſiquidem põtificis Romani proficiſcuntur diplomata, quibus mandat ac præcipit beneficia quibuſlibet conferri in diem mortis eorum ſacerdotum ac miniſtrorum, qui ipſis fruuntur. Conuenit tamen inter omnes quotquot ſunt iuris põtificij enarratores,*

hanc beneficiorum distribuendorum rationem apud veteres in vsu non fuisse. Cuius rei argumentum afferunt sanè quàm probabile, quòd ne in volumine quidem decretorum, quod Gratianus edidit vllum exemplũ vllàue mentio horum diplomatum reperitur. Auaritia etenim aulæ põtificiæ, post aliquot secula, hoc nouum pecuniæ aucùpium adinuenit, quod nunq̃ veteribus in mentem venerat. Ac tametsi speciosæ rationes adduci soleant, quibus tanta αἰσχροκέρδεια *tegatur & excusetur, tamẽ res ipsa loquitur, & nos quotidie satis docet experientia, quantum hæc lues pestísq; noceat Ecclesiæ. Nam imprimis occasio datur captãdæ mortis alienæ, præsertim sceleratißimis & profligatißimis hominibus, qui talia diplomata ferè impetrant. Iurecõsulti veteres, quibus hæc Euãgelij lux nõdum affulserat, pacta cõuentionésq; detestantur, quibus hæreditatem suam quis promittit alteri, ne eius hæreditatis spe ad optandã promissoris mortem inuitetur, cùm tamen verisimile sit, inter notos homines & amicos huiusmodi pacta iniri, & eum qui ita paciscitur ac promittit, probabili aliqua causa adduci vt alteri fidat. Hoc autẽ diplomatum genere beneficiũ non ei quem eligit charúmq; habet beneficij possessor, cuíque iusta aliqua causa est cõfidendi, sed homini plerũque non solum ipsi ignoto, sed etiam improbo ac maleuolo, quẽ libuerit Ro. pontifici nominare, confertur aut conferri mandatur. Deinde lites & controuersias innumerabiles pariunt hæc diplomata, quibus nec Reip. quicquam est exitialius, nec Christiano homine indignius. Verißimum enim est quod Isocrates homo à*

nostra religione alienus scribit, officium esse boni principis eas leges cōdere, quæ inter ciues quàm paucißimas lites gignant. Nec dubium est cordatis hominibus, nedum Christianæ religionis cultoribus, hanc partē iuris pontificij probari non posse. Hæc enim diplomata tantū offundunt vbique tenebrarū, tantámq; fraudibus & strophis forensibus fenestram aperiunt, vt aliæ super alias contentiones & lites hinc quotidie exoriantur, ac velut Antabatarum more pugnent litigatores & causidici nec iudices quamlibet perspicáces facilè ius & æquum in tanta caligine perspicere poßint. Quæ res efficit vt astutißimus quisque, callidißimus & improbißimus, quāuis nullo iure aut titulo nitatur, sæpius in hoc certamine victor euadat, & simpliciores homines liberaliorísq; ingenij iustißimam causam amittant. Non enim libenter tam odiosis litibus sese implicari sinunt, & ancipitem iudiciorū aleam reformidant, cùm præsertim ad strophas eludendas, quas fraudulenti captiosíque homines facilè hìc comminiscuntur, nati assuefactíque non sint. Quid? quòd in his litium anfractibus ingenti sumptu opus est, cui sufficere nequeant inopes clerici, ideóque opulentioribus cedere coguntur? Prætereà hæc πολυπραγμοσύνη pontificū ἀλλοτριοεπισκόπων & ipsos auertit à proprio munere functionéque sua, & alios antistites non sine aliqua fortaßis iniuria interturbat, vt neutri in tanta confusione munus suum obire poßint. Ac vt summatim omnia complectar, nec necesse habeam speciatim enumerare, quæ in canonibus cōcilij Basiliensis perscripta sunt, illud dicam, quod aulæ Romanæ

quidam alumnus[a] *ab alio nescio quo acceptum in commentaria sua referre non dubitauit. Nempe huiusmodi pontificum diplomatis ius canonicum funditus euersum destructúmque esse. Sunt tamen nonnulli, qui studio, vt credibile est, pontificibus blandiendi, asserunt, quicquid habent iuris reliqui episcopi in re beneficiaria, id Rom. pontifici acceptum ferendũ esse, quasi omnia ab ipso tanquam fonte aliquo prodierint. Et cùm possit iure suo totius orbis beneficia arbitratu suo dispensare ac distribuere, præclarè cum cæteris agi censent, si partem aliquã benignè scilicet eis largiatur & indulgeat*[b]. *Sed quæ fuerit olim episcoporum in hac re potestas atque authoritas satis antè demõstrauimus lib.* III. *Vt autem cõcedamus Ro. pontifici quiduis impunè hîc licere, tamen omnes boni, vt spero, mihi assentientur, non modo quid liceat, sed etiam quid honestum sit ab eo spectandum esse. Quid autem indecentius ac fœdius in Ecclesia potest esse, quàm hæc ministeriorum functionúmq; ecclesiasticarum perturbatio*[c]? *Mitto quod pessimè videntur põtifices Romani sibi suæq; maiestati cõsulere, cùm eo nomine, vt cætera missa faciam, quæ non sunt huius instituti tantam apud Christianũ populum sibi conflent inuidiã, vt nisi Deus aliquis huic rei prospiciat, magnum ab vniuersa ruina excidióque periculum sit. Quanto circunspectius Lacedæmoniorum ille rex, qui vxori obiurganti, quod minus ac humilius re-*
» gnum filiis esset traditurus, quàm accepisset, Ego, in-
» quit, eo maius relinquam, quo diuturnius. Verùm vt ex diuerticulo in viam redeamus, certum exploratúmque

a Comesſius.

b gloſ. c. quamquã, de elect, in 6.

c c. peruenit, 11. q. 1.

est ius quo vtimur, quacunque ratione id constitutum fuerit. Quod vt intelligamus, animaduertendum est, cum primum Romani pōtifices cœperunt vbique terrarum beneficia dispensandi facultatem sibi vindicare, parcè admodum ac moderatè ipsos ea potestate vsos fuisse. Non enim imperiosis istis diplomatis terrebant statim episcopos, & ad sibi parendū cogebant, sed vt leuiter primùm tentarent eorum patientiam, literis monere eos ac rogare solebant. Sed cùm preces & monita grauatè ab episcopis reciperentur, ac plerunque ea contemnerent, mox in præcepta conuersa sunt. Verùm ne ea quidem satis neruorum habuere, cùm beneficium interim collatum alij adimendum non videretur, sed contumacia tantùm non obtemperantis plectenda. Itaque ratio tandem excogitata est, qua beneficiorum dispensatio ad pontificis Romani potestatem & arbitrium omnino reuocaretur, datis nempe per diplomata executoribus, qui aut episcopos ad parendum cogerent, aut eis imperium detrectantibus ipsi conferrent. Sic precibus primum vsi pontifices Romani, deinde iussu ac minis, postremò vi aperta, hanc sibi potestatem cōparauerunt. Prospiciebant enim episcopos æquiore animo iugum accepturos, cui paulatim assueuissent, quàm si id ab initio per vim ceruicibus eorum esset impositum: sicut Milonem ferunt eò facilius taurum gestasse, quòd eundem adhuc vitulum crebrius ferre solitus fuisset. Ac fuit tempus, cùm hic ritus obseruabatur, vt trinas literas eiusdem beneficij nomine ad episcopos mitteret pontifex, quarum vnæ monita tantū, alteræ præcepta, postremæ legis actio-

nem atque executionem cõplecterentur. Verùm hoc ritu antiquato, in quo veteris moris quædam velut reliquiæ conspiciebãtur, vltimas solùm, id est, executorias vsus Romanæ aulæ ad hunc vsque diem retinuit: quæ effectum habent in octo mensibus tantùm, vt canon pontificius docet. Nam quatuor menses liberos habent reliqui episcopi, nec beneficia eo tempore vacantia coguntur iis cõferre, qui talia diplomata impetrant, quãuis nullo non tempore pontifex Romanus beneficium vacuum iure occupationis conferat. Sed etsi nullum à pontifice diploma impetratum fuerit, dubium non est, quin cæteri antistites in sua quisque parœcia, ecclesiis quocunque tempore anni vacantibus prouidere poßint. Sunt autem huiusmodi executorum pontificis Romani duo genera. Quibusdam enim ita mandatur executio rescripti pontificij, vt antistites & collegia compellant ad beneficium conferendum, sacra communione eis interdicta, non etiam vt ipsi beneficium cõferant, aut in poßeßionem mittant[d]*. Itaque hoc mandato ita demum potestas conferendi adimitur antistitibus, si irritum & inane decreuerit pontifex quicquid aduersus ea factum fuerit*[e]*. Alij sunt executores ad prouidendum vulgò appellati, quibus à Romano pontifice mandatur, vt negligentibus episcopis ipsi prouideant Ecclesiæ, qua de agitur, & beneficium conferant. Estque magna vis & potestas huius mandati, quia simulátque oblatum est episcopo vel collegio, omnem prouidendi Ecclesiæ facultatem continuò amittit, & quasi vinculo quodam iniecto constrictas manus habens, beneficiũ amplius*

[d] not. in c. abbatem, de rescript.

[e] c. si soli, de conc. praben. in 6.

f c. si capitulo, de con. præb. in 6.

dare non potest [f]. *Sed hoc ius Leonina constitutione, cuius sæpe meminimus supra, magnopere in Frãcia immutatum est. Nam ea cõstitutione modus diplomatum quasi vectigalis cuiusdã ab antistitibus exigendi definitus est, ita vt nulli pontifici Romano toto sui põtificatus tempore plura concedere liceat. Est enim constitutũ vt in eos antistites, qui decem beneficiorũ distributionem habent, vno diplomate contentus sit: in eos verò quibus quinquaginta, aut eo amplius beneficiorũ dispensatio competit, duobus diplomatis poßit vti. Deinde ea constitutio nulla diplomata probat, quibus beneficiorũ nondum vacantium spes offeratur, nisi verbis, ita vt constitutũ est, conceptis perscripta fuerint. Est enim præscripta forma & cõceptio diplomatis pontificij, qua prætermissa vel mutata, mandatũ pontificis irritum nullúmque habetur. Quod tamen est ita accipiendum, si quid contra voluntatem ac sententiam eorum, qui formulæ exemplum proposuerunt, vel adiectum, vel detractum fuerit. Nam qui existimant id exemplum omnibus negotiis cõuenire, vt ne tantillum quidem ex eo immutare fas sit, persimiles iis sunt, qui ex vulgaribus exomologeseos formulis peccata enunciant sacerdoti, etiam ea quæ non admisere cõfitentes. Extat autem formula rescripti siue diplomatis in ea cõstitutione Leonis plenè descripta, quam nos hìc integram non referemus, præcipuas tantũ eius clausulas discussuri & explanaturi.*

Prima igitur clausula diplomatis est, qua põtifex Ro. excõmunicatũ absoluit, hactenus vt diploma ei cõcessum valeat. Nam aliàs rescriptum ab eo, qui summotus est à

ſacra cõmunione impetratũ nullas vires habet[g]. *Effectus autem huius clauſulæ ad nullã aliam rem porrigitur, adeò vt pleriq; tradiderint, niſi excõmunicatus poſteà abſolutus fuerit, beneficiũ ei prætextu diplomatis cõferri non poſſe. quæ ſententia nõ ſolum Leonis formulæ, ſed æquitati etiã ac rationi congruit. Interdum quoque hæc clauſula ne ad diploma quidem, de quo hîc loquimur, confirmandũ prodeſt, ſed eas exceptiones, quæ ab aliis collectæ ſunt, omitto. Facilè autẽ hinc perſpici poteſt, quod antè diximus, ſingulas huius formulæ clauſulas non in omnibus diplomatis neceſſarias eſſe. Quid enim ſi is cui conceditur diploma, piorum ac fidelium cõmunione ſummotus non ſit?*

Secunda clauſula eſt, qua pontifex omnia beneficia eius, cui diploma cõceditur, cum vera eorundem æſtimatione ac precio, pro expreſſis habet, quamuis expreſſa fortè nõ ſint. Nam reſcriptum tanq̃ obreptitium careret viribus, niſi põtifex huius expreſſionis gratiã faceret[h]. *Cætera verò ſi quæ inſint perſonæ vitia obtentu huius clauſulæ, pro expreſſis habenda nõ ſunt: quia hanc extenſionẽ formula nõ admittit. Sed ne hæc quidem clauſula vbiq; neceſſaria eſt, cũ beneficia nõ habẽtibus cõſtet eam omnino ſuperuacaneã eſſe. Eadémque eſt ſequentiũ ferè clauſularũ ratio.*

Tertia clauſula eſt, qua pontifex exprimit, ſe nemine poſtulante, diploma vltrò conceſſiſſe, quæ clauſula omnem obreptionis ſuſpicionem tollit, efficitque vt ea tacuiſſe nihil noceat, quibus alioquin non expreſſis pontifici obreptum videretur[i]. *Non enim ob conceptionẽ diplomatis arguendus eſt is, qui ipſum non impetrauit, ſed vltrò ſibi*

[g] c. 1. de reſcri in 6. c. poſtulaſtis, de cler. excom.

[h] c. ſi proponente, de reſcrip. c. ſi motu proprio, de præben. in 6.

[i] c. ſi motu proprio, de præben. in 6. & reg. cancel.

delatum accepit, tametsi fortè contra leges, aut canones concessum fuerit[l]. *Hæc clausula tamen nõ impedit, quominus vitia personæ, quæ diplomate iuuari vult, ipsi obiiciantur, quasi legibus canonibúsque solutus sit à principe, idque vulgò receptum est*[m]. *Alij sunt prætereà varij effectus huius clausulæ, de quibus cæteri diligẽter scripsere*[n].

Quarta clausula est, qua põtifex ostendit non purè ac simpliciter se mandare, sed ita demum si pro alio non scripserit. non enim velle intelligitur pontifex plurium beneficiorum dispensationem ab ordinario antistite exigere[o]. *Et hæc quoque clausula satis demõstrat hanc formulã pro varietate negotiorum mutari posse. Quid enim si antistes quinquaginta beneficiorum conferendorum ius habeat? Nónne ex iam dictis cõstat pontificem Romanũ duorum beneficiorũ donationem sibi vindicare posse? Itaq; conditio ita concipi poterit, si pro duobus aliis non scripserimus.*

Quinta clausula est, qua Romanus pontifex canonicum creat eum, cui diploma cõcedit, hac fini vt ad honores ecclesiasticos aspiret. Idque propter morem ecclesiarum fit, quo honorem ecclesiasticum consequi nemo potest, nisi in canonicorum collegium ascitus fuerit. Et quia hi canonici honorarij suffragia ferre dicuntur, & quædam alia huiusmodi iura habere, quanuis nulla sit eis annona adhuc attributa[p]: *ideò Romanus pontifex ne canonicorum munerum augendo eos oneret, non simpliciter hîc canonicum creat, sed cum hac adiectione, vt dignitatem siue administrationem obtinere possit.*

Sexta clausula est, qua põtifex exprimit se beneficium

l l. 1. C. de pet. bo. sub.

m glos. cle. si Romanus, de præben.

n Fel. in c. ad aures, de rescrip. c. causam. 1. c. vlt. de test. Staphil. de lit. grat.

o c. mãdatum, de rescript.

p c. pro illorũ, de præben.

duntaxat conferri velle, quod post mensem quàm oblatum fuerit antistiti diploma vacauerit. Nam alioqui periculum erat, ne tantisper mãdati pontificij denũciatio sustineretur ac differretur, dum alicui opimũ beneficium habenti mortem instare exploratũ esset. Sic enim futurum erat, vt muneribus expectationũ donati à pontifice opulentissima quæq; beneficia auferrent. Verùm hæc clausula facit, vt appetente hora mortis facta denũciatio non valde prosit denunciãti, cùm ante finẽ mensis liberũ sit antistiti beneficiũ alij dare. clausula autẽ summota põtificis, candidatus non nisi certior factus de imminente beneficiarij morte, & certa iã spe deuorato beneficio mandatũ denũciaret antistiti.

Septima clausula est, qua Rom. pontifex vt legibus omnibus canonibúsq; superior, cuicũque legi, constitutioni, priuilegio, cõsuetudini derogat, per quam effectus diplomatis impediri posset. Hactenus de eo diplomate, quod antistitibus, & cæteris mittitur: quorum partes sunt, vacantibus prospicere ecclesiis, & eisdem ministros præficere. Cui diplomati aliud ceu appendix quædam accedere solet, quod ab executione vulgò nomen accepit. Nam eo diplomate mandat cuipiã alij Ro. põtifex, vt nõ obtemperante antistite, mãdatũ ipse exequatur. Nec difficilis est hæc posterior formula, modo vt prior rectè intelligatur.

De exhibitione ac denunciatione diplomatis pontificij.

MANDATVM *Ro. pontificis denunciari ac exhiberi debet, vt de nominatione suprà diximus, fitque ea*

exhibitio antistiti aut vicario, ad quem dispensatio beneficiorum spectat, non ei cui executio mandati pontificij committitur[q]*. Hæc enim denunciatio est necessaria, ne alioqui possit antistes mandati ignorationem causari*[r]*. Qua ratione mortuo interim antistite successori eiusdem denunciabitur*[s]*. Cùm autem hæc rescripta pontificis perpetua sint, nullum ad ea offerenda tempus præscriptum esse videtur*[t]*. quanuis de rescriptis, quæ litium causa impetrantur aliud constitutum sit*[v]*. Tractatum est an ea quoque appendix edi debeat, quæ non ad antistitem, sed executorem potius dirigitur: quod non videtur magnopere necessarium esse: nec formula id Leonina apertè requirit: tamen quia controuersum est ius, tutius & consultius erit vtrasque literas edere.*

q c. duobus, de rescrip. in 6.
r c. si capitulo, de conc. praben. cle. causam, de elec.
s l. qui in alterius, de reg. iur.
t l falso. C. de diuer. rescrip.
v c. si autem, c. plerunque, de rescrip.

De effectu diplomatis pontificij.

OBLATIO *exhibitióque mandati siue diplomatis pontificis obnoxium quodãmodo obstructúmque beneficium reddit, vt alij conferri nequeat*[a]*. Quod adeò verum est, vt is qui mandatum denunciauit ac exhibuit, cæteris omnibus anteponatur, quanuis scholarum candidati sint*[b]*. Sed hoc est ita accipiendum, si beneficium quod petitur tale sit, vt ad diplomaticã hanc pontificis dispensationem pertineat. Quædam enim beneficia his mandatis non includuntur, vt exempli causa, beneficia electiua, in quibus regiæ nominationi locus est*[c]*. Item beneficia in comitatu Romani pontificis vacantia, quæ pon*

a c. si capitulo, de cõ praben.
b tit. de mand. apost.
c tit. de reg. ad prala. no.

tifices, quibus voluerint, dare ſolent, atque ita conſtitutum eſt[d]. Beneficia quoque ſecularia iis qui mandatum habent ad regularia obtinenda non obſtringantur, aut contra[e]. Nec alia, videtur, earum eccleſiarum cauſa eſt, quarum præfectos nominant patroni, qui laïci dicuntur, aut earum quæ in ciuitatibus ſunt, vel oppidis muro cinctis, aliarúmue id genus, de quibus ſuprà in tractatu nominationum diximus. Cùm autem plures ſimul ambiunt, petúntque idem beneficium ab antiſtite ſibi dari, is præfertur cæteris, in cuius gratiam prius reſcripſit pontifex, quanuis fortè alius antè ſuas literas ediderit[f]. Quod ſi eodem tempore pro omnibus reſcriptum fuerit, tunc literarum editionis denunciationiſque tempus ſpectatur: in qua editione ſi concurrant, poterit antiſtes aditus, cui viſum fuerit gratificari[g]. Canon tamen pontificius in hac gratificatione impetrationis, gradus, temporis, poſſeſsionis, patriæ, & quarundam aliarum rerum habendam eſſe rationem ait[h]. Fit etiam interdum vt poſterioris melior ſit, quàm prioris conditio: veluti ſi pontifex in poſteriore mandato diſertè expreſſerit, vt is anteriori præferatur[i]. Sed hæc clauſula apud nos minimè recipitur, quòd contra Leoninam formulam adiiciatur reſcripto. Idem accidit & cùm prior mandati executionem non proſequitur[l]. Quid enim ſi iuri ſuo expreſsim renunciauerit[m]? Quid ſi eo negligente & alias res agente, beneficium fortè alteri non collatum ſit[n]? Idem & in omnibus caſibus dicendum, in quibus mandatum extinguitur: veluti ſi is qui obtinuit diploma, poſteà vxorem

d c.2.de præb. in 6.

e §. voluimus, tit. de colla. in concord.

f c. eum, cui, de præb. in 6. c. tibi qui, de reſcrip. in 6.

g c. duobus, de reſcrip. in 6.

h reg. cācel. 15.

i c. pe. de con. præben. in 6.

l §. declarātes, tit. de mand. apoſt.

m c. ſolicitè. c. audita. de reſt. ſpo.

n c. ſi tibi abſenti. c. ſi clericus, de præben. in 6. c. tibi qui, de reſcrip. in 6. Panor. & Fel. in c. capitulū, de reſcrip.

duxerit[o] *si aliud beneficiũ consecutus sit, quod simul cum eo quod petitur retineri nequeat*[p]. *Mortuo sanè pontifice mandata huiusmodi expirare vulgò receptum est*[q]. *Quod quidem est ita accipiendum, nisi res integra esse desierit*[r].

o c.1. de cler. cõiug.

p cle. gratiæ, de rescrip.

q c. si cui, de preb. in 6. §. recte, instit. mãd. Panor. in c. dilectus, 2. de preben.

r c. si super gratia, de offic. de leg. in 6.

De reseruationibus beneficiorum tam vniuersè quam sigillatim factis. Cap. 9.

AFFINES *sunt beneficiorum reseruationes mandatis põtificiis, de quibus iam disseruimus. Nam Ro. pontifex beneficia quædam sibi reseruare ac recipere solet, vt cùm postea vacauerint, ea solus conferat, idque vel vniuersè, vel sigillatim. Vniuersè, cùm maiores (loco exempli) dignitates Ecclesiæ: sigillatim, cùm certi alicuius fani beneficium reseruat. Hoc inter mandata, de quibus diximus, & reseruationes istas interest, quod illa ius tribuunt impetrantibus, his verò nihil iuris cuiquam acquiritur, quanuis fortè persona expressa sit, cuius gratia reseruatum est beneficium. ideóque vacante postea beneficio, liberum est pontifici cuius alij arbitrio suo id dare*[s]. *Verùm hæ reseruationes Leonina constitutione, qua nunc vtimur in Gallia, optima ratione sublata sunt, sicut & cætera diplomata, quibus beneficiorum nondum vacantium spes ostenditur. Quod quemadmodum accipiendum sit, ante docuimus. Sed animaduertendum est eas tantum reseruationes prohiberi, quæ à pontifice Romano fiunt. Nam beneficia, quæ in aula Romana vacant, quæque non tam à pontifice, quàm à iure ipso pontificio exci-*

s not. in c. cũ dilectus, de iure patro. & in c. 1. de off. leg. in 6.

piuntur ac reseruantur, à dispensatione pontificis non eximit constitutio[t]. [t] c. 2. de praeben. in 6.

De pontificum diplomatis, quæ vacantium beneficiorum nomine impetrantur. Cap. 10.

DE *potestate Ro. pontificis in beneficiorum vacantium distributione breuiter disseruimus lib.* III. *Verùm vt iam orsis quædam attexamus, superiorũ capitum disputatio nos admonet. Nec videtur docendi ratio, quam instituimus, permittere, vt põtificum diplomata, quæ vacantium beneficiorum nomine impetrãtur, ab iis de quibus proximè tractatum fuit, separemus. Romanus igitur pontifex fani cuiuscunque beneficia quocunque tempore anni vacent, iure occupationis largitur, & cum omnibus Christiani orbis antistitibus ita concurrit, vt eos, beneficium dando, anteuertere poßit, idque lib.* III. *docuimus. Donat & suo magis quàm vllius occupationis iure fanorum omnium beneficia, quorum præfecti in comitatu pontificio mortem obierint*[a]. *Sed quæstio hinc existit, quam in iudicio agitatam memini, An si quæ beneficia vacent eo tempore anni, quod Leonina constitutio scholasticis viris attribuit, pontifex Romanus aliis personis ea beneficia arbitratu suo donare poßit? Et constitutionis verbis expressum est, liberè pontificem ea beneficia conferre posse. Sed ea verba absque vllo incommodo videntur posse intelligi, modò vt scholarum candidatis, & cæteris quibus alia parte constitutionis hi menses attributi* [a] c. 2. de praeben. in 6.

sunt, conferat. Quam interpretationem vtilitas ipsa, quæ, vt Horatius ait, iusti & æqui mater est, hoc præsertim tempore admittendum esse suadet.

De concilio Constantiano ac Basiliensi, & de Pragmatica Gallorum sanctione, Romanorúmque pōtificum decretis, quibus eam aut cōuellere omnino, aut labefactare studuerunt. Cap. 11.

ANTEQVAM *de nominationibus tam regis quàm scholasticorum conuentuum dicere incipio, libet hìc paulisper digredi, & pauca quædam de duobus nobilißimis conuentibus Constantiano scilicet & Basiliensi, in medium adducere, quorum cognitio ad id quod instituimus, summè est necessaria. Sigismundus Imperator cùm dissidia motúsque ingentes videret in Ecclesia (erant enim tres Romani pontifices, Ioannes Bononiæ, Gregorius Arimini, & Benedictus in Hispania) nihil antiquius habuit, quàm vt pacem & tranquillitatem Ecclesiæ restitueret. Itaque magna cura studióque perfecit, vt eius rei gratia, consensu regum ac principum sacer conuentus indiceretur Constantiæ: in quo ipse cum Ioanne pontifice interfuit. Nec sanè irritus fuit eius conatus. nam in eo conuentu, pontificio imperio tribus illis, quos iam nominaui, abrogato, Martinus V. omnium consensu & suffragiis pontifex declaratus est, & omnes ferè contentiones sublatæ. De constitutione verò ac emendatione Ecclesiæ, quia quadriennium iam totum in dißidentium pon-*

tificum negotio consumptum fuerat, & nimis diu Ecclesiæ suis pastoribus caruerant, nihil confici potuit, eáque res in proximum conuentum synodúmque coniecta est. Duo autem memorabilia decreta eius conuentus, & ad corrigenda vitia Ecclesiæ magni vsus extiterunt. Vnum, vt cõuentus siue synodus œcumenica, quasi à Christo protinus accepta authoritate, pontificem etiam Romanũ parere suis decretis cogat: & contumacem dictóque nõ audientem coërceat. Alterum eiusdem synodi decretum est, vt decimo quoque anno conuentus Ecclesiæ habeatur, ac sub finem cuiusq; conuentus, locus ad proximũ celebrandum idoneus à pontifice Romano de sententia totius conuentus, aut ab ipso cõuentu constituatur. Nec pontifici id tempus prorogare liceat, ac ne locum quidem mutare, extra quàm si necessitas aliqua id flagitet, & collegarũ consensus accedat. Itaque mox secutus est cõuentus Basiliensis, rectè si quis vnquã alius legitiméque indictus. Verùm Eugenius, qui in Martini defuncti locũ suffectus fuerat, modis omnibus hunc conuentũ dissoluere conabatur, nulla ratione decretorum Constantianorum habita, quia satis prospiciebat, nisi ea decreta delerentur omnino, & perpetuæ obliuioni traderentur, fore vt paulatim coactis in ordinem Romanis pontificibus, quorum erat iam inuidiosa potestas, maiorem sibi libertatem Ecclesiæ vindicaret. Sed Basiliæ cõgregati patres nequaq̃ ab incœpto desistunt, præter paucos quosdam factiosos, qui ad conuentum alium Eugenij in Italia quo iure quaque iniuria ab ipso indictum, proficiscuntur. Nam cæteri quorum &

numerus maior erat, & authoritas amplior, egregia constantia vsi, Eugenium vt contumacem & factiosum pontificatu deiecerunt. Multáque præclarè & vtiliter decreuerunt in eo conuentu, quorum præcipua capita partim ad authoritatem conciliorum asserendam, partim ad ministros Ecclesiæ ordinãdos, in officióque continendos, partim ad rem iudiciariam constituendam, & lites dirimendas spectant. Quare Gallorum rex Carolus VII. *synodo per oratores suos id ab eo contendente, non inuitus fecit, vt ea decreta in regno suo tuenda susciperet: sed habito prius in Biturigum ciuitate procerum, antistitum, aliorúmque eruditissimorum hominum atque grauissimorum conuentu, quorum authoritate & cõsilio adductus, ad eius synodi decreta confirmanda nobilem illam constitutionem edidit, quæ Sanctio pragmatica vulgò appellatur. Quàm fœda autem ac planè miserabilis facies Ecclesiæ, quanta rerum omnium perturbatio atque indignitas tum fuerit, vel præscriptio ipsa proœmiúmque cõstitutionis Carolinæ satis indicat. Proinde nihil ea constitutione popularius in Gallia, nihil maiore bonorum omnium plausu vnquam exceptum fuit. Ante eius promulgationem infinita emanabant ex aula pontificis Romani diplomata, quæ ordinem ecclesiasticum & hierarchiam perturbabant omnino atque peruertebant. Antistitibus ordinandorum Ecclesiæ ministrorum adimebatur & è manibus extorquebatur facultas. Indignissimi quique passim ad munera ecclesiastica (viris sanctitate & doctrina commendabilibus præteritis) promouebantur.*

Et quod longè turpißimum, ac bonis moribus maximè contrarium eſt, non eorum modò qui è viuis exceſſerant, ſed ſuperſtitum etiam ſpirantiúmque hominum ſacerdotia beneficiáque in diem mortis eorum, cuius captandæ dabatur occaſio, conferri ſolebant. Præterea lites & controuerſiæ de rebus ſacris & ſpiritalibus Romæ diſceptabantur, contra veteres canones, & alia quædam huiuſmodi quotidie deſignabantur, quæ ſigillatim hîc recenſeri non eſt neceſſe. Ex quibus omnibus malorum atque incommodorum Ilias exoriebatur. Nam præter neglectam religionem, cultúmque diuinum, quo nihil poteſt exitialius dici, exhauriebatur res nummaria pecuniis omnibus ad ſacerdotiorum nundinas, id eſt, ad Romanam aulam exportatis. Niſi fortè quis credat, aut gratis fuiſſe conceſſa, aut paruo conſtitiſſe ea Romæ, quæ magna ex parte ad quæſtum excogitata eſſe nemo eſt adeò rerum imperitus vt non intelligat. Adhæc litibus omnia feruebant, præſertim inter eccleſiaſticas perſonas. Superiorem cauſam habens, ob difficultatem itineris, & magnitudinem ſumptuum vt plurimum cedere aduerſario, & manus dare cogebatur. deſerebantur ciuitates populo certatim Romam commigrante, & vt verbis Vlpiani ſummatim omnia complectar, viribus & viris miſerè deſtituta erat Reſpublica[b]. Proinde rex Chriſtianiß. Carolus cum vniuerſa Galliæ ſuæ Eccleſia facilè adductus fuit, vt Eugenij cauillationibus valere iußis, tam neceſſaria eo tempore decreta, quaſi cœlitus ad ſe demiſſa complecteretur, & ſanctione ſua cõfirmaret. Scitè etenim

[b] l.3. de num. & honor.

p. i.

ac verè quidam eruditionis nomine vbique terrarum notus ac nobilis, cum quo mihi satis diu magna fuit familiaritas & consuetudo, de hac sanctione loquens, Palladium Franciæ eam vocare cõsueuit. Vt enim Palladis illud simulachrum in vrbe Troiana è cælo quondam cecidisse fertur, ita & hæc sacratißima constitutio ad fouendas Palladis artes, & viros eruditione insignes honoribus & beneficiis ornandos diuino quodã fauore Gallis concessa videtur. Ac sicut prædictum fuit ab Apolline eius ciuitatis futurum exitium, si id simulachrum extra mœnia portaretur: sic illa sanctio sine maximo nostro incommodo è Republica tolli omnino non potuit. Ea tamen adeò inuisa fuit Romanis pontificibus, ob eam, de qua iam diximus, causam: vt ex annalium scriptoribus constet, nunquam eos quiescere potuisse, donec ea si non penitus conuulsa & abrogata, at certè mirum in modum labefactata imminutáque esset. Non enim obscurum est, quibus machinis Pius II, *Sixtus* IIII, *Innocent.* VIII, *Alexander* VI, *Iulius* II, *Leo* X, *eam oppugnauerint. Sed nemo acrius Pio eam aggressus est, si nostris annalibus fides habeatur. à quo tamen ipso cum adhuc priuatus esset, & AEneas Syluius vocaretur, Synodus Basiliensis strenuè contra Eugenium defensa fuerat. Atque hinc facilè apparet, simul cum nomine mutatum hominem, & velut quodam circeo poculo in aliam naturam repentè conuersum fuisse. Quod & plerisque aliis principatu pontificio exornatis aduersus omnium expectationem accidisse ferunt. Hoc enim est axioma certißimum in-*

ter id genus homines: Si ius violandum est, regnandi causa violandum: aliis rebus pietatem colas. Pius igitur pontifex à Ludouico vndecimo Galliarum rege, miris technis edictum expressit de huius constitutionis abrogatione. Et fama est in ea coïtione pontificem Ioanne Ballua Gallo homine, & apud regem gratioso, qui ad purpuram tunc aspirabat, sequestro & interprete vsum fuisse. Certè constat Balluam magno cum impetu, & gladiatorio, vt ita dicam, animo mandata regis ad curiam centenariam detulisse, vt ea iudicio suo de more comprobaret: & eo nomine contentionem ei fuisse non mediocrem cum regio cognitore, singularis integritatis, constantiæque viro, qui à fano Romani cognominabatur. Is enim tam iniquæ postulationi quanquam sub principe imperiosissimo adeò viriliter obstitit, intercessitque, vt negotium confici non potuerit. Hunc etiam conatum grauiter admodum ac prudenter curia ipsa repressit. Ac circunfertur etiam nunc libellus eiusdem curiæ, quo Ludouico regi persuadere nititur, nihil exitialius Reipublicæ Gallicæ posse cõtingere, quàm si pontificis Romani ea in re desyderio aut cupiditati potius obsequatur. Religiosior enim hìc videbatur esse rex, apud quẽ fortassis nulla non in re, vt plerunque fit, sacrosancta pontificis authoritas habebatur. Idque cùm considero, in mentem mihi venit, quod Liuius de Bacchanalibus loquens scribit in hæc verba: » Nihil est in speciem fallacius quàm praua religio, » cùm deorum numen prætenditur sceleribus. Subit enim » animos timor, ne fraudibus humanis vindicandis diuini

iuris aliquid immixtum violemus. Itaque totus ferè liber Ludouico oblatus eò spectat, vt is omni religione exolutus, pontificis authoritatem in eo negotio non magnifaciat, nec tam quid impotentes homines flagitent, expendat & consideret: quàm quid vtilitas regni, atque adeò Ecclesiæ, cuius propugnator est, exigat. Erant enim eo tempore, nec hodie tales plerique desunt, qui aduersus Basiliensem conuentum, Carolinamque constitutionem differentes, simplicioribus hominibus, & diuini iuris humanique peritia non sat instructis facilè argutiis suis imponerent, vt Ludouico regi fucum eos fecisse mirum non sit. Sed sophisticæ eorum rationes, ne dicam sycophanticæ, nihilomagis eruditos ac pios homines mouere possunt, quàm philosophi nescio cuius argumenta, qui niuem, qua nihil est candidius, atram esse hominibus persuadere conabatur. Et horum calumnias ac sophismata acutè refellit edito nominatim hac de re libello, clari inter Iureconsultos nominis Panormitanus archiepiscopus, qui & ipse conuentui Basiliensi interfuit. Meritò igitur Pij non satis piæ voluntati, & postulatis iniustissimis vehementer ab omnibus reclamatum est. ideóque re infecta eius nuncij atque interpretes abire coacti sunt. Quod cùm animaduerteret Sixtus, non ita multo post constitutionem annuente Ludouico, sed mitiorem paulo, ac pacis cuiusdam fœderísque titulum præ se ferentem, edidit. Verùm ea quoque bonorum omnium consensu, quibus Romanæ artes non incognitæ erant, confestim explosa reiectáque est[e]. Ad extremum Leo deci-

e c. 1. de treu. & pa. in extra. com.

mus telam pertexere cupiens, quam Iulius paulò antè exorsus fuerat, post varias coïtiones, quæ in vulgus tandem innotuerunt, non sine perpetuo quorundam nostratium probro, constitutionem promulgauit, qua Pragmaticæ sanctioni multum derogatum est, quanuis ea omnino antiquata abrogatáque non sit, ídque prius inescato mirabiliter Francisco rege, factum est vt nouis assentiretur decretis, quæ ob eam causam conuentorum nomen posteà semper retinuerunt. Maluit enim rex scenæ & tempori seruire, cum aliquo suo commodo, quod & ipse fatetur: ac de iure publico aliquid remittere, quàm pro hac Helena toties cum Ro. põtificibus dimicare, cùm præsertim ab illis nonnihil periculi imminere sibi intelligeret. Ac tametsi scholasticus Lutetiæ cõuentus, hoc, vt ita dicã, Palladium sibi ereptũ ægrè ferens à pontificis decreto ad sacrum Ecclesiæ conuentum prouocasset, obtinuit nihilominus Leo, *vt eius prouocationis ratione non habita, decretum suum regia authoritate subnixum curia centenaria reciperet. vtque ex eius præscripto in omnibus summis imísque tribunalibus imposterũ ius redderetur. Nec dubitat quisquã paulùm modo versatus in foro, quin hac cõstitutióne Leonina, tanq̃ certo iure in rebus iudicandis hodie vtamur.*

De nominatione regia in ordinandis antistitibus, & quales regis candidatos esse oporteat. Cap. 12.

CONVENTIS *regiis ac pontificiis, aut, si mauis, constitutione Leonina, cuius supra meminimus, honores*

ecclesiastici longè aliter quàm canonibus statum sit, in Francia deferuntur: ita vt nec electioni, nec postulationi vllus hodie sit locus relictus. Itaque duplex hosce honores conferendi genus apud nos vsitatum est, per nominationem scilicet regiam, & scholasticam, de quibus sigillatim hîc tractabimus. Nominatio autem verbum est maximè huic rei accõmodatum & appositum, quo & veteres Latinos authores in re non adeò dissimili vsos fuisse

d lib. 2. episto. » *comperimus. Plin*[d]. *Sic illa die, qua sacerdotes solent* » *nominare, quos dignissimos sacerdotio iudicant, me sem-*

e lib. 4. » *per nominabant. Idem*[e], *Mihi verò etiam illud gratu-* » *latione dignũ videtur, quo successi Iulio Frontino prin-* » *cipi viro, qui me nominationis die per hos continuos an-* » *nos inter sacerdotes nominabat, tanquam in locum suum* » *cooptaret, quod nunc euentus ita cõprobauit, vt non for-* » *tuitum videretur. Brut. ad Cic. Is Pansæ locum petere* » *constituit, eam nominationem à te petimus, neque con-* » *iunctiori dare beneficium, quàm nos tibi sumus, neque di-* » *gniorem nominare potest, quàm Bibulum. Græci nominationem huiusmodi* προβολὴν *appellant. Quo verbo vsus est aliquando Gregorius. Vt igitur à Regia nominatione incipiamus, Caput vnum est cõstitutionis Leoninæ, ad eam nominationem pertinens, quo hæc ferè continentur. Vacante Ecclesia cathedrali vel Metropolitana episcopus à collegio canonicorum non eligatur, sed rex intra sex menses virum grauem atque idoneum Romano pontifici offerat ac nominet. Vt autem idoneus habeatur, præter ea de quibus lib. IIII. disseruimus, annos vt minimũ septem*

& viginti natum eum esse oportet, quanuis veteres canones maiorem ætatem requirant. Præterea necesse est eum in schola aliqua celebri solennibus gradibus ac titulis præditū esse: nempe Theologiæ aut iuris ciuilis, vel pontificij magisterio siue doctura, qui apex est honorū scholasticorum, aut certè huic proximo gradu, quem vulgò Licentiam vocant. Nos aliquāto eruditius vel prodocturam, vel μελλοδιδασκαλίαν possumus appellare. Romanus verò pontifex principis candidato, in quo nihil horū desyderetur, vacantis Ecclesiæ gubernationem committere debet. Quòd si idoneus non fuerit is qui proditus ac nominatus est, principis partes sunt, alium quemuis intra spatium trium mensium digniorem & commodiorem nominare. Et hoc quidem trimestre spatium labitur, simul atque repulsam accepit candidatus, & is qui in comitatu pontificis hoc negotium ipsius nomine procurabat, de ea repulsa certior factus est. Sunt tamen ex candidatis principis nonnulli, quos pontifex creare antistites cogitur: tametsi hæc eis non insint, quæ scilicet constitutione Leonina veteribus canonibus addita sunt: id est, tametsi honores illos scholasticos consecuti non sint. Sic enim ea constitutio videtur accipienda esse. Nā eos qui secundum canones nullo modo idonei sunt ad regendam ecclesiam, à pontifice ordinari ratio non patitur. In hunc numerum regis gentiles ac consanguinei & alij illustres splendidique homines referuntur. Sæpe enim vtilitas aliqua & ratio temporis exigit, vt huiusmodi personæ, si mediocritas aliqua eis adsit, posthabitis humilioribus, ad sacra

antiſtitia promoueantur.nec aliter id fieri debere conſtitutione ipſa diſertè expreſſum eſt. His adſcribendi ſunt & ſodales mendicantes, quibus lege ſodalitij ſolennibus conuentuum ſcholaſticorũ gradationibus interdictum eſt, ſi modò tam excellens ſit eorum virtus & doctrina, vt eos præfici eccleſiis publicè interſit. Quod dictum eſt de epiſcopis, id in cœnobiarchiis, quas vulgò abbatias vocamus, locum habet, & aliis præfecturis inferioribus, ſi tales ſint, vt electiuæ dici mereantur. Quod quemadmodum accipiendum ſit, ſuprà diſſerumus[f]. Sed animaduertendum eſt inter epiſcopia & cœnobiarchias aliquid diſcriminis reperiri. Nam ætas trium & viginti annorum hîc ſufficit, nec ſcholaſticis gradibus ornatum eſſe principis candidatum neceſſe eſt. Monaſticæ autem vitæ ac inſtituto, idque eiuſdem ſectæ & ordinis (nam ſectarum inter hos diuerſitas magna eſt, vt lib.1.diximus) addictum ſolenniter eum deuotúmque eſſe oportet: alioqui nec regis nominatio, nec pontificis ordinatio proderit. Poſtremò notandum eſt hoc nominandi ius interdum principi non cõpetere, vt puta, ſi in aula & comitatu põtificis Romani mortuo antiſtite vacauerit Eccleſia, quia tunc ſolius põtificis nutu & arbitrio Eccleſiæ prouidebitur. Eiurato tamen præſulatu principis nominatio adhuc neceſſaria eſt, cùm lex de morte tantũ loquatur. Sed & ſi collegio alicui eccleſiaſtico, aut monaſterio conceſſa fuerit ſpeciali quodam priuilegio facultas paſtorem antiſtitémque eligendi, conuenta regia pontificiáque eiſdem non præiudicant.

f cap. 1.

De scholastica nominatione, qua nunc in Gallia ferè vtimur, compendiosa, sed accurata commentatio. Cap. 13.

CONVENTU *Basiliensi, & inclyta illa Caroli constitutione, de qua fuse disseruimus, literatis viris tertia honorum ecclesiasticorũ pars certa forma cõtributa fuerat, exceptis antistitiis ac præfecturis, de quibus superiori capite tractatum fuit. Eámque partem eis saluam reliquit pontifex Leo, etsi forma nonnihil ab eo immutata sit. Nam beneficia quæ quatuor mensibus vacant, id est, tertia parte anni, literarum cultoribus, qui scholasticis gradibus præditi fuerint, cõferuntur, sed ita vt inter eos aliqua sit distinctio. Quidam enim à scholastico ipso cõuentu solenniter nominãtur atque commendantur, honores ecclesiasticos ac beneficia collaturis antistitibus. Alij absque vlla scholæ cõmendatione ambiunt, & vtrisque sui menses ad petitionem sunt attributi. Sed de his qui scholarũ candidati, seu, vt loquimur, à scholis nominati sunt, potissimum hìc loquimur: de quibus librũ vtilem & copiosum Rebuffus noster cõscripsit. Et quia diffusum est hoc argumentũ, summatim id tractaturi sumus, sed adhibita methodo, quæ res implicatas euoluat ac explicet: & paulò obscurioribus lucem aliquã adferat. Sunt autem præcipui quidam loci totius tractatus, quos hìc attingere singulos decreuimus.*

I. Quis nominare posit.

CERTO *certius est scholis publicis ac celebrioribus Franciæ hoc ius nominandi, prodendique beneficiarij*

competere. Id enim ita constitutum est, tum vt honoratiores essent scholæ, quas nullo nõ honoris, beneficentiæque genere prosecuti sunt maiores nostri[g], tum etiã quia certius ac fide dignius videbatur magistrorũ præceptorúmue de discipulorũ studiis, quàm aliorum testimonium[h]. Scholas publicas hic vocamus, publicè, seu, quod idem est, publica authoritate institutas, quas Leo, more vulgari, vniuersitates vocat: non quòd omnium disciplinarum in eis vigeat professio, vt quidam ait[i], sed quòd professoribus ac studiosis literarum, corpus, collegiũ ac veluti Rempublicam habere liceat, quanuis aliâs id iure prohibitum sit. Id enim significat vniuersitas apud Iureconsultos[l]. Itaque tametsi schola aliqua publica ad certarum tantũmodo disciplinarum professionem instituta sit, quales sunt in Gallia pleræque: ea nihilominus hoc iure vtetur. Cùm autem Leo de scholis publicis regni Frãciæ passim loquatur in constitutione sua, satis perspicuũ est, in finibus tantum Franciæ huic scholasticæ nominationi locum esse. Verùm prouincia aut ciuitas Franciæ accedens & coniuncta, quasi pars quædam ipsius ad constitutionem nihilominus pertinere videtur[m]. Nec multum referre arbitror, an post constitutionem cõiunctio huiusmodi, & ἕνωσις facta, aut schola fortassis noua publicè instituta sit nécne, cùm sermo generalis atque indefinitus futura quoque cõplectatur. Nam si in constituenda seruitute ita sit cautum, ne luminibus officiatur, omne lumen tam præsens quàm futurum contineri veteres responderunt[n]. Atque ita in specie non dissimili censuit Liuius[o], In fœdere Ro-

g l. quicquid. C. de aduo. diuer. iud.

h l. nemini. C. de aduo. di. iud.

i Eras. in de pronunc.

l tit. quod cu. vniuer. & titu. de coll illi. l. actor, rem rat. hab.

m l. si conuenerit. §. si nuda, de p.g act. l. inter socerum, §. cum inter, de pac. dot.

n l. si seruitus, de ser. vr. præd

o lib. 1. Dec. 3.

» *manorum Carthaginensiúmque cautum fuerat, vt neutri*
» *alteris eorúmue socis bellum inferrent. Saguntinis posteà*
» *in populi Ro. societatem adscitis bellum intulere Carthaginenses. quærebatur an id contra fœdus ab eis factũ es-*
» *set. De qua re is ita pronuntiat, Satis cautum erat Sa-*
» *guntinis socis vtrorumque receptis. Nam neque additum*
» *erat iis, qui tunc essent, nécne qui posteà assumerentur: &*
» *cùm assumere nouos liceret socios, quis æquum censeret,*
» *aut ob nulla quenquam merita in amicitiam recipi, aut*
» *receptos in fidem non defendi, &c.*

II. Quis posit nominari.

VT *quis nominari posit à scholastico conuentu, non sufficiunt vulgaria illa, de quibus lib.* IIII. *diximus, sed quædam alia necessaria sunt, ex Leonina constitutione. Nam gradibus titulísque scholasticis præditum esse eum, qui nominatur, oportet. quorum primus est eorum qui tyrocinij depositi insignia accipiunt, & vulgò Bacalarij dicuntur. ex quo gradu Theologiæ professores duos faciũt. alter est eorum qui mellodidascali designantur. tertius ac supremus doctorum siue magistrorum est, quorum suprà mentionem habuimus. Scholasticos titulos cùm dico, eos tantum intelligi volo, qui à scholasticis cõuentibus solenni & accurata inquisitione prius facta, deferuntur. Quare doctores codicillares (sic enim more veterũ appellari posse videntur, qui diplomate principis seu pontificis, honorarios illos titulos consecuti sunt) vulgò receptum est, eius nominationis, de qua loquimur capaces non esse. Et no-*

tandum est horum graduum, vel infimum ac minimũ sufficere, vt valeat nominatio, præterquam in medicinæ dialecticésque studio: cùm in hoc magistrum, in illo mellodidascalum esse oporteat. Prætereà tempus certum constitutione definitum est, quod in studiis ante solennem illam gradationem consumptũ esse necesse est, vt puta in Theologiæ studio, in quo gradus quatuor reperiuntur, tribus superioribus gradibus decem annorum spatium, sex verò annorum infimo præscriptum est. In studio iuris ciuilis aut pontificij, summo ac medio septennium, infimo quinquennium est statutum. Eadémque est ratio medicinæ, nisi quod infimi gradus in ea ratio non habetur, vt diximus. In dialecticæ philosophiæque studio quinquennium magistris præstituitur: & iis qui μελλοδιδασκαλίας titulo ornari solent[p]. Excipiuntur generosi homines, & claris natalibus orti, quos nobiles ac gentiles appellamus. In qua nobilitate iudicanda vtriusque parentis genus spectatur. Nam ij ad primum gradum in studio iuris ciuilis aut pontificij post triennium aspirant. Idque arbitror constitutum esse, vt id genus homines ad studium iuris alliciantur, quibus publicè interest Reipublicæ gubernacula potius, quàm tenuis fortunæ hominibus committi, eadem prorsus ratione, qua M. Cicero quondam Romæ senatum decreuisse scribit, vt de principum filiis sex singulis Etruriæ populis in diuinãdi arte instituendi traderentur, Ne ars, vt ipse inquit, tanta propter tenuitatẽ hominum à religionis authoritate ad mercedem & quæstum abduceretur. Splendor enim ille natalium non mediocre

[p] §. præterea, tit. de colla. in concor.

" calcar est ad virtutem. Vnde Salustius in Iugurth. Sæpe, inquit, audiui Quintum Maximum, P. Scipionem, præterea ciuitatis nostræ præclaros viros solitos ita dicere, cùm maiorum imagines intuerentur, vehementissimè animum sibi ad virtutem accendi, scilicet non ceram illam, neque figuram tantam vim in sese habere, sed memoria rerum gestarum eam flammam egregiis viris in pectore crescere, neque prius sedari, quàm virtus eorum famam atque gloriam adæquauerit. Quod si quis indignetur nobilibus tantũ deferri in ecclesiasticis honoribus assequendis, quorum plerique fortassis à maiorum virtute & gloria quàm longissimè absunt, is quæso Senecam audiat, ita loquentem [q]: Aliquando daturum me etiam indignis quædam non negauerim in honorem aliorum: sicut in petendis honoribus quosdam turpissimos nobilitas industriis, sed nouis, prætulit. Non sine ratione sacra est magnarum virtutum memoria, & etiam plures bonos iuuat, si gratia bonorum non cum ipsis cadat. Ciceronem filium quæ res consulem fecit, nisi pater? Cinnam nuper quæ res ad consulatum recepit ex hostium castris? Quæ Sextum Pompeium, alióśque Pompeios, nisi vnius viri magnitudo? Tanta quidem vt satis alte omnes suos etiam ruina eius attolleret. Quid nuper Fabium Persicum, cuius osculum etiam impediret viri nota boni, sacerdotem non in vno collegio fecit, nisi Verrucosi & Allobrogici, & illi trecenti qui hostium incursioni pro Rep. vnam domum obiecerant? Hæc debemus virtutibus, vt non præsentes solùm illas, sed etiam ablatas è conspectu colamus.

[q] lib. 4. de benefic. c. 30.

„ *Quomodo illæ id egerunt, vt non in vnam ætatem pro-*
„ *dessent, sed beneficia sua etiam post ipsas relinquerent: ita*
„ *& nos nõ vna ætate grati sumus. Hic magnos viros ge-*
„ *nuit, dignus est beneficiis, qualiscunque est, dignos dedit.*
„ *Hic egregiis maioribus ortus est, qualiscunque est sub*
„ *vmbra suorum lateat, vt loca sordida repercussu solis il-*
„ *lustrantur, ita inertes maiorum suorum luce resplendeant.*
Sed de hac nobilitate vberem ac eruditum nuper tracta-tum edidit And. Tiraquellus noster, ad quem lectores nunc libenter remittimus.

III. Quomodo sit concipienda nominatio.

NOMINATIO *in scripturam debet redigi, vt ex Leonina constitutione satis apparet, quæ literarũ identidem meminit*[r]. *Quãuis alioqui scriptura ad conficiendum negotium minimè sit necessaria*[f]. *A scriba autem scholastici conuentus describi, & eiusdem conuentus annulo signóue obsignari eam oportet*[t]. *Cuius signi quænam sit sculptura siue aposphragisma parum refert, modo à consuetudine hìc non recedatur*[v]. *Idémque dicendum est de ea testatione, quæ ad legitimi studiorum temporis fidem faciendam conficitur. Præterea nominationis formula sacerdotia omnia ac beneficia quæcunque is qui nominatur, obtinet, possidétue vna cum vera iustáque vectigalis obuentionúmque æstimatione, & quantitate complecti debet*[x]. *Cùm enim eos nominare non liceat, qui beneficiis aucti sunt ad quantitatem ducentorum aureorum, vtile*

r §. præfati. §. volumus.
f l. cõtrahitur, de pign.
t §. præfati §. volumus.
v not. in §. post sunt. Instit. de testa.
x §. volumus.

visum fuit in nominationis formula huius quãtitatis mentionem fieri. Qua ratione percepta quæstiones aliquot, quæ ab aliis copiosè hic tractatæ sunt, facilè definiri poterunt. Quid autem appellatione beneficiorum contineatur, docuimus libro secundo.

IIII. Apud quos nominare oporteat.

QVIA *nominationis, de qua loquimur, finis & scopus hic est, vt nominatio beneficium quod posteà vacauerit, conferatur, satis constat ita concipiendam esse nominationem, quasi apud eos fiat, qui beneficiorũ conferendorũ ius habent: cuiusmodi sunt episcopi, collegia, & cæteri, quos lib. 2. cõmemorauimus. Eadem est patronorum ratio, sed ecclesiasticorũ tantùm, quos nominatim exprimit Leonina cõstitutio, non etiam laïcorum, in quos non simili potestate & imperio, ac in ecclesiasticos vti solent Romani põtifices. Durum siquidẽ est, nec sacerdotali modestiæ congruũ, prægrandes vberésque possessiones à laïcis hominibus nõ modò gentilitiis hæreditatibus detractas, sed etiam iuri humano & cõmercio exemptas, ita sacerdotes tenere, vt liberum etiã illud ecclesiarum patrociniũ, quod benefici homines receptũ voluerunt, ipsis auferatur*[a]. *Sed de his patronis aliquanto fusius suprà disputatum fuit.*

[a] not. in c. 2. de praeben. in 6.

V. De professione ac denunciatione, quam insinuationem vocant.

IN *scholastico conuentu nominari solent literari viri absentibus antistitibus, aliisue, qui promouendi ad sacra*

ministeria potestatem habent. Quamobrem ne eius rei ignorationem causari poßint, profeßio quædam denuntiatióque apud eos est necessaria. Et est constitutum, vt quadragesimæ tempore ea denuntiatio fiat. Triplex autem ac interdū quadruplex testatio ipsis edenda est. Vna de gradu, quo quis præditus est: altera de legitimo studiorum tempore: tertia de nominatione scholastici conuentus: quarta de nobilitate & genere. Harúmque omnium descripta exempla penes antistitem, vel patronū aliúmue cui editio facienda est, demitti debent. Ac postquam edita semel fuerint hæc omnia, editionem repetere candidatus non cogitur, sed quotannis nomen suum profiteri debet, ne fortaßis mutasse voluntatem, & nullum amplius beneficium affectare credatur[b].

b §. præfati. §. tenentur.

VI. De effectu nominationis.

EA *vis est ac potestas nominationis scholasticæ, vt petitio legísque actio sit prodita, qua nominatus beneficium suo tempore vacans petere poßit, si modò ritè & ex formula professus fuerit. Tempus autem quod Leonina constitutio nominatis attribuit, mensis est Iulius cum Ianuario. Nam cæteri qui gradibus scholasticis insigniti sunt, non tamen proditi seu nominati à scholastico conuentu, Aprilem & Octobrem, alij alios menses habent. Quibus omnibus in orbem beneficia conferuntur, nec vlla potuit cōmodior ratio excogitari, qua viri literati tertiam partem beneficiorum consequi poßint, quàm hac circulari collatione. Quæ igitur mense Iulio Ianuarióque vacant*

ob mortem inquam, beneficiarij, non ob beneficij eiurationem, adeò nominatis obstricta, vt ita loquar, obnoxiáque sunt, vt suo iure ipsis ea petere liceat, & alij facta collatio irrita sit[c]*. Hinc plerique aiunt eum qui alij contulit beneficium, posse mutata voluntate, nihilominus nominato conferre, quæ sententia probabilis est*[d]*. Sed animaduertendum est, quoties scholæ candidatus petit, curare eum oportere, vt non simpliciter, sed tanquam nominato expressum beneficiũ sibi conferatur: alioqui inutilis est collatio. atque ita confusionis fraudúmque vitandarum causa sæpe iudicatum est. Tempus autem intra quod petere debeat nominatus, constitutione expressum non est. itaque videtur id boni viri arbitrio relictũ esse. Sed æquum est ac rationi consentaneum, Lateranensis concilij tempus spectari, quod sex mensium est*[e]*. Quòd si requisitus antistes petentem ambientémque repulerit, ius conferendi, vt caducũ ad superiores antistites gradatim deuoluitur*[f]*, vt suprà diximus*[g]*. Et pœna constitutione expressa eidem irrogatur, nisi iustam huius repulsæ causam alligauerit*[h]*. Iusta verò causa potest esse, exempli loco, si is qui monasticis votis minimè obstrictus est, beneficium petat, quod eius tantum sectæ atque instituti homines capere poßint, aut contrá. Sic enim habet constitutio, vt secularia secularibus, & regularia regularibus conferantur*[i]*. Quæ verba à nobis explicata sunt lib. 2. Sed etsi alius cũ ambiente cõcurrat, qui videatur ei præferendũ esse, iusta negandi causa est. Nam inter nominatos is potior cæteris habetur, qui prior nominatus est.*

c §. si quis verò. §. vlt.

d c. nõ præstat, de reg. iur. in 6.

e c. 2. de con. preb.

f §. si quis verò.

g cap. 5.

h §. vlt.

i §. & insuper.

Ac si plures eodem anno sint nominati, qui summo gradu, id est doctura, præditi sunt, mediis, & medij infimis anteponuntur, quibusdam exceptis, quos exprimit constitutio.[l] *Inter eos qui à scholastico conuentu proditi non sunt, sed in candida pura petunt, vt ita dicam, locus est gratificationi, sicut & inter eos qui proditi nominatíque sunt, cùm nulla inter ipsos disparitas inæqualitásque reperitur. Hæc autem circularis promotio collatióque beneficiorum non perpetuò locum habet. Nam in metropolitanis cathedralibúsque ecclesiis annonæ quædam sunt theologis attributæ, quas præbendas theologales vulgò appellamus, quòd nemini, præterquam theologo, poßint conferri, quocunque tempore anni vacent*[m]. *Curatio quoque animorum in ciuitate semper ei defertur, qui gradibus scholasticis præditus est: aut saltem legitimo temporis spatio, id est triennio, vel theologiæ, vel iuri ciuili aut pontificio operam dedit, &c. Nec id modo de ciuitate constitutum est, quod verbum peculiarem habet significationem in iure pontificio, sed etiam de quacunque comopoli mœnibus cincta*[n]: *quæ authore Pomponio oppidum dici posse videtur*[o]. *Adde quòd Romanus pontifex occupationis cuiusdam iure, à nonnullis existimatur beneficia quocunque mense vacantia cuiuis conferendi liberam potestatem habere. Sed hæc quæstio, quæ iuris controuersi est, paulò pòst à nobis discutietur.*

l § statuimus.
m § statuim⁹.
n § statuimus.
o l. pupillus. § oppidum, de verb. sig.

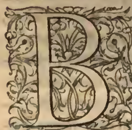
LIBER SEXTVS.

DE IIS QVÆ IN BENEFICIIS DISTRIBVENDIS PRAECIPVE *obseruanda sunt.*

ARGVMENTVM.

Genera omnia acquirendorum beneficiorum recensuimus in superiore libro, & explicauimus. Sed quia in huiusmodi acquisitione multa necessariò obseruanda sunt; visum est nobis ea statim hîc subiungere, & idcirco separatim hoc libro tractare, quòd superior ad iustam magnitudinem excreuerit.

Beneficium antequam vacet, nec dandum nec promittendum esse: & quàm grauiter in hac re aduersus sacros canones peccari soleat. Cap. I.

BENEFICIA *ecclesiastica, vt admonuimus lib. 2, tẽporaria non sunt, vt publica ciuiliáque munera quondam in Repub. Romanorum, sed perpetua potius, vt in Gallia sunt magistratus regij. Ac talis ferè olim fuit Romæ Auguratus, quem Plin. lib. 4. Epist. existimat insigne sacerdotium esse, quod nõ adimatur viuenti. hoc tamen interẽst, quòd sacra ministeria ac beneficia nostri temporis ob maleficiũ & aliam legitimam causam amit-*

tuntur. Auguratus verò ita perpetuus est, vt quamlibet nocens ac sceleratus homo nunquam eo priuari queat, authore Plutarcho[a]. Proinde si quis administrationẽ ecclesiasticam habeat, non aliter ei successorem mittere licet, quàm si mortem obierit, aut aliàs vacauerit Ecclesia, quam administrat[b]. Ac fuit quorundã opinio, ne mortuo quidem beneficiario posse beneficium dari, antequam demortui cadauer sepulturæ traditum fuerit[c]: quod tamen vsquequaque receptum non est. Vacantem verò Ecclesiam aut beneficium dicimus, cum præfecto, gubernatore seu administratore caret, non dißimiliter ac iureconsulti vacantem mulierem vocant[d], χολάζουσαν ἐκκλησίαν dicunt Græci[e]. & hac voce vtitur Plin. lib. 10. Episto. vt lib. 8. dicemus. Nec multum refert an poßideatur ab alio beneficium, an verò sit vacua eius possessio, vt cõferri possit. Sufficit enim in ea causa id esse, vt iure vacans dici queat[f]. Ac sicut viui superstitisque hominis beneficium conferri prohibetur, ita etiam promißio eius interdicta est, quamuis in tempus, quo mortuus fuerit beneficiarius, conferatur. Nec ex tali promißione vlla nascitur obligatio: quod & locum etiam habet, si quis sermone vsus generali, tunc beneficium se daturum promittat, cùm eius dandi facultas se obtulerit[g]. Nam huiusmodi promißiones ansam præbent affectandæ captandæque mortis alienæ[h]: quo nihil est à viri boni officio alienius. Idque vel Demadis illius exemplo edocemur, qui Athenis necessaria funeribus venditantem damnauit, cum probasset magnum lucrum optasse, quod contingere illi sine multorum

a in Problem.

b tot. tit. de cõ. prabẽd. c. non furem. 7. q. 1.

c c. bone. 2. de elec.

d l. qui cætu, ad l. Iul. de vi. pub.

e con. Antioch.

f c. licet, 2. de preben in 6. c. 1. § sacri, de homicid. ĩ 6.

g c. 2. de con. prabẽd. in 6.

h c. 2. de preben.

morte non poterat[i]. Receptum tamen est, vt ascito in collegium canonicorum annona seu præbenda quæ posteà vacauerit vtiliter promittatur: quia indecorum visum est, quenquam sine stipendio canonici munere fungi in Ecclesia[l]. Pontifex sanè Romanus ab hac regula excipi solet, qui beneficia omnia, licet nondum vacantia, donandi, conferendi, promittendi, & arbitrio suo distribuendi ac dispensandi potestatem sibi vnus vindicat[m]. Sed æquius erat ac longè decentius, eum non imperio tantum, sed etiam exemplo cæteros episcopos in officio continere. Nam in tanto fastigio collocatus, si leges, canones ac maiorum instituta contemnat, exemplo magis quàm peccato nocet Reipub. Christianæ. Atque hinc fit plerunque, vt non adeò grauis cùm in reliquos antistites, tum in gregem ipsum vniuersum eius sit authoritas.

» *In commune iubes (inquit Claudianus) si quid, cen-*
» *sesque tenendum.*
» *Primus iussa subi, tunc obseruantior æqui*
» *Fit populus, nec ferre negat, quum viderit ipsum*
» *Authorem parere sibi: componitur orbis*
» *Regis ad exemplum: nec sic inflectere sensus*
» *Humanos edicta valent, quàm vita regentis.*
» *Mobile mutatur semper cum principe vulgus.*

Qua pœna autẽ afficiatur is qui superstitis hominis nondum vacans beneficium impetrat, tractatum est. Et imprimis constat eum ecclesiastica cõmunione summoueri[n]. Deinde si quo honore gradúque ecclesiastico præditus sit, eo priuatur[o]. Est & pœna infamiæ aduersus eum sta-

i *Sene. lib. 6. de benefic. c. 38.*

l *c. relatum, de praben. glos. c. 2. de con. prab. in 6.*

m *c. proposuit, de con. prabẽ.*

n *c. 1. de con. prab.*

o *c. imprimis, 2. q. 1.*

p 3.q.2.c.audiuimus. q c.præsentium 7.q.1. r concil.398.

tuta[p]. *Sed si quis probabili errore ductus mortuum aliquem esse crediderit, iustam habere videtur excusationẽ*[q]. *Qua de re Philip. Decius in quodam responso disseruit*[r].

Omnem ambitum à collatione beneficiorum procul abesse debere. Cap. 2.

a c si quis episcopus.1.q.1.

IN *assequendis beneficiis nihil magis fugiendum est, quàm ambitus & largitio. Qua de re extat canon concilij Chalcedonens*[a]. *in hæc verba:*
» *Si quis episcopus per*
» *pecuniam ordinationem fecerit, & precio redegerit spi-*
» *ritus sancti gratiam, quæ vendi nõ potest: ordinaueritque*
» *per pecuniam presbyterum aut diaconum, vel quemlibet*
» *de his qui cognominantur in clero, promouerit: & dis-*
» *pensatorem aut defensorem, vel quemlibet qui subiectus*
» *est regulæ, pro sui turpissimi lucri commodo: is qui hoc*
» *attentare probatus fuerit, proprij gradus periculo subia-*
» *cebit, & qui ordinatus est, nihil ex hac ordinatione vel*
» *promotione, quæ est pro negociatione facta proficat: sed*
» *sit alienus à dignitate vel solicitudine, quam pecuniis ac-*
» *quisiuit. Si quis verò mediator tam turpibus & datis vel*
» *acceptis extiterit, si quidẽ clericus fuerit, à proprio gradu*
» *decidat: si verò laicus, anathematisetur. Græcè sic habet:*
» Εἴ τις ἐπίσκοπος ἐπὶ χρήμασι χειροτονίαν ποιήσαιτο, καὶ εἰς πρᾶσιν κα-
» ταγάγοι τὴν ἄπρατον χάριν, καὶ χειροτονήσοι ἐπὶ χρήμασιν ἐπίσκοπον, ἢ
» χωρεπίσκοπον, ἢ πρεσβυτέρους, ἢ διακόνους, ἢ ἕτερόν τινα τῶν ἐν τῷ κλή-
» ρῳ καθηριθμημένων, ἢ προβάλλοιτο ἐπὶ χρήμασιν οἰκονόμον, ἢ ἔκδικον, ἢ
» παραμονάριον, ἢ ὅλως τινὰ τοῦ κανόνος, διὰ αἰσχροκέρδειαν οἰκείαν, ὁ
» τοῦτο ἐπιχειρήσας ἐλεγχθεὶς, κινδυνευέτω περὶ τὸν οἰκεῖον βαθμόν· καὶ ὁ

„ χειροτονούμενος μηδὲν ἐκ τῆς κατ' ἐμπορίαν ὠφελείσθω χειροτονίας „ ἢ προβολῆς, ἀλλ' ἔσω ἀλλότριος τῆς ἀξίας ἢ τοῦ φροντίσματος, ὅπερ „ ἐπὶ χρήμασιν ἔτυχεν. εἰ δέ τις καὶ μεσιτεύων φανείη τοῖς οὕτως αἰσχροῖς „ καὶ ἀθεμίτοις λήμμασι, καὶ οὗτος, εἰ μὲν κληρικὸς εἴη, τοῦ οἰκείου ἐκπιπτέτω „ βαθμοῦ· εἰ δὲ λαϊκὸς ἢ μονάζων, ἀναθεματιζέσθω. *Extat & con-„ stitutio Anthemij imperatoris cuius hæc verba sunt*[b], *Si „ quenquam vel in hac vrbe regia, vel in cæteris prouinciis „ quæ toto orbe diffusæ sunt, ad episcopatus gradum pro-„ uehi Deo authore contigerit: puris hominũ mentibus nu-„ da electionis conscientia, syncero omnium iudicio profe-„ ratur. Nemo gradum sacerdotij venalitate precij mer-„ cetur. quantum quisque meretur, non quantum dare suf-„ ficit, æstimetur. profecto enim quis locus tutus, & quæ „ causa poterit esse excusata, si veneranda Dei templa pe-„ cuniis expugnentur? quem murum integritatis, aut val-„ lum fidei prouidebimus, si auri sacra fames penetralia „ veneranda proserpat? denique quid cautum esse poterit „ aut securum, si sanctitas incorrupta corrumpatur? cesset „ altaribus imminere profanus ardor auaritiæ, & à sacris „ adytis repellatur piaculare flagitium. ita castus & hu-„ milis nostris temporibus eligatur episcopus, vt quocunque „ locorum peruenerit, omnia vitæ propriæ integritate pu-„ rificet: non precio, sed precibus ordinetur antistes: tan-„ tum ab ambitu debet esse sepositus, vt quæratur cogen-„ dus, rogatus recedat, inuitatus effugiat. sola illi suffrage-„ tur necessitas excusandi. profectò enim indignus est sa-„ cerdotio, nisi fuerit ordinatus inuitus. Cùm sanè, si quis „ hanc sanctam & venerandam antistitis sedem pecuniæ*

[b] tit. de episc. & cler. ĩ Cod. Iustin. &c.

q. iiij.

" interuentu ſubiiſſe, aut ſi quis vt alterum ordinaret, vel
" eligeret, aliquid accepiſſe detegitur: inſtar publici cri-
" minis & læſæ maieſtatis accuſatione propoſita, à gradu
" ſacerdotij retrahatur: nec hoc ſolum deinceps honore pri-
" uari, ſed perpetuæ quoque infamiæ damnari decerni-
" mus: vt eos quos par facinus coinquinat & æquat,
" vtroſque ſimilis pœna comitetur. Quod autem de ordinatione dicitur, ad beneficiorum conceſsionem pertinet, quæ olim cum ordinatione ipſa ſeu promotione erat coniuncta, vt libro primo diximus[c]. Si quis igitur largitione ad ſacrum miniſterium promotus, aut beneficium aſſecutus fuerit, ab eo repelli & ſummoueri debet, cùm irrita ſit ac nulla talis promotio.[d] Nec refert an quis pecuniam, an aliquid pro pecunia paciſcatur: quia omnes huiuſmodi pactiones iure pontificio improbantur: quibus interuenientibus, gratuita dici non poteſt collatio[e]. Hic autem ambitus vulgò Simoniacus dicitur à Simone quodam apoſtolorum contemporaneo, qui mirificam illam diuinámque vim ac poteſtatem ſpiritus ſancti gratiam infundendi per manuum impoſitionem, quam habebant apoſtoli, ab ipſis emere & mercari voluit[f]. Quiſquis enim rem ſacram ſpiritalémque precio ſibi parat, aut alia re quæ precij vice fungatur, hunc Simonicũ, quaſi Simonis illius æmulum & imitatorem, appellamus. Nec quicquam intereſt an ordinatori, an alij, qui fortè competitor noſter ſit, largiamur aut promittamus. Quòd ſi quis litem habeat beneficij nomine, & aduerſario aliâs liti cedere nolenti pecuniam det vel promittat ob ſum-

c c. ex multis, 1. q. 3.

d c. ſanctorum, 1. q. 1. c. cũ cle rici, de pact.

e c. quam pio, 1. q. 2. c. vlt. de pact.

f Acto. c. 8.

ptus in litem factos, & vexationis redimendæ causa, hæc decisio transactióque nõ videtur ad Simonicum ambitum pertinere: speciem tamen quandam ambitus habere dicitur. & vt fraudibus via præcludatur, meritò improbata est, nisi authoritate antistitis iusta aliqua probabilique de causa fiat[g]. *Cùm igitur ambitus verè non sit, sed commentitio iure pro ambitu habeatur, pœna transigentem non teneri vulgò receptum est: quanuis transactio irrita sit*[h]. *Sed quæritur an librariis, qui tabulas ad fidem ordinationis faciendam conscribunt, rectè aliquid detur. Et generaliter constitutum est à Gregorio, ne quid eo nomine accipiatur. Quod plerique sic intelligendum censent, si huiusmodi librariis publicè salarium præbeatur. Nam alioqui opera eorum videtur aliqua remuneratione digna. Et sanè Basiliensis synodus pro labore scribentis moderatam dari mercedem statuit*[i]. *Idque Iustiniani constitutionibus consentaneum est, quibus quantitas describitur, quæ ministris episcopi ordinantis, ab eo qui ordinatur danda est*[l]. *Sed & si quis ex substantia facultatibúsque suis aliquid Ecclesiæ offerre velit, non priuatim aliquibus personis ecclesiasticis id ab eodem Iustiniano non solum permittitur, sed etiam maximopere commendatur. Verùm ab inuitis nihil exigitur, modica illa quantitate excepta, quam pro enthroniastico idem definiit.*

g c. cum pridẽ, de pact. c. cõstitutus, de transact.

h not. in d. c. cõstitutus.

i Sess. 21.

l Nouel. 123.

De annuo vectigali, quod vulgò Annatam vocant, à nouis antistitibus exigi solito, & explicata lex Iulia de ambitu. Cap. 3.

VSITATVM *est apud nos, & Leonina constitutione, cuius sæpe meminimus, confirmatum genus vectigalis, quod vulgus Annatā vocat. Nam cùm primum recens lectus est, & à rege nominatus, aut episcopus aut cœnobiarcha, Romanus pontifex anni integri fructus eius beneficij percipit, eósque sibi statim solui ac repræsentari curat. Hoc vectigal, quod annuū appellamus, non quod anniuersarium, sed quod vnius anni sit, quidam à Bonifacio nono inuentum, alij à Ioanne* XXII. *scribunt*[l].

l Platin.

Sæpe autem quæsitum est, an iure possit exigi. Et hæc ferè Theologorum est opinio, iurísque pontificij consultorum, Romanum pontificem lege simoniaci ambitus, vt cæteros episcopos teneri, si pro sacris ministeriis pecuniam accipiat[m]. *Nam præter canones, quos suprà citauimus, qui pecunia omnino exigi vetant, hoc genus vectigalis à synodo Basiliensi damnatum est: & pœna ambitus aduersus eos qui hac via ad sacra ministeria Ecclesiæ grassantur, atque adeò aduersus ipsum pontificem statuta*[n]. *Nec satis perspicio vt se excusare possint hoc modò promoti à pontifice, quominus in canonū pœnam incurrant, & tanquam vitio creati, vt veteres loquebantur, dignitatem honorémque ecclesiasticū amittant, si quis ad priscæ institutionis normam potius, quàm receptæ cōsuetudinis, hæc exigere velit. Nam quoquo se vertant pōtifices, quibuscūque decretis, constitutionibus pactísq; hanc exactio-*

m not. in c. 1. de simo.

n Ses. 21.

nem tueantur, diuinum oraculum ſemper eis opponemus: Gratis accepiſtis, gratis date[o]. *Quod cum ita ſit, conuentio inter regem noſtrum, pontificémque Leonem inita turpis omnino ac inhoneſta quibuſdam videtur, ideóque pro non ſcripta haberi ac reuci debere: ita tamen vt cætera capita eiuſdem conuentionis, quæ à ratione honeſtatéque non abhorrent, nihilominus obſeruentur. Non me latet à iuris ciuilis authoribus pollicitationes probari, quibus ob ſacerdotium pecuniam Reip. quis promittit*[p]. *Sed alia cauſa eſt ſacerdotiorum Chriſtianæ religionis, vt ex iam dictis conſtat. Deinde vltrò offertur Reipub. ea pecunia, nec eam promittere, aut non promiſſam dare quiſquam cogitur. Nec verò inficias eo ex fructibus beneficiorum partem aliquam decerpi poſſe, ſi neceſſitas aliqua magnáque vtilitas Eccleſiæ id flagitet. Verùm id coacto concilio fieri debet, vt appareat in Eccleſiæ gratiam & vſum reuera, non in priuatum paucorum hominum commodum eas facultates erogari & impendi. Quod & in ſynodo Conſtant. decretum eſt*[q]. *Sed obiiciunt aliqui quod Modeſtinus ait, legem Iuliam de ambitu Romæ ceſſare, quòd magiſtratuum creatio ad principis curam pertineat, non ad populi fauorem*[r]. *Idémque dicendum putant de pontifice Romano, cuius in Eccleſia ſummus eſt principatus, vt ambitus argui non poßit. Quibus ego breuiter reſpondeo legem Iuliam aduerſus eos latam eſſe, non qui Reipublicæ palam aliquid dabant, quod nulla lege vetitum erat*[ſ], *ſed qui populum viritim diſtribuendo pecuniam clandeſtinis largitionibus corrūpebant. Proinde*

[o] gloſ prag. tit. de annat.

[p] tit. de pollicit.

[q] Seſ. 43.

[r] l. 1. ad leg. Iul. de amb.

[ſ] tit. de pollicit.

ea lex in iis magistratibus locum habere non poterat, quos princeps, nō populus, creare solebat. Verùm vt gratis dentur hæc spiritalia sacráque munera, nec eo nomine quicquam accipiatur, episcopis omnibus ac pontificibus & voce diuina, & sacrorum conuentuum canonibus præceptum est, quandoquidem eorum cupiditati & auaritiæ aliter occurri non poterat. Ac vt obiter de principe dicam, quod dissimulari non potest, quanuis nulla lex principem coërceat, nihil tamen videtur magis à regia liberalitate, splendore & maiestate alienū, quàm ob munera publica à subditis pecuniam exigere: id quod Iustinianus noster in quadam constitutione grauiter & copiosè demonstrat, ac dedignari se ait imitari eos qui ante se imperio præfuerant, qui pro pecuniis cōferentes munera publica castigandi eos qui malè & iniustè versabantur in munere suo, potestatem sibi ademerat. Sed memoratu dignum est, quod idem ait, atque vtinam principes nostri hoc corruptissimo tempore sæpius id expenderent:

" Ἀργυρολογεῖν τὰς ἀρχὰς πάσης ἐστὶ πονηρίας προοίμιόν τε καὶ πέρας.
" *Pecunias ex magistratibus colligere omnis iniquitatis &*
iniustitiæ principium est & finis[t]. *Huic consentaneum est & quod Lampridius de Alexandro Seuero scribit,*
" *Honores iuris gladij nunquam vendi passus est, dicens,*
" *Necesse est, vt qui emit, vendat. Ego non patiar merca-*
" *tores potestatū: quos si patiar, damnare non possum. Eru-*
" *besco enim punire illum hominem qui emit & vendit.*

At hodie ô turpem notam horum temporum! quotusquisque absque precio, eóque ingenti, ad vllum magistratum in

[t] *Nouel. 8. vt iud. sine quo. suff.*

Republica nostra prouehitur. Nam etsi principes eam nundinationem minimè probare soleant, in iis quidẽ certè magistratibus, qui iuri dicendo præficiuntur, nemo tamen est qui nesciat ea munera suffragatores aulicos, velut in auctione licitationéque publica, grandius prælium numerantibus addicere solitos esse. Itaque vix vllus hodie reperitur commendatione virtutis & doctrinæ vllo honore auctus in Republica, & cui idem verè dici non poßit, quod Caium Cæsarem Syllæ quondam obiecisse ferunt. Cùm enim Sylla indignabundus Cæsari sua se in illum potestate vsurum esse diceret, ridens Cæsar, Rectè, inquit, tuum putas esse magistratum, quem tuis pecuniis cõparasti.

De annuis siue pensionibns, quæ beneficiis velut seruitutes quædã imponuntur. Cap. 4.

BENEFICIA *cùm vacant, integra & sine vlla diminutione debent conferri. Quare si partem redituum antistes beneficium conferendo retineat, in legem ambitus committit*[a]. *Sed nec duobus idem beneficium conferre, aut inter duos idem beneficiũ diuidere potest, nisi ex iusta aliqua causa ritè legitiméque talis diuisio fiat*[b]. *Receptum tamen est, vt quanuis vni tantũ detur beneficium, nihilominus ei onus imponatur certam portionem ex beneficij reditibus alteri singulis annis pendendi. Quod genus pensitationis annuum neutro genere appellari posse arbitror. idque exẽplo veterum, quos ita locutos esse crebrò animaduerti*[c]. *Est igitur hoc annuum delibatio quædam beneficij, qua ex eo quod vniuersum beneficiarij foret, pars*

[a] tit. vt eccle. benef. sine dimi.

[b] c. maioribus. c. vacãte. c. cũ causam, de preb.

[c] l. scio §. vxori. l. sicut annuũ. l. titia. §. quo Marco, de an. leg. l. ex annuo. l. si stipulata, de donat. inter vir.

quædam alicui confertur. Sic enim id nobis vtcunque describere ac delineare visum est, exemplo Florentini Iureconsulti in legati definitione[d]*. Sunt autem huiusmodi annuorum tria genera. Quædam enim ob sacrum spiritaléque munus penduntur: vt cùm in Ecclesia aliqua cōstituitur à monachis vicarius, qui ecclesiam ac populum regat: nam huic ex reditibus suis partem aliquam idoneam erogare coguntur*[e]*. Item cum præter Ecclesiæ rectorem siue pastorem clericus quispiam ad Ecclesiæ ministerium necessarius instituitur: cui etiam portio redituum beneficij debet à rectore ipso suppeditari*[f]*. Ac tametsi beneficij, vt ita dicam, hi domini non sint, sed hanc portionem velut vsufructuarij, & à dominis quodammodo accipiant, tamen hoc stipendium à vero iustóque beneficio non differt, cùm ob sacrum spiritaléque ministerium detur. Alia sunt annua, quæ ob munus aliquod profanum, ac, vt loquimur, temporale, præberi solent, vt puta, aduocatis Ecclesiæ, & iis qui sonitus tinnitúsque campani curam gerunt. Et hæc annua profana omnino sunt, quæ ob profanum officium profaníśque hominibus tribuuntur*[g]*. Alia sunt quæ absque vllo onere ac ministerio cōceduntur, & ἄσπαρτα καὶ ἀνήροτα proueniunt: de quibus hìc potissimum tractaturi sumus. Ac in primis sciendum est, certis ex causis hæc onera seruitutésque beneficiis imponi posse, non solùm à pōtifice Romano, sed etiam ab aliis antistitibus, qui inferiores dicuntur. Itaque si in fraudem, aut absque causa legitima annuum alicui attribuerint, nihil actum esse intelligitur*[h]*. Sed voluntas Romani*

d l. legatum, de leg. 2.

e c. de monachis. c. extirpāde, de præbē. c. 1. de præben. in 6.

f c. cōquerente, de cler. nō resid.

g c. quicunque. 12. q. 2. c. possessiones, 16. q. 1. not. in cle. 1. de reb. eccle. nō alie.

h c. extirpāde, de præb. c. audiuimus, de collus. detec.

pontificis pro iusta legitimáque causa habetur in re beneficiaria[i]. *Prima igitur causa est, cùm quis beneficium eiurat, ac dimittit in gratiam alterius, hoc consilio, vt pars aliqua fructuum, vnde se tueatur, ei salua maneat. Nam etsi huiusmodi conditio à Simoniaco ambitu propè videatur abesse*[l]: *tamen quia totum negotium in voluntatem arbitriúmque pontificis confertur, conuenit inter omnes iuris pontificij doctores impunè id licere. Et sanè iustissima plerũque huius rei causa potest esse, vt si ponamus pastorem alicuius Ecclesiæ senio confectum velle ministerium suum cum bona pontificis venia alij cedere, nec tamen eas facultates habere, vt ad victum ei sufficiant: ídque suprà alibi annotatũ est. Secunda causa est, cùm duo permutare cupiunt beneficia sua, sed vnũ longè opimius est ac vberius altero: tunc enim ipsis consentientibus pontifex minus ac magis tenue beneficium certæ præstationi annuæ obnoxium reddit. Tertia causa est, cùm lis inter duos beneficij alicuius nomine orta est. Quo casu solet pacis concordiæque causa ita res decidi, vt vnus beneficium obtineat, alteri annuum ex eius beneficij fructibus præbeatur*[m]. *Sunt & aliæ causæ, quas commemorant passim iuris pontificij doctores, sed has tantùm vsus forensis probat in Gallia. Nam etsi quis bene meritus sit de Ecclesia, aut inops, vel infirma valetudine sit, iusta hæc causa annui dandi ex bonis ecclesiasticis habetur*[n]. *Et hoc prætextu Romanus pontifex Cardinalibus Romanæ Ecclesiæ annua attribuere consueuit, quod absque eo reditu splendorem suum (nam luxum dicere non ausim) tueri*

[i] cle. 1. vt lit. pend.

[l] not. in c. ex parte, de off. de leg.

[m] c. nisi essent, de praben.

[n] c. possessiões, 16. q. c. quicũque, 12. q. 2 Oldra. cõ. 226

nequeant. Verùm vt suprà diximus, quæ causa eum mouerit, inquirendum non esse vulgò traditur.

Annuum de quo hîc loquimur, beneficium ecclesiasticum non esse.

ANNVA *huiusmodi inter sacra beneficia nõ recensentur, vt iam admonuimus*[o]. *Proinde quæ de beneficiis constituta sunt iure pontificio, ad ea minimè pertinent*[p]. *Exempli gratia. Laicis hominibus non minus quàm initiatis attribuuntur: quia nullum sacrum munus ministeriúmue desiderant: ideóque contracto postea matrimonio non amittuntur. Quod tamen plerique accipiendum esse aiunt, nisi cum cedenti beneficio suo annuum constituitur. Quo casu, quia loco beneficij datur, naturam quoque beneficij retinet*[q]. *Præterea mortuo creditore nõ dicitur vacare, vt impetrari sicut beneficium aliquod possit, sed velut vsusfructus extinguitur. Remittitur etiam absque vllius pontificis venia, licet beneficio se abdicare nemo poßit, sine pontificis authoritate*[r]. *Cùm enim priuatum alicuius hominis cõmodum tantùm respiciat, cur ipsi de eo pacisci arbitrio suo non permittetur*[s]? *Excipitur annuum quod authoritate põtificis pro alimentis alicui attributum est. Nam ius ciuile non patitur, vt transactio de alimentis sine decreto interponatur*[t]. *Item potest hæc pensitatio, vt alius quiuis reditus, pecunia redimi. Verùm ob eam, de qua iam diximus, causam pontificis authoritas accedere consueuit. Atque ita vulgò solent concipi tabulæ, quasi aliquot annorũ pensionibus repræ-*

o c. præterea, l. 2. de transf.
p c. quamuis, de preben. in 6. not. in c. ad audientiã, de rescrip.
q l. si eũ. § qui iniuriarũ. ff. si quis caut.
r tit. de renunt.
s l. si quis in cõscribendo. C. de pact. l. in re mãdato. C. mand.
t l. cum hi, de transf.

ſentatis, ac vt loquitur Seneca, in anteceſſum datis, liberatum ſit ea ſeruitute beneficium. Adhæc, ſi annuum ita ſit alicui attributũ à pontifice, ut illud in alium trãſcribere poßit, nihil prohibet eo nomine pecuniam velut ab emptore accipi. Sed rarò hanc tranſſcribendi emãcipandíque facultatem pontifices concedunt, vti accepimus. Denique non ſicut beneficium, ita etiam hoc ius, quod profanum eſt, cum beneficio permutare licet. quia ſacrarum ſpiritaliúmque rerum cum profanis permutatio nõ admittitur[y].

[y] *c. vlt. de reb. permut. gloſ. prag. tit. de coll. §. item q̃d ad vniuerſitates, in verb. beneficiorum.*

Annui poteſtas & effectus quis ſit?

QVÆ *ſit poteſtas & effectus annui, nonnihil antè demonſtratum eſt. Sed hic locus aliquãto pleniorem diſputationem exigit. Itaque animaduertendum eſt hoc ius ſimile quadantenus eſſe vſufructui, quia cum perſona extinguitur*[a]. *Præterea beneficio ſic inhæret, vt ipſum ſequatur ad quancunque perſonam tranſeat*[b]. *Nam mortuo beneficiario hoc annuũ à ſucceſſore, qui in vacantem locum ſuffectus eſt, poſſe exigi dubium non eſt, niſi ex conceptione diplomatis aliud actum eſſe appareat*[c]. *Cùm enim ferè non concedatur alicui à pontifice, niſi in perpetuum, & quàm diu vixerit, ratio non patitur, vt finiri morte beneficiarij dicatur. Quod & de præteriti temporis penſionibus, quas vetus poſſeſſor beneficij debuit, accipiendum eſſe videtur, ad quas Eccleſia ſiue beneficium obligatum eſt*[d]. *Nec ideo aduerſus veterem poſſeſſorem, ſi fructus in vſum Eccleſiæ non impenderit, aut eiuſdem fato functi hæredem agetur. Atque ita credi-*

[a] *§ finitur. Inſtit. de vſufr.*

[b] *c. ſi quis laïcus, 16. q. 1.*

[c] *d. c. niſi eſſet, vbi gloſ. de preben.*

[d] *l. imperatores. ff. de pub. & veſtiga.*

r. i.

toris erit electio, vtrum conuenire malit[e]. *Cùm autem vsufructuario cōparetur is, cui annuum attributum est, tractari solet, an onera quæ dicuntur patrimonialia subire cogatur. Et certum est hospitalitatis onus, & alia huiusmodi quæ ordinaria sunt, beneficiario incumbere, cùm eo nomine maiorem partem fructuum ei dimittendā esse receptum sit. Cætera verò quæ extra ordinem indicuntur, proportione sustinet is qui annui nomine partem fructuum capit*[f].

e not. in c. 1. de solutio.

f l. hactenus, de vsufr. l. neque de impen. in reb. dot. fact.

Beneficium purè ac simpliciter conferendum esse. Cap. 5.

QVIA *beneficia gratis conferenda sunt, vt antè diximus, receptum est, collationem sub conditione fieri non posse*[g]. *Excipitur conditio quæ inest collationi, quanuis fortè non exprimatur, vt puta, si vacat beneficium, &c*[h]. *Nam ea adiectio abusiue tantùm conditio appellatur: nec ullam vim suspendendi negotium, quod geritur, habet*[i]. *Quod autem dicitur sub conditione beneficiū inutiliter conferri, de inferioribus antistitibus vulgò accipi solet, non de Romano pontifice. Huic enim liberum esse aiunt, quancunque libuerit cōditionem adiicere collationi, modò ea in crimen ambitus iure diuino prohibiti non cadat*[l]. *Eadem est alternationis ratio quæ conditionis: idque à pontificij iuris doctoribus plerisque in locis memoriæ proditum est*[m].

g c. vl. de pact. not. ĩ c. significasti, de electio.

h glos. ĩ c. 2. de elect. in 6.

i l. muto, de tute. glos. c. significatū, de prabē. not. in l. actus legitimi, de reg. iur.

l cle. 1. vt lit. pend. not. in d. c. significasti.

m not. in c. pastoralis, 7. q. 1 & c. 2. de elect. in 6. Fel. in c. 2. de appell.

An abſque ſcriptura beneficij collatio valeat. Cap. 6.

SIMVLATQVE *pontifex beneficium ſe alicui conferre pronuntiauit, ius ei acquiſitum eſſe intelligitur, tametſi nulla ſcriptura, nullúmue diploma, ea de re confectum fuerit*[n]. *Itaque mortuo ſtatim pontifice à quo beneficium nudo ſermone collatum eſt, irrita minimè eſt collatio, ſed debent à ſucceſſore diplomata & literæ expediri, in quibus eius conceßionis mentio fiat*[o]. *Quæ literæ ad probationem neceſſariæ eſſe dicuntur, cõtra communes regulas: nec licet beneficiario antequam eas literas acceperit, quicquam attingere, quod ad beneficium pertineat*[p]. *Proinde ad fidem collationis faciendã teſtes non ſufficerent*[q], *præterquã in exceptis caſibus, de quibus non indiligenter ab aliis tractatum eſt*[r]. *Tametſi Iaſon ex facto conſultus ſimpliciter reſponderit, ſcripturam neceſſariam non eſſe*[ſ]. *Quæ autẽ ſit authoritas ac fides literarum ſiue tabularum, quæ ab antiſtitibus cõficiuntur, quandoquidẽ diffuſe ab aliis agitata eſt quæſtio, eam impræſentiarum omittemus*[t].

n c. inſtitutionis, 35. q. 2.

o Bal. in l. humanum. C. de legib. & in l. vlt. C. de cõ. ſer. ma. c. literis, de reſcrip.

p extra. iniuncte, de elect. auth. de mãd. prin.

q Panor. ĩ c. in noſtra de reſcript. not. in l. pactũ quod C. de pact.

r Fel. in rubr. de conſtitut.

ſ in l. cum proponas filios. C. de pact.

t not. in c. poſt ceßionem, de probatio.

LIBER SEPTIMVS.

QVOD IVS HABEAT BENEFICIARIVS IN BENEFICIO *suo, & quemadmodum beneficia retineantur & conseruentur.*

ARGVMENTVM.

Omne ius nostrum, inquit Vlpianus [a], *aut in acquirendo, aut in conseruando, aut in amittendo consistit, eáque diuisione sæpe vsi sunt nostri iuris authores* [b]. *quorum exemplum hîc nos secuti post acquisitionem beneficiorum operæpretiũ duximus, & de eorum cõseruatione aliquid scribere, tametsi is locus à cæteris vulgò prætermissus sit.*

a l. vlt. de legib.

b lib. 8. Digesto.

De decima tam ordinaria & legitima, quàm extraordinaria atque indicta. Cap. 1.

ENEFICIVM *ecclesiasticũ, vniuersitas quædam est variis ex rebus constans, quibus loco stipendij cuiusdam beneficiarius fruitur. Ac vt de singulis breuiter dicamus, prædia imprimis ac possessiones, quæ vulgò bona temporalia dicuntur, beneficio insunt, vt docuimus lib. 2. prætereà decimam omnium fructuum partem à populo accipit beneficiarius, de qua etiã disseruimus lib. 2, Et quia lex Mosaica eam dari iubet leuitis & sacerdotibus, quibus nulla terræ portio data fuit, cum Moses*

Hebræis possessiones distribueret[a]*: iuris pontificij docto-res contendunt, iure diuino eam sacerdotibus nostri tem-poris deberi: quod & pontificum aliquot cõstitutionibus expressum est*[b]. *Sed existimant ferè theologi non ideo quenquam iure diuino ad eam præstationem astringi di-cendum esse, cùm ea lex abrogata sit, nec hodie nos liget, vt antè diximus*[c]. *Sunt qui asserant, nos ita demũ obli-gari ad decimã dandam, si voto ad id nos obstrinximus*[d]. *Quasi hæc decima similis sit ei, quam veteres ethnici vo-uere Herculi & consecrare solebant, authore Plutarch. in Problem. Verùm inueterata consuetudo Ecclesiæ, & variæ constitutiones ea de re promulgatæ meram libera-litatem fortaßis in neceßitatem conuerterunt. Itaque in hac disputatione de decima, vt ministris ecclesiarum iure debita, & quam ab inuitis exigere poßint, loquimur. Nec solùm de fructibus prædiorum percipitur: sed etiam de omni artificio, negotiatione, quæstu, &c.*[e]. *Et hinc vul-garis diuisio decimæ in prædialem & personalẽ orta est*[f]. *Debetur autẽ Curionibus potißimum, id est presbyteris qui parœcias regunt, & animorum curationem habent. Id enim ab initio sic constitutũ fuisse dicitur*[g]. *Debetur interdum & aliis ecclesiis siue monasteriis, vel ob dona-tionem ritè factam, vel ob longi temporis possessionem*[h]. *Laïci verò huius iuris capaces non esse dicuntur: quia ob sacrum spiritaléque munus clericis concessum est. Est enim Lateranensi cõcilio prohibitum, quod tempore Alex.* III. *ante quadringentos annos habitum est Romæ, & qui-busdam pontificum decretis, ne in homines laïcos hoc ius*

a c.1.de deci.

b c.parochia-nos. c.in ali-quib.de deci.

c glos. c.1.de deci.in 6.

d l.2.de polli-cit.

e c.ex trãsmis-sa, de deci.

f c.ad aposto-lica, de deci.

g c.ecclesias, 13. q.1.c.decimæ. c. de decimis, 16.q.1.

h c. cum cõtin-gat. c cum in tua, de deci.

transferatur[i]. Ante illud conciliũ ſacræ decimæ ius, clientelæ titulo militibus attributum fuerat à principibus quibuſdam, idque totius cleri cõſenſu, quòd Eccleſiam populúmque Chriſtianũ aduerſus religionis hoſtes propugnarent. Et huius rei authorem fuiſſe in Gallia Carolũ Martellum annalibus noſtris proditũ eſt. Sed quia id pernicioſum eccleſiis videbatur, ſynodus decreuit, vt ex eo tẽpore decima in laicum trãsferri nõ poſſet. Quamobrẽ qui iure clientelæ ſacram decimam ſibi vindicant hoc tẽpore, eam ante ſynodũ illam Lateranenſem ſibi, vt clientibus Eccleſiæ cõceſſam fuiſſe contendũt. Cuius rei quia difficilis eſt probatio, vtilitatis cauſa receptũ eſt, vt vetuſtam poſſeſſionem iſtius iuris clientelaris, id eſt, quæ hominũ excedat memoriam, probare ſufficiat[l]. Ad decimam autẽ beneficiariis curionibus præſtandã, adeò obligatur populus: vt nemo excuſetur, niſi huius muneris vacationem impetrauerit, quæ à pontifice Ro. impetrari ſolet[m]. Nam conſuetudine ſeu longa poſſeſſione hoc ius omnino nõ tollitur, quãuis minui poſſit, & decima in duodecimã aut aliam partem, quæ minor ſit conuerti[n]. Ex his quæ iam dicta ſunt exiſtit quæſtio, de noualium decima cui ſcilicet debeatur, an curioni beneficiario, an verò alij cui ius ſacræ decimæ acquiſitũ ſit. Nouale autem hîc intelligitur proſciſſus nunc primũ ager, qui antè deſertus, nec poſt hominum memoriã cultus fuit[o]: quanuis nonnunq̃ aliter accipiatur[p]. Ad quæſtionẽ igitur propoſitam vt breuiter reſpondeamus, ſciendũ eſt imprimis laicos qui ius ſacræ decimæ ſibi vindicant, ex noualibus nihil percipere poſſe, ſed

i c. prohibem⁹, de deci. c. cum apoſtolica, de his quæ fi. à prela.

l not. in c cum apoſtolica, de his quæ fi. à prela.

m c. dilecti. c. ſuggeſtum, c. ex parte, c. licet. c. ad audientiam. c. à nobis, de deci.

n not. in c. in aliquibus, de deci. c. cõmiſſum, eo. tit.

o c. 1. c. quid per nouale. de verb. ſig. in decret. l. vlt. de ter. mo.

p l ſylua, §. noualis, de verb. ſig.

curiones ipsos potius, quibus solis hoc ius olim competebat. De monachis autem, qui olim laïci erant, nunc ferè sunt clerici, & aliis huiusmodi beneficiariis paulò difficilius est iudicium propter constitutionum pontificiarũ obscuritatem. Sed vulgò receptum est, si ius sacræ decimæ in certa parœcia disertè concessum eis fuerit, decimam quoque noualium ipsis deberi[q]: quia verba indefinita ad futurum quoque tempus referuntur[r]. Quòd si longa possessione id ius acquisierint clerici, decima noualium non ipsis sed curioni debetur, quoniã in loco recens proscisso nullam vnquam decimam perceperunt. Ideóque vsucaptum ab eis hoc ius verè dici non potest[s]. Addendum & illud est, quanuis ei qui longa fortaßis possessione decimam sibi acquisiuit, nominatim decimæ noualium ius ita tributum fuerit, vt non aliter ac decima vetere ea fruatur: conceßionem tamen huiusmodi dimidiam partem non excedere, ne curiones & pastores ecclesiarum parœciarúmque nimis grauentur: id quod Alexandrina constitutione plenius continetur[t]. Hactenus de legitima ordinariáque decima satis pro instituto dictum est. Est autem aliud genus decimæ, quam ideo extraordinariam & indictam vocare possumus, quòd à pontifice Romano prætextu belli hostibus nostræ religionis inferendi, alteriúsue neceßitatis extra ordinem beneficiariis indicatur[v]. Hodie hanc decimam rex in Gallia beneficiariis indicere ac imperare pro potestate solet, nec vllum ferè certius atque expeditius, quàm ex decumana ista pecunia vectigal habetur.

q c. ex parte, de deci.

r l. si seruitus, de seruitut. vrb. præd.

s c. cum contingat, c. cum in tua, de deci.

t c. statuto, de deci in 6.

v c. le. vlt. de deci. & eo. tit. ĩ extrau.

De primitiis. Cap. 2.

AFFINES *decimæ sunt primitiæ, id est, primi fructus ex agro suscepti. Nam & hi lege Mosaica offerri iubebantur Deo, quamuis certa non esset definita quantitas, sed offerentium arbitrio derelicta, vt Hieronymus ait*[a]. *Itaque prætextu legis diuinæ ad certam eo nomine præstationem populum hodie cogi non posse inter omnes conuenit. Nec dubium est, quin ea consuetudo, cuius meminit Hieronymus, quæ modum definierat contraria consuetudine abrogari & antiquari potuerit*[b]. *Et hunc sanè morem primitiarum offerendarũ videntur ab Hebræis ipsis accepisse Romani, quos scribit Plin. lib. 18. degustare vina aut nouas fruges solitos non fuisse, priusquam sacerdotes primitias libassent.*

a c. 1. de deci.

b d. c. 1. de deci.

De oblationibus. Cap. 3.

OBLATIONES *dicũtur quæcunque à piis fidelibúsq; Christianis offeruntur Deo & Ecclesiæ, siue res soli, siue mobiles sint. Nec refert, an legentur testamẽto, an aliter donentur*[a]. *Et hoc vocabulo vsus est Vlpian. c. 5. tit. de donat. inter vir. & vxo. Veteres offerumenta vocabant, authore Festo. Verùm hæc inualuit consuetudo loquendi, vt oblationes specialiter dicantur, quæ altari offeruntur in sacra liturgia, quam vulgus missam, Iustinianus noster* ἁγίαν προσκομιδὴν *appellat*[b]. *Huiúsq; oblationis, quæ apud veteres vsitata fuit, Theodor. meminit*[c]. *& nos suprà aliquid attigimus lib. 2. Et hæ omnes oblationes, sicut & decima, de qua iam diximus, inter res sa-*

a c. qui oblationes. c. clerici. 13. q. 2. not. in c. causa c. cũ inter, de verb.

b Nouel. 123. c. de his, 10. q. 1. c. omnis, de cõsec. dist. 1.

c lib. 5. eccles. hist. c. 18.

cras ſpiritaléſque numerantur: adeò vt clerici tantũ, non etiam laïci, eas capiant[d]*. Cùm autem in bonis ac reditibus recenſeantur eius Eccleſiæ cui offeruntur, meritò dicendum eſt eas ad eius Eccleſiæ rectorem gubernatorémque pertinere*[e]*.*

[d] *c. quia ſacerdotes.. c. ſanctorum. c. vlt. 10 q. 1.*

[e] *Panor. ĩ c. paſtoralis, de his quæ fi. à præla. ſine conſ.*

❧ De diariis, quæ diſtributiones quotidianæ appellantur, & cur hoc genus erogationis adinuentum ſit. Cap. 4.

CANONICORVM *beneficia ac præbẽda duabus ex rebus ferè conſtant. Nam in quibus eccleſiis eſt præbendorum diſtinctio, certa prædia ac poſſeßiones obtinent ſinguli, quas ſic in poteſtate ſua habent, vt reditum ab alio quopiam accipere neceſſe eis non ſit. Fructus autem huiuſmodi ſibi acquirunt, ſi præſentes ſint in ciuitate, quãuis in templo quotidie non pſallant, aut pſallentibus non aßiſtant. Nam quia canonicorũ collegium velut quidam ſenatus eſt Eccleſiæ, vt diximus lib. 1. permulta ſunt ad eorũ munus pertinentia, quibus exequendis Eccleſiæ non minus, imò verò magis prodeſſe poſſunt. Hoc enim pſallendi munus quanuis negligendũ non ſit, tamen olim inferiorum tantummodo clericorum fuit, nec inter præcipua, ac magis Eccleſiæ neceſſaria habitum eſt. Quod & ſuprà admonuimus lib. 1. Præter eas poſſeſſiones qui pſallunt in templo, aut ſacris cantionibus interſunt, quanuis plerunque in collegium canonicorum cooptati non ſint, hi in ſingulos dies, atque adeò horas ſtipem recipere ſolent, ac veluti quaſdam ſportulas, quibus*

à manu vulgò nomen inditum est, quòd tantùm præsenti in manũ tradantur[g]. *Sunt qui distributiones quotidianas appellent non ineptè. Ego à Latinis Diaria propriè vocari scio. Qua voce Iustinianum nostrum, quãuis Græcè scribentem*[h], *vsum fuisse comperimus. Verba eius hæc sunt de diaconissa loquentis, quæ cum suspecto aliquo viro habitat:* εἰ δὲ τοῦτο ὑπερθῆται πρᾶξαι, τῆς ἐκκλησιαστικῆς ὑπηρεσίας καὶ τῶν ἰδίων διαρίων ἀλλοτριουμένη, ἐν μοναστηρίῳ παραδιδόσθω, &c. *Videtur autem hoc erogationis genus ideo excogitatum esse, vt cùm à beneficiariis vulgò contemneretur psallendi aut sacris assistendi munus, quasi proprium ipsorum non esset, spe huius dianomes & mercedis illecti, id munus amplecterentur. Nam iis tantùm qui sacris intersunt hæ sportulæ distribuuntur: non aliis, nisi fortè eos excuset valetudo, &c*[i]. *Et hoc quidem adeò verum est, vt de eo qui ob Theologiæ studium abest, constitutum sit, huiusmodi sportulas eum non consequi, quanuis cæteros fructus lucretur*[l]. *Fauor enim studij hoc tantum efficit, vt absens pro præsente habeatur: constátque ad consequenda hæc diaria præsentiam non sufficere, nisi sacris cantionibus precationibúsque quis assistat. Nam & aliàs quæ de fructibus & obuentionibus beneficij constituuntur, veluti de soluenda beneficiorum decima, de hac dianome intelligi non solent. Quanuis enim fructus aut reditus non malè dici possit*[m], *munus tamen illud psallendi, adempto præmio facilè desereretur à canonicis, cæterísque Ecclesiæ beneficiariis, quibus ea minutatim distribuuntur, vt spe quæstus id faciant, ad quod efficiendum*

g c. olim, de verb. sig.

h Nouell. 123.

i c. de cætero, de cler. non resid. & tit. de cler. non res. in 6.

l c. licet, de præben. c. super specula, de magist.

m extra Bonifa. tit. de deci.

ideo cogi posse non videntur. quia secundum veterem institutionem fortaßis alia fuit eorum in Ecclesia functio. Cuius tamen rei non magnam habuit rationem Bonifacius octauus, vt ex eius constitutione apparet[n]. *Vnde fit, vt quod in compensationem ministerij illius antiquioris ac præcipui datur canonico, tametsi forte in singulas hebdomadas, menses, aut dies distribui soleat, tamen appellatione Diariorum minimè hìc contineatur. Nam interdum canonici nullam certam poßeßionem pro ministerio suo aßignatam habent, sed à diuisore aliquo frumentum aut vinum stato tempore ipsis distribuitur. Sed & panes quoque dantur eisdem illis non omnino dißimiles, qui à iuris ciuilis authoribus panes ciuiles dicuntur. Eáque cibaria licet cantionibus sacris non aßistentes capiunt*[o]. *Iis autem qui munus suum omnino negligunt, & sine iusta causa absunt, nulli omnino fructus debentur*[p], *nisi contraria sit consuetudo*[q].

n d. extra. de deci.

o extra. postulasti, & extra. cum nonnulla, de præb. glos. prag. tit. de ann. §. voluit, in verbo fructib. & tit. quo temp. quisq. deb. §. iubet, ĩ verb. distributiões, Oldra. cõ. 18.

p c. cum dilectus, de cler. non resid.

q c. cum omnes de cõstitutio.

De reditibus & obuentionibus quibusdam episcoporum. Cap. 5.

IVRA *episcopalia quidam ita describunt, vt partim ad legem iurisdictionis, partim ad legem diœcesanam pertinere ea dicant*[a]. *Quam distinctionem Panor. vt ineptam, & nulla ratione authoritatéue nixam improbat*[b]. *Nobis autem propositum non est, quicquid ad episcopi munus spectat hìc exequi, quod cæteri fusè explicãt, sub tit. de offic. ord. & à nobis non indiligenter tractatum*

a glos. c. dilectus, de off. ord.

b d. c. dilectus.

est lib.1. De reditu & prouentu illo tantùm hìc disserimus, qui ex episcopio percipitur, præter ingentes possessiones & latifundia, quæ vulgò bona temporalia vocant. Postquam enim reditus Ecclesiæ, qui antiquitus erant communes, & ab episcopo distribuebantur, diuisi sunt, & singulis ministeriis attributi, quemadmodum à nobis dictum est lib.2. episcopis singulis vectigal quoddam ab inferioribus ecclesiis pendi cœptum est. Huiusmodi imprimis illud est, quod in synodo à singulis curionibus, & inferiorum ecclesiarum gubernatoribus exigũt. Nam duos solidos singuli episcopo dare iubentur[d]. Cuius muneris vacationem habent monasteria, vt concilio Toletano constitutũ est[e]. Dicitúrque hoc ius vulgò cathedraticum, quòd cathedræ, id est honori episcopali debeatur. Cathedra enim in iure pontificio pro honore ac munere episcopali sæpe accipitur[f]: propterea quòd olim episcopi, quorũ munus proprium ac præcipuũ est docere[g], sedentes in solio & cathedra docebãt[h]. Ac quoties episcopus aliquis creabatur, collocari in eo solio atque throno solebat, veluti possessionis cuiusdam apprehendendæ gratia. Hinc enthroniasticum à Iustiniano dictum est[i], honorarium illud, quod episcopi munus suum auspicantes Ecclesiæ largiebantur. Hinc etiam dictæ sunt cathedrales Ecclesiæ, vt à cæteris inferioribus discernantur[l].

11. Cùm episcopus aut archiepiscopus prouinciæ vel diœceseos suæ ecclesias & monasteria solenni more inspicit, earum ecclesiarum vel monasteriorum præfecti hospitio eum recipere, victúmque ei præbere coguntur[m]. Et

d c.1. c. illud, 10.q.3. c. conquerente, de off.ord.

e c. iter. 10.q.3.

f c. non autem. c. placuit. c. si quis episcopus 7.q.1.

g c. inter cate. de off.ord.

h Euseb. lib.7 eccles. c.15. c. 26. Tripar. lib.5. c.29.

i Nouell.123.

l c. venerabili, de verb. sig.

m c. cõquerente, de off.ord. tot. tit. de censib. c. cum ex officij, de praescript.

hæc eſt illa hoſpitalitas, quam noſtræ religionis anteſignani tantopere nobis commendarunt[n]. *Cuius forma & ratio quibuſdã canonibus atque conſtitutionibus præſcripta eſt*[o]. *Hoc autem munus ideo procuratio vocatur, quia Eccleſiæ epiſcopũ procurant, id eſt curant, alunt ac tuentur: ſicut pueri dicuntur procurari à nutricibus, & equus à domino apud Plautum, & alios authores Latinos, qui propriè ac emendatè locuti ſunt.*

n 42. diſt. c. 1.

o c placuit. 10. q. 1. c. 1. & ſequen. de cenſib. in 6.

III. *Quadrans illius decimæ, de qua paulò antè diximus, debetur epiſcopo, & eorum prætereà quæ à mortuis teſtamento relicta ſunt eccleſiis inferioribus*[p].

IIII. *Indicitur ab epiſcopis nonnunquã extraordinaria collatio, ſi neceſſitas vrgeat: vt puta ſi ære alieno grauata ſit Eccleſia, ſi ad ſynodum generalem proficiſcendum ſit, &c*[q]. *Aliàs omnis indictio prohibetur*[r]. *Sed hæc collatio, de qua loquimur, non videtur olim pro poteſtate & imperio indici conſueuiſſe, vt nunc aſſolet: precibus enim ac ſuaſionibus eam impetrabant epiſcopi, non tanquã dominantes, &c. vt Petrus ait. Proinde hoc munus* ἀπὸ τῆς χάριτος *nomen habet, quaſi chariſterium quoddam ſponte oblatum potius, quàm vectigal vi extortum ac expreſſum ſit.*

p d. c. conquerente. c. de quarta, de præſcrip. c officij. c requiſiſti, de teſta.

q d. c. conquerente. c. cum apoſtolus, de cenſib.

r c. quia cognouimus. 10. q. 3 d c cum apoſtolus.

De his quæ ſacramentorum, & aliarum huiuſmodi rerum nomine contra veteres canones exiguntur. Cap. 6.

VETANT *canones non ſolùm antiqui, ſed & recentiores quoque, ne pro miniſtrãdis ſacramentis pretium*

exigatur[a]. Sanctissima etenim res (vt de iurisprudentia Vlpia. scribit) pretio nummario æstimanda dehonestandáque non est[b]. Ac valde improbatur eorum mos qui pro consecratione basilicarum, aut pro monastica professione pecuniã ab inuitis extorquent[c] Nec eos minus detestantur canones, qui pro sepeliendis in templo vel cæmeterio cadaueribus, aut exequiis pecuniam efflagitant[d]. Earum tamen rerum nomine à sponte liberalitérque offerentibus pecuniam, aut rem aliam accipi canones non prohibent[e]. Quædam enim honestè accipiuntur, vel authore Vlpia. quæ inhonestè petuntur[f]. Quanuis autem pro huiusmodi rebus nihil exigere liceat, sed absque pretio, atque adeò cautione vlla præstari debeãt, tamen vulgò receptum est, si quid eo nomine vltro offerri consueuerit, vt talis consuetudo veluti pia & honesta obseruetur, ad eámque obseruandam authoritate superioris antistitis etiã inuiti adigantur: sed suscepto iam sacramento, aut sepulto cadauere, &c. ne alioquin eas res quisquam mercari videatur. Proinde sacrifici nostri temporis, qui certam Ecclesiam nullam regunt, postquam sacrum peregerint, si consueta merces ipsis non præbeatur, episcopum adire solent, postulantes non quidem apertè, vt sibi pretium numeretur, sed vt laudabilis consuetudo obseruetur, &c. Quo casu episcopus in laïcos etiam homines iurisdictionem exercet. Hoc autem genus expiscandæ pecuniæ, quod à veteribus canonibus, & maiorum institutis valde alienum est, ex Innocentij III. constitutione manauit[g]. Cuius tamen longè alius videtur

a c. cum in Ecclesia, de simo.
b l. 1. de extra. cog.
c c. placuit. c. quo pro. 1. q. 2.
d c quesita, & seq. 13. q. 2. c. abolẽda, de sepult.
e d. c. quesita.
f d. l. 1. de extra. cog. c. non sanè. 14. q. 5.
g c. ad apostolicã, de simo.

ſenſus eſſe, vt plerique iuris pontificij doctores annotauerunt. Sed τὰ ἀκίνητα hîc mouere nobis conſilium non eſt.

An mortuo beneficiario hæres legitimus ei ſuccedat. Cap. 7.

CERTI *iuris eſt beneficia eccleſiaſtica cognationis aut propinquitatis iure cuiquam non deferri*[b]. *Nam ſiue vſum habere eos dixerimus, ſiue vſumfructũ, dubium non eſt, quin illud ius morte ipſorum extinguatur*[i]. *De fructibus ante mortem perceptis quæſtio tractata eſt, & conſtat ex iis quæ lib. 2. diſſeruimus, ad hæredes legitimos non tranſire, cùm vſuario magis quàm vſufructuario beneficiarius comparandus ſit. Itaque is qui in demortui locum ſuffectus fuerit, quaſi diſpenſator adminiſtratórque eos capiet*[l]. *Sed moribus comparatum eſt, vt beneficiarij perceptos iam fructus, tanquam vſufructuarij, ad hæredes ſuos transferant*[m].

b c. apoſtolica, 8. q. 1. c. 10. de præb. c. adhæc de deci.

i §. finitur. Inſtit. de vſufruct.

l c. ad hæc. c relatum de teſta. c. vlt. de off. ord. in 6.

m §. 16. verò Inſtit. de rer. diuiſ. l. ſi fur. l. defuncta, de vſufr. l. qui ſcit, de vſur. gloſ. prag. tit. de annat. §. item quod. in verb. acquiſitori.

An beneficiarius ſucceſſorem eligere, & fructus beneficij teſtamento legare poſsit. Cap. 8.

ANTIOCHENO *concilio*[a] *ſtatutum eſt, vt epiſcopo ſucceſſorem ſibi cõſtituere non liceat*[b]. *Quo tamen concilio nõ prohibetur aliquem nominare, quem ſibi ſucceſſorem optet*[c]. *Id enim à pleriſque ſanctiſsimis viris factum eſt, cuiuſmodi ſunt Petrus, Athanaſius, Auguſtinus, de quibus poſtea dicemus, lib. 8. Sed talem nominationem ſynodus vult irritam eſſe, niſi epiſcoporum & clericorum ſuffragiũ poſteà acceſſerit*[d]. *Ac huius prohibitio-*

a c. 23.

b c. epiſcopo. 8 q. 1.

c c. apoſtolica, 8. q. 1.

d c. pleriſque. 8. q. 1.

nis rationem docet Hieronymus in epistola Pauli ad Titum, cuius verba Gratianus in Rhapsodia sua refert[e]. *Quod ad fructus attinet, animaduertendum est, iure pontificio non permitti beneficiariis eos testamento cuiquam legare, ac ne res quidem alias ex facultatibus Ecclesiæ, aut contemplatione eiusdem acquisitas*[f]. *Quod est accipiendum, nisi fortè in pauperes eleemosynā conferre velint: qua tamen in re modus seruari debet*[g]. *Quāuis enim administrator rerum ecclesiasticarum possit arbitrio suo pauperibus largiri, quæ verè pauperum sunt, vt diximus lib. 2. tamen fraudis vitandæ causa, libera legandi facultas non est ei concessa*[h]. *Quæ verò ad beneficiariū perueniunt ex amicorum liberalitate, puta, aut artificio aliquo, &c. nec propter Ecclesiam acquiruntur, de his testari potest*[i]. *Verùm hæc moribus nostris ferè antiquata sunt, permittiturq; beneficiariis de fructibus beneficij aliisque huiusmodi rebus arbitratu suo testari*[l].

- e c. Moses, 8. q. 1
- f c. fixum, 12. q. 1. c. cum in officiis. c. ad hæc, de testa.
- g d. c. ad hæc.
- h arg. l. viuus si quid ĩ frau. patro.
- i c. quia nos. c. relatum, de testa.
- l glos. prag. tit. de annat. verb. acquisitos.

Quibus ex causis rerum ecclesiasticarum alienatio permittatur: Quæ forma in huiusmodi alienatione debeat obseruari, & elucidatus canon Agathensis concilij ad eandem rem pertinens, qui vulgò malè intellectus magnam iudiciorum varietatem peperit. Cap. 9.

RERVM *ecclesiasticarum alienatio canonibus prohibita est, nec earum modò quæ sacræ habentur, & hominum cōmercio exemptæ, cuiusmodi sunt ædes ipsæ, ius*

decimæ, vaſa conſecrata, &c. ſed prædiorum etiam ac poſſeßionum, quæ bona temporalia vulgò appellantur[a]. Non enim beneficiarius harum rerum dominus eſt, & ius vtendi ſolummodo habet. eáque prohibitio alienationis ad monaſteria, xenodochia, noſocomia, & alia huiuſmodi pia loca pertinet[b]. Sodalitia tamen & φϱα-ξίας, quas vulgò confraternitates appellamus, hîc non comprehendi rectè Baldus cenſuit, quòd profanæ ſocietates ſint[c]. Nam & regiis cōſtitutionibus ea Comi Bacchique conuenticula vt pernicioſa Reipub. omnino interdicta ſunt. Alienationis autem appellatione continetur venditio, donatio, permutatio, emphyteuſis, hypotheca, & cætera id genus negotia, quibus aut dominiū, aut aliquod ius proximum & affine dominio transfertur[d]. Sed etſi quis ad longum tempus locauerit, id eſt, vt vulgò interpretamur, decem annorum, alienare is dicitur, quia hoc genere locationis quaſi dominiū quoddam transfertur in conductorem, adeò vt ei in rem actio competat[e]. Quibuſdam tamen ex cauſis rerum eccleſiaſticarū alienatio permittitur[f]: ſi æs alienū vrgeat, nec poßit ex fructibus ſatisfieri[g]. Nam & eandem ob cauſam prædia minorum, qui ſub tutela vel cura ſunt, diſtrahere licet[h].

II. Permittitur alienatio rei minus vtilis, vt rem aliam vtiliorem ac fructuoſiorem acquirat Eccleſia[i].

III. Si pecunia ad alendos pauperes in magna aliqua fortaßis charitate annonæ, vt ad redimendos captiuos opus ſit, nec ea aliunde ſuppetat[l]. Hic enim eſt præcipuus rerum eccleſiaſticarum vſus, vt admonuimus lib. 2.

a auth. de non alie. & auth. de alie. & emp. c. nulli, de reb. ecc. nō alie.

b auth. de non alie. & auth. de alien. & emph.

c Bald. ī d. auth. hoc ius.

d l. 1. C. de fūd. dot. l. vlt. C. de reb. alie. §: alienationis, in auth. de nō alienād. d. c. nulli.

e Cle. 1. de reb. eccleſ. nō alie. vbi not. l. 1. de ſuperfic.

f gloſ. ſum. 12. q. 2. Panor. d. c. nulli.

g auth. hoc ius.

h l. 1. de reb. eo. qui ſub tute.

i d. auth. hoc ius, c. vt ſuper. de reb. eccleſ. non alie.

l c. aurū. c. ſacrorū. 12. q. 2.

ſ. i.

Ac ut ſummatim dicamus, quotieſcunque vel neceßitas aliqua, vel manifeſta vtilitas Eccleſiæ exigit, receptum eſt harum rerum alienationem permitti[m]*. Et hæc in rebus Eccleſiæ profanis maximè locum habent. Sed & ſacra quoque vaſa, & aliæ res huiuſmodi nonnunquam alienantur*[n]*. Item decima quæ inter res ſacras ac ſpirituales vulgò habetur*[o]*. Hoc amplius, Eccleſia aliqua tota interdum alienari poteſt*[p]*. Quanuis autem ex iis cauſis alienatio cõceſſa ſit, tamen ne vtilitatis alicuius prætextu temerè & in perniciem Eccleſiæ alienatio fiat, conſtitutus eſt certus ordo certáque forma iure ciuili & pontificio, quam in huiuſmodi alienatione ſeruari oporteat.*[q]*. Sed legibus ciuilibus alligari ſe non patiuntur viri eccleſiaſtici, & pontificios canones de ea re editos tantùm recipit conſuetudo, per quam dubiũ non eſt, quin ſolennitas mutari poßit*[r]*. Quare formam canonibus præſcriptam, quæ vſu recepta eſt, hìc explicari ſufficiet. Forma igitur iuris pontificij hæc eſt, vt alienationem antecedat diligens tractatus, & cõmunis deliberatio cleri, id eſt collegarum, qui canonici dicuntur, ſi Eccleſia tale collegium habeat: deinde omnium conſenſus, aut certè maioris partis, ac prætereà ſubſcriptio adhibeatur: quibus omnibus ſuperioris antiſtitis authoritas accedat*[t]*. Ac cùm de antiſtite quæritur, locus in quo eſt alienans Eccleſia, non in quo res quæ alienatur ſita eſt, ſpectandus eſſe videtur, quanuis aliqui contrà ſentiant*[v]*. Et tametſi licitationem, ſubhaſtationémque ſolennem ius ciuile requirat, tamen id canonibus eccleſiaſticis nuſquam expreſſum reperitur*[x]*. Sed*

m c. ſine exceptione, 12, q. 2. c. dudum, de reb. eccl. non alien. in 6.

n l. ſancimus, & auth. ſeq. C. de ſacro. eccleſ.

o d. c. dudum.

p c. paſtoralis, de donat. tot. tit. de his qu. fi. à præla. cle. ſi vna, de reb. eccl. non alie.

q auth. de alie. & emph.

r not. in c. cum cauſa, de re iud.

t d. c ſine exceptiõe. d. c. dudũ. c. 1. de his q. fiunt à præla.

v d. auth. hoc ius.

x d. auth, hoc ius.

quæritur, an vt valeat alienatio pretium in rem Ecclesiæ versum esse oporteat? Qua de re videnda est Panormitani distinctio[a]. Ex iam dictis consequitur alienationem rerum ecclesiasticarum ita demum valere, si duo cõcurrant. Vnum est, vt ob iustam legitimámque causam fiat: alterum, vt ordo præscriptus iure pontificio accuratè obseruetur. Quòd si aliter fuerit alienata res, ea cum fructibus vindicari ac repeti poterit[b]. Sed longi temporis præscriptione rectè se tuebitur possessor, si bonam fidem habeat[c]. Quod tempus à morte tantum beneficiarij qui alienauit currere incipit, vt concilio Toletano cautum est[d]. Excipiuntur sanè aliquot casus, in quibus ille solennis ordo non requiritur.

Primus est cùm res ecclesiastica titulo clientelæ, vel emphyteuseos concedi solita est. Potest enim more consueto ab antistite dari, quanuis formam canonibus præscriptam minimè obseruet[e].

II. *Excipiuntur res mobiles quæ seruando seruari non possunt. Nam earũ rerum minimè prohibetur alienatio[f].*

III. *Sunt qui putant factam omissa forma alienationem efficacem esse, si ea nõ noceat Ecclesiæ[g]. Idque colligi videtur ex cõcilio Agathensi, cuius hæc verba sunt, Terrulas aut vineolas exiguas & Ecclesiæ minus vtiles, aut longè positas paruas episcopus sine consilio fratrum, si necessitas fuerit, distrahendi habeat potestatem. Verùm ille canon meo iudicio formam illam cuius suprà meminimus non remittit. Nam quod ibi dicitur, sine consilio fratrum, de aliis episcopis accipi debet, quorum consensus*

[a] c. quod quibusdam de fideiuss. not. in d. auth. hoc ius.

[b] c. non liceat. 12. q. 2.

[c] Panor. in c. de quarta. c. non liceat, de præscr. Guid. pa. q. 150.

[d] c. si sacerdotes. 16, q. 3.

[e] c. 2. de feud. c. vt super, de reb. eccle. non alie. Bar. in auth. qui rem C. de sacro. eccle. Guid. pa. q. 154.

[f] c. fugitiui, 12. q. 2. l. lex quæ. C. de admi.

[g] Innocent. in c. 1. de ĩ integ. rest. Fab. instit. de eo cui lib. can. bo.

eo tempore necessarius erat, vt ex canone septimo eiusdem concilij, & ex concilio Carthaginensi Toletanóque constat[b]. *Itaque cùm necessitas ita vrget, vt episcoporum conuentus commodè non possit expectari, permittit synodus Agathensis sine ipsorũ consilio non quaslibet terras ac possessiones distrahere, sed exiguas tantùm, & quæ non magnum Ecclesiæ fructum afferunt. Qua in re clericorum siue canonicorũ qui præsentes sunt, tractatus atque consilium minimè negligendum esse videtur: & qui nobis aduersantur nulla satis firma ratione suam cõprobant opinionem. Quod enim dicitur negotium cum pupillo contractum sine tutoris authoritate valere, si id expediat pupillo, sic accipiendum est, cùm pupillus aliquid sibi stipulatur: id enim ipsi damnosum esse non potest*[i]. *Et quod Iustinian. ait, pupillum posse conditionem suam meliorem facere*[l], *hunc habet sensum, pupillum vtiliter id negotium contrahere, ex quo nullum ei damnum contingere potest, quódque seruari desiderat, cuiusmodi est stipulatio qua sibi acquirit. Itaque hæreditatem inutiliter adit, quanuis lucrosa sit*[m]: *quia hæreditatis aditio nõ semper vtilis est. Similiter alienatio prædiorum pupillarium, quæ inutilis plerunque ac perniciosa est pupillis, absque decreto prætoris & causæ cognitione omnino prohibetur. Nam tametsi in rem minoris aliquando prædia alienentur sine decreto, tamen id perquam necessarium est, ne aliàs exemplum pupillis noceat, cuius hìc maximè habetur ratio. Idem enim hìc veremur, quòd Augustus quondam in militari disciplina: cuius verba apud Macrum*

b §. quod si necessitas, 10. q. 2. c. quicunque. 12. q. 2. c. nullus, 17. q. 4.

i l. neque. C. de contr. stip.

l §. 1. instit. de autho. tut.

m l. obligari, de auth. tut. §. neque. Instit. eo. tit.

» *hæc sunt, tit de re milit. Etsi scio fabrilibus operis exer-*
» *ceri milites non esse alienum, vereor tamen si quicquam*
» *permisero, quod in vsum meum aut tuum fiat, ne modus*
» *in ea re non adhibeatur, qui mihi sit tolerandus* [n]. *Sic enim multa iure tum ciuili, tum pontificio passim constituta reperiuntur, quæ in speciem iniqua sunt, si quis ad priuati cuiusq; vtilitatem respiciat, sed in vniuersum ea prosunt & publicè vtilia esse creduntur. Habet aliquid ex iniquo omne magnum exemplũ (vt Caßius apud Tacitum ait) quod contra singulos vtilitate publica rependitur. Illud sanè inficiari nolo, si Ecclesia non conqueratur, quia se læsam fortaßis non existimat, valere contractum, in quo solennia defuerunt: idque minorũ exemplo* [o]. *Verùm aduersarius prætextu omissæ solennitatis, ab eo contractu recedere inuita Ecclesia non poterit, aut eam nolentem ad contractum obseruandum cogere* [p]. *Atque ita etiam accipi potest, quod suprà diximus, minorem posse conditionem suam meliorem facere* [q]. *Quod autem obiiciunt nonnulli ex Vlpiani ad D. Marci orationem interpretatione, quanquã subdifficile à plerisque existimatur, tamẽ facilè, nisi fallor, dilui potest, si quis verba & mentem authoris, id est D. Marci, expendat, & quid inter eius orationem de alimentis, & orationem D. Seueri de rebus pupillaribus intersit, paulò diligentius consideret. Non enim D. Marcus transactionem de alimentis sine decreto factam simpliciter irritam esse vult, sed si ita transactum fuerit, vt repræsentatã pecuniam alimentarius consumat: vnde Vlpianus verba orationis inter-*

n l. officium, de re milit.

o l. non eo minus. C. de procurato.

p l. quod fauore. C. de legib.

q §. 1. Instit. de autho. tut.

» *pretans ita differit, Si transactio sic fuerit facta, vt semel*
» *numeretur ac repræsentetur quod testator particulatim*
» *alimentorum nomine præstari voluit, decreto prætoris*
» *tunc opus est, quod causa tantùm cognita interponitur.*
» *Sin autem aliter transactum fuerit, vt puta, vt id quod*
» *in singulos annos erat alicui relictum, consequeretur per*
» *singulos menses, &c. huiusmodi transactionem D. Mar-*
» *cus non improbat, quasi decretum in ea sit necessarium.*

Alia causa est alienationis prædiorum pupillarium à D.
[r] l.1. de reb. eo. *Seuero prohibita*[r]: *quia simpliciter prohibita est quo-cunque modo fiat, sicut & rerum ecclesiasticarum alienatio, de qua hîc differimus. Et hæc nostra sententia est de quæstione vulgò agitata, quæ adeò controuersa est in foro, vt iudicia curiæ centenariæ contraria extent, nec inter classes seu decurias iudicum adhuc conuenire potuerit. Qui contrà sentiunt, æquitatem fortaßis aliquam nobis opponent, & simul ecclesiasticorũ hominum auaritiam, quorum opes minui magis quàm augeri publicè expediat, vt lib. 2. admonuimus. An huiusmodi rationes iudicem mouere debeãt, viderint alij. Ego certè meam sententiam ita scripto iure tueor, vt cum iis qui euidenti æquitate vel vtilitate nitentur, pertinacius cõtendere nolim. Cùm igitur hæc ita se habeant, quæri potest, si in tabulis nulla solennitatis in alienando seruatæ mentio fiat, an ob diuturnitatem temporis interueniße præsumatur? Et variæ iuris doctorum opiniones reperiuntur, quas ex eorum commentariis ediscere licet*[f].

[f] not. in l. sciendum, de verb. oblig.

Quorum munerũ vacationem beneficiarij & ecclesiarum ministri habeant. Cap. 10.

INTER *iura atque commoda beneficiariorum illud non minimum eſt, quòd tametſi bonis fruantur Eccleſiæ, tamen ad munera ſubeunda non compelluntur. Quorum autem munerum vacationem habeant, nunc tractandum eſt. Et imprimis munera perſonalia non ſubeunt, ne auocentur à functione monaſterióque ſuo*[a]. *Perſonalia hîc vocamus quæ opera ac induſtria exercentur abſque ſumptu & diminutione patrimonij*[b]. *De patrimonialibus paulo difficilior eſt quæſtio .i. quæ ſumptum poſtulant, & damno adminiſtrantis expediuntur abſque vlla opera aut labore*[c]. *Et animaduertendum eſt hæc munera duplicia eſſe. Quædam enim imponuntur poſſeſſionibus ipſis ac prædiis, nulla perſonarum à quibus poſſidentur, habita ratione. Alia imponuntur perſonis, non rebus, quanuis aliquando in huiuſmodi impoſitione modus facultatum ſpectetur. Ideóque mixta munera à quibuſdam, ſed contra morem loquendi veterum, dicuntur*[d]. *Rurſus horum munerum, quædam ordinaria legitimáque ſunt, vt portoria: quædam iſagogica, exagogica, & alia id genus in Gallia noſtra, quæ canonis appellatione ſignificantur. Alia extra ordinem indicũtur principum aut magiſtratuum arbitrio, cùm nulla ſint lege conſtituta, nec certam præſtationem habeant*[e]. *Sed vt ad rem veniamus, illud inter omnes conuenit, extraordinariis muneribus iure ciuili eccleſias non ſubiici*[f]: *ſed ordinariis tantùm, quæ & canonica dicuntur. Stata enim illa tributa atque vecti-*

a l. generaliter. C. de epiſc. & cler.

b l. 1. & vlt. de munerib.

c d. l. 1. & vlt.

d l. reſcripto, & l. vlt. de mun. & hono.

e l. in honorib. de vac. mun. l. 1. C. de vac. pub. mu.

f l. placet. C. de ſacro. eccle.

[g] *l.1.de quaest.*

galia, quae nerui Reipub. dicuntur ab Vlpiano[g]*, quod sine illis publicum statum tueri non liceat, nemo detrectare potest*[h]*. Quae verò extraordinem indicuntur arbitrio principum, ea subire non coguntur Ecclesiae, nisi ob causam valde necessariam Reipublicae indicantur, vt mox dicemus*[i]*. Nec vlla distinctio est in iure ciuili inter ea munera quae praediis, & ea quae personis indicta sunt. Omnibus siquidem muneribus legitimis atque ordinariis obnoxia sunt Ecclesiae. Itaque eius collationis, quam taleam hodie appellamus, si ius ciuile respiciàs, vacationem vix habent. Nam etsi olim extraordinarium munus esset, ac prout belli necessitas flagitabat, ad tempus indici solitum: tamen edictis regiis ad ordinariã praestationem redactũ est. Id quod à priscis etiam imperatoribus Romanis factum fuisse in legibus ipsorum comperimus*[l]*. Nec satis perspicio quemadmodũ iuri ciuili diuinum ius hîc aduersetur. Nam Christus Caesari tributum pendi non solùm praecepit, dicens, Reddite Caesari, &c. sed ipse etiam cum suis apostolis illud exoluit, tametsi ex regia stirpe ortus esset: ideóque tributis obnoxius non esse videretur*[k]*. Idque veteres ecclesiastici scriptores ad vnum fatentur, ex quibus non pauca in suam Rhapsodiã Gratianus retulit*[m]*. At hodie viri ecclesiastici contendunt, primùm se illis muneribus non subiici, quae personis indicuntur magis quàm possessionibus*[n]*: quia iure pontificio, quo nunc vtimur, princeps in personas ecclesiasticas nullum imperium, nullámque potestatem habet. Deinde si quae praedia antiquitus libera atque immunia possideant,*

[h] *l.nullus.C.de decurio.*

[i] *l.iubemus.l.neminem.C.de sacros.eccl.*

[l] *l.1.C.de indictio.*

[k] *Matth.17.*

[m] *c.si tributũ, c.magnũ, 11.q.1. c.tributum, 23.q.8.*

[n] *l.rescripto, de mune. & hono.*

in ea tanquã Deo consecrata & dicata nihil iuris principem habere aiunt[o]. *Ex quo cõsequens est, ad eam solùm tributionem eos teneri, ad quam obligata erant prædia antequam ad ipsos peruenirent*[p]. *Et extant Bonifacij octaui constitutiones*[q], *quibus non ab extraordinariis tantùm muneribus, quod iam antè sancitum fuerat*[r], *verùm à quibuscunque etiam tributionibus personas ecclesiasticas eximit: sed ita vt causam nullam, quamlibet iustam ac necessariã, excipiat. Sed & illud quoque adiicit, vt ne volentibus quidem clericis Ro. pontifice inconsulto pecuniam conferre liceat. Nec mirum est ab insolenti homine, impotentísque animi, qualem describunt Bonifacium historici, constitutionem adeò iniustam, & ab omni æquitate abhorrentem emanasse. Nec eò hæc dico quòd Ecclesiæ ecclesiasticarúmque personarum priuilegiis & vacationibus impense non faueam, quas sapientissimi quique veterum magno semper fauore ac liberalitate prosecuti sunt. Ac vt à nostris incipiam, Druides qui sacerdotes quondam fuerunt in Gallia, authore Cæsare in Cõment. tributa vnà cum reliquis nõ pendebant, militiæque vacationem, & omnium rerum habebant immunitatem. Reges AEgyptiorũ quintam partem annui prouentus capere soliti sunt, præterquam ex prædiis sacerdotum*[s]. *Artaxerxes Persarũ rex in sacrĩs bibliis scribit Esdræ, ne vllum imperet tributũ sacerdotibus*[t]. *Sed si præfractè ac sine exceptione vlla velint clerici vacatione ista quam obtinuerunt à principibus vti, aut abuti potius, nihil profectò erit inhumanius, nihil ab instituto*

o *c. nulli liceat, 12. q. 2.*

p *c. 2. de censib. l. ĩperatores, de publica. not. Panor. in c. non minus, de im. eccle.*

q *c. clericis, de im. ecc. in 6. c. quanquam, de censib.*

r *c. non minus. c aduersus, de im. ec.*

s *Genes. 47.*

t *Esdr. 7.*

ſacerdotis Chriſtiani alienius. Ac poterit eis meritò obiici, quod Diocletianus imperator neſcio cui philoſopho vacationem munerum poſcenti reſpondit: Profeßio & deſyderium tuum inter ſe diſcrepant. Nam cùm philoſophum te eſſe proponas, vinceris auaritia & rapacitate[f].

[f] l. profeßio. C. de mun. patr.

Imprimis enim æquũ eſt, vt ſtatum legitimúmque vectigal, quod canonem vocamus ſine recuſatione ciues omnes Reipublicæ, ſine principe pendant, cùm legibus inſtitutus ſit, tanquam ad ſtatus publici tutelam neceſſarius. Deinde ſi quid extra ordinem indicatur ob graue imminens periculum Reip. cui aliter obſiſti non poßit, aut ob aliam huic non dißimilem cauſam, ratio poſtulat, vt eius oneris partem ferant eccleſiaſtici viri, quanuis extraordinarium munus ſit. Nam ideo eximuntur ab extraordinariis muneribus, quod abſque magna neceßitate ſæpenumero pro arbitrio principum aut libidine potius indicantur, quibus ad Reipublicæ procurationem & cõſeruationem maieſtatis ſuæ canon, & ordinaria penſitatio creditur ſufficere. Tolerabilius enim viſum eſt, eam exactionem quæ vitari omnino non poteſt, in profanos homines, quàm in Eccleſiam, eccleſiaſticáſque perſonas deriuari. Fit tamen nonnunquã, vt eccleſiaſticos viros horum munerum participes eſſe omnino oporteat. Idque exemplis ex iure ciuili petitis facilè oſtendi poteſt, vt puta, ſi expeditionis tempore plauſtris, mancipiis, aut aliis huiuſmodi angariis vel parangariis opus ſit[t], *ſi ob annuam embolam, vt ait Theodoſius, nauis ſit neceſſaria*[v], *cuius verbi interpretatio ex nouella Iuſtiniani*[θ]. περὶ κυφισμῶν δημοσίων *pe-*

[t] l. neminem. C. de ſacroſ. eccl. l. nullus. C. de cur. pub. c. eccleſiarum, 12. q. 2.

[v] l. iubemus C. de ſacr. eccleſ.

[θ] 183.

tenda est. Huius enim significationem & proprietatem constitutionis Theodosianæ interpretes non perceperunt. Item si in refectionem itinerum aut pontium sumptus faciendus sit, non excusari ecclesias constitutum est[x]. Sed hoc munus videtur inter ordinaria & canonica referendum esse, & de portoriis, quæ eo nomine exigi solent, accipienda constitutio. Ac vt summatim omnia complectar (nam omnia sigillatim enumerari non possunt) quoties flagitat necessitas, principi licet ecclesiasticas facultates impendere. Quod & Ezechias rex pius fecisse legitur[y]. Si enim pauperibus captiuis & calamitosis hominibus erogantur Ecclesiæ opes, cur ad eas calamitates vitandas depellendásque non insumentur[a]? Et satis perspicuum est ex his quæ tractauimus libro primo, distributionem earum facultatum ad principis curam aliquando pertinere[b]. Quid plura? circunfertur Bonifacij, cuius paulò antè meminimus, diploma, quo testatur ac declarat constitutionibus à se prius editis ademptam non esse facultatem regi Francorum pecuniæ collationem ecclesiasticis personis imperandi, vel inscio Romano pontifice, quoties pro aris & focis pugnandum erit, ídque ad patriæ defensionem necessarium videbitur.[θ] Eôdem pertinet quòd Gregorius nonus ab excubiis & murorum ciuitatísque custodia neminem prætextu ecclesiastici ministerij excusari præcepit[c]: cùm tamen id munus personale sit, & à propria functione clericos auocet, quod multo magis admittendum est in patrimonialibus muneribus quæ operam nullam requirunt, sed facultatum,

[x] l. ad instructiones. C. de sacros. eccl.

[y] 4. Reg. 18.

[a] c. aurum. 12. q. 2.

[b] c. filiis, 16. q. 7.

[θ] Vide Feral.

[c] c. 2. de im. eccle.

quibus Eccleſiæ ſupra modum abundant, erogationem. Nam & Eccleſiæ eccleſiaſticorúmque hominum vtilitas id maximè poſtulat, ne alioqui perforari ſinant nauem, in qua ipſi nauigant. Nec obſtat noſtræ ſententiæ Federici II. *conſtitutio, quæ cum hac exceptione intelligenda eſt*[d]. *Et certo certius eſt Honorium* III. *eam conſtitutionem à Federico expreßiſſe, quo die eum diademate imperatorio inſigniuit. Idq́; accidit ſexto pòſt anno quàm imperator lectus fuit Federicus. Tanto enim tempore dilata eſt coronatio, quam Innocentius ei iam inde ab initio negauerat. Nolim autem exiſtimet quiſquam, me iis libenter patrocinari qui iure ſuo ac poteſtate hîc abutuntur, & publicæ neceßitatis obtentu eccleſias leui plerunque de cauſa grauißimis tributis onerant. Quod fortaßis non contingeret, ſi bonorum Eccleſiæ cuſtodes & adminiſtratores, non dicam victu veſtitúque contenti, vt canones præcipiunt, ea egenis diſtribueret (ſeueritatem enim illam antiquam corruptißimi huius ſeculi mores vix ferre poſſunt) ſed luxum, profuſionẽ ἀσωτίαν, cuius nomine tam malè audit ea natio, cohiberent ac moderarentur. Poſtremò notandum eſt. ſicut clerici pro rebus eccleſiaſticis quas poßident immunes ſunt, ita etiam pro rebus propriis vacationem habere*[e]. *tametſi aliàs patrimonium clerici rebus eccleſiaſticis vſquequaque cõparari non ſoleat*[f]. *Nec refert cuius gradus atque ordinis clerici ſint, & antè eccleſiaſtico beneficio aucti ſint, nécne, cùm hominibus generaliter priuilegiũ indulgeatur*[g]. *Quod vtique eſt accipiendum, niſi vxorem duxerint*[h]. *Nam hi vacationem*

d auth. itẽ nulla. C. de epiſc. & cler.

e c. eccleſiarum, 12. q. 2. c vlt. de vit. & ho. cler.

f not. in c. Eccleſia, de conſtitu. c. quanquam, de cenſib. in 6.

g l. 2. C. de ep. & cle. Cuid. pa. q. 83.

h c. ex parte. de cle. coniug.

munerum non habent ex cõstitutione Bonifaciana[i]. *Sed duobus tantùm priuilegiis fruuntur, modò vertice raſo ſint, & more clericorũ veſtiti. Verùm illud addere oportuit quod longè maximum omnium ac præcipuum eſt, modò in Eccleſia ſuo fungantur officio*[l]. *Nam vt admonuimus lib.*1, *Clericus nomen eſt officij ac oneris in Eccleſia, nec æquum eſt eos vllis priuilegiis frui, qui munus ſuum negligunt*[m]. *Quod & Molinæus noſter ad Alexandri reſponſa per quàm ſcitè grauitérque annotauit*[n]. *Quæſitum eſt de eo qui negotiationem exercet. Et non videtur negotiatio, artificiúmue honeſtum vnde ſibi & pauperibus victum parent, clericis interdictũ eſſe, ſi non ideo officium ſuum deſerant*[o]. *Et quod Hieronymus & Auguſtinus aiunt negotiari clerico non licere*[p]: *de quæſtuaria negotiatione accipiendũ arbitror inter noſtri temporis pſeudoclericos vſitata, quæ functionem eccleſiaſticam impedit. Receptum ſanè apud nos eſt quancunque negotiationem exerceat clericus, quod ad bona de quibus negotiatur attinet, nullo eum priuilegio vti debere*[q]. *Idque concilio quodam Rhotomagenſi apud ratiociniorum præfecturam perſcripto, & in acta relato cautum accepimus anno* 1 2 6 7.

i *de cler. cõiug. in 6.*

l *c. vl. de vi. & ho. cle.*

m *l. generaliter. C. de epiſc. & cler.*

n *lib. 1. con. 8. Alexã. Imol.*

o *l. 2. C. de ep. & cler. & 91. diſt. in decret.*

p *c. negotiatorem, &c. ſeq. 88. diſt.*

q *cle. vl. de cõſ. Fel. in c. Eccleſia, de conſtitut.*

De iudiciis & actionibus, quæ beneficiis comparatæ ſunt. Cap. 11.

IVDICIA *beneficiorum eccleſiaſticorũ nomine varia, iure prodita ſunt. Sed de his tantùm hìc loquimur, quæ cõpetunt cùm de vniuerſo beneficio ac titulo controuerſia*

est. An imprimis beneficiario datur Rei *vindicatio aduersus eum qui beneficium ipsum poßidet, seu detinet*[a]. *Nam etsi beneficium res sacra spiritalísque sit, cuius dominum se dicere nõ potest beneficiarius*[b]: *tamen quasi dominus quidam habetur, & expressa causa non aliter ac filium suum pater vindicat*[c]. *Et hoc petitoriũ iudicium, in quo de iure quod quisque litigatorum habet, præcipuè quæritur, in foro ecclesiastico institui debet: ab eáque cognitione ideo abstinent magistratus, quia ordinatio ministrorum Ecclesiæ, vt res sacra ac spiritalis iudicium Ecclesiæ, non profanorũ iudicum requirit. Et constat priscis illis fœlicioribúsque temporibus has controuersias in synodis episcoporum ac presbyterorum magna cum grauitate ac simplicitate dirimi solitas fuisse. Præter iudicium petitorium, & rei vindicationem interdictis quoque possessoriis beneficiorum nomine vtimur: in quibus de posseßione tantùm contenditur, siue adipiscenda, siue retinenda, siue recuperanda. Sed moribus nostris retinendæ posseßionis interdicta magis frequentantur. Nec dubitat quisquã hodie rerum forensium peritus, quin hæc cognitio magistratuum sit, non Ecclesiæ, præterquã si de adipiscenda posseßione agatur. Quod & Guido testatur in prima quæstione. Sed rationem huius constitutionis forensis nusquam satis explicatam offendimus, & plerisque posseßionis causa non minus, quàm proprietatis sacra spiritalísque videtur. Nam pontificis Martini diploma, cuius est apud Guidonem mentio, nullum ius nouum regi aut magistratibus eiusdem tribuit: sed permittit eis, vt si*

a l. sancimus. C. de sacros. eccle. c. cũ venerabilis, de exceptio.

b l. in rem de rei vind.

c l. 1. de rei vĩd. Specul. tit. de appel. §. nouißime.

quem ea de re à maioribus morem acceperint, eundem sartum, quod dicitur, & tectum conseruent. Verùm ex iis quæ lib.1. disputata sunt de ecclesiastica ciuilíque potestate, satis perspicuum est quietis publicæ curam ad principes magistratúsque pertinere. Itaque quamuis eas caussas iudicet Ecclesia, in quibus de ministerio ipso & ordinatione agitur, & secundum canones ecclesiasticos iudicari debeant, tamen si quis vim inferat alteri, & ius sibi dicat, nec vsitatis ac legitimis iudiciis experiatur, principis est ac magistratus eam vim cohibere interim dum apud iudicem cõpetentem de iure suo docuerit. Vnde mirum videri non debet, quòd Guido scripsit de interdicto adipiscendæ possessionis magistratus non cognoscere, cum ob vim illatam minimè competat. Cognoscit igitur magistratus de retinenda aut recuperanda possessione. Ac postquam de vi & possessione pronuntiauit, posteà litigatoribus Ecclesiæ iudicium subire, ac petitorium iudicium intendere licet. Nec antè id fieri potest, quàm iudicium de possessione finitum, & sententia omni modo executioni mandata fuerit, vt & iudiciaria lege Francisci regis cautum est[d]. Tametsi autem verè dictum sit à nobis de iure, quod litigatores se habere contendunt, in ministerio ac beneficio magistratum non pronuntiare, sed de possessione tantùm ac vi illata: tamen in huiusmodi iudiciis possessoriis ea demum possessio, quæ iusta esse docetur, ad victoriam prodest. Idque ideo receptum est, ne alioqui cõtra canones absque institutione possideatur beneficium, & homines inexplorati ad munera ecclesiastica

d cap.49.

cùm graui Ecclesiæ incommodo ac dedecore prosiliant[e]. *Quamobrem lex Regia præcipit litigatoribus, vt iam inde ab initio litis institutæ tabulas inuicem sibi communicent, quibus de iure suo ac titulo docere se posse confidunt. Sed animaduertendum est plenam tituli iurísque probationem hìc non requiri, sicut in petitorio iudicio, sed qualemqualem sufficere, vt colorem aliquam possessio habeat. Idq́ue in plerisque interdictis locum habet, quæ causam proprietatis continere dicuntur*[f].

e c. 1. de reg. iur. in 6. not. in c. in literis, de restit. spol.

f glos. cle. de cau. pos. d. c. in literis.

De his qui liberè & quietè beneficium triennio possederunt. Cap. 12.

QVOD *diximus in superiori capite sola possessione ius non acquiri in beneficio, nisi adsit titulus ac institutio, id perpetuum non est. Si quis enim beneficium triennio possederit, ne de proprietate quidem ac titulo vlla potest ei amplius controuersia moueri. Idq́ue synodus Basiliensis primum constituit, litium finiendarum causa, & ne beneficiariorum ius perpetuo incertum esset*[g]. *Cuius synodi decretum æmulati sunt Romani pontifices in canonibus illis suis, qui regulæ cancellariæ appellātur. Hinc etiam manauit Leonina constitutio, quæ in Gallia nostra conuentorum appellationem habet*[h]. *Ea autem constitutio quatuor requirit, quæ si non concurrant, huic triennij præscriptioni locus non est. Primùm est triennij possessio eáque continua, non interrupta, vt constitutionis verba satis indicant. Inde quæritur, si quis triennio integro non possederit, sed anno fortè vel biennio, an con-*

g arg. l. 1. de vsucap.

h tit. de pacif. poss. in concord.

iungi poßit tempus, quo possedit is in cuius locum successit. Et certißimum est, successorem authoris accessione vti posse [i]. Verùm in his ministeriis beneficiisque ecclesiasticis verè nulla successio est, cùm is cui mortuo vel eiurante altero beneficium confertur, nullum ab eo ius accipiat, sed ab antistite potius qui conferendi potestatem habet, vt lib. octauo docebimus [l].

II. *Quanuis de titulo ac iure possessoris scrupulosa & exacta inquisitio non fiat, tamen speciem aliquam & colorem tituli legitimæque ordinationis eum habere oportet. Nam si prædo aliquis per vim beneficium occuparit, nec probabilem causam suæ possessionis vllam poßit afferre, præscriptione triennij se tueri non poterit [m].*

III. *Quieta possessio hìc requiritur, quam pacificam vocant: nec sufficit possedisse, sed sine controuersia ac interpellatione possedisse necesse est.*

IIII. *Videndum est ne aduersarius qui sese ius in beneficio habere contendit, bellica vi, aut aliàs impeditus fuerit, quo minus beneficij sui possessioni incumberet. Quo casu si testatione legitima fuerit vsus, triennij præscriptio ei non oberit.*

V. *Præter exceptiones constitutione expressas quædam aliæ addi solent non indignæ quæ hìc breuiter referantur, vt puta, si beneficium de quo est controuersia, perpetuum non sit, sed precarium ac temporarium, cuiusmodi sunt pleræque monachorum præfecturæ, quas alibi admonuimus propriè beneficia nõ appellari. Nam*

t. i.

i l. Pomponius, de acquir. pos. l. id tempus, de vsucap.

l glos. prag. tit. de pacifi. possess.

m d. tit. de pacif. poß.

si antistes superior precariam illam administrationem reuocare & adimere velit, à monastica sanè disciplina alienum est, vt is præscriptione temporis summoueatur[n].

n Rot. dec. 1. in antiq.

VI. *Hæc triennij præscriptio ei non nocere creditur, qui Regaliorum iure beneficiũ petit ab eo, qui alio iure nititur. Receptum est enim in Gallia, vt* XXX. *annorum præscriptio tantùm ipsi obiiciatur*[o].

o gloss. prag. tit. de pacif. i verbo, coloratũ.

VII. *Si euictum fuerit beneficiũ, quod quis ex causa permutationis acceperat, nec ratio, nec æquitas patitur, vt suum reposcenti exceptio triennij obstet*[p]. *His exceptionibus aliæ fortaßis accedere possunt, de quibus difficile non erit opinor iudicium, si quæ hîc à nobis summatim tradita sunt rectè percepta fuerint. Verùm cessante omni exceptione triennij, possessio vim tituli ac legitimæ institutionis habere intelligitur. Ac eo nomine impetrari solet à rege diploma, quo præcipitur magistratui vt possessorem tueatur. Estque eius cognitionis tanta vis, vt iudicium ecclesiasticum & petitorium, cui aliàs possessorium non præiudicat, omnino perimere dicatur. Proinde possessori non solùm acquiritur præscriptio siue exceptio, sed actio etiam, qua aduersus quenuis possessorem experiatur. Nam alioqui aduersus Leoninam constitutionẽ facilè posset ei molestia exhiberi. Adeò autem verum est hunc possessorem post lapsum triennij tutum esse, vt ne superiorem quidem antistitem reformidet: cuius est inquirere in eos qui sine titulo beneficia poßident*[q]. *Hic enim titulo penitus non caret, vt ex iam dictis constat.*

p c. si beneficia, de preb. in. 6.

q tit. de pacif. poss. in concord.

De subrogationibus iudiciariis. Cap. 13.

VSITATVM *est in foro nostro subrogationis iudiciariæ genus, quod constitutione quadam Bonifaciana olim prohibitum fuit*[a]. *Nam si ex duobus litigatoribus, exempli gratia, vnus decesserit, vel beneficium eiurauerit, vetuit Bonifacius, ne beneficium tertiò conferatur, donec lis finita fuerit: idque multiplicationis litium vitandæ causa factum dicitur, ne scilicet noui subinde litigatores, qui lites protelent exoriantur. Sed inualuit hæc consuetudo in Gallia, vt non expectato litis euentu, cuiuis tertio, etiamsi ex numero litigatorum non sit, conferatur beneficium: post quam collationem in locum demortui, vel eiurantis cum quo lis cœpta fuerat, subrogatur hic recens beneficiarius iudicis de ea re cognoscentis authoritate. Ac si fortè coram magistratu regio lis de possessione mota sit, vt hæc subrogatio fiat, diploma à principe impetrari consueuit. Et animaduertendum est, hanc subrogationem intra annum petendam esse, cùm interdicta ipsa, quibus de possessione contenditur, annalia sint*[b]. *Quamobrem lapso anno interdicere volens, amplius non auditur, quanuis ad petitorium iudicium via ei præclusa non sit. Quod est accipiendum, si aduersarius qui præscriptionem annalem opponit, interim possessor fuerit. Nam possidente nouo litigatore, vel eo qui beneficium eiurauit, tempus currere non dicitur. Et notandum est, tametsi beneficium simpliciter collatum sit, tamen ius tantummodo*

a c. 1. vt lit. pend. in 6.

b l. 1. de interd.

t. ij.

in impetrantem translatum videri, quod mortuus habebat, uel is qui beneficium eiurauit. Itaque ius non modò suum, sed etiam demortui vel eiurantis demonstrare probaréque cogitur, id est, legitimam ordinationem siue titulum, ætatem, natales eiusdem, & cætera de quibus integro libro disseruimus suprá. Quod in eo locum non habet qui beneficium minimè litigiosum, eo, qui beneficiarius vulgò credebatur, mortuo, vel eiurante adeptus est [e].

[e] Panor. c. cum venerabilis, de except.

LIBER OCTAVVS.

QVIBVS MODIS BENEFICIA AMITTANTVR, ET VACENT.

ARGVMENTVM.

Supereſt locus noſtræ diſputationis poſtremus de amittendis beneficiis. Nos enim antè de acquirendis retinendiſque beneficiis quàm de eiſdem amittendis, ſcribere voluimus, diuidendi rationem ab Vlpiano traditam, & à veteribus Iureconſultis obſeruatam ſecuti: cuius initio libri ſuperioris meminimus. Sunt autem amittendorum beneficiorum modi præcipui, Mors, Eiuratio, Delictum, & cæteri, qui ſigillatim in hoc libro à nobis tractati explicatique ſunt.

De beneficiis morte beneficiariorum vacantibus. Cap. 1.

VM beneficiarij proprietatem ac dominium rerum eccleſiaſticarũ non habeant, ſed vſum aut vſumfructum, vt antè diximus, conſequens eſt, beneficia ad hæredes nõ tranſire[a]. *Itaque dicũtur mortuis beneficiaris vacare vt aliis conferri poßint*[b]. *Quo verbo vſus eſt Plinius lib.* 10. *Epiſtol. ad Traianum, in eadem ſignificatione, Cùm ſciam, inquit, domine ad teſtimonium laudémque morum meorum pertinere tam boni principis iudicio exornari, rogo, dignitati, ad quam me prouexit in-*

a § finitur. Inſtit. de vſufr.

b c. ſuſceptum, de reſcrip. li. 6.

» *dulgentia tua, vel auguratũ, vel septemuiratum, quia va-*
» *cat, adiicere digneris, vt iure sacerdotij precari deos pro te*
» *publicè poßim, quos nũc precor pietate [p]uata. Sed notandum est vt efficax sit collatio huiusm[od]i, duo imprimis necessaria esse. Vnum est, quòd tempore collationis, fato functus sit beneficiarius: nam si quis beneficium viui adhuc & superstitis hominis impetrauerit, ne secunda quidem collatio posteà eo mortuo facta valebit. Alterum est, quòd tantum effluxerit temporis à morte beneficiarij, vt pontifex de ea certior fieri verisimiliter potuerit. Qua de re duo canones pontificij vulgares & omnibus noti leguntur. Quod autem dicitur mortuo beneficiario vacare beneficium, id perpetuum non est, sed quasdam exceptiones habet.*

I. *Cùm in Ecclesia aliqua canonicorum ac annonarum siue præbendorum certus definitúsque numerus non est. Tunc enim vno ex canonicis mortuo, non continuò vacare dicitur beneficium, vt in eius locum alius sufficiatur*[e].

e c. ex parte, de conc. praben.

II. *Cùm beneficiũ aliquod episcopo, vel cœnobiarchiæ adiunctum est, ita vt episcopus vel cœnobiarcha ad Ecclesiam regendam vicarium, idque ad tempus, nõ in perpetuum constituat. Nam ea adiunctio facit, vt beneficium, cui proprius alioqui gubernator præficiebatur, velut pars quædã episcopij aut cœnobiarchiæ esse intelligatur*[d].

d cle. frequens, de excess. prælato.

III. *Cùm beneficium authoritate pontificis ob iustam aliquam causam deletum extinctúmque est. Iusta autem causa potest esse, si ministeria, quibus ecclesiasticæ facultates attributæ sunt, Ecclesiæ necessaria non videantur,*

aut inopia tanta ſit, vt miniſteriorum numerum minui oporteat[e].

e c. cum acceßiſſent, de cõſtit. c. vlt. de verb. ſig.

De beneficiorum eiuratione, quæ & reſignatio appellatur. Cap. 2.

EIVRATIONE *amittitur beneficiũ, vt puta, ſi quis iam ſenio fractus, onus, cui ferendo ſe imparẽ ſentit, in alium reiici velit, ideóq; beneficio ſuo renũtiet. Nam tametſi huiuſmodi hominibus non ſoleat beneficiũ adimi, ſed potius curator adiungi, quem vulgò coadiutorem dicimus: tamen hæc ſpontanea eiuratio, quæ & reſignatio non malè appellatur, ob iuſtam cauſam recipitur*[f]. *Sed antiſtitis ſuperioris cõſenſus atque authoritas accedere debet, nec licet venia non impetrata Eccleſiam ſibi cõmiſſam deſerere*[g]. *Id quod Melitium aliquando feciſſe, ſubditorum inobedientia offenſum teſtis eſt Theodoritus*[h]. *Quod eſt accipiendũ, niſi ſummus eiuretur põtificatus Celeſtini exemplo. Nam & pontificem Romanum eo ſe abdicare poſſe conſtitutum eſt*[i]. *Sed & patroni quoque voluntas hìc neceſſaria eſt, ſi talis ſit Eccleſia, quæ patronũ agnoſcat*[l]. *Quòd ſi quis diploma obtinuerit à pontifice pro conſequendo beneficio, quia nullã adhuc Eccleſiam regit, cuius deſertio damnum vllum poßit afferre, is cedere ac renuntiare iuri ſuo abſque antiſtitis venia poteſt*[m].

f tit. de renunt.

g c. admonet, de renũc. l. legatus, de off. præſid. c ſuggeſtum, &c. ſeq. 7. q. 1.

h lib. 2. c. 31.

i c. 1. de renũt. in 6.

l Panor. ĩ c. ſignificatũ, de præben.

m c. ad audientiam. 2. de reſcrip. l. pe. C. de pact.

Quis poſsit eiurare.

QVISQVIS *beneficium eccleſiaſticum habet, ſi iuſta probabilique cauſa ducatur, id eiurare poteſt: Nec*

refert corpore ſano an infirmo ſit, cùm vel inſtante morte beneficium eiurare liceat. idque ab iis fieri ſolet, qui in gratiam amicorũ beneficiis renuntiant[n]*. Poteſt & reus criminis poſtulatus eiurare, nec poſtulatus modò, ſed etiã damnatus, ſi à ſententia aduerſus ſe lata appellauerit*[o]*. Impubes tamen ſi beneficio aliquo auctus ſit, id eiurare poſſe non videtur, propter infirmitatem conſilij, quanuis adultus ſine curatore id poſſit*[p]*.*

n c. pe. not. de renunt.

o l. qui à latronibus, de testa.

p c. ſi annun. de iud. in 6.

Quomodo beneficium eiurandum ſit.

EIVRARI *debet apud ſuperiorem antiſtitem, vt diximus, vel ab ipſo beneficiario præſente, vel ab alio, quem eius rei gratia procuratorem dederit. Nec dubium eſt, quin alieno nomine facta eiuratio valeat, niſi mandatum re integra reuocatum fuerit. Quo caſu procurator de ea reuocatione certior fieri debet, aut is apud quem eiuratur beneficium*[q]*. Sed videndum eſt, ne quis ad beneficium eiurandum metu adigatur, alioquin, vt pleriſque placet, irrita eſt eiuratio*[r]*. Præterea purè ac ſimpliciter eiurandum eſt beneficium abſque vlla conditione, pactione'ue, ne in crimen ſimoniaci ambitus incurratur*[ſ]*. Itaque vulgò receptum eſt, eiurationem ita factam non recipi, vt certæ perſonæ, quam nominat & exprimit eiurans beneficium conferatur*[t]*, niſi apud Romanũ pontificem fiat. Verùm id nec certo iure definitum eſt, nec magna ratione nititur, meo quidem iudicio. Huiuſmodi enim conditio ad ſimoniacum ambitum minimè pertinet. Veteres plerique non ſolùm doctrina, ſed etiam ſanctitate clari*

q cle. de renũt.

r c. ſuper hoc, de renunt.

ſ c. cũ pridem. c. vlt. de pact. gloſ. in c. ex parte. de off. deleg.

t not. in d. c. ex parte.

homines solebant ministerij sui successores eligere ac nominare. Nam vt illud mittam, quod de Petro apostolo & Clemente scriptum est, Athanasius Petrum quendam nominasse legitur in historia ecclesiastica[y]. Augustinus Erradium, & alij alios complures, quos hìc omnes commemorare nõ est necesse[x]. Nec satis perspicio quid inter eam nominationẽ intersit & eiurationem hanc, qua hodie vtimur, conditionalem, si ad rationem & æquitatem magis quàm ad subtilitatem quandam verborum respiciamus. Quid enim refert, an quis ita põtifici dicat, Ego beneficium meum cum bona tua venia eiuro, & mihi successorem dari opto Hieronymum: an verò ita, Eiurò beneficium in gratiam Hieronymi, qui si tibi dignus eo non videatur, id retinere malo, quàm vt cuiquam alij detur. Non enim omnem cõditionem hìc improbant canones, sed eam demum per quam nundinatio quædã beneficiorum eccclesiasticorum induceretur[a]. Quanquam autem rerum non adeò imperitus sim, vt non satis intelligam quid spectare soleant nostro tempore qui talibus eiurationibus vtuntur, tamen affirmare ausim cessante fraude, nec turpem, nec inutilem eiurationem esse. Finge beneficiariũ eo esse in Ecclesiam suam animo & affectu, vt eam ab alio quodã regi cupiat, cuius & sanctitatem & eruditionem admiratur: nec aliis sui similibus fortassis, id est, in quibus mediocritas aliqua insit, libenter velit cedere: piaculúmne est hanc voluntatem & desiderium suum pontifici enuntiare ac declarare? equidẽ non arbitror. Hoc tamen iure vtimur, vt pontifices siue antistites

y Theodor. libro 4. c. 20. tripar. lib. 7. c. 37.

x Grat. 8. q. 1.

a d. c. vlt. de pact.

refert corpore sano an infirmo sit, cùm vel instante morte beneficium eiurare liceat. Idque ab iis fieri solet, qui in gratiam amicorũ beneficiis renuntiant[n]. *Potest & reus criminis postulatus eiurare, nec postulatus modò, sed etiã damnatus, si à sententia aduersus se lata appellauerit*[o]. *Impubes tamen si beneficio aliquo auctus sit, id eiurare posse non videtur, propter infirmitatem consilij, quanuis adultus sine curatore id poßit*[p].

n c. pe. not. de renunt.

o l. qui à latronibus, de testa.

p c. si annun. de eod. in 6.

Quomodo beneficium eiurandum sit.

EIVRARI *debet apud superiorem antistitem, vt diximus, vel ab ipso beneficiario præsente, vel ab alio, quem eius rei gratia procuratorem dederit. Nec dubium est, quin alieno nomine facta eiuratio valeat, nisi mandatum re integra reuocatum fuerit. Quo casu procurator de ea reuocatione certior fieri debet, aut is apud quem eiuratur beneficium*[q]. *Sed videndum est, ne quis ad beneficium eiurandum metu adigatur, alioquin, vt plerisque placet, irrita est eiuratio*[r]. *Prætereà purè ac simpliciter eiurandum est beneficium absque vlla conditione, pactione'ue, ne in crimen simoniaci ambitus incurratur*[s]. *Itaque vulgò receptum est, eiurationem ita factam non recipi, vt certæ personæ, quam nominat & exprimit eiurans beneficium conferatur*[t], *nisi apud Romanũ pontificem fiat. Verùm id nec certo iure definitum est, nec magna ratione nititur, meo quidem iudicio. Huiusmodi enim conditio ad simoniacum ambitum minimè pertinet. Veteres plerique non solùm doctrina, sed etiam sanctitate clari*

q cle. de renũt.

r c. super hoc, de renunt.

s c. cũ pridem. c. vlt. de pact. glos. in c. ex parte. de off. deleg.

t not. in d. c. ex parte.

homines solebant ministerij sui successores eligere ac nominare. Nam vt illud mittam, quod de Petro apostolo & Clemente scriptum est, Athanasius Petrum quendam nominasse legitur in historia ecclesiastica[y]. Augustinus Erradium, & alij alios complures, quos hîc omnes commemorare nõ est necesse[x]. Nec satis perspicio quid inter eam nominationẽ intersit & eiurationem hanc, qua hodie vtimur, conditionalem, si ad rationem & æquitatem magis quàm ad subtilitatem quandam verborum respiciamus. Quid enim refert, an quis ita põtifici dicat, Ego beneficium meum cum bona tua venia eiuro, & mihi successorem dari opto Hieronymum: an verò ita, Eiurò beneficium in gratiam Hieronymi, qui si tibi dignus eo non videatur, id retinere malo, quàm vt cuiquam alij detur. Non enim omnem cõditionem hîc improbant canones, sed eam demum per quam nundinatio quædã beneficiorum eccclesiasticorum induceretur[a]. Quanquam autem rerum non adeò imperitus sim, vt non satis intelligam quid spectare soleant nostro tempore qui talibus eiurationibus vtuntur, tamen affirmare ausim cessante fraude, nec turpem, nec inutilem eiurationem esse. Finge beneficiariũ eo esse in Ecclesiam suam animo & affectu, vt eam ab alio quodã regi cupiat, cuius & sanctitatem & eruditionem admiratur: nec aliis sui similibus fortassis, id est, in quibus mediocritas aliqua insit, libenter velit cedere: piaculúmne est hanc voluntatem & desiderium suum pontifici enuntiare ac declarare? equidẽ non arbitror. Hoc tamen iure vtimur, vt pontifices siue antistites

[y] Theodor. libro 4. c. 20. tripar. lib. 7. c. 37.

[x] Grat. 8. q. 1.

[a] d. c. vlt. de pact.

conditionem eiurationi seu resignationi adiectam, velut turpem ac bonis moribus contrariam reiiciant, & beneficium quasi purè ac simpliciter eiuratum arbitrio suo alij concedant, non sine magna eiurantium captione: præterquàm si ex causa permutationis eiuratio facta fuerit, vt posteà dicemus.

Effectus eiurationis.

EIVRATO *beneficio & alij collato omne ius in nouum beneficiarium transit, nec priore vita functo, qui in eius gratiam eiurauit, vacare beneficium dicitur. Sed hoc ita intelligendum est, si huic nouæ collationi posterior consenserit*[c]. *Nam eo nõ acceptante, sed repudiante, potius pristinum ius retinet is qui eiurauit: quasi nõ existente conditione. Ac tametsi iuris controuersi sit quæstio, an ei opus sit noua collatione, tamen curia centũuiralis minimè necessariam esse iudicauit*[d]. *Vacat sanè beneficium aliquando morte eiurantis, quanuis alij interim collatum acceptúmque fuerit: ídque canonibus aliquot pontificiis constitutum est.*

[c] c si tibi absenti, de præben. in 6.

[d] 23. Ianuarij, 1549.

Primus canon ad eos pertinet, qui cùm sint infirma valetudine, beneficia sua mortis instantis cogitatione resignant: estque expressum eo canone, vt decedente eo qui resignauit intra viginti dies beneficiũ, licet prius alij collatum, vacare intelligatur. An autem hic canon in beneficiis tantùm à Romano põtifice collatis locum habeat, quæri solet. Et Decius ex facto consultus respondit, de pontifice tantùm Romano canonem accipiendũ esse, non

etiam de cæteris antiſtitibus inferioribus : à quo diſſentiunt eius canonis enarratores. Sed horum omnium ſcripta & commentationes à curioſis iſtarum rerum hominibus inſpici poterunt.

Secundus canon vult, ſi is qui eiurauit beneficiũ eiuſdem poſſeſſor deceſſerit, vt non aliter valeat interim facta collatio, quàm ſi eiuratio intra certum tempus publicata & poſſeßio petita fuerit. Quæ publicatio ſimilis eſt donationũ inſinuationi, & eandem ob cauſam, nempe vt vitentur fraudes, inuenta.

De beneficiorum permutatione. Cap. 3.

MAGNA *ratio ſuadet, vt beneficiariis non permittatur beneficia ſua inuicem permutare, & de eiſdem, vt de aliis rebus profanis, quarum domini ſunt, inter ſe paciſci. Quò pertinent ea quæ de tranſlatione epiſcoporum ſuprà annotauimus lib. 5. Nam & concilio Turonenſi huiuſmodi permutatio prohibita eſt*[d]. *Eſtque pœna iure pontificio in permutantes ſtatuta, vt beneficia ſua amittant*[e]. *Proinde ſi quibus fortè beneficiorum ſuorum commutatio expedire videatur, adeundus eſt ſuperior antiſtes, coram quo vterque beneficium ſuum eiuret, non ſimpliciter, ſed vt alterum conſequatur. Ac ſi iuſtam iſtius cõmutationis cauſam eſſe animaduerterit epiſcopus, beneficia de quibus agitur quaſi vacantia eiurantibus ipſis cõferre poterit, non aliis vt conſtitutum eſt*[f]. *Nam nec iis qui expectationum muneribus à Ro. pontifice donati ſunt, obnoxia eſſe hæc beneficia intelliguntur, quanuis ea vacare*

[d] c. maioribus, de prabend. c. quæſitum, de re. per.
[e] c. cum olim, de re. permut.
[f] clé. de re. permut.

dicantur[g]. *Huius autem permutationis rara est in veteribus mentio: quia ex cupiditate sacerdotum proficisci credebatur*[h]. *nec prisca seueritas hoc cõmercij genus recipiebat, quod hodie vtilitatis velamento, vt pleraq; alia adumbrari solet. In recentioribus pontificum constitutionibus quamplurima leguntur*[i]: *sed bonam partem in superiori capite attigimus, de beneficij eiuratione simplici differentes, quæ cum hac mutua ac reciproca magnam affinitatem habet. Vnum hîc notandum est, si ex altera parte satisfactum non fuerit, quia fortè beneficium traditum non est, aut post traditionem euictum, licere alteri beneficium, quo se abdicauit, repetere*[l]. *Quo casu nouam collationem non requiri verius est, modò beneficiarius vim non inferat alij, sed authoritate publica possessionem apprehendat*[m].

g tit. de rebus permut. in 6.

h cõc. Chalced.

i tit. de re. permut.

l c. cũ vniuersorum, de re. permut. c. si beneficia, de preben. in 6.

m c. cum qui, de preb. in 6. d. c. si beneficia.

De beneficiorum multitudine canonibus prohibita. Cap. 4.

CVM *beneficiarius ad episcopalem honorem prouehitur, vacat eius beneficium, & alij conferri potest*[n]. *Idem de eo dicendum est, qui beneficium vnum obtinens, quod animorum curationem habet, aliud simile beneficium cõsequitur. prius nanque beneficium haud dubiè vacat*[o]. *Posterius verò ita demum retinet, si priore apud ordinarium antistitem sese abdicauerit, &c. idque Innocent.* III. *& Ioan.* XXII. *constitutionibus expressum est*[p], *& antiquo iuri nonnihil derogatum*[q]. *Si enim prius beneficium non dimiserit, nõ solùm eo priuatur, sed quorũcunque*

n c. cum in cunctis. §. cũ verò, de elect. c. post electionẽ, de conc. preb.

o c. de multa, de preb. c. quia nonnulli, de cler. non resid. cle. si plures, de preb.

p d. c. de multa, extra. execrabilis, de preb.

q c. preterea, de preb.

etiam beneficiorum in posterum obtinendorum incapax redditur[r]. *Nam valde absurdum est vni duo munera committi in Ecclesia, nisi grauis aliqua causa, & necessitas id fieri cogat*[s]. *Itaque concilio Chalcedonensi, & quibusdam aliis vetitum est, ne quis in duabus ecclesiis ordinetur, quod & in muneribus ciuilibus ac profanis imperatorum leges prohibent*[t]. *Postulat tamen aliquando necessitas, aut vtilitas euidens Ecclesiæ, vt duo pluráue munera ecclesiastica vnus idémque obeat, vt puta, si ea sit hominum idoneorũ penuria, vt præstet vnum multis ecclesiis, quàm singulos singulis præfici. Quæ res ad episcoporum cuiusque ciuitatis curam pertinet*[v]. *In gratiã verò personarum magis quàm Ecclesiæ beneficia coaceruare, quanuis & genere & doctrina aliis antecellant, pessimi res exempli, & antiquis canonibus omnino contraria est. Itaque gratiam horum canonum à solo pontifice Ro. cuius voluntas pro ratione habetur, fieri posse cõstitutum est*[x]. *Atque ita conones prima specie inuicem pugnantes conciliari posse videntur, quanuis alij aliter nodum dissoluant, ac inter cæteros Io. Quintinus, cuius de ea re elegans commentarius nuper in manus nostras incidit. Hinc fit, vt captatores beneficiorũ Romam certatim cursitent, prætextu literaturæ, aut nobilitatis, veniam à pontifice impetraturi, quæ nemini, quãlibet indigno nebuloni, modò is numeret, denegari consueuit. Qua ex re tanta Ecclesiæ deformatio exorta est, & propè dixerim* παυολεθρία, *vt nulla vis humani ingenij ad eam indignitatem exprimendam sufficiat. Prodigiosa sanè res est in*

r d.c.execrabilis.

s c.singula, 89. dist.

t l.libertus, ad municip. l. vl. C. de assesso. l. 5. C. qui milit pos. not. in l. lecta, de rebus cred.

v c.sanctorum, 70. dist.

x d.c. de multa.

Ecclesia hæc beneficiorum cumulatio, quæ sine delectu passim recipitur: nec minus mihi monstrosi videntur, qui tot personas in Ecclesia sustinent, quàm Briareus ille, qui manus centum habuit, vt est in fabulis, aut Geryon quem trium fuisse corporum perhibent.

De assiduitate beneficiariorum, quam residentiam appellamus. Cap. 5.

NIHIL *est ab omni ratione alienius, quàm eos præfici ecclesiis, qui munus suum negligant. Itaque aduersus eos qui assidui non sunt in ecclesiis sibi cōmissis, varij canones editi sunt*[a]. *Variæ item leges imperatorum, quibus nominatim cautum est, vt absentes clerici si ad ecclesias suas moniti non redierint, beneficia ipsis adimantur*[b]. *Nec iusta est eorū excusatio qui vicaria quorundam sacerdotum opera in obeundo munere suo vtuntur, cùm ipsi eo fungi debeant*[c]. *Ac indignū est, vt Innocent. ait, cōductitiis presbyteris Ecclesiam cōmitti*[d]. *Hoc amplius, si exiguus tenuisque sit reditus beneficij, vt ex eo se tueri nequeat clericus, ne hoc quidem casu assiduitatis vacationem habet, cùm ipsi eo beneficio se abdicare liceat*[e]. *Omne siquidem beneficium propter officium, laborem, & industriam conceditur*[e]. *Cessante igitur causa propter quam datur beneficiū, ratio postulat, vt à beneficiario id auferatur. Nec dissimilis est clericus ab Ecclesia sua absens militiæ desertori. Quare & cingulum honoris sui eum amittere, & pro ea desertione castigari debere constitutum est*[f]. *Incidunt tamen causæ interdum*

a c̃sc. Antioch. con. Laod. cõ. Sardi. & in decret. 7. q. 1. c. vlt. de cler. non resid.
b Nouel. 6. 58. 123.
c c. quia nonnulls, de cler. non resid.
d 21. q. 2. c. vl.
e c. conquerente, de cle. non resid.
e c. vlt. de rescrip. in 6.
f c. placuit, 21. q. 2. c. peruenit. 7. q. 1.

propter quas excuſatione dignus ſit clericus,& ab epiſcopo ſuo veniam impetrare debeat[g]. Citra cauſam verò legitimam non licet epiſcopo veniam aßiduitatis concedere, quanuis Rom. pontifex, quem nullæ leges tenent, id faciat. Et hac ratione antiſtites imaginarij tantùm (quod ad curam onúſque attinet) & codicillares fiunt, cuiuſmodi pontifices ac ſacerdotes Alexandrum imperatorem creaſſe Lampridius ſcribit. Ex quo veluti fonte mala innumerabilia, vt quæ incōmoda in Eccleſiam vniuerſam quotidie manant, quæ ſine horrore maximo referre non poſſumus. Quid enim indignius eſt, quàm ſacris eos ſtipendiis frui, qui venialibus diplomatibus,ne dicam vænalibus,ſubnixi, de regendis eccleſiis ne cogitant quidem vnquam, vt apertè canones omnes illudere, & contemptui habere videantur. Nemo etenim eſt qui neſciat eos beneficia reditúſque eccleſiaſticos locare, & maius pretium offerentibus addicere cōſueuiſſe,non aliter ac quoſuis patresfamilias prædia ſua,nihil penſi habentes quàm idoneus ad functionem ſacram ſpiritalémque hic redemptor ſit,in quem omne onus, quod ſubire eos oportebat, reiiciunt. Atque ita hæc geruntur,vt quãuis publicè nota ſint hoc ſeculo,ficta tamen magis quàm facta olim poſteritas fortaßis exiſtimatura ſit. Nihil de fructuum dilapidatione hîc dicam, quos pauperibus diſtribui veteres canones iubent.Non enim in tantis vitiis hæc ſcrupuloſius excutere animus eſt, ac per me licet,vt omnem prouentum iactent,profundant,dißipent. De doctrina ſanè diuina,cuius miſera plebs mirum in modum famelica eſt,

g c. cũ ad hoc. de cler. nõ reſid. c. licet. canon. de elect. in 6.

ab ipsis omnino deserta conquerimur. Illud enim accidit
b Amos 8. » *hoc tempore, quod vates futurum prædixerat*[b], *Emittam*
» *famem in terram: nõ famem panis, neque sitim aquæ, sed*
» *audiendi verbum domini: & cõmouebuntur à mari vsque*
» *ad mare, & ab Aquilone ad Orientem, circuibunt quæ-*
» *rentes verbum domini, & non inuenient. Et sanè dubium non est, quin hæc pastorum ignauia errorum omnium & hæreseon, quibus hodie concutitur orbis, magna ex parte fons & origo sit. Nec mirum est gregem perire, qui pastore destitutus, luporũ insidiis quotidie expositus est. Vagos enim quosdã circunforaneos ac mercenarios concionatores in numero pastorum nõ pono, quos longè latéque à pastoribus differre sacris literis edocemur. De his pa-*
i c.34. *storibus vaticinatur Ezechiel*[i], *& ita eos depingit, vt in eo vaticinio nostri seculi mores velut in speculo quodã in-*
» *tueamur. verba eius hæc sunt, Væ pastoribus Israël, qui*
» *pascebãt semetipsos. Nónne greges à pastoribus pascũtur?*
» *Lac comedebatis, & lanis operiebamini, & quod crassum*
» *erat occidebatis: gregem autẽ meum non pascebatis. Quod*
» *infirmum fuit non consolidastis, quod ægrotũ, non sanastis,*
» *& quod cõfractum est non alligastis, & quod abiectũ est*
» *non reduxistis, & quod perierat nõ quæsistis, & cum au-*
» *steritate imperabatis eis & cum potentia. Et dispersæ sunt*
» *oues meæ, eò quòd non esset pastor: & factæ sunt in de-*
» *uorationem omnium bestiarum agri. Errauerunt greges*
» *mei in cunctis montibus, & in vniuerso colle excelso, &*
» *non erat qui requireret, non erat, inquam, qui requireret.*
» *Propterea pastores audite verbũ domini. Viuo ego, dicit*

„ *dominus Deus, quia pro eo quòd facti sunt greges mei in*
„ *rapinam, & oues meæ in deuorationem omnium bestia-*
„ *rum agri, eò quòd non esset pastor, ecce ego ipse super pa-*
„ *stores requiram gregem meum de manu eorum, & cessare*
„ *eos faciam, vt vltra non pascant gregem, nec pascant am-*
„ *plius pastores semetipsos, & liberabo gregem meum de ore*
„ *eorum, & non erit vltrà eis in escam, &c. Proinde hac radice non excisa, aut ego vehementer fallor, aut vix vllæ flammæ his malis finem allaturæ sunt. Celebratur veteris cuiusdam philosophi dictum, homines nõ pallio, sed auribus trahendos esse. Quod vel maximè hic locum habere semper arbitratus sum. Sed iam satis aut fortè nimium querelis datum est.*

De criminibus, propter quæ beneficia amittuntur. Cap. 6.

OB *crimen aliquando beneficiũ amittitur: idque contingit vel quia ipso iure vacat, vel quia deponitur beneficiarius causa cognita, & beneficio suo priuatur. Exemplis hoc dilucidius fiet, quæ sequuntur.*

I. *Ambitus simoniaci reus quibusdam pontificiis constitutionibus deponi iubetur*[a]. *Quæ constitutiones iudicium ac sententiam requirunt, qua beneficiario adimatur beneficium, nec ante eam sententiam vacare dicitur. sed Paulus secundus atrocitate criminis quod in dies magis magisque inualescebat, commotus, decreuit, vt pœnas omnes legitimas statim incurrat is qui hoc flagitium admiserit, non expectata iudicis sententia*[b]. *Ac mihi qui-*

a c. de hoc. c. insinuatum, de simo.

b extra. cũ detestabile, de simo.

dem videtur generaliter accipienda constitutio, siue datum aliquid pro ordinatione, siue promissum fuerit, cùm hæc paria sint. Nec aliter sensit Paulus, si quis cōmodè & absque cauillatione verba cōstitutionis interpretetur. Sunt tamen qui cōtendant de datione tantùm, non etiam de promissione intelligendam esse constitutionem[c]*: quorum leuissimas, nisi fallor, rationes hîc referre operæpretium non duxi. Vnum hîc notandum est, de beneficio nos hîc non loqui, quod quis per ambitum adeptus est, cùm satis cōstet collationem huiusmodi nullam esse, idque suprà annotauimus. Nostra etenim disputatio ad alia beneficia pertinet, legitimè acquisita, quæ nihilominus propter ambitum amittuntur. Sed quæstio est, an istius pœnæ episcopus gratiam facere possit, de qua quid alij scripserint, si lubet videto*[d].

c Cassado. decis. 5. Comes. in reg. canc. de trien. poss.

d Panor. in c. de simoniacis, de simo.

II. Ob incontinentiam adimitur clerico beneficium, vt puta si focariam, siue concubinam habeat, nec eam ritè monitus à se dimittere velit[e]*. Nam etsi legibus Romanis permissus sit concubinatus: tamen iure pontificio clericis interdictus est*[f]*. Ac vt omnis vitetur suspicio, nullam eis mulierem, exceptis quibusdam, domi suæ habere licet*[g]*. Olim monachi ac sacerdotes fœminas apud se retinebant, quæ nec eorum vxores erant, nec cōcubinæ, sed comites & sociæ cœlibatus, eásque Græci συνεισάκτους, interpretes vulgò subintroductas vocant. Sed & fœminæ quoque viros sibi contubernales hoc modo adsciscebant. Verùm Nicæna synodus propter stupri suspicionem hoc contubernij genus improbauit*[h]*. Cuius meminit Iustin*[i].

e c. sicut. c. si autem, de cohab. cler.

f tit. de concub.

g l. cum qui. C. de episc. & cler.

h canon. 3. c. interdixit, 32. dist.

i Nouel. 123.

& Euseb[l]. *De his loquitur Chrysostomus in sermone quodam, πρὸς τοὺς ἔχοντας συνεισάκτους, & Gregorius in quibusdam locis, quæ à Bud. in commentariis Græcæ linguæ referuntur. Quod dictum est de concubinatu, id multo magis in mascula venere locum habet*[m].

III. *Periurium iusta causa est propter quam beneficium clerico auferatur. Ac tametsi quidã existiment eum qui peierat continuò beneficium suum amittere, tamen receptius est depositionẽ priuationémque hîc necessariã esse*[n].

IIII. *Cædis siue homicidij conuictus beneficio suo priuatur per sententiam iudicis, nec illud ipso iure amittit*[o].

V. *Ob crimen perduellionis vacant ipso iure beneficia absque vlla priuatione siue depositione*[p]. *Eadémque videtur causa hæreticæ impietatis*[q]. *Nec vlla declaratio necessaria est ante collationem beneficij, vt Ioan. Andr. scribit*[r], *quanquam ab eo dissentiunt nonnulli*[s].

VI. *Præter ea crimina quæ iam recensuimus, generaliter dicendũ est, si quid grauius admiserit beneficiarius, aut si quæ nota infamiæ eidem inusta sit, eum beneficio priuandum est. non enim omnia crimina comprehenduntur certa definitione: sed prudentis iudicis est, in iis quæ similia expreßis videntur eandem regulam sequi*[t]. *Qua in re Panor. admonet, priscorum canonum seueritatem vsquequaque hîc spectandã non esse, propterea quòd huius seculi homines cum priscis illis conferri non poßint, siue staturam & vires corporis, siue mores & ingenium respicias*[v], *Iuxta illud Satyrici poëtæ,*

Terra malos homines nunc educat, atque pusillos.

l lib. 7. histo. eccles.

m c. vt clericorum, de vit. & hon. cler. c. clerici, de exces. præl.

n c. querelã de iureiur. c. peruenit, de fide inst.

o c. 1. de cle. pug. in duel. c. vlt. de homicid. in 6. c. ex literis, de exces. prælat.

p c. fœlicis, de pœn. in 6.

q c. ad abolendã, de hæret. c. cum secundum, de hæret. in 6.

r gloß. c. commissa, de cler. in 6.

s Fel. in c. cum non ab homine, de iud.

t Panor. in c. at si clerici, de iud.

v c. fraternitates. 34. dist.

Quo nomine etiã Homerus crebrò admodũ conqueritur, vel Plinio authore. Quod autem de infamia diximus, de ea accipiendum est, quæ iure ac legibus irrogatur, non de ea quæ ex hominum opinione proficiscitur[x]. *Præterea ob iuris infamiam ipso iure non vacat beneficium, sed priuatione ac depositione opus est*[a], *quanuis in muneribus dignitatibúsque profanis & ciuilibus aliud constitutum sit*[b]. *Eadémque ratio munerum publicorum in Gallia (cùm perpetua sint non minus quàm beneficia ecclesiastica) esse videtur. Sunt & alij modi, quibus vacant & amittuntur beneficia, cuiusmodi est professio monastica*[c], *matrimonium verbis in præsens tempus conceptis contractum*[d], *& ordinatio siue initiatio neglecta ab eo qui beneficium curationi animorum coniunctũ adeptus est, &c*[e]. *Sed hæc partim ex superioribus libris huius tractatus, partim ex aliorum scriptis cognosci possunt*[f].

x Panor. in c. per inquisitionẽ, de elect.

a not. in c. querela, de iureiur.

b l. 2. §. miles, de his qui not. infa. l. diuus, de iureiur. l. infamia. C. de decurio.

c c. beneficium, de regula. ĩ 6.

d c. 1. de cler. cõiug.

e c. licet canon. c. cõmissa, de elect. in 6.

f Staphil. tracta. de lite. grat.

FRAN. DVARENVS SEBAST. Albaſpineo regis Chriſtianiſs. legató.

IN IVRIS pontificij Commentariis, quos ſuperiore anno, cùm vnà eſſemus, conſcripſi, mentio facta eſt à me libelli, quẽ clariſſimus Senatus Pariſienſis quondam pro defendẽda libertate Eccleſiæ Gallicæ aduerſus Romanam aulam ad Ludouicum vndecimum regem noſtrum miſit. Et quia eius libri lectio ad confirmationem eorum, quæ à nobis de poteſtate regis circa miniſteria Eccleſiæ ibidem tractata ſunt, non parum conducere viſa eſt, feci non inuitus, vt eum è Gallico in Latinum ſermonem à nobis cõuerſum ſimul cum ipſo tractatu noſtro imprimendum curarem. Huius autem defenſionis argumentum ex lib.5. eiuſdem tractatus, cap.11. petendum eſt. Quam cùm leges, nudam, ſimplicem, ac rudem rerum maximarum deſcriptionem eâ contineri cogitabis, ad quas illuſtrandas & amplificãdas excellentis oratoris ſtylo opus eſſet. Eſt enim cauſa huiuſmodi, vt vix alia grauior vnquam reperiri queat, aut accurata copioſáque oratione hominis alicuius eruditi, & Reipublicæ, patriæq́ue miſerabiliter vexatæ amantis dignior. Verùm exiſtimauit ampliſsimus ordo, orationis commentarium paulò

plenius, quod capita & ſummas rerum complecteretur, tum ſufficere, legatis omnia copioſius atque vberius, ſi ita regi videretur, expoſituris. Hunc verò libellum, vt maioris illius operis appendicem, quod tuo fratrúmque tuorum conſilio, Illuſtriſs. Duci Biturigum Margaritæ dicatum potius quàm tibi fuit, nunc à me accipies, æternum, vt ſpero, neceſsitudinis, quæ mihi tecum iam diu inſtituta eſt, monumentum. Vale, Auarici Biturig. Pridie Idus Ma. 1551.